

Johan Henric Kellgren

Skrifter I. Poesi och prosa

Under redaktion av Carina och Lars Burman och med inledning av Torgny Segerstedt. Svenska klassiker utgivna av Svenska Akademien i samverkan med bokförlaget Atlantis (Stockholm: Atlantis 1995). Texten är moderniserad.

Information om upphovsrätt för detta verk, samt upplysningar om ur vilket bibliotek eller ur vilken samling det avfotograferade exemplaret är hämtat, finns hos Litteraturbanken:

<https://lb.se/författare/KellgrenJH/titlar/Skrifter1/faksimil?om-boken>

Hämtad från Litteraturbanken.se:

<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lb-lb1993937-faksimil>

Johan Henric Kellgren

Skrifter

I

SVENSKA KLASSIKER
UTGIVNA AV SVENSKA AKADEMIEN

KELLGREN SKRIFTER I

Johan Henric Kellgren

Skrifter

Under redaktion av Carina och Lars Burman
och med inledning av Torgny Segerstedt

I

POESI och PROSA

KOMMENTARER OCH ORDFÖRKLARINGAR

TILL VOLYM I

SVENSKA KLASSIKER

UTGIVNA AV SVENSKA AKADEMIEN
I SAMVERKAN MED

BOKFÖRLAGET ATLANTIS

Johan Henric Kellgren
*Skrifter I. Poesi och prosa. Kommentarer
och ordförklaringar till volym I*
Atlantis, Stockholm

© 1995

INLEDNING: Torgny Segerstedt
och Svenska Akademien

TEXTVERSION, KOMMENTARER

OCH ORDFÖRKLARINGAR:

Carina och Lars Burman och
Svenska Akademien

FORMGIVNING OCH TYPOGRAFI:

Anders Ljungman och Johan Melbi

PDF-GENERERING:

Brimer Media och Megin Media, 2001

Innehåll

Volym I

Torgny Segerstedt: Kellgren och vår tid	11
Nils von Rosensteins förord till <i>Samlade Skrifter</i> 1796: <i>Johan Henric Kellgrens Leverne</i>	25
K&k-brevet	43

I. POETISKA SKRIFTER

ODER, KANTATER OCH ANDRE LYRISKE DIKTER

En Stadig Man	69
Avunden	72
Förtvivlan	76
På Konungens Födelsedag 1780	80
På Konungens Födelsedag 1782	83
Vid Lovisa Ulrikas Död	85
Kantat vid Lovisa Ulrikas Begravning	87
Kantat den 1 Januarii 1789	90
Till Greve Gyllenborg	93
Till Greve Oxenstierna över Poemet <i>Dagens Stunder</i>	96
Dälden	98
Till Bacchus och Kärleken	100
Epikurismen. Visa	105
Vår-Visa	106
Saknaden	108
På Musiken av Haydns Roxelane	109

SATIRER, SAGOR, FABLER OCH ANDRA SKÄMTSAMMA SKRIFTER

Mina Löjen	113
Jordens Skapelse	124
Man äger ej snille för det man är galen. Skaldestycke, Insänt till Sällskapet: <i>Pro Sensu Communi</i> d. 1. Sept. 1787	130
Nytt Försök till orimmad Vers	161
Fåglarnes Vitterhets-Akademi	164

<i>Emot Etthundrade Riksdaler m.m.</i>	168
<i>Nu åter Bavii Recett! m.m.</i>	168
Byxorne. Saga, Som tävlat för Priset i Sällskapet	
<i>Pro Sensu Communi</i> , år 1788	168
Den Hög- och Vålborna Kajan	177
Till en förnäm Herre	178
Ljusets Fiender. Saga	178
Borac	186
Konsten att göra lycka. Huru man må Ungt Folk	
enfalleligen förhålla	187
De Två Miraklerne	189
Dumboms Leverne. Författat av <i>Charadell</i>	190
<i>Gott Rykte! stanna här m.m.</i>	195
Svaghets-Synden	196
Nyårsbrev av <i>Stockholms-Posten</i> till Svenska	
Allmänheten 1781	196
Nyårsbrev av <i>Stockholms-Posten</i> till Svenska	
Allmänheten 1782	200
Paddan	204
<i>Hör upp att fläta in m.m.</i>	204

DIKTER I BLANDADE ÄMNEN

Våra Villor	207
Samtal med Förnuftet	211
Den nya Skapelsen, eller Inbildningens Värld	213
Gratiernes Döpelse	217
Till Fredrica	220
Till Christina	223
Till Rosalie	228
Varning till Zemir	231
Till en Flicka, Som vid en Promenad förlorade	
sitt Skärp, m.m.	232
Våren	236
Den 1 Januarii 1780	240
Vid Konungens Återkomst från Spa 1780	242
Till en förnäm Herre, Som skrivit ett Teaterstycke	243
Fronderiet	248
Bannebrev Till min Vän C	249

Vid en Våns Bortresa	253
Vid första Besöket i Herr Sergels Ateljé	255
Brev till W*** Som begärt av Författaren en Lovsång över <i>Nicander</i>	256
Återsvar till W***	260
Hymenée	261
Vid Leijonhielms Död	263
Vid Mamsell Dubois Död	264
Under ett Fruntimmers Porträtt	266
TILLÄGG	
Sinnenas Förening	266

IMITATIONER OCH ÖVERSÄTTNINGAR

Horatii I. Ode, I. Boken	273
Horatii II. Ode, I. Boken	275
Horatii III. Ode, I. Boken	277
Horatii V. Ode, I. Boken	279
Horatii XXIII. Ode, I. Boken	281
Horatii XXVI. Ode, I. Boken	282
Horatii VIII. Ode, II. Boken	283
Horatii X. Ode, II. Boken	284
Horatii I. Ode, IV. Boken	286
Horatii III. Ode, IV. Boken	288
Horatii V. Ode, IV. Boken	289
Början av Horatii Brev till Pisonerne	291
Propertii VI. Elegi, I. Boken	295
Propertii VII. Elegi, I. Boken	297
Propertii XV. Elegi, II. Boken	298

II. PROSAISKA SKRIFTER

Vid Friherrinnan A. S. Flemings Grav	311
Åminnelsetal över Rådmannen i Stockholm Herr Johan Wellander, hållit i Sällskapet <i>Utile Dulci</i>	313
Kungörelse Om Sällskapet <i>Pro Sensu Communi</i>	342
Filosofen på Landsvägen	350
Strödde Reflexioner, i Litteratur, Filosofi och Moral, tjänande till svit av <i>Filosofen på Landsvägen</i>	361

Patriotisk Blick åt Litteraturen	375
Tal om Satirens Vederstygglighet	378
Om Förställning och Dess Släkt	387
Om Regeringskonstens Behov av Filosofernes Skrifter	389
Om Språkförädling	393
Om Andelige Poemer, och huru de böra dömas	396
Om Vårt Fordna Predikosätt	398
Om Skillnaden emellan den Politiska och Religions-Moralen	400
Om Aktionen i den egenteligen så kallade Dramen	403
Om Skadan av en Uteslutande Smak	405
Om Allmänhetens Domsrätt i Vittra Mål	406
Om Orsaken till den Ringa Avsättning som Böcker Äga i Vårt Land	408
TILLÄGG	
Företalet till Fredmans Epistlar	411

<i>Kommentarer och ordförklaringar till volym I</i>	<i>417</i>
<i>Register till förklaringarna</i>	<i>507</i>

Kellgren och vår tid

av Torgny Segerstedt

I början av 1788 skrev Kellgren ett brev till sin vän och stridskamrat Nils von Rosenstein, det s.k. K och k-brevet. Detta självanalyserande brev innehöll förutom en beskrivning av hans egen karaktär en redogörelse för hans planer att ge ut ett urval av sina skrifter. Han talar inte bara om vilka verk han vill ha med i de tre volymerna utan han förklarar dessutom avsikten med utgåvan: böckerna skall inte stå på parad i bokhyllan, de skall ligga på bord, i soffor och på stolar. De skall med andra ord läsas och debatteras och det inte bara av författarens egen samtid. Även kommande generationer skall ta ställning till hans idéer. Han vill sålunda inte bli läst bara därför att han i sin livstid var berömd. Hans dröm är att ständigt vara aktuell, det skall ständigt stå strid kring hans skrifter.

Med dessa fordringar på sin produktion har Kellgren formulerat de krav man kan ställa på ett litterärt verk för att det skall kallas klassiskt. Det bör väcka intresse och diskuteras av ständigt nya generationer. Det är rimligt att fråga om Kellgrens dikter och prosastycken är klassiska i den bemärkelsen. Har han något att säga dagens läsare? Fängslas de av hans åsikter, så att de antingen instämmer i eller bekämpar dem? Ett kort referat av vissa av hans tankar får avgöra om de har någon aktualitet i dagens debatt.

Det finns emellertid ytterligare en egenskap som bör återfinnas hos en författare för att hans skrifter skall betecknas som klassiska. Man måste nämligen förutsätta att ett verk, för att benämnas klassiskt, skall spegla en rikt sammansatt personlighets tankar och känslor. Författarens jag bör rymma många olika dimensioner. Kellgren säger aldrig själv att det är ett krav på en stor författare, men han förklarar för Rosenstein, med ett

självironiskt tonfall, att han vill ge sina favoritantipatier, swedenborgarna, rätt så till vida att en människas själ kan rymma många olika jag, både goda och onda, glada och bedrövade, hedervärda och löjlga, kloka och dumma. Dialogen mellan K och k är ett samtal mellan en självsäker och en ödmjuk Kellgren. Självmedvetenhet och självförnekelse kan rymmas inom en och samma person.

Denna Kellgrens kluvenhet och mångsidighet är ett tema i den beskrivning av hans karaktär som Rosenstein ger i sin inledning till de av Kellgren själv redigerade men postumt utgivna skrifterna. Rosenstein betonar olikheten mellan ytan och botten i Kellgrens väsen. Ytan kunde snabbt växla utseende. Den kunde beskrivas som uttryck för emotionellt lättsinne, som utvecklade både stor kvickhet och stor tjuskraft. Men under dessa ständigt skiftande stämningar fanns det, försäkrar Rosenstein, en fast botten, ett jag med genomtänkta åsikter och värderingar. Den rörliga ytan, förklarar minnestecknaren, är typisk för en stor författare. Rosenstein både förklarar och försvarar Kellgrens livsstil. När man bedömer den bör man betänka att Kellgren dog vid 44 års ålder och att det följaktligen är en relativt ung mans privatliv man granskar.

I ett tackbrev Leopold skrev till Rosenstein när han fått dennes levnadsteckning förklarar han att Kellgren var både skönlitterär författare och samhällskritiker. De många sidorna i hans verk, säger Leopold, kan medföra att hans skrifter kommer att värderas olika av hans samtid och av eftervärlden, men det är en stor författares öde. Leopold återkommer till ämnet när han i egenskap av Svenska Akademiens direktör (ordförande) hälsar Johan Stenhammar, Kellgrens efterträdare i Akademien, välkommen. Han säger vid detta tillfälle: »Han älskade vitterheten såsom ett slags förtrollningsland för inbillningen och känslan; hos Kellgren blev hon snart en skola för samhällskritik och viktiga sanningar.« Det Leopold pekar på är en ut-

veckling som Kellgren genomgått. Kellgren var själv medveten därom. I K och k-brevet säger han att han tröttnat på sitt rimmeri. Det är tydligt att den sociala och kulturella verkligheten, som han mötte sedan han bosatt sig i Stockholm, fått honom att inse vilka problem samhället skapar för de människor som lever i det. Därtill kommer att hans kontakter med kungen, hovet och makteliten fått honom att begrunda frihetens villkor. Leopolds tal till Stenhammar kan sägas vara en sammanfattning av Kellgrens egen syn på författarens sociala roll. Dessa sina åsikter uttrycker han både i inträdestalet i Svenska Akademien och i slutanmärkningarna till dikten *Man äger ej snille för det man är galen*. Skalden skall vara samhällstillvänd, och han skall arbeta för att förbättra människors liv i samhället. En förutsättning för reformer är medborgarnas frihet. För att en författare skall kunna angripa alla försök att underminera medborgarnas rättigheter måste han åtnjuta tanke- och yttrandefrihet. I det minnestal han höll över rådmannen Johan Wellander säger han, att det inte är lagen som skapar snillet utan snillet som stiftar lagar för sin verksamhet. I sitt akademiska inträdestal förklarar han att bland alla samhällen är snillenas republik den gemenskap som kräver den största friheten. Redan tidigare hade Kellgren i en artikel *Om vitterhetsakademier* frågat vad det är som ger dessa deras anseende. Det är, svarar han, deras självständighet och fria verksamhet. Om en beskyddande furste lägger sig i en akademis verksamhet, kan dess anseende riskeras. Frihet är en förutsättning för dess självaktning och kraft att verka. Dessa synpunkter upprepar han i sitt inträdestal i Svenska Akademien. Akademien skall självständigt bedöma samtidens litteratur. Dess utlåtande skall mer ha karaktären av råd till författaren än slutgiltiga domar. Dessutom bör ledamöterna genom sin egen produktion utgöra föredömen för unga författare. Det är tydligt att Kellgren genom detta sitt program vill förmå kungen att inte ingripa i

Svenska Akademiens inre verksamhet. Tanke- och tryckfrihet är en förutsättning för både akademiers och enskilda snillens skapande förmåga. Kellgren hälsade därför med glädje Gustaf III:s liberala inställning till tryckfriheten och kände av samma orsak oro när han såg kungen allt mer övergiva sina ursprungliga värderingar och därigenom försämma frihetens förutsättningar. Kellgren reagerade positivt när förmyndarregeringen under Reuterholm återställde tryckfriheten – att Reuterholm mycket snart övergav denna nya politik är en annan historia.

I minnestelet över Johan Wellander säger han att tryckfriheten är ett folks oskiljaktiga rättighet och det säkraste kännetecknet på att ett land har en lagbunden regering. Kellgren framhåller emellertid att även tryckfriheten måste ha sin grund i lagar som gäller för alla. Inte heller på tryckfrihetens område får det råda rena godtycket. Tryckfrihet är en förutsättning för att medborgarna skall bli upplysta. I uppsatsen *Filosofen på landsvägen* säger han att där upplysning saknas, där saknas även en allmänhet. Kvar finns bara en pöbel. Till den oupplysta pöbeln räknar han både folk i vagn och folk till fots. Pöbel, menar han, återfinns i alla samhällsklasser. På ett annat ställe i den citerade artikeln förklarar han att vitterhet och upplysning växer på samma träd, det är fråga om blomma och frukt. Han finner att upplysning kan hotas av både nationell och internationell pöbel. Han hälsar med stor tillfredsställelse Rosensteins stora bok från 1793 om upplysningen. I en kort anmälan i Stockholms Posten berömmar han skriften för dess klarhet, lättfattlighet och måttfullhet. Ty även upplysning måste ta hänsyn till gällande lagar. Sedan är det en annan sak om man genom att sprida kunskap försöker reformera gällande rättsregler.

När Kellgren på detta sätt betonar nödvändigheten av bestämda normer, utgår han från sin uppfattning om statens ursprung och grundläggande uppgifter. I skriften *Nya handelsbiblioteket* hävdar han att staten ursprungligen var en organisa-

tion för att säkerställa alla medborgares rätt till liv, egendom och trygghet. I skydd av lagen och inom statens gränser skulle varje medborgare ha full rörelsefrihet, och det inte bara när det var fråga om yttrande- och tryckfrihet utan även när det gällde näringsfrihet. Kellgren var vad näringsfriheten beträffar en liberal av Adam Smiths skola. Näringsstvång har sin grund i okunnighet eller egen nytta och är ett hot mot människors jämlikhet. Det fria näringslivet förutsätter dels en upplyst allmänhet, dels flitiga och ärliga människor. Naturen har varit mer frikostig med nyttiga människor än med stora snillen. De flesta människor vill leva ett liv i frihet och trygghet. Den stora allmänheten bryr sig föga om den diktade världens lysande skuggor. Det gör att Kellgren reagerar mycket kraftigt mot både börd-, penning- och lärdomshögfärd. Hans negativa attityd mot lärdomshögfärden innebar inte att han föraktade kunskap och lärdom. Kellgren var en ivrig förespråkare för en allmän folkbildning och för att de högre skolorna skulle vara öppna för barn från alla klasser och stånd. I minnestelet över Johan Wellander påpekar han, att i städer med allmänna läroverk intresserar sig även de ringare ståndens föräldrar för sina barns utbildning: »Åsynen av den jämlikhet, som publika uppfostringen därstädes underhåller mellan barn av alla särskilda stånd och villkor, är smickrande för den ringares föräldrar.« Han fortsätter sitt tal med att klandra den uppfattning som säger att bara förmöget folks barn borde få studera. Ståndscirkulation är, menar han, av stort värde. Försvårar man en sådan uppåtgående rörelse, går samhället miste om många stora begåvningar. I en dikt kallad *Byxorna* hånar han den ståndshögfärd som förnekar jämlikheten. I dikten, som kallas en saga, är det en gammal fin men sliten byxa som träter med en ny, av enkelt material sydd byxa om vilken av dem som skall hänga finast på kroken. I en kommentar till dikten säger Kellgren: »Ty märkom väl, att den sanna hedern, som består i en upplyst allmänhets

aktning, men ej i en gapande pöbels undran, aldrig än gavs åt annan än sann personlig förtjänst.«

Statens viktigaste uppgift är att garantera medborgarna frihet, trygghet och framgång efter förtjänst. Denna grundtanke gör att Kellgren är negativ mot krig och krigarkungar. Den svenske kung han sätter högst är Karl XI, under det att han nedvärderar inte bara Karl XII utan även Gustaf II Adolf. De bidrog genom sina krig inte till medborgarnas välfärd. När han av Gustaf III sattes in i Svenska Akademien, dämpade han sin kritik av hjältekungen. Han visste att Gustaf Adolf var kungens stora förebild. Det var därför föga passande att intaga en negativ hållning till Gustaf II Adolf. Hans försiktighet då det var fråga om en kritisk inställning till kungens värderingar vållade Kellgren samvetsqual. En viss opportunism var nödvändig, men han vantrivdes med denna nödvändighet. Dialogen mellan K och k ger klara bevis på det.

Fred var dock för Kellgren ett övergripande värde. Hans uppfattning av statens ändamål kom nära den som John Locke förkunnat. Locke var inte okänd i Sverige vid denna tid. 1709 hade man publicerat *Tankar och anmärkningar angående ungdomens uppfostran*, och 1726 utkom hans samhällsfilosofiska bok *Oförgripliga tankar om världslig regerings rätta ursprung och ändamål*. Lockes stora kunskapsteoretiska bok *An Essay Concerning Human Understanding* översattes inte vid denna tid, men Kellgren kände säkert till den, möjligen i fransk översättning. Locke hävdar i sin statslära maktdelningens princip, vilket innebär att han tar avstånd från alla slag av envælde. Kellgren delade den ståndpunkten, och det var anledningen till att han med oro såg Gustaf III:s strävan att stärka sin makt. Han ogillade Förenings- och säkerhetsakten och han anslöt sig, sedan den accepterats, till oppositionen, vilket dikten *Dälden* bär vittnesbörd om. Hans uppfattning att statens ändamål var fred, frihet och medborgerlig trygghet kom honom att reflektera

över den i staten rådande moralen och dess relation till den av kyrkan predikade sedeläran. Vi skall återkomma till Kellgrens uppfattning i detta ämne. Men innan vi gör det, refererar vi vissa drag i hans språkuppfattning.

Kellgrens intresse för språkets natur och sociala funktion stimulerades genom invalet i Svenska Akademien. I de tal han höll som Akademiens förste direktör återkom han ofta till språkfrågor. Att han själv lade vikt vid dessa inlägg kan man förstå av det förhållandet att han införde deras centrala delar i sina samlade skrifter. I sitt hälsningstal till Johan Murberg fastslår han att avsikten med allt tungomål är att göra sig begriplig. Talet är ett instrument i den mänskliga samfärdseln och därmed även ett verktyg i den rätt formulerade tankens tjänst. För att kunna vara ett nyttigt verktyg måste orden ha en precis och avgränsad betydelse. Verkligheten lär vi känna genom intryck på våra sinnen. Kellgren är när det gäller kunskapens ursprung en klar lärjunge till Lockes erfarenhetsfilosofi. I uppsatsen *Filosofen på landsvägen* skiljer han mellan passiv och aktiv kunskap. Den passiva kunskapen rör sig med perceptioner – Kellgren använder även ordet »bild«. Det är därför viktigt att man noggrant bestämmer den av perceptionen eller bilden begränsade verkligheten. De intryck den yttre verkligheten gör på oss måste undersökas och prövas. Endast om det sker, kan vi vara övertygade om att vi fått en sann kunskap om verkligheten. Perceptionen eller bilden kan framkalla associationer som binder de olika perceptionerna samman och skapar vidare föreställningar. Kellgren illustrerar det genom att ange den perception han utgår från i sina olika reflexioner. Men idé-associationerna måste följa logikens, d.v.s. förnuftets, lagar, ty det är »genom tanke, genom omdömetts vidd och visshet som människan upphöjer sig över andra kreatur«. Den genom erfarenheten vunna kunskapen gagnar samhället, kunskapen är nyttig därför att vi brukat vårt sunda förnuft.

Språket är dock inte bara ett neutralt avbildande av verkligheten. Orden kan även rymma värderingar, de kan uttrycka en reaktion mot ett objekt, d.v.s. mot en del av verkligheten. Idealet är, menar Kellgren, harmoni mellan förståndets och känslans verbala uttryck. Vishet definierar han som jämvikt mellan fantasi, känsla och omdöme. Ett snille har denna harmoni i förhöjd grad. Man kan dock skilja mellan hjärnans och hjärtats språk. Det vetenskapliga språket är ett extremt fall av hjärnans språk, religiösa texter kan vara uttryck för ett extremt hjärtats språk. I den passiva kunskapen är harmoni mellan känsla och förnuft det normala. Den aktiva kunskapen är en skapande förmåga. Känslan kan lyfta skalden på inbillningens vingar, men även på den luftfärden måste förståndet ha möjlighet att följa med. Det sant skapande snillet är en intensivare person än den vanlige empiristen. Genom snillet får vi en vidare överblick över verkligheten. Den stora intellektuella faran uppstår när den aktiva kunskapen i sin spekulativa iver skiljer orden från perceptionen, från bilden av det upplevda föremålet. Det innebär att orden inte längre förmedlar någon erfarenhet. Det teoretiska elementet är uteslutet, och orden har huvudsakligen en emotionell funktion. Det är denna farliga utveckling som samfundet *Pro Sensu Communi* bekämpar. För Kellgren är det en strid mot vidskepelse och hyckleri, en kamp mot bedragare som utnyttjar okunnighet och lättrogenhet för egennyttiga ändamål. Det är fråga om en kamp mot ljusets fiender. Han vänder sig inte bara mot guldmakare, swedenborgare, messianer, somnambuler, andeframkallare och nummerpunktare utan även mot teologisk spekulation och ordberusning. Det kommer tydligt fram i hans akademiska välkomsttal till biskopen Johan Wingård. I det talet kritiserar han »dessa slösande bilder som förvirra förståndet, stora fraser som ej säga sanningen något, tvungna liknelser som ej lära något, blomster som kväva tankan, utrop som kyla själen«.

Dessa ord och fraser måste granskas och tillrättavisas av det sunda förnuftet. Det åter förutsätter att det finns en möjlighet att avgöra om ett ord är meningsfullt eller ej. Kellgren tar upp den frågan i en artikel i Stockholms Posten. Det centrala partiet i den artikeln har han infört i sina samlade skrifter under rubriken *Om skillnaden emellan den politiska och religiösa moralen*. Kellgren ställer frågan om politisk moral, d.v.s. borgerlig moral, räcker för att hålla samman en stat. Kan man utan religion skapa den frihet och trygghet som är samhällets yttersta uppgift? Hur nödvändig är den religiösa moralen för ett framgångsrikt borgerligt samhälle? Det är omöjligt att besvara den frågan, eftersom vi inte har något exempel på ett samhälle helt utan religion. Vi vet således inte hur frånvaro av religion påverkar en stat och människors liv i gemenskapen.

En politisk eller borgerlig moral är dock nödvändig, dels för att ge staten stadga, dels för att kritiskt granska och rätta den teologiska förkunnelsen. Kellgren anser det självklart att de teologiska lärorna och predikningarna inte får strida mot statens fundamentala värden. När han säger det, utgår han från den naturrättsliga uppfattningen att det finns vissa av alla människor godkända värderingar och att dessa bör präglade och bestämma statens struktur. Det betyder att ett visst statsskick är det rätta. Den naturrättsliga tanken understryks ytterligare när Kellgren förklarar, att de borgerliga plikterna och dygderna kan härledas från förnuftet och att de måste uppfyllas av alla medborgare.

De väsentliga sociala plikterna består i mod när staten är i fara och vilja att strida mot statens fiender, att hysa kärlek till lag och frihet och att ådagalägga ett brinnande hat mot våld och förtryck. Kellgrens allt starkare betoning av lagens roll i ett fritt samhälle hade troligen sin grund i den politiska utvecklingen i revolutionens Frankrike. Han hade hälsat revolutionen med stor hänförelse, men den blodiga utvecklingen gjorde

att han betonade sambandet mellan lag och frihet. Religionen kräver lydnad inför Guds uppenbarade ord, den borgerliga moralen hämtar sin kraft från förnuftet. Kellgren menar, att om de religiösa och borgerliga buden strävar åt olika håll, har den borgerliga moralen tolkningsföreträde.

Den fria och trygga staten är en produkt av det sunda förnuftet. Men i det av sunda förnuftet skapade statsskicket förenar sig, har vi sett, fosterlandskärlek och en vilja att försvara det fria och trygga samhället. Denna fosterlandskärlek kan betecknas som en sund känsla. Det är denna typ av känsla som Kellgren anser skall behärska den borgerliga moralen. Men han är väl medveten om att de osunda känslorna kan driva människor i fördärvet. Han har själv erfarenhet av det okontrollerade erotiska begärets förödande verkningar. Hans brev visar att han är medveten om denna sin svaghet, denna sin starka lust. Han var på en och samma gång både stolt och generad över sin läggning. Den kunde vålla honom stort obehag, det visar dikten *Förtvivlan*: »Känsla! Liv! – var ären I? / Denna tomhet som jag famnar / dessa skuggor, dessa hamnar / av en tid som är förbi.« Leopold framhöll i sitt akademital att Kellgren som författare blev allt mer samhällstillvänd. Det är riktigt, men hans produktion visar även på en annan utveckling, en utveckling som påverkade både hans personlighets yta och dess grund. Den lättsinnige Kellgren, som Rosenstein en smula generat försvarar, kom till uttryck i hans ungdomsdiktning. I den periodens kärleksdikter uppmanar han den älskade att taga väl vara på den sinnliga kärlekens njutningar. Han varnar den åtrådda för att ungdomen snart är förbi och att döden väntar i bakgrunden. Därför skall man njuta stundens lycka: »Ack, Cloe, lär, ack, Cloe, lär / att njuta timmen förrn han hastar! / än är ej lians gubbe här / ännu en dag han kanske rastar.«

Kellgrens utveckling innebar att hans tankar om kärleken och hans känslor erfor nya dimensioner. Det innebar inte att

han helt lämnade eller förnekade sitt tidigare liv, men han kunde, som vi sett, känna leda inför det. Kellgren längtade efter en ny form av kärlek parallellt med att han strävade efter en djupare människokunskap. Möjligen skulle man kunna säga, att en djupare förälskelse fick honom att eftersträva en större människokunskap. Denna önskan ledde till en annan funktion hos känslan, nämligen till känslans roll som kunskapsorgan. Förändringen inträffade när han inte längre kände sig dragen till en kvinna bara därför att hon var ett objekt för hans erotiska drifter utan därför att hon var intressant som personlighet. Denna hans nya syn på känslans uppgift har han visat i en rad dikter från slutet av 1780-talet och början av 1790-talet.

Man kan peka på två källor från vilka denna uppfattning härflyter. Den ena är den skotska filosofiens starka betoning av inlevelsens eller, som man även sade, sympatiens roll för vår kunskap om andra människor. Den uppfattningen hade Kellgren mött inte bara hos Adam Smith och Adam Ferguson utan även hos den nära vännen Rosenstein, som i sin tur var influerad av uppsalafilosofen Daniel Boëthius. I minnestalet över Wellander säger han med anledning av en minnesteckning som Wellander utfört, att »där vittnas om det ömma införlivande i varandras väsen, det nära tillägnande av varandras känslor, det jämna bemödandet om varandras lycka«. Den andra källan var Rousseaus känslouppfattning. Även för denne var känslan ett kunskapsorgan. Det är övertygande visat att Kellgren, när han skrev *Den nya skapelsen*, haft Rousseau i sina tankar. Genom Rousseaus känslobegrepp förs han in i en föreställningsvärld som har ett starkt inslag av mystik. Känslan genomströmmar själen och är ett tecken på en högre krafts närvaro. Den kraften lever inte bara i människan utan i allt skapat: »Då fann min själ sig himlaburen, / sig sprungen av en Gudastam, / och såg de under i naturen, / som aldrig visheten förnam.« På grund av gudomens närvaro i människan upplever

hon inte bara en ny verklighet utan även nya värderingar: »Och vrede var i havets vågor, / och ömhet uti källans sus, / och majestät i solens lågor, / och blygsamhet i månans ljus.« Genom den på ett nytt sätt upplevda verkligheten lär han även känna den älskades inre liv såsom det kommer till uttryck i den nya skapelsens värld. Denna intensiva upplevelse av verklighet och värde har sin grund i kärlekens inlevelse, ty kärleken är ett utflöde av den gudomliga principen, och eftersom den gudomliga principen förstår sig själv och sin verklighet, blir även känslan ett kunskapsorgan: »O levande förstånd av tingen! / O snillets, känslans hemlighet! / vem fattade dig, skönhet? – Ingen / förutan den som älska vet.« De citerade raderna visar att Kellgren menar att den nya verkligheten skapas av en stark känsla som behärskar snillet. Denna starka känsla är överindividuell, den är en universell kraft. Detta till trots är det inte alla givet att besjålas av den. Genom att kalla *Den nya skapelsen* »inbillningens värld« lämnar Kellgren oss i ovisshet om huruvida det är en drömd eller sann värld han besjunger.

Omedelbart efter *Den nya skapelsen* har Kellgren i sina samlade skrifter publicerat två andra kärleksdikter. De bär titlarna *Till Fredrica* och *Till Christina*. De ger ytterligare en ny dimension av hans syn på kärleken. Sedan den verkliga kvinnan bakom Hilma i *Den nya skapelsen* gjort slut på deras förhållande, sökte Kellgren i sin längtan efter kärlek ett nytt föremål för sina känslor. Han förälskade sig i en tjugotreårig familjeflicka, Fredrica Bagge. Fredrica hade en syster som hette Christina Nibelius. Hennes man var sedan gammalt vän till Kellgren. Det kan vara värt att notera att dikten *Till Fredrica*, fast den är en kärleksdikt, ändå ger uttryck för den oro som dess författare känner inför den politiska utvecklingen i Europa: »Nu, så lyften er i ära, / frihetens förkrossare! / Och I, våldets sångare, / måtte ryktets vingar bära / edra namn till stjärnorna!« Diktens huvudsyfte är ändå att förklara skaldens djupa kärlek, men det

är en lågmäld och en smula resignerad kärleksförklaring. Förmodligen insåg Kellgren att han var för sjuk och för utbränd för att kunna erbjuda Fredrica någon framtida trygghet. Han bevittnade i familjen Nibelius en lycklig och harmonisk gemenskap. I dikten *Till Christina* skildrar han hur enstöringen Timon från sin ensamma grotta får se hur en grupp människor kommer dansande över ängarna. Det är en mor, två döttrar och en son. De är besjälade av stilla dygder: »Tro, sämja, redlighet och frid och oskuld / och godheten – vars blickar smälta själen / och ömheten – som ler med halva tårar, / och vänskapen – som går med blottat hjärta«. Det är i hög grad den borgerliga moralens dygder som han tillskriver familjen Nibelius.

Kellgrens kärleksdikter hade sitt ursprung i den gustavianska tidens erotiska lättsinne. Men de kom att utveckla sig så, att de förebådade både romantikens känslomystik och borgerlig trohet och idyll. Han speglar sålunda många av verklighetens aspekter och är i den meningen en sann klassiker.

Nils von Rosensteins förord till *Samlade Skrifter* 1796.

JOHAN HENRIC KELLGREN

Leverne.

Allmänheten emottager nu samlade i ett Verk Vitterhetsstycken, vilka till största delen förut styckevis kände, med nöje, beundran och förtjusning blivit läsne. Det Snille, det stora och sällsynta Snille, som dem författat; KELLGREN är ej mera. Han bortrycktes i det ögnablick, då han var sinnad att fullgöra vad han kallade en skyldighet emot sine Läsare och emot sig själv. Efter en sträng räfst, sedan han förkastat stycken, dem han lika oböjlig granskare mot sig som emot andre ogillade; sedan han rättat och förbättrat flere, var hans föresats att utgiva allt vad han dömde värdigt att läsas, värdigt att gå till eftervärlden med stämpeln av ett namn, om vars varaktighet han, oaktat all sin blygsamhet, icke borde tvivla. Han hade däruti, som i mycket annat, givit ett efterdöme, vilket alle store Författare borde följa. Att han icke fick fullkomna vad han tilltänkt, är likväl det minsta vi böre beklaga. Han medhann att sätta allt i ordning, och viss om sitt annalkande slut, uppdrog han verkställigheten av sin föresats åt en älskad Släktinge och åt en Vän,* vilka med skyndsamhet, omsorg och skicklighet svarat emot dess förtroende.

Den rätta förlusten, som aldrig skall ersättas och därför icke nog kan beklagas, behöver icke av mig nämnas. Den kännes av alla dem, som högakta Snillet's eld förenad med ett moget vett, med manlighet i tankesättet, med värma för sanning, rättvisa och dygd; av alla dem, som tro att det är av någon vikt för ett Folk att bliva upplyst; av någon heder för ett Land att kunna

* Dess Systerson Notarien i Kongl. Kommerce-Kollegio Christ. Lengblom, åt vilken han gjort testamente av sina Skrifter; och Kongl. Sekreteraren Gustaf Regnér.

framvisa mästerliga arbeten; av någon betydenhet för mänskligheten, att under bekymmer, lidande och olyckor äga förråd av förståndets, känslans och smakens nöjen: rena och ädla i sin natur, oskyldiga och nyttiga i sin verkan; tillgängelige för alla utan lyckans och rikedomarnes biträde. Men mångdubbelt, men djupt, smärtande och beständigt kännes denna förlust av dem, vilka KELLGREN hedrade med sin vänskap; av dem, vilka ej allenast beundrade Skalden, utan älskade tillika den mest älskvärda människa; av dem, till vilka den störste av dess medtävlare sagt:

Gråt Sångens första Son, om du bär nit för den;
 Men dubbelt gråt, om du som vän,
 Som Människa och Vis hans värde känna hunnit.

Bland detta antal hade jag i flere år den lyckan att vara, mera utmärkt av dess förtroende än förtjänt till något företräde. De nöjsamma och upplysande stunder jag tillbragt i dess sällskap äro försvunne. Nyttan är kvar och minnet på en gång smickrande och sårande. Det angenäma i hugkomsten försvinner dock även och giver rum åt sorgen vid åtankan av den dag, då KELLGREN kallade mig till sin dödssäng och förkunnade mig den säkra övertygelse han själv ägde om vår förestående skilsmässa. Han yttrade att han i livet funnit en tröst i vår vänskap och tillade sin önskan, att jag efter dess bortgång måtte bevara minnet av denna vänskap genom ett Företal till dess Arbeten; en önskan den han även i sin yttersta vilja förklarar. Hans blygsamma tankesätt tillät honom icke att känna vad ära han gjorde mitt namn att få förenas med hans. Tårar voro mitt svar, och min enda känsla, den uppriktigaste och ivrigaste önskan att aldrig behöva uppfylla dess begäran. Förgäves var denna önskan, och dess vilja måste nu efterkommas; men jag har insett, och alla Läsare inse med mig, huru litet ett företal behöves för KELLGRENS Arbeten. Det enda som kan öka vär-

det av dess Skrifter är att känna värdet av dess personliga egenskaper, av dess enskilda och medborgliga uppförande. En teckning av KELLGREN'S levnad, lynne och tankesätt bliver det enda förespråk jag mig tillåter. Teckningen skall bliva kort och enkel. En skickligare hand skall snart giva honom ett värdigt äreminne och eftervärlden ännu flere. Men framför dess Arbeten, vilken är den dristige Talare eller Författare, som skulle våga ett Lovtal? Och om Snillen givas, som med framgång kunde våga det, så bleve det åtminstone överflödigt.

JOHAN HENRIC KELLGREN var född den 1 December 1751 på Floby Prästegård i Västergötland. Dess fader var Kyrkoherden JONAS KELLGREN, Modren CHRISTINA ELISABETH AMINOFF ett stilla, fromt och gudfruktigt Fruntimmer. Hans Farfader var Bonde och brukade Kaptens-Bostället Källstorp i Källby församling, varav släktens namn blivit taget.

Av sin fader tyckes KELLGREN hava ärvt sitt snille, sitt lynne och sin huvudböjelse. Denne Prästman hade ett fattande, rent och säkert förstånd, odlat och upplyst genom nyttiga kunskaper samt förknippat med en stadig karaktär. Han hade mycken kärlek och håg för vitterhet; skrev stundom både Latinsk och Svensk vers; även för de vackra konster; hade någon kännedom av Målning och Bildhuggeri och spelade på åtskillige Instrumenter. Ömsint fader ägde han både förmåga och vilja att utöva en skyldighet, den en fader alltid med större framgång än andre uppfyller. Till dess KELLGREN uppnått 10 år, hade han ingen annan Läromästare än denne fader och vän. Sonen visade tidigt mycken kvickhet. Man skall till äventyrs le, om jag såsom bevis därav anför, att han innan 5 års ålder läste rent och obehindrat. En av tidevarvets störste Filosofer (d'Alembert) har likväl anmärkt att den möda förenandet av ögats och örats tecken, av bokstäver och motsvarande ljud kostar huvudet, överstiger all den möda, vi sedermera göre oss. På egen begäran fick KELLGREN då genast börja de Grammatikaliske stu-

dier och gjorde i allt vad honom lärdes hastiga framsteg. Tyst och allvarsam i sitt uppförande, deltog han sällan i barnlekar; satt merendels inne hos fadren, vilken han nästan ständigt selsatte med frågor, dem en växande uppmärksamhet och vettgirighet alstrade. Sådane smärre omständigheter, upphöjde av de närmaste vid den tid de inträffa, sedermera glömde eller översedde, höra till Lärdoms-Historien, då de angå en namnkunnig Författare; och alltid till människo-snilletts kännedom, vilken icke skall hinna till fullkomlighet, innan man givit akt på det lilla som på det stora och samlat ett vidsträckt och tillräckligt förråd av rön. Fördomarne äro knappt i något ämne flere och skadligare, än i Uppfostrings-läran och i synnerhet den del därav, som lär att tidigt kunna döma barns egenskaper, böjelser och lynne, så mycket angelägnare att känna, som egenskapernes stadgande och förbättring, bristernes hävande och ersättande, valet av läsning och andre övningar därav borde bero. KELLGRENS barna-framsteg giva anledning att omnämna en av dessa fördomar. Föräldrar äro böjde att lätt tro sine barn röja ovanlige och tidige snillegåvor: avunden, som misstycker eller halvvettet, som tror sig äga rätt att le åt en blind egenkärlek, underlåta sällan att upprepa det åldrade, men med all sin oriktighet kvarblevne ordspråket: att kvicka barn merendels bliva dumme män. Ofta döma föräldrar falskt av egenkärlek och en förlåtlig böjelse att hoppas vad de önska och finna vad de hoppas. Visserligen händer att ett frö, som tidigt framter lovande skott, vid mognaden giver hel annan frukt än den man förväntat. Även händer att förträfflige snille-förmögenheter sent visa, utveckla och stadga sig; men jag är viss att hos de fleste av dem, som äro begåvade med ovanligt snille, denna naturens skänk, för den rätta kännaren, redan i de första åren är synbar. Voltaire och Haller voro såsom barn över barn, blevo såsom män över män och förblevo såsom gubbar vad de varit. KELLGRENS snille syntes i dess spädate år; lyste, värmde, förundrade i dess

manålder; överlevde en av sjukdom föråldrad och nästan förstörd kroppsbyggnad.

Försöket att vederlägga en fördom är icke ett avsteg i en Filosofs Leverne. Om min hand vore mäktig att åt hans minne offra en hekatomb av fallne villfarelser, så skulle jag tro mig se hans aska livas och hans skugga skänka mig ett bifall. Men återvändom till berättelsen. Den faderliga undervisningen förbyttes för KELLGREN i den allmänna vid Skara Skola och Gymnasium. På båda ställen utmärkte han sig genom en så skynande tillväxt i kunskaper, att dess Lärare tillstyrkte dess tidigare flyttning; men hans fader ville icke därtill samtycka. Hans förnämsta håg var för Vitterhet. Vid ledige stunder läste han alltid sådane vittre Arbeten, som han där å orten kunde överkomma, såsom Holbergs Komedier, Dalins Svenska Argus, och använde därtill ofta hela nätterne. Hans skarpa omdöme visade sig redan i förakt för allt onödigt gräl, för allt som hade smak av barbari eller vidskepelse. Det røjde sig även i en stark böjelse för Satiren, detta foster av det rena förståndet och, icke såsom hopen tror, av ondskan, vilken endast alstrar tadlet, förtydelserne och smädelsen. Icke är den Artisten, som ler åt en usel tavla, sämre människa, än den okunnige, som beundrar densamma. Så ej heller den tänkande mannen elak därför, att han finner löjligt vad dåren högaktar och upphöjer. Ännu voro dock muntra och träffande drag i omgänget de enda Satirer KELLGREN snille framtedde. Med dessa roade han sine jämnåriga, för vilka han i sitt övriga uppförande förekom något allvarsam, egensinnig och förbehållsam.

Hans fader tillät honom ändteligen 1768 att lämna Gymnastiske föreläsningarne och att resa till Åbo Akademi, där fadren själv studerat och där KELLGREN fann för sig sin enda broder den han igenom hela sin levnad på det ömmaste älskat.* Under

* Prosten i Skatelöv Herr *Jonas Kellgren*.

de nio år, han där tillbragte, fortforo dess vettgirighet och arbetsamhet. De förste tvenne åren i synnerhet var det svårt att någon gång draga honom från kammaren och boken till annat, än föreläsningars avhörande. Vid 16 års ålder hade han haft en feber, som var nära att sluta dess dagar och lämnade svåra följder på dess bröst. Ett jämnt stillasittande grundlade nu den svaghet och ohälsa, som med åren ökades.

Medan han var vid Universitetet förlorade han sin fader (1771) och med honom all egen tillgång på penningar. Den satsen hade ännu icke blivit framkläckt, för att göra föräldrars sorg och ynglingars fördärv, att Snillet befriar ifrån de utvägar till föda, dem Samhällets skick gjort nödvändige; allraminst troddes att egen övertygelse och ett förmätet påstående att man är ett Snille, gav rättighet att förakta och bryta detta skick. Men om ock denna lära då varit känd, hade den icke varit gjord för KELLGRENs sanna huvud och verkliga stolthet, vilke ansågo det föraktliga ligga i orklöshet, vingleri, överdrevne anspråk, som sluteligen föda ett beroende, icke av en förtjänt vedergällning, men av en förödmjukande hjälp. KELLGREN vidtog det medel till bärgning, som i alla tider varit nyttjat av fattige Studerande, och bland dem av många, vilka i Samhället, eller i den lärda världen blivit store och ansedde Män; jag menar att undervisa förmögnares barn. Därmed fortfor han även i Huvudstaden, till dess omständigheterna tilläto honom att övergiva denna mödosamma, men i verket hedrande bana.

Med beröm avlade KELLGREN de bruklige lärdoms-prov. Med beröm blev han tjugueutt år gammal Philosophiæ Magister (1772) och med allmänt bifall tvenne år därefter Docens i Vitterheten, den han icke endast kände, men redan med framgång idkat. Kort efter ankomsten till Åbo hade han gjort sine förste Poetiske försök, som bestodo i verser vid tillfälligheter. Att de varit över mängden av sådane verser är troligt; men att Författaren var över mängden av begynnande författare är säkert.

Vid den tid, då egenkärleken ofta är störst och blindast, var hans, om icke alldeles kvävd, åtminstone förbytt i tvekan och fruktan, det äkta Snillet vanligaste följeslagare. Han återtog alltid sine vers och förstörde dem. Om vi kunde framdraga desse och andre försök, dem han dömt till en dylik glömska, så skulle de till äventyrs trösta mången försökare. Men de Lärdomar äro dem utan tvivel nyttigare, som KELLGREN både med pennan och efterdömet lämnat; att man har rätt att försöka sine krafter på egen och vänners, aldrig på Allmänhetens bekostnad; att ingen ting är farligare och mera dödande för Snillet, än att hastigt tro sig fullkomlig; att intet arbete är värt att se dagsljuset, som icke tål den fullaste dag och aldrig fruktar en förestående natt. Välmeningen, tillfället, svagheten trodde han aldrig kunna ursäktas en skrift, men väl författaren, så länge han icke med sine svaga foster gäckade förnuftet och smaken, eller vanvårdade Allmänhetens helgade rätt. Om några av dess tryckta arbeten sedermera av honom själv blivit förkastade, så bevisar det likväl icke emot detta anförande. Utgivandet har ej alltid berott av honom själv. De äga en verkelig förtjänst, ehuru de sakna fullkomligheten. Någre bland dem skulle intaga ett märkligt rum i andre Samlingar och i denna endast förlora genom jämförelsen.

För att gå långt i Vetenskaperna äro snille och arbetsamhet tillräckliga och ensligheten befordrar ofta framstegen. Vitterhets-Idkaren behöver känna människan och världen, behöver se den förra i de större verkningskretsar och i det mera odlade omgänget. Originale författare kunna träffas på alla ställen, men knappt lärar något land kunna framvisa i Vitterheten någon författare av en allmän, stadgad och fullkomnad smak, som icke tillbragt en betydlig del av sin levnad i Huvudstaden. Denna anmärkning, som ofta blivit gjord, finner rum och tillämpning i KELLGREN'S leverne. Han sökte av övertygelse tillfälle att få vistas i Stockholm och fick ett av de önskeligaste i

sin ställning och för sitt ändamål, då han (1777) emottog till undervisning då varande General-Löjtnanten Greve MEIJERFELDTS* tvenne söner. Han förblev flere år i detta hus, där, som i de övriga, varest han uppfyllt samma kall, älskad av dem han handledde och aktad av deras föräldrar. Jag har varit vittne till den iver, varmed han böd till att hjälpa ett av dessa hus, som igenom fadrens fränfälle blivit försatt i bekymmersamma omständigheter. Alla hans vänner hava sett hans sorg, då Grevarne MEIJERFELDT i deras bästa ålder borttrycktes. Dessa drag hava icke bort förtigas. De måla hans hjärtelag, som var älskande och ömt, men ömt utan svaghet.

KELLGRENS rykte hade föregått honom till Huvudstaden genom skaldestycken dem han vid slutet av sitt vistande i Åbo hade författat, och som nu förbättrade blevo allt mer och mer kända. *Mina Löjen* började den namnkunnighet han sedermera ständigt ökade och utvidgade. Satiren är kanske det säkraste medel att skyndsamt behaga en hel Allmänhet. De övriga Vitterhets-slag förutsätta en känsla, den icke alle äga. Få givas, som icke le och icke le gärna. Också ehuru mycket Satiren klandras av vana, av verkelig eller tillgjord fromhet, läses den och älskas, åtminstone i hemlighet, av nästan alla; av den tänkande, som inser dess värde och nytta; av många, emedan egenkärleken finner sig smickrad och känner sig höjas, då den ler åt andras fel och svagheter; men av de flesta ur det enkla skäl, att människan är född och böjd för löjet. KELLGREN skrev likväl även för inbildningen och känslan. *Sinnenas Förening* vann ett bifall, som han sedermera själv jävat både i avseende på smaken och sederne, dem han i det närmaste trodde oskiljaktige. *Ode till Bacchus och Kärleken* väckte en beundran, den mästestycken aldrig förlora. Och i de senare åren have vi av honom emottagit det förträffliga stycket *Nya Skapelsen*.

* Sedermera Fältmarskalk och en av Rikets Herrar.

Vänskapen, som ikläder sig personernes art, blir hos upplyste och verksamme människor ett medel till befordran av allmän nytta. Likhet i tankesätt knöt emellan KELLGREN och nu varande Assessoren i Kommerce-Kollegio CARL LENNGREN ett vänskaps-band, vilket inbördes aktning och förtroende oavbrutit sammanhöll och döden först upplöste till den överlevandes beständiga sorg. De började tillsammans (1778 d. 29 Oktober) utgivandet av Dagbladet *Stockholms-Posten*. Detta Dagblad har en heder, som av få sådane blivit delat eller lärt delas, att hava bidragit att göra epok i Landets Vitterhet genom KELLGREN'S granskningar, de grundreglor, de omdömen han uppgivit, understödde av stycken värdige att tjäna till mönster. Man har stundom beskyllt honom att vara för sträng Granskare, och många hava önskat att det vassare skämtet alltid varit bannlyst. Ett försvar kunde sökas i svårigheten, helst vid yngre år, att tillbaka hålla en satirisk anda, i värman av hans karaktär och den billiga harm, en god författare känner, då han ser smaken lika vanvårdad av dem, som skriva och dem som läsa och döma; ändteligen kunde detta försvar sökas i den vana, som nästan förbytt till lag i alla tider överlämnat usle författare till det åtlöje, de sig själve underkastat. Jag vill endast anföra att flere kritiker blivit KELLGREN tillägnade, dem han aldrig skrivit; att han själv ogillat visse av sine förste granskningar; att han hade gjort sig till en helig lag att aldrig angripa författares person eller enskilda uppförande, en rättvisa den hans fiender icke gjort honom. Och om lika fullt en eller annan anledning till klagan skulle överbliva, skall jag be dess anklagare pröva, om icke felen övervägas och överskylas av den nytta han åstadkommit. Tiden medgiver icke att undersöka, hurudan vår Svenske Boileau fann Smaken och hurudan han lämnade den. Ännu mindre vill jag återkalla minnet av de strider, han för smaken och förnuftet vågat, från vilka han skördat ära, det är sant, men även hemburit ledsamheter och kval, dem hans vän-

ner kände. Verkan är synlig och ostridig. Om medlen må några korta anmärkningar tillåtas. En begynnares svaghet kan förtjäna skonsamhet; den har KELLGREN vid de fleste tillfällen visat och alltid, då han såg skymten av en verkelig talang. Gode författares fel böra med varsamhet och aktning upptäckas och häremot har han så litet felat, att man beskyllt honom för efterlåtenhet. Men är frågan om förnuftets, om sanningens heliga rätt, om en Nations upplysning, tankesätt och smak; är frågan att i sin linda kväva eller i sine utbrott tygla en uppenbar dårskap och fanatism, vare sig i Religion, Politik, Vetenskaper eller Vitterhet, då är den rättsintes iver förlåtlig, även berömlig och nödig; då är Satiren förnuftets vapen, lika tillåtlig som skyndsam och säker i sina följder. Skäl och bevis verka vid sådane tillfällen långsamt; åtlöjet är ett bloss, vars sken dären och bedragaren fly eller trotsa med en maktlös fräckhet, men som varnar, upplyser och leder Allmänheten.

Denna fördel av Satiren insåg KELLGREN och nyttjade med en mästares förmåga, stundom resande sig med en Juvenalisk iver, stundom lekande och len, som i de bekante stycken *Ljusets Fiender* och *Jordens Skapelse*. Han inskränkte icke sin åtgärd till granskningen över Vitterhets-arbeten; ej heller var Satiren det enda medel han använde. Han sträckte sin verksamhet till alle de ämnen, där hans insikter tilläto honom att gagna med det rätta Snillet varsamhet att icke vidröra dem han icke förstod. Fullkomligen i bredd med sitt tidevarv och över det samma i en vis måtta och en filosofisk billighet, har han i det nämnde Dagblad dels i anledning av utkomne Arbeten, dels vid andre tillfällen skänkt Svenska Allmänheten avhandlingar, som skulle hava prytt *Tatler* eller *Spectator* och vilka förtjänade att samlas för att utgöra en Bok, som i alla tider skulle läsas med lika mycket nöje som nytta. Eftervärlden skulle då bliva i stånd, att fullkomligen döma, huru mycket han bidragit till sin samtids förädling i tankesätt och smak.

Länge hava Svenske Vitterhets-Idkare antingen måst uppföra sin tid åt andre yrken eller strida med brist och fattigdom. En fördom har dömt dem oskicklige till allmänna värv, en annan ovärdige all belöning av det Allmänna, om de ensamt följde den stråt böjelsen för dem tycktes utvisa. Vida över dessa fördomar var den Konung, under vars Spira KELLGREN till sin och Svenska Vitterhetens lycka, var född att leva. GUSTAF den Tredje, med en stadgad övertygelse om värdet och nödvändigheten av de skillnader och företräden Samhälls-ordningen infört, ägde ett lika stort begrepp om ett annat företräde, som Naturen oföränderligen fastställt för dem hon skänkt snille och överlägsne egenskaper. Hans största begär var odödligheten, och han visste att urskilja dessa sällsynta människor, vilka genom bedrifter eller snille-alster en gång skulle lämna sine namn åt minnet för att omgiva hans eget och utmärka hans tidevarv hos de senaste åldrar. KELLGREN kunde för honom ej länge bliva dold. Att han hade varit skicklig till sysslors skötande, därom kunna icke de tvivla, som känt hans rediga begrepp, säkra omdöme, arbetsamhet, noggrannhet och värma för allt vad som var rätt eller nyttigt. Hade hans håg varit lika stor med hans skicklighet, hade han helt visst i tjänstevägen av Konungen emottagit vedermälen av samma bevågenhet, som andre Vitterhets-Idkare erfarit. Men GUSTAF tänkte, att ett Snille sådant som KELLGRENs tillräckeligen och mest gagnade genom Skrifter, och att de medel, som till en så stor del användas på Rikens anseende, icke förspillas, då de givas åt dem, vilka hedra sitt Fädernesland genom sin egen namnkunnighet. Ingen slags ära gavs som han icke ville hava till sin och Sveriges. Han lyckönskade sig att kunna förbehålla KELLGREN ensam åt Sång-Gudinnorne och att i honom giva det första efterdöme av en Svensk, som funnit bärgning utan att vara annat än Vitter. För att utmärka honom för den hop, som dömer efter titlar och rang, gav Konungen honom fullmakt att

vara dess Hand-Sekreterare. För att sätta honom i stånd, att med sinnets ledighet arbeta och med värdighet och bekvämlighet tillbringa sitt liv, gav han honom pensioner, som efter hand ökades; KELLGREN fick härigenom uppfylla den önskan dess valspråk uttryckte, att bliva: *Allt vid sin Lyra*,* och han blev nog till sin egen och sitt Fäderneslands heder.

Konungen gynnade bland Vitterhets-övningar i synnerhet de Teatraliska. Det första KELLGREN skrev för Teatern, var en Prolog, som uppfördes på Drottningholm (1778), då hoppet att se Konungahuset förökt med en Ättling av GUSTAF och SOFIA MAGDALENA gjordes Allmänheten bekant. Om denna Prolog yttrade sig författaren till Musiken, att han önskade att alltid finna verser så lämpelige till samljudgets styrka och behaglighet. Detta KELLGRENS första försök förebådade den som en dag skulle bliva en fullkomnad mästare i Lyriske Skaldekonsten. Efter Konungens egna planer sammanskrev han sedermera *Gustaf Wasa*, den Svenska Lyriska Teaterns ära, värdig det namn den bär och de händelser den återkallar, som aldrig än utan förtjusning blivit läst eller åskådad; *Christina*, rik på skönheter av det första slag; *Gustaf Adolf och Ebba Brahe* med några brister, dem Allmänheten trott sig upptäcka, men med förtjänster, i synnerhet i det naiva, vilka äro sällsynte i vårt språk och kanske av detta skäl undfallit mängden. Ännu ett arbete av KELLGRENS hand, *Aeneas i Karthago*, skall snart pryda Scenen, och göra honom och dess vän KRAUS på en gång beundrade och saknade.

Då GUSTAF III stiftade Svenska Akademien, blev KELLGREN en bland de 13 Ledamöter, dem Konungen själv utnämnde. Genom lottning blev han dess första Direktör, och GUSTAF fägnade sig att se lyckan instämma med dess önskan och föresats att visa det Snillet i Vittra Samfund jämnar alla skill-

* KELLGREN förde i sitt Sigill en Lyra med omskrift: *Omnis in hoc sum*.

nader av börd och rang. Samma hedersrum i Akademien emottog KELLGREN kort för sin död. Hans nit för inrättningen visade sig vid alla tillfällen. Hans granskningar och omdömen voro rättvise. De svar han å Akademiens vägnar givit, utmärka sig bland sådane skrifter. Han hade åtagit sig utarbetandet av en bokstav i Svenska Ordboken, men hann icke mer än göra uppställningen. Vid granskningen av de redan utarbetade bokstäver, voro dess anmärkningar alltid upplysande. I allmänhet hava få författare varit mera angelägne om renhet och rätthet i språket.

Den största nytta har KELLGREN gjort Språket genom sina skrifter. Man hyser i allmänhet en förvänd tanka, då man med otålighet fordrar regler och ordböcker för språk, som icke ännu blivit tillräckeligen upparbetade. Vart hade Virgilius och Cicero hunnit, om de varit fjättrade av band, som Cato Censor och Ennius fått pålägga? Reglor och Samlingar av ord äro födde av språken; icke språken av dem. De följa och böra följa de förändringar vart och ett språk undergår, och om de med någon grad av oföränderlighet kunna stadgas, är det då först, när språket genom gode författare blivit bragt till en fullkomlighet, som svårigen kan överträffas. KELLGREN hade i detta som i alla andra ämnen sunda och rätta begrepp. Lika hatare av självsvald, som av obilligt tvång, visste han skilja emellan de lagar, vilka antingen höra till alla språk i gemen eller vart och ett särskilt tungomåls oombytliga art, och dem som vanan infört, vilka likasom själva vanan böra vara ändring och förbättring underkastade. Nya ord, nya vändningar ansåg han för en vinst, icke för en skada. Då vi från Fransyskan hämtat vår mesta upplysning och vår mesta smak, trodde han icke otillåtligt att med Svenskan införliva vissa av det språkets ord, talesätt och ordställningar. Kanske har han häruti stundom gått för långt, och i allmänhet torde vara önskeligt, att man snarare sökte rikta vårt modersmål från de Språk, som därmed till

ursprung, ljud och lynne äro mera närsläktade. Det står likväl fast, att KELLGREN varit bland dem, vilka mest bidragit till Svenska Språkets tillväxt och odling, både i den obundna och bundna stilen. Hans prosa var ren, tydlig, bindande och välljudande. Ofta röjde sig Skalden i bildrika uttryck; men alltid Filosofen i ordens och själva bildernes riktighet, i ordning och styrka.

Det tillhör Skalderna att uppgiva och bestämma, vad Svenska Skaldekonsten genom honom vunnit. Ännu dömde aldrig någon annan än Konstnären med fullkomlig säkerhet om konsten i dess finare delar och i dess hela vidd. Tusende anmärkningar och upptäckter, som födas av utövningen, undfalla, även den skarpsyntaste kännare. Man behöver likväl icke ens vara kännare, utan blott älskare och läsare, för att bliva varse de märkeliga och lyckliga ändringar och förbättringar, KELLGREN gjort i vår Skaldekonst. En dristigare utflykt; mera växling i versernes takt och ljud; ett lyckligt bruk av de fordom förkastade daktyler; flere nya versslag, särdeles för det lätta och skämtsamma; välljudet i allmänhet växlat, ökat, förhöjt, synas utgöra det huvudsakeliga, som utmärkte honom från dess närmaste föregångare och som ger honom ett rum bland skapande Snillen. För sine efterföljare skall han tjäna till mönster av riktighet, noggrannhet och egentlighet i stil. Då det snille och den smak, som råda i hans arbeten, försäkra dem, att i alla tider väcka nöje och beundran, kunne vi med trygghet förutsäga att inga ändringar i Språket och dess Verskonst skola beröva honom den äran, att för skrivsättet räknas bland Klassiske Författare. I mera än en av Svenska Snillet förut obanad väg har han med framgång vågat de första försök. I intet av de Skaldeslag han vidrört har han misslyckats; i någre är han ostridigt den förste; i de flesta i bredd med de förste. Hans smak sträckte sig till allt och han hade den sällsynta rättvisan att icke fördöma vad som ej instämde med dess

enskilda tycke. Hans känsla var sann och stark, snarare fin än öm; hans bildnings-gåva var behaglig och lekande, mera än rik och målande; båda alltid styrde och tyglade av förnuftet. Med åren tycktes han mindre lyda deras ingivelser och av dem endast behålla förmågan, att gjuta behag över alla ämnen, även de torraste. Tankekraften och förnuftet voro de rådande egenskaper i hans skrifter, som i hans huvud. De visade sig lika i skämtet och det allvarsamma; i det minsta han skrev, igenkände man den djupsinniga tänkaren, som med ett filosofiskt öga sett över Världen, Samhället, Människan, hennes lynne, gärningar och kunskaper. Det löjliga frestade och förnöjde honom; det sanna överväldigade hela hans själ. Om man i ett drag vill innefatta dess förnämsta Poetiska förtjänst, bör man kalla honom Behagens, det goda Skämtets och Förnuftets Skald.

En författare målar sig merendels i sina skrifter. KELLGREN'S vänner behöva icke frukta, att hans skola jäva det omdöme en närmare kännedom av hans personlige egenskaper hos dem fäst. De behöva endast förbehålla honom den rättvisa, att dömas efter den allmänna stämpel, som dess arbeten bära, icke efter några drag, som kunnat undfalla dess ungdom och en lekande kvickhet, ej heller efter looffer, som någon gång kunnat synas överdrivne, ehuru av honom givne åt en Välgörare. Det är omöjligt att bliva en så stor Skald som KELLGREN var, utan att erfara en mängd av skiljaktige, växlande och livliga känslor och sinnesrörelser, och det är kanske lika omöjligt att alltid emotstå deras verkningar. Kvik, eldig, känslfull, lätt-rörd, häftig, otålig, böjd för nöjet förenade han likväl med dessa från vissa snillen oskiljaktige egenskaper andra, som synas motstridige: stadga, allvare, ihärdighet, manlighet, sinnesstyrka. Ytan var, om detta uttryck får nyttjas, rörlig; botten fast. Hans ungdom offrade åt nöjet. Sinnesrörelserne växade hans timmar och övergången från den ena till den andra

var stundom lätt och hastig; men förnuftet och klokheden styrde hansandel, hans gärningar och beslut. Disse senare voro merendels oryggelige; och han gick sällan miste om sina ändamål. Han ombytte ton, ändrade de meningar han orätt kunnat hysa, blygdes icke, att erkänna misstag; men uppoffrade för inga bevekelse, grundsatser, dem han med en sann övertygelse fattat. Allt vad han började, fortsatte han med drift och fullbordade med besked. I sin tillgivenhet för anhörige, vänner och Fäderneslandet var han oföränderlig. KELLGREN älskade sitt Fädernesland, icke av fördom eller därför att en slump låtit honom där födas, men av övertygelse och plikt, och därför att det inneslöt en samling av människor, födde med rättighet att i Samhället bliva lycklige. Han dömde alla Nationer med opartiskhet och sträckte sin kärlek till hela människosläktet. Förtryck och orättvisa, på vad vrå av jordklotet de funnos, sårade hans hjärta och satte honom i den största iver. Vackra gärningar, stora och ädelmodiga företag, en gladare utsikt för mänskligheten rörde honom ända till tårar. *Jag har gråtit som ett barn, eller rättare, jag har gråtit som en man*, skrev han till en vän vid första tidningen om en händelse, den han trodde skola göra mänsklighetens lycka och som han sedermera med en verkelig sorg och en sann avsky en tid såg göra dess fasa och förskräckelse.

Emot enskilda var han redlig, men lämnade icke lätt sitt förtroende. Den slughet, ett skarpt förstånd föder och en stadig karaktär gör möjlig i utövningen, nyttjade han till försvar, aldrig till vapen att skada. I omgänget med vänner var han glad och skämtsam, när hans hälsa det tillät. Bland obekante tystlåten, hövlig, utan att alltid vara fördragande och undfallande. I tvister tog han lätt hetta, i synnerhet om ämnet var av vikt. Av allt älskade han högst sanningen, den han sade och skrev med frimodighet. För det han trodde vara rätt, fruktade han aldrig att göra sig ovänner. Hans kärlek till Vitterheten gick, som

han själv yttrat, ända till passion.* En ny talang, ett nytt slag, försatte honom i den största glädje, och av den orättvisa hans fiender gjort honom, är det kanske den största, att hava beskyllt honom för en uteslutande smak. I en av dess mest bekante strider var det aldrig nyheten, aldrig versslaget eller skalde-slaget han angrep, men sammanblandningen, oriktigheten, överdriften och framför allt skrytet och oredan. Ömtålig vid anfall visade han likväl aldrig begär att berömmas. Köld och obemärksamhet hos mängden eller hos de högre förtröto honom mera för Vitterhetens än för dess egen skull. Han satte värde på kännares bifall, utan att göra sig möda att söka det och kände en verkelig plåga från denna klass av beundrare, vilka med besök och ärebetygelser likasom belägra Snillen och borttaga en dyrbar tid. Ensligheten eller några Vänner voro målet för dess begär. Dess behov voro få och inskränkta, och vad han ägde, alltid tillräckeligt. Den som skulle hava kallat honom en känslofull vis, hade i tvenne ord målat hans karaktär.

Redan i de yngre åren hade KELLGREN en svag och vacklande hälsa. Vid 16 års ålder fick han en svår feber, som tycktes lämna följder på dess bröst. Kanske hade en jämnare och starkare rörelse kunnat förbättra en av naturen svag sammansättning, som däremot av stillasittande, arbetsamhet, huvudbry och täta sinnesrörelser försämrades. Den största ordentlighet och varsamhet, och den ömmaste vård av en skickelig Läkare, som tillika var dess vän,** kunna snarare sägas hava utdragit

* Jag kan ej avhålla mig att införa följande utdrag av ett brev, skrivet kort för hans död till en av våre gode Författare, där han säger om sig själv: — »Det var en liten man i vår litterära värld. Hans talanger voro små. Han hade kanhända icke vad man kallar Snille. Hans flesta skrifter hade liten vidd och vikt. Men han hade en egenskap, kanske i högre grad, än någon av sina medbröder: det var ett nit, en värma för Svenska Vitterhetens förkovran och heder, som följde honom beständigt genom ett plågsamt liv, och som ännu var hans sista passion i den stund han skrev dessa rader.«

** Assessoren Henric Gahn, i vars hus han flere år bodde.

med döden, än förlängt livet. Bräcklighet och sjukdomens beskaffenhet emotstodo all hjälp och den otålighet plågorne födde, gjorde dessa ännu mera kännbare. Den dag, som skulle beröva Sverige ett av sine störste Snillen, inföll den 20 April 1795. KELLGREN slocknade stilla och frimodigt. Efter dess eget förordnande fördes han i tysthet till vår allmänna moder, Jorden. Hans begravning hade det utmärkta, att den bevistades av ingen, som icke älskat honom, medan han levde och då med en sorgbunden tystnad eller varma tårar beklagade hans död. Tolv av dess vänner hade låtit prägla en Skådepenning,* som utdeltes. De ämnas även med en Minnesvård utmärka det rum på S:t Jakobs Kyrkogård, där hans ben djupt ner i mulden förvaras. Vid åsyn av denna minnesvård, skall det namn, som blir dess enda prydnad, väcka hugkomsten av allt vad livet har behagligt och ljuvt; och mitt ibland förödmjukande vedermälen av människans förgänglighet säga att hon är stor genom Dygden, Tanken och Snillet. Jag lyder denna ingivelse och vänder Läsaren ifrån KELLGRENS beklagansvärda bortgång till de Skrifter, i vilka han beständigt skall leva; föresättande mig själv att under ett liv, som med åren ämnas åt nya förluster, i tysthet sörja vad jag ägt eller söka en tröst i minnet av lyckligare dagar.

NILS VON ROSENSTEIN.

* Denna penning föreställer å ena sidan KELLGRENS Brösbild med omskrivet namn; å den andra läses: *Poëte, Philosopho, Civi, Amico Lugentes Amici. MDCCXCV.*

K & k-brevet

Till Nils von Rosenstein.

Stockholm d. 13. mars -88.

Min Nådiga Bror.

En sjukling, instängd i 10 veckors tid mellan fyra väggar – *solus in carcere secum* – är böjd att falla på rätt besynnerliga idéer.

Det är icke besynnerligt att han talar vid sig själv, i brist av bättre umgänge; icke heller att han jollrar som ett fyra års gammalt barn: (den visaste på jorden har sagt sig i örat många ömkliga dårskaper;) men vad som är besynnerligt, oerhört tokigt, är att uppteckna detta joller, är att visa dessa dårskaper för en man, vars aktning man ej vill förlora.. *et voilà mon cas!*

Dock, om Bror ger sig mödan att läsa till slut, skall Bror finna mina skäl, le, ömkas och förlåta.

– – *Mellan K och k* – det vill så mycket säga: mellan förmiddags människan och eftermiddags människan, denna timmans och den påföljandes. – Jag har ofta undrat, att ingen Filosof velat bestå oss flere själar: En är verkligen för litet, att utreda alla svårigheter. Jag har aldrig ännu känt så tydlig skillnad mellan den *Jag* som tänker, och den *Jag* som har utsträckning, som emellan de Dussintals tänkande *Jag*, som ej tänka varandra lika.

Våra kära Swedenborgare lära ej märkt den fördel de kunde draga av detta skälet. Deras inneboende Andar förklara likväl denna sak till pricka. Med ett skickeligt antal av alla sorter Andar, goda och onda, glada och ledsamma, hedervärda och löjliga, dumma och kvicka, blev det tämmeligen lätt att upplösa gåtan av så många självstridiga, inkonsekventa, Himmelsk-helvetiska karaktärer, bland vilka jag har äran att låta räkna till första klassen Brors

ödmjukaste tjänare

K & k.

P.S. Vid var sottis som anträffas, det vill säga, vid var rad, behagade Bror påminna sig att jag talar till mig själv.

Affären med L—dt stod då ej att hjälpa: Ehuru grov jag tänkte vara, var jag ändå ej nog fin.

När Bror någon dag vore hemma mot middagen, den enda tid jag törs gå ut, ville jag ha den äran att göra min uppvaktning, för att — *ej* tala om vad jag nu skrivit.

Bror torde redan veta, att Biskop Haartman och v. Presidenten Ignatius, hava lagt sig i jorden. Den förre dog av slag inom 2 minuter, mitt uti frasen av ett samtal med Tengström. Han satt i sin Ländstol och kände sig ej på det minsta sjuk. Så snart är det gjort med oss Biskopar. — Över Ignatius har Lidner, som nu vistas i Åbo, författat en gravskrift, som Riddarhuset borde låta bränna, och Dårhuset låta infatta i förgyllda ramar.

COMTE RENDU A MOI-MÊME,

eller

SAMTAL

Emellan K och k.

K.

Vad jag är olycklig!

k.

Aldrig hör jag annat än denna klagan. Bekänn mig en gång uppriktigt: ligger ej denna olycka helt och hållit i din inbillning?

K.

Inbillning! — Dessa plågor, denna förstörelse, denna kropp som

faller sönder på alla sidor, denna själ som förtynges av minsta bemödande! Om detta är inbillning, så finns intet verkligt.

k.

Med din sjuklighet, må så vara. Den vill jag ej disputeras dig. Men du vet ju varav den kommer. Låt orsaken upphöra, så upphör följden.

K.

Allt för väl sagt! Lät Febern upphöra; passionen upphöra! – Vem gav oss Febrar och Passioner? – Men supponera det mirakel, att jag ännu fick tillbaka mitt förstånd och min hälsa, har jag då ej andra bekymmer som trycka mig?

k.

Bekymmer! – Du borde skämmas att tala därom. Är du ej i en ställning, som var människa borde avundas? En *vaut-rien* som du, med 15 000 d:rs inkomst och ingen syssla att bestrida.

K.

Jag tillstår det: mina inkomster äro mer än jag borde behöva, mycket mer än jag förtjänar. Men tillstå att man ej njuter, vad man ej njuter med säkerhet.

k.

Jag förstår ej vad det vill säga.

K.

Det vill säga, att där i vrån står en tiggarsstav som väntar mig, att mitt öde beror av en enda Mans liv, dess behag, dess nycker; att mina trenne pensioner äro ställda på osäkra och deturnerade medel; att så snart en Bankrutt eller Reform existerade, vore jag utan mitt bröd.

k.

Reformer! Bankrutter! – Och var tar du dessa chimärer?

K.

Hör och döm om det är Chimärer. – 500 Rd:r på Ensaksbötesfonden. Denna fond är anslagen till en Adelig Skolas inrättning, och lämnad åt SerafimerRiddarnes förvaltning. Vad mera billigt och nödvändigt än att de en gång användas till sin rätta destination?

k.

Men Svenska Akademien är ju grundad på samma Kassa.

K.

Så mycket värre för Svenska Akademien. Tvenne pensioner kunna ännu läggas till. Det är icke sannolikt att detta utgår av bara räntor. Säkert tära vi på fonden. Det som inflyter blir ock årligen mindre. Domstolarne äro ej så nitiska för Kungens som sitt eget interesse, och sedan de veta vartill Böterne användas, anse de snarare sin efterlåtenhet berömlig. Jag känner Kollegier, där så ofta frågan yppas att pliktfälla parter för missfirmelig skrivart m.m. svaras alltid: *Det är ej värt: det går ju blott till löner åt några onyttiga Poeter.*

k.

Men hur lyda dina Pensionsbrev? Står där ej uttryckeligen, att *du så länge kommer att åtnjuta dem, till dess någon lika pension eller lön på Rikets Stat bliver ledig, som dig i stället kan anordnas?* – I sådant fall är du ju säker.

K.

Så säker, att just i dessa dagar varit fråga att taga från mig en lika beskaffad pension av 3000 d:r på manufakturfonden. Ko-

nungen har själv förordnat en Kommission, att utan avseende på förra författningar, föreslå indragningar vid denna fond. Att *Beck-Friis* är ordförande och *Jos. Cederhjelm* Bisittare, lovar redan mycken framgång. Ett exempel är nog, för att visa vad avseende dessa Herrar göra på Konungens namn och den allmänna säkerheten. Hovintendenten *Rehn* hade i tjugu års tid uppburit en pension, given av Konungen, ratificerad av Ständerne, med de uttryckeliga termer, att *han i hela sin livstid, och evad för öde manufakturerna helst kunde undergå, skulle njuta den till godo*. Detta betyder ingen ting. *Cederhjelm* säger: *Onödigt!* och *Rehn* stryks ur Listan. Han har dock sedan beklagat sig hos Kungen, och återvunnit sin rätt.

k.

Än, hur gick då med dig själv.

K.

Man hade den hövligheten att denna gången låta mig behålla, vad man höll fåfängt att vilja beröva mig. Man har således tillstyrkt att förlänga min pension, med villkor att jag skall fortsätta mitt påbegynta HandelsBibliotek.

k.

Och tänker du då göra det.

K.

Fråga, om jag måste. – Och sanningen att säga, har jag nog håg för detta arbete. Jag börjar att ledsna vid det eviga versmaki-
riet:

Har jag då kommit till för rimmet skull allena? Den första delen av HandelsBiblioteket vann mera bifall än jag borde förmoda. Det är det enda av allt vad jag skrivit, som min goda vän *Thorild* funnit gott.

k.

Men om du årligen måste utgiva en ny Del därav, tycks mig fördelen bliva ringa, och odugligheten säker.

K.

Lyckligtvis är jag icke bunden till viss tid, vilket sannerligen blivit alltför besvärligt, sen jag mankerat min *bût*. Den var att härigenom kunna göra ett steg till Kollegii bordet. Jag har alltid syftat till någon säker lön. Då jag nämndes till HandSekreterare, hade jag sökt bli KommerseRåd.

k.

Man ansåg det, kan jag tänka, för ridicult, som det ock var.

K.

Ridicult, som det behagas: emellertid blevo Dalin och Gyllenborg KammarRåder för sin poetiska talang. – Också nyttjades ej heller detta skäl till avslag; men att jag därigenom för alltid skulle borttagas från Vitterheten.

k.

Jag fruktar, en sådan syssla skulle blivit dig rätt besvärlig. Att dageligen sitta flere timmar vid ett Ämbetsbord, att läsa och författa vidlöftiga Akter i saker som du ej tillräckeligen förstodo, sådant hade visst blivit odrägligt för en Poet.

K.

Om det är kännemärket av en Poet, att ej älska och värdera något annat än vers, att hata alla ordenteliga göromål, allt förståndsarbete, så förtjänar jag ej det namnet. (Och är det då en så svår sak till konsten eller mödan, att 4 à 5 dagar i veckan sitta i en god Länstol, från 10 till 1, och opinera vid ett Ämbetsbord?) Den poetiska Febern har aldrig hos mig varit annat än

intermittent, och med åren hava accéerna kommit mera sällan. Jag är nästan säker, att jag ej skulle blivit den odugligaste av våra Ämbetsmän. Mina små vittra försök skulle därigenom vunnit ett dubbelt värde: de hade ansetts som en gåva och ej som en plikt. Tillstå att den besvärligaste och löjligaste syssla som finns i världen, är sysslan att ha snille. Och vad dugligt kan man författa, med denna skyldighet att författa? Den som skriver för sitt nöje, när snillet och hågen påkalla, skriver sällan och väl. Han liknar en man, som jouerar av behov, av en styrka, som jäser över; det blir vackra och raska barn. Men vad Tossungar vill man vänta av en Älskare för lega, en fouteur på befallning, en halvspänd S— som ger bara vatten?

k.

I sanning en liknelse ljuvlig och klar, men som ej passar hit. Vem pålägger dig väl att skriva mer än du förmår? Att döma av det ringa man ännu sett av din hand, är ej anledning att tro det.

K.

Jag bör erkänna det: Vad jag gjort, är litet eller intet mot vad en annan kunnat göra. Jag känner personer, som hava en ständigt inspiration med en beständig förmåga, som komponera med mera lätthet än andre skriva rent, som hinna till allt, icke tröttna något ögnablick. Detta är ej min mekanik. Så beskaffade människor måste antingen äga en beständig hälsa, eller själar som ej hava med kroppen att beställa. Sådane äro flere av de personer som omge Kungen, och sådan är Herren själv. Jag undrar därför ej på de pretentioner han gör, och att han frågar mig beständigt: *Vad gör Ni? Vad skriver Ni?* – Jag kan ej tänka på denna frågan utan att en kallsvett går över mig. Det är alltid, som om han sade: *Du är en Lathund, en odugling, som ej tjänar den lön jag ger dig.*

k.

Men vet du att jag finner denna frågan nog billig. Något måste du väl också ständigt göra för din lön.

K.

Tror du då att jag någonsin är alldeles utan arbete?

k.

Så svara då, när det frågas, vari ditt arbete består.

K.

Det vore detsamma som att svara: *jag gör intet*; och det är vad jag svarar. Du bör veta att Monarken icke älskar, icke värderar något annat, än det Dramatiska. Han betänker ej att Horatius, Boileau, Pope, så många andra snillen, aldrig skrevo för teatern. Oder, Satirer, Erotiska Poemer; allt sådant anser han för lappri, för tillfällighetsvers som varken kosta någon möda, eller giva någon ära.

k.

Håller du nu ej på med något Dramatiskt arbete?

K.

Jag önskade att kunna; men finner det dageligen allt mera omöjligt. Den ständiga *mal-aise* vari kroppen befinner sig, sätter själen i en oro, som gör att jag ej kan uthärda med något arbete av lång anda. Dessutom saknar jag den styrka, den livlighet i inbillningen, som fordras för att uppställa en riktig plan till ett Teaterstycke. Också är det, att döma av de få som lyckats, det svåraste företagande, ett *non plus ultra* av mänskliga snillet, och de som lyckats hava endast och allenast haft sin talang vänd därpå, hava nästan ej försökt något annat Skaldeslag. Corneille, Racine, Shakespeare hava ej skrivit annat än Tragedier.

k.

Men har icke Kungen alltid själv givit dig planen? – Han torde väl ännu hava någon i beredskap.

K.

Det är just vad jag fruktar. Han har också redan hotat mig därmed. Om härav svårigheten blir mindre, blir ock hedern och hågen mindre, men alltid mödan lika stor. Så bekvämligt att ha en ledare, så obehagligt att ledas bunden. Det är dessutom med snillets alster som med naturens: De trivas illa, transplanterade. För att utveckla sig och frodas, fordra de sin näring av samma jord där de upprunnit.

k.

Men, du kom ej att säga något om din tredje pension.

K.

Den består i ett arvode av 3000 d:r för Teater censuren. Clewberg har ock detsamma. Det assigneras av Kungen särskilt vart år på Statskontoret, att av Hovkansleren uppbäras till ett hemligt behov. Utom, således, att denna extraordinära, orubricerade lön i själva sin natur icke äger något varaktigt, så kunna vi även utan vidare omsvep bliva skilda därvid *vad dag som helst Hovkansleren funne sig missnöjd med vårt biträde*, såsom orden lyda i Konungens Brev.

k.

Jag vet sannerligen ej mer vad jag skall säga om detta målet. Jag börjar att finna din fruktan mindre ogrundad. Det är visst, att om Kungens authentiqua försäkringar kunna annihileras av en Kommission, om livstids pensioner kunna upphöra förrn man dör, så givs ingen säkerhet utom löner på Rikets Stat. – Du hänger då ännu fast vid ditt första uppsåt, att söka en publik syssla?

K.

Flere mina vänner och, bland andra, Nordin, råda mig dageligen därtill. Den sistnämnde har projecterat mig en stol i KammarRevision, såsom både lättare att vinna och bekläda än ett rum i KommerseKollegio. – Men sen jag så ofta sökt, och så mycket fått, om icke detsamma dock mer än jag vågat hoppas, har jag tagit en fast föresats att aldrig mera besvära varken Kungen eller mina gynnare med någon vidare ansökning. Jag fruktar ingen ting så mycket, som att synas efterhängsen och oförnöjelig. Dessutom är jag nu alltför gammal att lära. – Jag har nyss fått en tidning, som i det närmaste tranquilliserar mig för bekymret om min framtid. Jag har sökt och vunnit ett Privilegium på StockholmsPosten, och jag hoppas, med den inkomst detta Blad kan giva, förenat kanhända med någon ringa Pension, som i vad för en sakernes möjliga ställning av barmhärtighet torde lämnas mig, icke mer behöva frukta, att en gång alldeles bliva brödlös.

k.

Så kan jag då hoppas att nu se dig nöjd?

K.

Jag hade ännu blott en önskan att göra, den önskan jag redan nämnt. Det vore att hädanefter själv få välja ämnen till mina arbeten:

Omnia sponte sua, quae nos elegimus ipsi,

Proveniunt; duro assequimur vix jussa labore,

säger *Vida*. Isynnerhet önskade jag, att ej mer bliva tvungen att skriva för teatern.

k.

Men var och en är skyldig att göra sin Kung till nöjes, och du mer än någon. Du har sagt att han blott älskar den Dramatiska

poesien. Varför ej lämpa sig efter hans smak, när den ej strider mot ens heder och förmåga? Du har ju förut icke illa lyckats i detta Skaldeslag.

K.

Jag har lyckats att kopiera; jag ville en gång själv vara original, och jag har sagt dig förut, vad som fattas mig därtill. Emellertid är ej min tanka att alldeles avstå från denna *genre*, utan blott min önskan att ej mer nödgas skriva efter förelagd plan, på förelagd tid. – Jag har ämne till tvenne Operor: *Yngve*, att omarbета efter Götiska mytologien, i samma smak som Baldurs Död; och *Semiramis*, ett ämne, som Glücken redan valt, och som Krausen proponerat mig. Skulle jag nånsin få känna mig [hava] nog styrka att skriva en Tragedi, har jag även därtill valt ett efter min tanka lyckligt ämne i *Erik XII:s* död. – Kungen äger nu dem, som med mera skicklighet och färdighet skola utföra hans Planer: *Leopoldt*, som redan visat både sin ypperlighet i konsten och sin lätthet att arbeta, genom flere försök, men isynnerhet Helmfeldt – *Sjöberg*, ej känd på detta fält,* men värdig att försökas – och den jag ännu vill tillägga som en begynnare vilken borde få visa sig, *Casström*, en gosse vars talang tyckes vara för den Lyriska poesien.

k.

Men à propos, en sak. Det faller mig in att den som vill undandraga sig allt tvång, torde därmed syfta att undandraga sig allt arbete: uppriktigt att tala, mina Herrar Poeter, så tjänen I två Herrar av ännu stridigare natur än Gudi och Mammon: det är *Äran* och *Lättjan*. Att döma av edert tal och ert uppförande, skulle lagren böra givas er för er blotta goda vilja, och dagdri-veriet böra räknas er för Snille.

* Har likväl för flera år sen: skrivit en Orig: Tragedi: *Dido*, inlämnad till OperaDirektionen.

K.

Kanske förblandar du begreppen av Lättja och lugn, dagdriveri och frihet. Slå opp din Horatius och läs: *Otium Divos* — — — Men om det finnes modeller till den målning du givit, vilket jag ingalunda vill neka, så torde du förfara något hårt med din vän, då du ställer honom bland dessa. — Du tvingar mig härigenom att avlägga all blygsamhet, och att visa mig löjelig, barnslig, svag, för att icke synas lätting. — Se här en låda med samlingar: en annan med Brouillonger. Du skall därav inhämta: *vad jag gjort — vad jag begynt — och vad jag ämnat göra.*

FÖRTECKNING

PÅ DE SKRIFTER JAG HITINTILLS UTGIVIT.

TeaterStycken.

Gustaf Wasa.

Gustaf Adolf och Ebba Brahe.

Divertissement på Konungens Födelsedag 1781.

† Prolog till Zemire och Azor.

† Prolog till Drottningens uppkomst.

† Intermede på Prinsessans Födelsedag.

(De 3 sistnämnde, som hava dödstecknet, äro utdömda ur den samling, jag framdeles ville utgiva.)

Oden.

En Stadig Man. — Prisskrift. Vitt: Akad: Handl.

Till Bacchus och Kärleken. — Parnassen.

Konsternes Födelse. — Av Sällsk: Aurora. Tr. särskilt.

Avunden. — Vitterh: Nöjen.

Saknaden. — Åbo Tidningar.

Livet är en Dröm. — Ibd.

Världen. — Ibd.

Våren, imit. av Horatius. — Samlaren.

Kristus. – Stockh:Posten.

På Konungens Födelsedag 1780. – Särskilt.

På Konungens Födelsedag 1782. – St:Post:

Vid Änkedrottningens död. – Ibd.

Till Gr. Gyllenborg. – Vitterh: Nöjen.

Horatii Oden. L. I. Od. 5, 23, 26.	} St. Post. och Vitt:
L. II. Od. 8, 10.	
L. IV. Od. 1, 3, 5.	

Moraliske Poemer.

Mina Löjen. – Särsk: tryckte.

En Ynglings Inträde i Världen. – Prissk. Vitt: Ak. H: r.

Våra Villor. – Vitt: Nöjen.

Mänskliga Livet. – Ibd.

Man äger ej snille för det &c: – St. Posten.

Nyåret. – Åbo tidn:

Erotiska Poemer.

Sinnenas Förening. – Samlaren.

Stanser till Kärleken. – St. Post:

Varning till Cloe. – Ibd.

Förnuftet och Kärleken. – Ibd.

Kärleken och Hatet. – Ibd.

Till Themir. – St. Post.

Hjärtat, av Boufflers. – Ibd.

Brev av Boufflers till Voltaire. Ibd.

Propertius, L. I. El. 6 & 7. – St. Post:

L. II. El. 15. – Parnassen.

Fabler.

Gracernes Döpelse. – Vitt: Nöj.

Den Högborna Kajan. – St. Post:

Fåglarnes VitterhetsAkademi. – Ibd.

Paddan och Tjuren. – Ibd.
 Åskan och Grodorne. – Åbo Tidn.
 Lärkan och Naktergalen. – St. Post:
 Kärlekens Kaperi. – Ibd.
 Konsten att göra Lycka. – Ibd.
 Kungen, Bonden och Eremiten. – Ibd.
 Denis och Eremiten. – Ibd.
 Barden i Hönsgården. – Åbo Tidn.
 Borac. – St. Post:

Skämtsamma skrifter.

Julklappar till Allmänheten 1778. – St. P.
 Nyårgåvor till Allmänheten 1781. – Ibd.
 Dito 1782. – Ibd.
 Avsked till Br.....
 Till Fl... Granskare.
 Den olycklige Poeten.
 Försök till orimmad Vers. } Ibd.

I varjehandas slag.

Themis. – Välsign. Tryckfrih:
 Avsked till en Vän. – St. P.
 Till Pr. Sergel – Ibd.
 Kantat vid Änkedrottens Begravning. – Särsk.
 Frondören. – St. P.
 Vid Nyåret 1780. – Ibd.
 Konungens återk: från Spa. – Ibd.
 Kantat vid en Ordens Fest. – Särskilt.
 Vid M:elle Rosenlunds död. – St. P.
 Vid M:elle Le Clercs död. – Ibd.
 Vid Bar. Leijonhielms död. – Ibd.
 De Tre Furier och tre Gracer. – Ibd.
 Till ett Fruntimmer vid översänd: av ett vittert arbete. – Ibd.

Den sanna Filosofin. – Ibid.

Vårvisa. – Ibid.

För Sällskapet: *pro Vino*. – Ibid.

(Härtill kommer, ett par dussin Epigram och andra små strödda vers.)

k.

Denna Lista är ansenlig. Du lär ej hava utelämnat en enda versstump av vad du skrivit.

K.

Förlåt mig det. Jag skulle då gjort den dubbelt så lång. Jag har sökt utgallra allt vad jag ej trott förtjäna att överleva dagen. Mycket torde dock ännu böra förkastas, allt granskas och förbättras. Det mesta, jag tillstår det, är ej mycket viktigt till ämne och längd. Men är det då endast med stora Poemer som man tågar till Eftervärlden? Är det *Tåget över Bält*; eller är det *Odet över Själens styrka. Människans elände och Satiren över mina vänner*, som givit Gyllenborg sin upphöjelse? – Och lät vara att hans Epopée skall om ett par tusen år ganska mycket beundras: men läser man den nu? Eller skall man nånsin läsa den? – Var och en har sin smak:

Jag hellre läsas vill, och medelmåttigt äras,
 Än som en okänd Gud med tomma lov besväras;
 Jag hellre vräkas vill förutan all respekt
 Kring soffor, stolar, bord, i utnött, slarvig dräkt,
 Än evigt ståndande på Samlarns högsta hylla
 I obefläckad skrud, mitt rum orubbad fylla.

k.

Det är artigt att se, huru oförmögenheten på detta sätt alltid vet trösta sig för de gåvor, man ej äger.

K.

Du torde ej ha så orätt. – Men se här en

FÖRTECKNING PÅ FÄRDIGE, MEN
EJ ÄNNU UTGIVNE PjäSER.

Christina, Drame.

Aeneas i Karthago, Opera.

Ode över Förtvivlan.

Ode till Gr. Oxenstierna, i anledn: av Dagens Stunder.

Skaldebrev till Wellander.

Återsvar till Wellander.

Jordens Skapelse, Fabel.

Byxorne, Fabel.

Stanser till Rosalie.

Bannebrev till min vän C-.

Jofurs Nyårgåvor.

Lyckans boning.

Epikurismen.

Bröllopsskrift till min Syster.

Till Konungen, i anledn: av Gust: Ad: ädelmod.

Till B. Armfelt i anledn: av Tillfälle gör Tjuven.

Till densamme på dess Bröllopsdag.

Haydns Roxelane.

Flere Oder av Horatius.

Epigram, Madrigaler och andra strövers.

k.

Men tänker du ej att själv göra en upplaga av dina skrifter.

K.

Det är vad jag nu med det snaraste ville göra, innan Döden för evigt sätter propp i mitt bläckhorn. Jag ville ej bli lämnad åt en

annans redaktion. Det onda som kunde hända vore ej att en del bleve utlämnad och förskingrad, men det som redan hänt, att man tillägnade mig sådant som jag icke skrivit, eller icke bort skriva.

k.

Vad tror du väl denna Samling kunde utgöra i Tryck?

K.

Om jag lägger därtill några Prosaiska Stycken, såsom: *Åminnelse Talet över Wellander*, *Svar på Vitterh: Akademiens Prisfråga*: Vore människan lyckligare om hon förutsåg sitt öde? *Tal om Satiren*, i Sällskapet Aurora, *Gravskrift över Fru Fleming*, *Oxarne*, saga, *Djurförvandlingen*, saga, &c. — så har jag uträknat, att vad jag hittills skrivit kunde stiga till 2 à 3 lagliga 8:tav Band.

k.

Par Dieu! Det blev ju ett respektabelt Verk!

K.

Ingen fråga om Respekten. Det har därtill ej nog vikt: jag har sagt det förut. *In tenui labor*... men jag vågar ej tillägga vad som slutar sentensen. Allt vad jag kan hoppas är att dessa småsaker skulle läsas med något nöje, för sin stora åtskillighet i ämnen och stil.

k.

Varför går du icke nu strax och lägger dig under Pressen?

K.

Därtill har jag två stora skäl. Först behöver jag någon tid att överse och förbättra, vad jag redan har färdigt; och sedan någon tid att fullborda ett och annat av de påbegynta stycken,

som jag gärna ville tillägga, för att ej traktera allmänheten med idel *Olus recactus*. Jag vill visa dig en förteckning på några ämnen för vilka jag fattat en viss fördomskärlek och som därför kunde bliva vad jag minst odugligt skrivit.

k.

Du är mycket rik på förteckningar. – Minns du Förteckningen på Fierenfats Gods i Komeden le Glorieux?

K.

Jag minns; och förstår dig. Du skulle snart narra mig till den löjliga, men ej därför ovanliga Auktorsdårskapen att recitera sina vers, och det som är ännu värre sina tilltänkta vers. – Du ser där ligga en liten grå bok: den innehåller ett fröhus till flere vittra arbeten än min livstid skulle medhinna. Den ostadighet i hälsan, som flyttar sig i humöret och därifrån till smaken; detta ursinniga begär till ett visst *avlångt ting*, som uppsupit tre fjärdelar av tankans tid, och som blott på visit insläppt i själen alla andra begrepp: dessa skäl hava gjort att jag sällan hunnit mer, än bli varse i språnget vissa nya ämnen som lupit mig genom huvudet; men så ofta de frapperat mig, så ofta de väckt någon *moderidé* har jag fäst den med några ord, och lagt den i magasinet att gömmas till en annan mera läglig tid. Brist av minne har gjort denna utväg desto nödvändigare för mig; dock tror jag det nyttigt att var Auktor följde den. Jag inbillar mig att detta varit Rochefoucaults, Duclos och la Bruyères sätt att skriva. – Du finner här, till exempel, sen tvenne år förvarad, rubriken till sista Prisskriften i Sällsk: p. Sensus Communi. *Man äger ej snille för det man är galen*. Denna titel, som du ser, innefattar hela det lilla Poemet som följde. Några andra ämnen hava strax vid sin upprinnelse fordrat en utveckling som tid efter annan à bâton rompu blivit fullföljd. Det är endast dessa jag här vill nämna:

Konsten att icke göra vers. Satir.

Förtjänsten. Satir.

Mina Gäspningar. Satir.

Youngs Första Complaint.

Youngs Första Satir.

Ode över Hämnden.

Brev till de Olycklige.

Hilmas död.

Av dessa stycken, som äro mer eller mindre avancerade, vill jag att åtminstone ett par komma med i första Delen av min upplaga, så mycket mer som de bliva av någon betydeligare vidd. – Vad du för övrigt ser innefattas i denna lilla minnesbok är en samling av strödda reflexioner i samma smak som Täserne i St. Post. i början av –87, vilka ock härifrån voro hämtade. Det mesta innehåller dock anmärkningar över Språket och Skaldekonsten, ämnade att utföras i ett arbete, som flere år legat mig mycket om hjärtat, en slags *Poetique en prose*. – Räkna jag nu här till mina förelagde, dageliga eller återkommande göromål: 1:o Mitt arbete som Akademikus, ej allenast vid Dictionnairen utan ock vad jag själv mig enkannerligen åtagit, att nämligen uppge ett antageligt Förslag till stadgande av vårt skrivsätt – 2:o Fortsättningen av mitt HandelsBibliotek – 3:o. Min befattning med St. Posten, som hädanefters då jag blir ansedd som utgivare därav, fordrar mera min omsorg – så tyckes mig, att mängden och svårigheten av mina göromål väl svara mot en Ämbetsmans, som utan tillfrågan av *Vad gör ni?* får njuta i stillhet sin säkra lön.

k.

Det tycks som denna frågan låge ständigt i dina öron. Så mycket rättighet måtte likväl en Kung äga, att han får tillspörja sin HandSekreterare, vad han har för händer. – Snarare borde du räkna för en nåd att han därom vill underrätta sig.

K.

Jag tillstår ock att det sker med den yttersta godhet, och det är just därför som det grämer mig så mycket mer, att ej kunna svara till hans önskan. Jag ville att han kände på en gång min vilja och min oskicklighet därtill, att han hädanefter ej ålade mig några arbeten för teatern; men att han därför ej föraktade mig, icke ansåg mig för en lätting, oduglig för hans tjänst, ovärdig mitt bröd. – Skrev ej Adlerbeth likaså blott en tid för teatern? Behöll han ej sedermera, under helt andra göromål, sin Konungs aktning och nåd? Och har ej talangen en in-skränkt ålder? Och vore ej förlåtligt, om den utlupit för mig som, i anseende till min sjuklighet, har skäl att räkna mina 36 år för 50? – Jag vågar dock hoppas, att ännu äga något kvar av min själ. Allenast jag hädanefter bleve lämnad åt mig själv! Allenast jag sluppe den grymma olyckan, att nödgas undfly min Konungs blickar med samma omsorg som andre gå att söka dem! Jag bedyrar heligt, att jag från den dagen med dubbel flit, på allt görligt sätt, skulle söka att för allmänheten, för Honom, för mig själv, justifiera mig för Hans välgärningar.

– Det har fallit mig in en tanka. – Jag äger i R – – n en Gyn-nare och vän. Han omger dageligen Kungens person. Han skulle helt oförmärkt och som av sig själv, kunna yppa min belägenhet, vad jag fruktar eller önskar, vad jag gjort, vad jag ämnar, vad skicklighet jag mist, vad jag till äventyrs har kvar, Akademiens möjliga vinst av Poetens bortgång, &c. &c. – Vad tycker du? Till exempel: Om jag skickade honom vårt sam-tal.....

k.

Bevare dig Gud från en sådan dårskap! Vad skulle han väl tänka om allt detta osmakeliga, egoistiska sladder, dessa kvadru-pler av Förteckningar, dessa tillskurna Arbeten, dessa Poemer i bläckhornet... och den lilla *grå boken*.... Skulle han ej med skäl

böra hålla dig för en narr, en storskrytare, en Charlatan, och förlora sina ögon, då du förlorade hans aktning?

K.

Jag tänker icke så. Vad en främmande skulle anse för ett charlataneri, vill jag hoppas att han anser för den yppersta grad av uppriktighet och förtroende; Jag vågar ännu tillägga, för ett offer av vördnad åt en upphöjd mans tänkesätt. – Man kan utan fara öppna sitt hjärta för en vän, och sitt huvud för en Vis. – Mitt beslut är tagit.

I. POETISKA SKRIFTER

ODER, KANTATER OCH
ANDRE LYRISKE DIKTER.

EN STADIG MAN.

*Il est comme un rocher, qui, menaçant les airs,
Rompt la course des vents & repousse les mers.*

VOLTAIRE.

Spar, dödelige, dina tårar,
Stäng plågan i ett tåligt bröst,
Förkväv det hopp ditt högmod dårar,
Vart når din matta klagoröst?
Vad! när din gråt till jorden strömmar,
Månn denna moder för dig ömmar? –
Kall är dess barm, blind är dess syn:
Och denna suck, som hjärtat sänder,
Vart tror du han i farten länder?
Han hinner – dåre! ej till skyn.

För kring ditt öga över jorden,
Se alla väsens lidande;
Så fäll, om du det djärvs, de orden:
»Mig borde Himlen sällhet ge.«
Den minsta mask, som örten gömmer,
Sitt mått utav den gallan tömmer,
Som blandad är i livets dryck:
Vis en av dessa dina bröder
Vars hjärta ej av plågor blöder;
Och klaga sedan ditt förtryck.

Atomen dömer om det hela,
Och stoftet klandrar Gudars råd;
Naturen bort i ordning fela
Att visa Dig tillbörlig nåd –
Vad! nåd? – Nej rätt du vågar yrka:

Kom då och vis din fordrings styrka,
 Säg, vad dig Himlen skyldig är;
 Bevis, att han sitt verk bör riva,
 Att dig fullkomlig sällhet giva;
 Och världars Gud regera lär.

Lät tigren i sitt fångsel ryta;
 Han känner ej sin styrkas mål:
 I hoppet att sin boja bryta,
 Han bryter tanden mot dess stål.
 Men du: en man till ljus och hjärta!
 Se nödens lag, och bär din smärta;
 Och vet, att till din lydnas lön
 Du skall det lugn i själen finna,
 Som vekligheten ej kan vinna
 Med rop och klagan, gråt och bön.

Visst givas hjärtan, vilka höjas,
 Ju mer de tryckas av sitt kval,
 Som aldrig brytas, aldrig böjas,
 Som le bland sina plågors tal:
 Se där en vis, som utan fasa
 Ser olycks-böljan mot sig rasa,
 Och brottas med dess strida älv!
 Han ej, förgäves, ödet beder,
 Att det ur kosan strömmen leder;
 Vad Gud behövs? Han har sig själv.

Så denna ek, vars hjässa sträcket
 Till grannskapet med himlens sky:
 Hon ej vid stormars hot förskräcket,
 Hon trotsar deras vilda gny;
 Ju mer mot deras våld hon strider,

Dess mer hon sina rötter sprider,
Dess mera stärker hon sin stam;
Då granens rygg sig slaviskt bugar,
Till dess en ilning henne trugar,
Att låta störta sig med skam.

Lät ödet rasa, storma, plåga;
Det rubbar ej en Stadig Man:
Ej Himlens blix, ej avgrunds låga
Hans fot ur banan rycka kan:
Lät aggets ormar etter spruta,
Lät tadlet all sin galla gjuta;
Hans dygd är ren, som dagens ljus:
Om själva Himlens fästen brista,
Han oförskräckt uti det sista
Begravas skall i världens grus.

Vad mänskors fördom kallar ära,
Ett glitter för hans öga är;
Vad lön vill han av dem begära?
Sin lön han i sitt hjärta bär:
Hans ljusa syn förstår att tveka;
Han djärvs ej av sin plåga neka,
Att den Allsmäktige är god;
Men detta liv, som döden släcker,
Som några korta timmar räcker,
Han bära vet med tålmod.

Se där den sanna Hjältens stämpel:
»Från lustars våld och fruktan fri:«
Se där den dygd, som tillhör tempel,
Ej segrarns, plundrarns raseri:
Då denne, i sin åtrås yra,

Ej mäktig är sitt hjärta styra,
 Men lyder blind en våldsam drift;
 Då vet den förre, själv, att mana
 Sin gång på dygdens dolda bana,
 Vid ljuset av dess föreskrift.

Om han sitt fosterland i fara
 För tyranniets fjättrar ser,
 Glad skyndar han att det försvara,
 Sitt blod han för dess frihet ger;
 Men om hans mod förgäves strider,
 Om trældom redan bojan smider,
 Och oket till hans huvud för;
 Månn han ock då sin skuldra böjer?
 Nej – här han Catos styrka röjer
 Och självmant med sin frihet dör.

AVUNDEN.

Tartaren luta såg sitt välde,
 Om ej, vid en bedräglig dag,
 Han Dygdens ädla skick förställde,
 Och gåvo Lasten dess behag;
 Strax ur dess djup två andar trädde,
 Som dem i växlad dräkt förklädde:
 En, Smickret, sänd, med smink och prakt,
 Att lastens grymma skepnad dölja;
 Och Avund, lärd, att dygden hölja
 Med mörker, smälek och förakt.

Det är hos Kungar och de Höga,
 Som Smickret skydd och fristad nått;
 Ur stoftet med ett lyftat öga,
 Det tillber deras grövsta brott;
 Den bov, som plundrar och förtrycker,
 Som brödet från den usla rycker,
 Som höljs med tårar och med blod,
 Med Gudanamn av trollet äras;
 Och bålet, där han bort förtäras,
 Förvandlas till en minnesstod.

Och Avund! du, bland lasters skara
 Den hätskaste, som dagen sett;
 Som nödgas själv de kval förfara,
 Dem du åt jordens barn berett;
 Vad färg kan Stygens mörker skildra?
 Vad hand den fasa ej förmildra,
 Som av ditt väsen bildning ger?
 Du med din röst och åsyn sårar;
 Du ler vid den förföljdes tårar,
 Du gråter, då den ädle ler.

Sen av det fräcka Högmods brånad
 I Dårskaps sköt du avlad var;
 Du själv utav din fader rånad,
 Försmädelsen till livet bar:
 Sig ormar kring din hjässa fläta,
 Som dina egna lemmar fräta:
 För dina lönska blickars brand
 Behag och nöjen sig förskräcka;
 De blomster, livets väg betäcka,
 Förvissna, rörde av din hand.

Du dina skott mot dygden lossar
 Var helst, i kojor eller Hov;
 Du Hjältens ärestod förkrossar,
 Och fläckar Filosofens lov:
 Sig Fredriks arm förgäves väpnar,
 Du ensam för hans svärd ej häpnar,
 Hans vishet ej din aktning får:
 Sitt liv en Rousseau fåfängt döljer;
 Från ryktets ban du honom följer
 Till själva enslighetens vrår.

Männ endast jorden vittne blivit
 Av dina nidingsfulla brott?
 Nej, högre du din djärvhet drivit,
 Du hotat själva Himlens Drott:
 Du Änglars dygd och vishet störde,
 Och dem i fåviskt högmod förde,
 Att åtrå Skaparns övermakt;
 Men han var Gud: – och blixstens lågor
 Dem störtade i blygd och plågor,
 Från Serafimers höjd och prakt.

Än hämnd du mot förtjänsten kräver
 Med öppet våld och smädeskri;
 Än du dess sällhet undergräver
 Med dolt och tyst förräderi;
 Än, under sken att Himlen tjäna,
 Du ses av religionen läna
 Dess offerjärn, mot snillets folk;
 Än, under namn, att allmänt bästa
 Emot en vådlig dygd befästa,
 Du lånar politikens dolk.

Aten! som världens undran njutit
 För ljus och storhet och behag;
 Vem var det, som din sällhet brutit,
 Som släckte ut din äras dag?
 Jo, Avund, Avund; – hörs du svara:
 Hon, för en diktad frihets-fara,
 Themistokles i landsflykt drev;
 Hon Sokrates i bojor sänkte,
 Hon från Aniti händer skänkte
 Den dryck, varmed han mördad blev.

Hon först den läran djärvdes yrka,
 Som hopens blinda bifall vann:
 Att sällan man med snillet styrka
 Ett ädelt hjärta fogat fann.
 Vad? – De som Gudars vishet vinna,
 Till Gudars dygd ej skulle hinna?
 Vad? – Då man dagens Konung ser
 Högst uppå Himlens bana tåga,
 Vem är den dåre som djärvs fråga,
 Om han ej högsta värma ger?

Men, Avund! månn då gravens boning
 Ej mot din vrede ger mig skygd?
 Är då min död ej den försoning,
 Som gör tillfyllest för min dygd? –
 Nej, skulle lagrar griften hölja,
 Lär du ock där mitt stoft förfölja:
 Du Juliani ädla namn
 I flere seklers omlopp hädat;
 Du längst i Nordens trakter smädat
 En Voltaires dyrkansvärda namn.

I, Dygdens Hjältar! store Snillen,
 Som manade av ärans röst,
 Ert väl för världens väl förspillen!
 Gån då, bemannen edert bröst
 Vid åsyn av den vissa smärta,
 Som Avund ämnat edert hjärta;
 Gån, söken ej, mot ödets lag,
 Att hennes grymma hat beveka,
 Hon kan ej själv sin hämnd förneka
 Åt dygdens sårande behag.

Så Guden, av vars gyllne strålar
 Naturen liv och sällhet får;
 Vars skönhet sommarns fågring målar,
 Vars godhet riktar höstens spår;
 Ur jordens djup de dunster lockar,
 Som, samlade i skyars flockar,
 Än skymma för hans ljusa lopp;
 Än ur sitt brystna sköte föda
 Den storm, som härjar fältets gröda,
 Den blix, som krossar ekens topp.

FÖRTVIVLAN.

Känsla! liv! var ären I? –
 Denna tomhet, som jag famnar...
 Dessa skuggor, dessa hamnar
 Av en tid som är förbi...
 Denna mörka ödesträcka...
 Dessa moln som mig betäcka,

Dessa tankans dunkla flor...
 Denna köld, som blodet isar...
 Denna vanmakt... allt bevisar,
 Att jag ren i graven bor.

Nattens, dvalans, vilans ort!
 Får jag då din stillhet njuta? –
 Parcer! skynden er att sluta...
 Evigt sluta dödens port!
 Ack! de kval som livet tärde...
 Om ännu de känna lärde
 Denna bonings dolda stig,
 Skulle snart dess lugn förstöra,
 Och sitt rov tillbaka föra
 Ur det djup som bärgat mig.

Gud! – ren deras sträva rop
 Tystnans valv till genljud tvingar –
 Ren på blodbestänkta vingar
 Nalkas deras ilskna hop –
 Intet djup kan mig fördölja,
 Ingen natt min fristad hölja;
 Nej, er räddning är försen:
 Nej, av tusen plågor dragen,
 Förs jag åter upp i dagen,
 Att förbanna få dess sken.

Du, som tidens omlopp styr:
 Varelsens och ljusets källa!
 Varför dina blickar fälla
 Till ett öga, som dig skyr? –
 Sjunge lyckans barn din heder,
 När du dina strålar breder

Kring en värld som för dem ler!
 Ack! men lät ej dina lågor
 Öka dagen av de plågor,
 Som min själ tillfyllest ser.

Fåfångt! – strömmar utav ljus
 Evigt från din urna flöda,
 Än att nära fältets gröda,
 Än att bränna öknens grus.
 O! vad sällhet du mig bådat,
 När din glans jag fordom skådat
 Stänkande på österns bryn
 Purpur, guld och diamanter,
 Svallande från zenits branter,
 Fladdrande på aftonskyn.

Nu – vad man dig vanställt har!
 Och med dig det vida rike,
 Där, Gudomlighetens like,
 Du allena själen var!
 Jorden, fordom vid ditt möte
 Smyckande sitt friska sköte,
 Höljes nu i bårens dräkt;
 Gift i blomstrens ånga flyter;
 Stormen viner, åskan ryter
 I Zefirens minsta fläkt.

Boning för mitt fordna väl!
 Vem, Natur! förstörda Tempel!
 Gav dig denna fasans stämpel? –
 Vem, om ej min egen själ!
 Vem, om ej dess trolldoms-välde,
 Detta glädjens hem förställde

Till en kula, naken, vild,
 Där, evart jag ögat kastar,
 Sväva ses millioner gaster,
 Skuggor av min forntids bild!

I, som banen känslans stig
 Till de dödeligas hjärtan:
 Sinnen! – skola blott för smärtan
 Edra portar öppnas mig? –
 När från nattens djupa näste
 Skuggan sprids kring Himlens fäste,
 Önskar jag hon evig blev.
 Börjar lärkan morgonsången,
 Önskar jag hon sista gången
 Mörkrets tystnad från mig drev.

Slav! – vi dröjer du då här? –
 Bördan på din skuldra vilar,
 Stormen kring din hjässa ilar,
 Djupet för dig öppet är...
 Och du trotsar ej det hinder
 Som ditt fega väsen binder!
 Och du nöjs, i vekligt skick,
 Himmelen om frälsning bedja,
 Då du själv din sköra kedja
 Krossa kan vart ögonblick.

Räds du, att i dödens fjät
 Hämdens Gud sin ljungeld kastar,
 Om du själv ur fångslet hastar
 Förn naturen öppnar det? –
 Vad? – i minsta sjukdoms fara
 Du ej räds att brottslig vara,

Då du läkarns bot begär...
 Och du själv ej skulle våga
 Söka räddning för en plåga,
 Som ditt hela väsen tär!

Ack! Han är ej en barbar,
 Han, som varelsernas släkte
 Ur det tomma djupet väckte –
 Nej, han är en vän, en far.
 Matta då ej mer hans öra,
 Att din döva jämmar höra.
 Vet, då han din sällhet slöt,
 Gick han att din död befalla.
 Usle! skynda då att falla
 I hans faderliga sköt.

PÅ KONUNGENS FÖDELEDAG 1780.

Naturen vaken är – Och Du, Naturens far,
 Ej än ditt stolta lopp åt rymdens bana sträcker!
 Ej än från ljusets vagn din gyllne spira räcker!
 Den röst är icke din, som världen uppväckt har!
 Du sover än i österns skyar,
 Då redan glädjens snabba Gud,
 I dag ditt sälla förebud,
 För dig Naturens liv förnyar.

Du syns – Vad ovan prakt, vad nytt och ljuvt behag,
 Vad ökat majestät din Gudahjessa pryder!

Lik oss, du glädjens lag uppå den högtid lyder,
Då GUSTAFS levnad tänt vår sällhets födslodag.

De häpna moln ej mera våga
Ditt ljus med djärva skuggor bry;
Blott våra rökverks glesa sky
Förmildra ses din klara låga.

Men dröj uti din fart; min tjusning dig besvär;
Din vagn lät rörslolös i luftens sköte dröja.
Förläng så lycklig dag, att hjärtat hinner röja
Sin glädje i den höjd, som dagens helgd begär.

Dig hör det till, att tiden styra,
Och dig att giva snillet lag.
Stig ned. Jag fordra vill i dag,
Till GUSTAFS lov, din egen lyra.

Du kommer – Från din röst ett hot mitt öra når:
Vad, svage, ropar du, du djärvs dig själv förgäta!
Du djärvs att GUSTAFS dygd med dödligt snille mäta!
Se, bäva! – Straxt en blixst mitt häpna öga slår.

Odödlighet! för GUSTAFS dagar
Jag ser ditt Tempel låtas opp,
Där varje dag uti sitt lopp
En dygd upp till din Tron ledsagar.

Där går det Hältemod, som kuvat tvedräkts makt,
Och där den Mänsklighet, vars öga tårar äger,
Och där den Rättvishet, som lön mot värde väger,
Och där den Ärelust, som hjärtan underlagt.

Men att det ljus de från sig giva
I all sin skönhet skåda få,
Jag skulle själv till Templet gå,
Jag skulle gå, – att störtad bliva.

Ja, Skalde-Gud! jag mer din lyra ej begär:
 Ej skall min låga röst en Hjaltes pris förringa;
 Men bör dock samma lag mitt hjärtas utbrott tvinga,
 Som för mitt snilles flykt av svaghet stiftad är?

Nej, känslans språk ej granskning finner,
 Dess värde av dess enfald höjs:
 Den brist i glädjens uttryck röjs,
 Av själva glädjen ursäkt vinner.

Min Fosterbygd! hur sällt jag dig förändrad ser!
 Vad? denna jord, beprydd av lagrar och oliver;
 Som lön och skygd och lugn åt sina söner giver,
 Där frihet, Tronens vän, i fridens sköte ler;
 Är det den bygd som tvedräkt härjat
 Med en mot lagar väpnad arm?
 Är det den jord, vars mödra-barm
 Dess söners blod så nyligt färgat?

Men, sälla Folk! din fröjd på nytt av oro störs.
 Då tidens sedda dag den högsta klarhet röjer,
 Ifrån dess bergnings rand ett moln sig trotsigt höjer,
 Och åskans sträva röst ur natten hota hörs.
 Men se! av guld och azur blänker
 En Tron i molnets öppna famn;
 På denna Tron en Gudahamn
 Sin snabba fart till jorden sänker.

Folk! ropar han, din bön Försynen blidkat har.
 Han sett ditt trogna nit för *Wasar* värdigt brinna;
 Gå nu att till dess lön, den höjd av sällhet vinna,
 Som i din vrånghets tid dig billigt nekad var.
 Att dina barn ej måtte sakna
Gustavers namn, *Gustavers* skygd,

Skall deras vett och deras dygd
Med *Fjärde Gustaf* återvakna.

Han kom – Men du, dess far, du detta namn så värd?
Du får den ljuvsta lön, som ömma hjärtan smaka,
I vördnad av en Son, i kärlek av en Maka,
I dyrkan av ett Folk, och undran av en värld.

Du själv din Son skall dygden lära,
Och väcka med din faders röst
Ett lika nit uti hans bröst,
För Folkets rätt, och Tronens ära.

PÅ KONUNGENS FÖDELSEDAG

1782.

Nattens skuggor, skingren eder,
Skynden, flykten för den dag,
Som en glädjefest bereder,
Stor för mänsklighetens heder,
Kär för Gudarnes behag.

Det Himlavalv som famnar Norden,
Och Polen till sin krona bär,
Ett stort, ett heligt Tempel är,
Och Altaret den Svenska jorden.

Till detta Altare jag ser
Millioner dödelige böjas,
Vars händer utav dyrkan höjas,
Vars knän av vördnad sänkas ner.

Hur talrik bör ej vara
 De stora Hjältars skara,
 Till lov av vilkas namn
 Så många rökverk brinna,
 Så många suckar hinna
 Upp till Olympens famn.

Här, bjuda ärans första söner
 Sitt liv och blod till Hans försvar,
 Som deras dygd förnyat har:
 Där, helga Religionens böner
 Den ädla Filosofens hand
 Som brutit samvets-tvångets band:
 Här, offrar sjöman Honom heder
 Som av en trotsig havstyrann
 Ny aktning åt dess flagga vann;
 Där, lantman tyst med tårar beder
 För Den, vars faderliga själ
 Sig vårdar om den ringas väl,
 Dess flit, dess frihet och dess seder.

Konsters, Vetenskapers tropp!
 Himlabarn som fäst ert lopp
 I de fria Göters bygder,
 Sägen ock, för vilkas dygder
 Höjs i dag er lovsång opp?

För vilka dragen I i dag er högtidsdräkt?
 För vilka samlens I att eder bön förena?
 Mann för hundra Hjältars släkt? –
 GUSTAF! nej för Dig allena.

VID LOVISA ULRIKAS DÖD.

Molnens bädd de rymder höljer
 Där man ljuset flöda såg;
 Med en trög och grumlad våg
 Mälarn Stockholms murar sköljer;
 Nymferne som, än med dans
 Kring den lugna flod sig spridde,
 Där safirns och purpurns glans
 På en härmad himmel stridde;
 Än på Lovöns täcka strand
 Samlades att blomster binda
 Till det Gudabarnets linda
 Som skall skänkas Svea Land;
 Hastigt ur sin glädje väckta
 Vid ett våldsamt nordangny,
 Lägst i djupets grottor fly,
 Stumma, darrande, förskräckta.

Ack, med så grymma förebud,
 Vad hot av nöd och straff vill Himmelen oss visa!
 Men hör! – hör dödsbasunens ljud! –
 Hör Nordens återskall!... Han ropat har... O Gud!
 Han ropat har: *Lovisa!*
 Och hon har följt tyrannens röst;
 Den röst, som aldrig än sig fåfängt låtit höra
 För Kungars eller slavaras öra. –
 Sörj, Svea, slå dig för ditt bröst,
 Då i din Konungs Mor du själv en Mor begråter!
 Hon stiger neder till den ort
 Ifrån vars en gång stängda port
 Ej någon dödlig vänt åter.

Du, Konungsliga dygd! dygd i den Visas själ,
 Begär till världens gagn, behag till mänskors väl;
 Gråt! – Döden en av dina Troner brutit.
 Och Smak! – försagda gäst från främlingarnes land,
 Så livad av dess blick, så skyddad av dess hand;
 Gråt – Döden ett av dina Tempel slutit.

Till börden härledd av det blod
 Som Hjältar blott åt världen givit,
 Hon äran ej till stolthet drivit,
 Och styrkan ej till övermod;
 Men lika jämn och orörd blivit
 I alla ödens ebb och flod.
 Ej villad utav snillets lågor,
 Med hjärtat, utan svaghet, gott,
 Hon lindrade sitt släktes plågor
 Och ömkade sitt släktes brott.
 Sen arv och dygd åt GUSTAF ägnat
 Den Tron, hon fordom delt och prytt,
 Dess Hov, i en Parnass förbytt,
 De vackra konsternas yrken hägnat:
 Sen trött vid Diademens glans,
 Hon upphört att ett Rike styra,
 Förvandlas Spiran i en Lyra,
 Och Kronan i en Lagerkrans.

Men om ock högsta dygd plär något mänskligt gömma,
 Om ren fullkomlighet ej givs en dödligs hopp;
 Och om LOVISA själv – Håll, stoftets barn, håll opp! ..
 Vem gav dig rätt, att ur din synkrets döma,
 Och säga: Dagens Gud! du vacklar i ditt lopp.

Se där! en gyllne sky sig från Olympen sänker –
 Odödlighet! uti din famn
 Vår saknade LOVISAS hamn
 Uti Serafiskt ljus, i evig ära blänker.

Folk! känn ditt sår, men tillbed den dig slog –
 Då Himlen i sin famn det liv tillbaka tog
 Som från dess väsen ursprung ledde,
 Han om ditt väl med ömhet mån
 Uti din Drottning sköt beredde
 Ett lika dyrt och längre vårdat lån.

Gläds! snart en telning uppväckt bliver
 Som skygga skall LOVISAS grav;
 Men vid den skatt dig GUSTAF giver,
 Glöm ej vem dig en GUSTAF gav.

KANTAT VID LOVISA ULRIKAS BEGRAVNING.

KOR.

Ack! vilken syn våra hjärtan förskräcker!
 Vadan vår grämelse? Varför vår gråt?
 Varför det dok, som vår hjässa betäcker?
 Vadan de sorger, som följa vår stråt?

RECIT.

Folk! – fall till jorden: fall och bäva!
 Vid döva tordöns hot och hesa stormars sus,
 Man sett, uti ett moln som skymde dagens ljus,

Den mörka dödens Drott kring Mälarns trakter sväva,
Och väpnad sänka sig på Sveriges Kunga-Hus –

KOR.

O Gud! så dyra dar bevara!
Och stört oss uti graven ner!

RECIT.

En bön dem icke kan försvara;
Den grymma lian slog – LOVISA är ej mer.

KOR.

Hon är ej mer! O grymma lagar!

Duo.

Hon är ej mer! O grymma lagar!
LOVISA som i Sveriges sköt,
Uti den milde ADOLFS dagar,
Lycksalighet från Tronen göt;

DEN ENA RÖSTEN.

Vars snille över Norden bredde
Ett ljus som fordom okänt var;

DEN ANDRA.

Som i sin Ätt åt oss beredde
En evighet av sälla dar:

BÅDA.

Hon är ej mer! O grymma lagar m. m.

RECIT.

Om trogna barns förenta bön
Den grymma dödens makt i någon tid försonat,
Han visst, till högsta ömhets lön,
En älskad Moders dagar skonat.

ARIA.

Men fåfångt trenne Söners röst
 Sig bedjande till Himlen höjde;
 Förgäves kring dess matta bröst
 En Sonson späda armar böjde;
 Och vid dess bädd, förutan tröst,
 En Dotter fruktlös omsorg röjde.
 Det dödens våld ej återhöll;
 Han blott bestört i farten dröjde,
 Såg bort, och slog – LOVISA föll.

KOR.

Hon är ej mer! O grymma lagar m. m.

* * *

O flyktighet av tidens skänker!
 O tomhet av all världslig prakt!
 Allt vad natur, förtjänst och lycka sammanbragt
 Ej skydda kan från Dödens makt –
 LOVISA sig i graven sänker.

ARIA.

I Kungar, Hjältar! I! som råden
 Omkring en låg, föraktlig värld!
 I målet av Er bana skåden:
 Var lönen väl er möda värd?
 Monark! här skall din Krona brytas,
 En ringa svepning bli din skrud,
 Och vad som trodde sig en Gud
 Skall i en handfull stoft förbytas.

KOR.

Monark! här skall din Krona brytas m. m.

ARIA.

Men gläden Er, I Dygdens Söner!
 Ett högre Rike väntar Er;
 Där Tronen ingen skakning röner,
 Där Purpurn ingen ledsnad ger:
 Hit går LOVISA nöjd, att smaka
 En sällhet, värdig Hennes själ;
 Hit går Hon, att med ömhet vaka
 För Sveriges och sin Stemmas väl.

KOR.

Ja, gläden Er, I Dygdens Söner m. m.

KANTAT

DEN I. JANUARI 1789.*

Röst av Allfaders mun: »Ännu ett år åt Världen:
 Ännu ett varv av Solens gamla lopp,
 Förr än jag kröner dygdens hopp
 Och störtar lasterne, och dårskapen och flärden.«

Du, sistnämnd i det åttonde
 Av Seklets tiotal! Du hörde det och väcktes
 Utur den dröm av möjlig varelse,
 Vari du, dödligt slumrande,
 Med natt av evighet betäcktes –
 Träd ut – Vid Jani vink ditt fängsel upplyckt sig;
 Och ljusets Härskare, den höga Resenären,
 Stolt i sin vagn, som väntar dig,
 Sin kosa kastat om mot Skyttens landamären –

* Författad i avseende på då varande Kriget med Ryssland.

Du kommer – Glad, förundrad öppnar du
 Din första blick för dagen – första gången
 Ser Tidens fält, och Livets – Till Dig nu
 Uppstiger jordens hälsning – sången
 Av millioners lov – O hör den! icke blott
 I stoj av sällhets druckne dårar
 På nöjets iderbädd, ur lyckans gyllne Slott;
 Men i de mindre bittra tårar
 Den milda suck, den suck av tröst,
 Som häver mindre tungt de olyckligas bröst!

KOR AV LYCKLIGE PÅ JORDEN.

Dig våra vimlande glädjerop mana,
 Nyburna, sällhetsledsagande År!
 Lät på vår levnads framdansande bana
 Nöjet beblomstra vart ögnablicks spår!

KOR AV OLYCKLIGE.

Dig våra suckar i tysthet åkalla:
 Hoppet med bävan anropar ditt namn:
 O! lät en droppa hugsvalelse falla
 Ned till den usles förvissnade famn!

STRIDANDE RÖSTER AV BÅDA KORER.

Må mina dagar i vällust förflyta
 Vaggade, ljuvligt, på medgångens flod!

Må för min hunger den skärven ej tryta
 Som av Tyrannen jag köpt med mitt blod.

Höj mig till Gudars makt!

Krossa den boja,
 Som på min oskuld förtryckaren lagt!

Kläd mig i ärans prakt!
 Lyft ur sin koja
 Dygden, förtrampad i stoft och förakt!

* * *

Men där... med riven skrud... i åldrat majestät,
 Och vissnad fågring... svag, försagd, med sorgens fjät...
 Vem nalkas? – Vilken hamn av Drottning, av Gudinna?
 Än, ögat brinnande av harm,
 Än skumt av blygd, fördränkt i tårar! – Av dess arm,
 Som bildad tycks att segrar vinna,
 Tungt lyfts ett rostat svärd, nu vänt mot egen barm;
 Och blod och stoft dess mantel höljer,
 Och kronan nicka ses till fall.
 I spåren, rytande, mörk, krigets ande följer –
 Och Furiers skrän, och trollens återskall
 Hörs runt omkring – Och nu från Östra Norden,
 Spotsk, reser Jätten sig på fjället – Hatets brand
 Är i hans blick, och fjättern i hans hand –
 Och nu, med gräslig röst, han ropar: »Stört till jorden,
 Förmätna Svea, stört! bliv slav!« – I dessa orden
 Vad ljus av ljungeld!.. Gud! vad namn.. vad har han sagt?..
 Min mor! min Fostermoder! Du gäckad!... i förakt?...
 Oigenkännlig! – Säg, var är din här? Ditt läger?
 Ha dina berg ej järn och hjältar mer? –
 Du svarar ej! men hemsk mot Årets antåg ler,
 Och lyfter tvivlets suck, och bönens röst; och säger:
 Seklers Dotter, i vars sköte
 Nya håvor jorden bådas,
 Nya smärtor hota den:
 Säg – i mina blickars möte
 Vill, som hämnare, du skådas?
 Eller kommer du som vän?

Från den bana du beträder,
 Dina tusen tusen fäder
 Hava sett i alla öden
 Svears dygd stå oförkränt.
 Ofta sårad, alltid hämnad;
 Svag, ej feg, ej överlämnad
 Av ett Folk, som förr åt döden
 Än åt bojorne sig skänkt.

Men om nu så grym är lagen,
 Och med dig den stunden nära,
 Då jag föll, förutan ära,
 Bland Nationerne en slav...
 O! så stört ock du, bedragen,
 Från din höjd, i glömskans hav!
 Och för evigt slockne ljuset
 Av den sol, som leder dig!
 Och försvinne jag i gruset
 Av den värld, som föll med mig!

TILL GREVE GYLLENBORG.*

Den, som förmäten stiger opp
 Att Gyllenborg i flykten följa,
 Hans grav är bäddad i den bölja,
 Som slutat Ikars djärva lopp.

Lik denna ström, som bråstört rusar
 Från klippans brant med fragg och brak;
 Än stilla, fredlig, klar och spak,
 I dældens sköte sakta susar:

* Anledningen av Horatii Ode 2. Bok. IV. *Pindarum quisquis* &c.

Så, Gyllenborg! din skaldekraft
 Än våldsamt alla hinder bryter;
 Än ljuv i våra hjärtan flyter,
 Och fyller dem med nöjets saft.

För dig sig lagren trotsigt höjer,
 När han *Homeri* toner hör;
 Mot dig sig myrten kärligt böjer,
 När du *Horatii* lyra rör.

Dig *Melpomene*, försänkt i tårar,
 Sin stumma smärta tolka ber;
Thalie åt dig de färgor ger,
 Varmed du målar tidens dårar.

När du Satirens båga spänt,
 Förnöjd du ser på flykten fara
 De ömma *Vänners* runda skara,
 Vars namn du först i dag har känt.

Din hand dock ej den pilen lider,
 Som Aretin med etter höljt:
 Det blöder ej, men måttligt svider;
 Man ler; och redan bättring följt.

Den stund du *Mänskans Plågor* skildrar,
 Man avsky för sitt väsen bär;
 Det högmod dock vår smärta mildrar,
 Att Snillelets son vår like är.

Men när du *Livets Nöjen* målar,
 Man snart sitt kval ej mera minns;

Och från din vers den skönhet strålar,
Som sällan i naturen finns.

När du på *Sapphos* gravvård gråter,
Behagen gråta vid din röst,
Och Timon själv din sång förlåter
Den känsla, som du gav hans bröst.

Du längst åt rymdens höjder svävar,
Där stjärnan är din banas mål;
Jag för den djärva utflykt bävar,
Som ej min svaga vinge tål.

Jag bland de låga blomstren dröjer,
Och samlar, lik det späda bi,
Av kärlek, skämt och fjolleri
En skatt, som Thaïs smak förnöjer.

Du, Gyllenborg! du värdigt sjung
Om GUSTAFS dygd, till GUSTAFS ära;
Ej större Kung, ej bättre Kung
Kan ödet jordens barn förära.

Om än en gång på tidens fält
En gyllne ålder skulle träda,
Kan större Skald ej högre kväda
En Kung, som mer sitt Folk gör sällt.

Sjung, hur Han utan grymhet stridde,
Och hur Han segrat utan blod,
Och hur Han samlat, vis och god,
De hjärtan hatet fordom spridde.

Sjung framför allt den ömma ans,
 Som Han Apollos yrken skänker;
 Hur Snillet höjes av den glans,
 Som Tronen till dess söner sänker.

Då Hippokrenen i mitt bröst
 Blott gjutit har sin minsta bölja,
 Skall min förtjusta känsla följa
 Dit jag ej följer med min röst.

TILL GREVE OXENSTIERNA

ÖVER POEMET *Dagens Stunder*.

Naturen misskänd, glömd, föraktad,
 Ej mer sin älsklings dyrkan fick:
 Död för den usle Lantmans blick,
 Stum, från de Storas slott betraktad.

Förgäves mer, o Dagens Gud!
 Du österns sky med guld bestrålar,
 Strör pärlor uti blommans skrud,
 Och höjderne med purpur målar.

Vem ser dig? – Mödans trötta slav
 En saknad bädd med tårar sköljer,
 Då lyckans son sin vilas grav
 För dina *Morgonblickar* döljer.

Förgäves, jordens knäfall värd,
 Din Tron från *Middagsbörden* blänker

Den tid, som en belevad värld
Åt vården om sin prydnad skänker.

När *Aftonstrålen*, gles och mild,
Oss lundens ljuva svalka bjuder,
Polymnias röst från Scenen ljuder,
Naturen glöms – vi se dess bild.

Föreente under *Nattens* timmar,
Till bordets ro, till lek och dans,
Vad gör oss, att i rymden simmar
Det klot du lånat har din glans? –

Då såg du, ömkande, vår yra,
Och fattade, gudomligt god,
Ej bågan, stänkt av Pythons blod,
Men nöjets blomsterkrönta lyra;

Och steg på jordens låga strand,
Och sökte bland dess Barders skara,
Var någon värdig skulle vara
Att undfå lyran av din hand:

Att med den röst, som Thrakens öra
I fordna dar till tjusning väckt,
En blind, på nytt förvildad släkt
Ur kulorne i dagen föra.

Och fann den – Blygsam, mot din famn
Med våld av dina systrar dragen,
Han kom, med Glädjen och Behagen,
Och *Oxenstierna* var hans namn.

Djupt i vår själ hans stämman sänktes,
 Stor blev förtrollarns verkning spord:
 Åt mänskan nya sinnen skänktes
 Och nya himlar och ny jord.

Välsignen, dödelige! styrkan
 Av snillets gudomsfulla röst:
 Naturen njute all er dyrkan;
 Ni all er sällhet vid dess bröst!

Och du, vars ära och vars under
 Gått, frälste, ur förgätenhet;
 Krön varje blick av Skaldens stunder
 Med lager och lycksalighet!

DÄLDEN.*

Stolt, majestätlig, i ljusets silverskrud
 Satt på sin tron, å den höga kräftans
 Glödande himlafält, dagens Drott.

Under låg Dälden, i glans försmäktande;
 Och med osläckelig törst drack Gudens
 Brännande blick dess näringssaft.

Klädd icke mer i vårens friskare
 Färgor av ungdom och liv och glädje,
 Låg hon och tillbad i härjarns brand.

* Författad under Riksdagen 1789.

Icke dess blomstrande barm mer lockade
Fjärlarnes kyss, icke mer från klippan
Dansade källans silvervåg.

Upprätt ännu stod blott den ädlare
Dristiga Cedern, och med sin skugga
Stärkte de tynande växters liv.

Sådan är välgörarns lön, och avundens
Blindade syn: denna låga hopen
Smädade högt mot Cederns skygd;

Ropade: Du är den vars famnande
Grenar utsuga vår moders mjölk, och
Skyarnes tårar, och daggens must.

Vore ej du, sade väpplingen, vickande,
Reste jag ock min stam i molnet,
Sträckte jag ock min rot till Styx –

Rytande kom Orkanen – O ädle! du
Kämpade, stod: kom tyst i natten
Nidingens lömska stål – du föll.

Guden i antåg – och nu, så res dig, o
Väppling! och möt hans blick – Men redan
Ligger du – ack! ett vissnat strå.

Kom så en vandrare, trött, och sökte den
Ryktbara blomstrande Däldens skugga;
Sökte, och fann – en ödemark.

TILL BACCHUS OCH KÄRLEKEN.

O Bacchus, som vårt kval i vinets floder dränker!
 O Kärlek, som vårt liv den högsta vällust skänker!
 I, Gudabarn,* vars bud bland Gudar mest förmå,
 Jag Er förenta makt förenat lov vill sjunga:
 En mer mitt hjärta har, den andra mer min tunga;
 Men täcka barn, jag hel Er tillhör båda två.

Hur skulle väl min sång er skilja,
 Min dyrkan aldrig skiljt er åt,
 I fört mig på en lika stråt,
 Och en har varit bådads vilja.

Om jag ej eder vård, er nåd, er ömhet njutit,
 En ödslig natt mitt liv i evig dvala slutit,
 Om jag må kalla liv ett vissnat hjärtas slag;
 Det vore likt den ört, som skogens skrymslor gömma,
 Som både solens blick och daggens tårar glömma,
 Vars blad ej giva lukt, vars färg ej ger behag;
 Likt döda källan, vilkens bölja
 På herdens läppar aldrig flöt,
 Som aldrig i ett lyckligt sköt
 Najaders nakna prakt fått dölja.

Dig Kärlek, vare lov! du först mitt hjärta skänkte
 Den eld som Prométhé med våld från Himlen sänkte:
 Och strax min tanka ljus, min sällhet mognad vann.
 Du viste mig Eglé; jag tog dig för dess broder,

* Enligt Mytologien var Bacchus av en mycket späd ynglings gestalt. Att man nu för tiden målar honom som en rödbrusig gubbe med stor buk, vittnar om senare tiders okunnighet och förskämda smak. Det heter hos Poeten: *Trabitque Bacchus virginis tener formam.*

Ty kvick hon var som du, och vacker som din moder,
Jag av Apollo lärd dess blyga tycke vann.

Vad vällust i vårt hjärta spordes!

Hur svor vår ömhet evig tro!

Men blott dess blomster var vår ro,

Dess frukter vi ej smaka tordes.

Ett troll emot oss röt. Du kvävde vår förfäran;
Du, Bacchus! seger gav mot denna falska äran,
Det fanatismens barn, som skydd hos avund har.
I denna täta lund, dit jag den sköna ledde,
Då skymningen sitt flor utöver dalen bredde,
Du kom; jag kände dig, din hjässa vinrev bar.

En kalk, som utav blommor kröntes,

Du räckte mig, och sade: drick!

Jag drack – Vad mod mitt hjärta fick!

Hon kom – mitt mod av segren löntes.

Förgäves stridde hon emot sitt egit hjärta:
Min gråt så ömnig var, så bedjande min smärta,
Så blygsam dag, och själv Eglé så trött – Hon föll.
I sälla blomster, I, som vid så ljuvlig börda,
Er lydigt böjde ner, att hennes fågring vörda,
Och yra västan, du, som här dig uppehöll,
Som halp mig floren sönderrycka,
Och hämta hennes suckar opp,
Och kyssa bort dess tårars lopp;
I voren vittnen till min lycka.

Hur trogit har jag sen ej följt er dubbla fana?
Vem gick i kärleks bragd att mig till anfall mana?
Vem såg i dryckeslag mitt glas ej tömmas först?
Ack låten mig då ej er ömma omsorg mista;

Lät *Bacchus!* aldrig vin i mina läglar brista
 Och tillstäd ej mitt liv bli längre än min törst!
 Och *Kärlek!* om du dig förbarmar
 Utöver din försvurna slav,
 Så lät mig stupa i min grav
 Utur en älskad flickas armar!

Så länge än en dag av livets Spånmö unnas,
 Skall i min glada sång ert värda lov förkunnas;
 Ty vilken dygd har ej av er sitt ursprung fått?
 Säg, vad som mer än lag, kan lastens yra tämja?
 Jo Skönhet – Säg, vad mer än heder dygden främja?
 Jo Vinet – Catos dygd ej själv ett rus försmått.*
 Hur brinner icke talarns iver,
 När vinet giver andan kraft!
 Och löst i samma ljuva saft
 Åhörarns hjärta böjligt bliver.

När lejda hopar fram på slaktnings-fältet tåga,
 Vad eldar knektens mod? Månn det är ärans låga? –
 Han får ej ärans lön – Månn nit för Rikets väl? –
 Han känner ej den Kungs Minister eller Sköka,
 För vilkas ledna skymf han går att döden söka.
 Nej, Bacchus, du ger rus och blindhet åt hans själ.
 Vad vinst har han för segren skördat?
 Är det odödligt hjälte-namn? –
 Nej, det är dotterns ljuva famn,
 Vars far han uti striden mördat.

* *Narratur & prisci Catonis*
Sæpe mero caluisse virtus.

HORAT.

Vad kan väl Skaldens namn till jordens gränsor föra,
 Att elda älskarns mod? – Det Vin och Kärlek göra:
 Och lyfta flickans suck – Det Kärlek gör och Vin.
Homerus! seklers röst kan ej ditt lov fullkomna.
 Vem bringar ej din sång att undra – och att somna?
 Med skäl du läsas bör – i rara gyllne skrin.

Men du, *Anakreon!* hur vakar
 Mitt hjärta vid din lutas slag!
 Och vid din ömma sångs behag
 Jag, *Sapfo*, all din kärlek smakar.

Och du, som Pindars höjd med Sapfos ömhet parar,
 Vars böjeliga röst till alla ämnen svarar,
Horats! din yra själv är alltid sann och vis:
 Som du, jag sjunga vill; som du, mitt liv förnöta.
 Dock när din hjässa djärvs mot stjärnevalvet stöta,*
 Jag stannar långt ifrån och ger din flygkonst pris:

Men vad jag skyndar mig att följa
 Dig till ditt täcka Tivoli,
 Att se din kärleks fjolleri,
 Och dricka din Falernska bölja!

Vad drev Philippi Son att frid och lugn försaka?
 Månn törst till likars blod? – Nej törst att nöjet smaka
 I nya flickors sköt, i vin av nytt behag.
 Och du, o Salomo! så värdig Kungastolen;
 Med skäl vi hälse dig för visast under solen:
 Du tusen flickor ägt och vin av tusen slag.

Må andre dina *Ordspråk* prisa
 Och andre ditt *Predikosätt*;

* *Sublimi feriam sidera vertice.*

Min undran givs med mera rätt
 Åt älskarn i din *Höga Visa*.

Säg, varför Fabeln vill att ibland Musers skara
 Och bland Behagens flock skall endast flickor vara?
 Jo skalden härav lärs att dyrka Fröjas kön.
 Och denna gamla dikt om en Pierisk källa,
 Vad är dess ändamål? Jo, blott att föreställa,
 Det ingen törstig skald har rätt till minnets lön.
 Så själva Pindens Solon stiftar,
 Så talar han er, Skalder! till: *
 »Åt den som icke dricka vill,
 Allt hårt och svårt Försynen skiftar.«

Så älskom, drickom då förrn våra timmar sluta!
 Kanske jag, min Eglé, dig blott i dag får njuta;
 Kanske jag Lethes flod i morgon smaka skall.
 Kom Bacchus! Kärlek kom! lät mig ej Eder sakna,
 Den stund jag somnar in att icke mera vakna;
 Så skall ej skrämma mig Kokytens mörka svall.
 Er vän, jag trotsar alla öden,
 Och människors och Gudars hot:
 Er vän, jag med en dristig fot
 Djärvs träda ned till själva döden.

APOSTILLE.

Av den dyrkan Bacchus njuter
 Mister Astrild ej sin rätt:
 Hjärtat tändes dubbelt lätt
 När han där sin olja gjuter.

* *Siccis omnia nam dura Deus proposuit.*

HORAT.

Men han är ej mer den Gud
 Som man offrar blod och tårar,
 Som förnöjs av klagoljud
 Och vars pil förgiftigt sårar.

Lycklig dårskap, yra nöjen,
 Lek och växling, sång och löjen,
 Är den dyrkan han begär.
 Facklan han i vinet släcker,
 Bågan han i fallet bräcker
 Och i kogret druvor bär.

Kär och törstig alla tider,
 Jag mig alltid lycklig ser;
 Ty när Bacchus för oss strider
 Skönhet snart sig vunnen ger.

EPIKURISMEN.

VISA.

Lägg av, min Vän, den sorgedräkt
 Som din natur så illa kläder;
 Ditt kval det glada Väsen häder,
 Som dig till liv och nöje väckt.

Känn, vem du är, och gör dig rätt:
 Lät upp ditt bröst för glädjens strömmar.
 Din ålder ler, din Themir ömmar;
 För dig är sällhetsvägen lätt.

Lät fanatismen tårar ge
 Åt världens jämmerfulla öken:
 Lät barn förskräckas för de spöken
 Som deras svaga hjärnor se.

Lät lasten på en avgrund tro,
 Som under nöjets blomster brinner.
 Du dygder har; du sanning finner:
 Fly diktat kval; njut verklig ro.

Snart är din aftontimma när:
 Då blir bekvämt att visdom yrka.
 När du, att njuta, saknar styrka,
 Tänk då, att nöjet brottsligt är.

Men om din middag dagen slöt,
 Och öppnade det mörka djupa;
 Så tacka Himlen, le, och stupa
 Ur nöjets ned i dödens sköt.

VÅR-VISA.

Vintrens välde lyktar,
 Och från våra tjäll
 Bore harmsen flyktar
 Högst på Lappens fjäll.

Uti bergets klyfta
 Sippan, späd och rädd,
 Ses sitt huvud lyfta
 Upp ur drivans bädd.

Ren av lövet höljes
 Detta sälla bo,
 Där min Dafne döljes
 I en menlös ro.

Vår och Kärlek! båda –
 Gån, att för mitt väl
 Med er tjusning råda
 I dess unga själ!

Hör, hur Staren pladdrar
 Upp i björkens topp;
 Se hur Fjäriln fladdrar
 Kring om rosens knopp.

Se, hur silvret flyter
 Utur klippans damm;
 Hör, hur Björnen ryter
 Sina känslor fram.

Se, hur Västan leker
 Uppå liljans bröst,
 Och den sköna smeker
 Med en kärlig röst.

Älskare! se tiden,
 Som till kärlek drar!
 Om I längre biden,
 Är han mer ej kvar.

Gån, att nöjet lyda!
 Blott en tid det rår.
 Må dess blomster pryda
 Eder ungdoms vår!

SAKNADEN.

Ensam, i min hyddas famn,
Med min saknad innesluten,
Ögat skumt och rösten bruten,
Suckar jag Zulimas namn:
Blodet svallar, bröstet häves,
Lågan genom själen tär;
Jag förkväves, jag förkväves
Utav minnen och begär.

Du, som mina ödens skick
Med ett ögnakast förbyter!
Från ditt löje livet flyter,
Världen ljusnar i din blick:
Kroppens plågor, sinnets smärta,
Gravens djup som förestår;
Allt förglömmes, då ditt hjärta
Mot mitt ömma hjärta slår.

O! vad vore utom dig
Lyckans nåd och snillets lager? –
Blott en skugga, som bedrager;
Blott en dröm, som skingrar sig.
Jämte dig, jag ej förskräcktes
För Tartarens gruvlighet;
Utom dig, min ledsnad väcktes
Vid Serafers salighet.

PÅ MUSIKEN AV HAYDNS
ROXELANE.

YNGLINGEN.

Blodet brinner, hjärtat hoppar:
Av den klämda druvans droppar
Födes modet, födes snillets låga,
Födas dygder och förmåga.
Bacchus bjuder – hjältarne ljunga
Bacchus bjuder – skalderna sjunga.
Gudar, Gudar! om ej Nektarn fanns,
Vad vore all Olympens glans.

Flickan.

Vet, den kraft som druvan gömmer,
Fåfångt sig berömmar
Mot det rus din känsla tömmer,
Vid en flickas famn.
Om du där ej söka vet
Tröst för din odödlighet;
Om ej kärlek lagren räcker,
Som din åtrå väcker;
Skall din möda
Sig föröda
För ett fruktlöst namn.

YNGLINGEN.

Klokt var Flickans tal, min Broder!
Cytherée är nöjets moder.
Yngling drick: men må du ej förgäta
Hennes myrt i rankan fläta!

Kärlek bjuder – hjältarne blekna:
 Kärlek bjuder – klipporne vekna:
 Ömsom dödens eller livets Gud
 I stålets brak och lyrans ljud.

Snart åt valvets västra sida
 Ses din stjärna skrida,
 Snart en mattad stråle sprida,
 Snart hon evigt släcks.
 Njut den dag som åt dig ler;
 Tro ej hoppets morgon mer. –
 I Tartarens öcken, Bröder!
 Ingen druva blöder,
 Och mot famnen
 Blotta hamnen
 Av en Skönhet sträcks.

SATIRER, SAGOR, FABLER
OCH
ANDRA SKÄMTSAMMA
SKRIFTER.

MINA LÖJEN.

*Le rire est bon pour la santé;
Et me moquer des sots entre dans mon régime.*

DORAT.

Jag ler – o Gudar, Nöjets Gudar!
Er anblick föder mig på nytt:
I mina tankars klädnad bytt
Från sorgedok i glädje-skrudar.
Som jorden vid den tända dag
I solens länta färgor prålar;
Så från ett klarnat sinne strålar
Det ljus, som stundom med behag
Vår levnads nakna öcken målar.
Jag ler – Fly bort, du dårars Här!
Som dig med självgjord smärta sårar;
Oskära ej med dina tårar
Den vers åt Löjet helgad är.
Fly, att av dagens ljus förgäten
I skrevors natt bland uvar bo;
Och våga ej, med dina läten
Att störa mina kvädens ro!

En Fakirs rygg, som kedjan böjer;
Ett tårfullt ögas mörka grop,
Vars blick en avgrunds fruktan röjer
En panna som bekymret plöjer;
Din bleka hy, ditt klagorop:
Är det den åsyn, som förnöjer
En Gud, så nådig och så öm?
Nej, grymme! i en mjältsjuk dröm
Du dig en Gud ur hjärnan skapar,
Som dina egna lyten apar. –

Han, som i vårens blomma ler,
 Och uti västans fläktar andas,
 Och uti druvans nektar blandas,
 Och genom solens blickar ser;
 Vars röst Glicere på harpan spelar
 Och Han, som eld och sötma delar
 Åt varje kyss som hon mig ger....
 Vad? – Skulle Han till tack begära
 En kalk av mina tårars flod?
 Han själv, så lycklig, och så god,
 Gör mänskors lidande hans ära?
 Begär hans altar gråt och blod? –
 Mitt bröst förbannar denna lära.

Glicere! skön är du; himmelskt skön!
Roslin förgäves duken breder,
 Och *L'Archeveque* för konstens heder
 Ej vågar ett så farligt rön.
 Glicere! men än ett enda fattas,
 Det utgör själen av din prakt:
 Av ögat du gudomlig skattas,
 Men hjärtat har ej något sagt.
 Ditt lov från alla läppar flyter:
 Vad glans, behag, och smak, och skick!
 Du ler! – I samma ögonblick
 Vårt lov i kärlek sig förbyter.

Säg, Bubo! vilken förmåns-rätt
 Ditt väsen över djurens höjer? –
 Jag har förnuft – Det säges lätt:
 Men männ det lika lätt sig röjer? –
 Du sover, äter och blir mätt;
 Du röres, lider, älskar, hatar,

Du åtrår, njuter, leds och ratar:
 I ett så upphöjt tänkesätt
 Känn, säger du, min Guda-ätt.
 Vem delar mina ärestoder? –
 Jag, svarar Apan, jag, din broder –

Förr skulle du med skäl berömt
 Ditt tungomål, din konst att stoja;
 Men ack! vi har man så fördömt
 Gjort mänska ur en Papegoja.

Ett skäl av heligare makt
 Du snart för våra ögon ställer:
 Har icke själva Skriften sagt
 Att du i välde, som i prakt,
 Mer än den stumma fänad gäller
 Som hon din spira underlagt –
 Men när det svultna Lejon slukar
 Ditt majestät med hull och hår,
 Månn ej din nåd för vida går,
 Och det för mycken frihet brukar?
 Din arga hund, din ilskna tjur,
 Och flugan på din Kunganäsa,
 Lär dessa oförskämda djur
 Sin Bibel litet bättre läsa:
 Vad annars gagnar ett befäl,
 Som ej den minsta jordmask lyder?
 Nej; hör av mig det enda skäl,
 Som mänskans högre välde tyder:
 Du ler; du ensam ler, min vän,
 Uti Naturens vida rike;
 I annat allt du djurens like,
 Från dem av Löjet känns igen.

Se dessa folk, så vida skilda
 Från oss till skapnad, bruk och ort,
 Och säg när du dem kallar vilda,
 Vad detta skällsord billigt gjort?
 Männ brist på Präster, som förföra;
 På Läkare, som tyst förgöra;
 På Domare, som vränga lag;
 På Konungar, som Folk förtrycka;
 På Smickrare som laster smycka;
 På usla Rimmare som jag;
 På Spelhus, Nummerlotterier,
 Spektakler, Baler, Slottskanslier,
 Gillstugor, Lasaretter? – Nej:
 Helt visst i deras grova seder
 Röjs mänskan med långt större heder;
 Men se – de skratta nästan ej.

En trögväxt ört på jordens yta
 Var visdom förr; så är den nu.
 Dock kan ett Grekland billigt skryta:
 (Må icke Sverige det förtryta!)
 Dess Visas antal steg till sju.
 En bland dem sägs ha alltid skrattat
 Åt vad som hänt, åt dygd och brott.
 En annan åter ögat mattat
 Att gråta över ont och gott.
 Om en av mina vänner frågar,
 Vem mest av dessa prisas må,
 Jag öppenhjärtigt svara vågar:
 De voro narrar båda två.
 Allt har sin tid; men dårar strida
 Mot ordning, tid och skick och allt;
 Vad mänskligt är, bör mänskan lida:

Naturen gråt och skratt befallt.
 Det är ett fel, att löjet hämma
 När man så mycket löjligt ser;
 Det är ett brott att ögat dämna
 När mänsklighet om tårar ber.
 Ve den barbar, för känslan död,
 Som famnen för en broder sluter;
 Som icke rörs vid uslas nöd,
 Och då han delar dem sitt bröd,
 Av vällust icke tårar gjuter!

Men Våren följer Vintrens spår.
 Ej Bores våld beständigt rår
 Att fältets prydda ban föröda;
 Zefiren stundom skalkas får,
 Och hjärtat skulle snart förblöda
 Av egna och vid andras sår,
 Om Löjet ej en balsam ägde
 Som kunde lindra våra kval,
 Och om ej dårars runda tal
 De olycksfullas övervägde.

Kom då, du Løjens kvicka tropp!
 Följ mig i alla livets skiften
 Och lär mig ta ett glättigt hopp
 På brädden av den mörka griften!
 Lät edra vingar flyktigt sväva
 Omkring mitt bord, min säng, min bok;
 Lät dumhet för er gissel bäva;
 Men söken väl ert utbrott kväva
 I sällskap med en högborn tok.
 Vi kan jag ej tillfyllest bäva
 Att bland de stora vara klok?

Vem skall jag först mitt löje skänka? –
 Jo, Ärans folk bör ära ske.
 Det vore bördens rätter kränka,
 Att ej *de Höga* först bele.
 Ack! när jag deras liv beskådar,
 Så fullt av laster, prakt och tvång;
 Den glans, som ingen värma bådar,
 Och yrslan vid Sireners sång;
 Det stöj, som endast örat fyller,
 Då själen tom och hungrig är;
 Det glitter, livets skal förgyller,
 Då masken själva kärnan tär;
 Den *goda ton*, som mera galler
 Än vett och dygd och skicklighet;
 Det falskhets gift, som oskuld fäller
 Med en belevad nedrighet;
 De nycker, som förtjänsten döma,
 Som blindvis lasta och berömma,
 Och slutas med ett: vare sagt;
 Den trälldom hos en Överherre
 Som dubbelt hämnas på de smärre;
 Det nit för egen vinst och makt,
 Som säljer Fosterlandets lycka
 Mot rätt att i sin mån förtrycka,
 Och sig med band och stjärnor smycka,
 Och dunsta muscus och förakt;
 Den svarta list, de djupa ränker,
 Som döljas under vänskaps larv;
 Den skyddnings-blick en Midas sänker
 Till dem, som snillet fått i arv...
 När jag hos Er, I Lyckans söner!
 Så mycket argt och uselt ser;

Jag all er brist och dårskap röner
Och utav harm och ömkan ler.

I *Levi barn!* tan intet illa,
Om jag åt eder skratta törs.
I mån ju nöjas att förvilla
Det folk, som rikta kan er börs;
Men jag, ty värr! som intet äger,
Varav man tionde kan få,
Vad jag i fåvisk blindhet säger,
Må ljusens barn ej akta på.
Jag må ju le, när I prediken
Om denna snöda världs förakt,
Och likafullt med allo makt
För gunst och vinst och vällust fiken.
Er vård, att våra själar söva
Med hopp om evig himla-ro,
Och jorden till er själve röva,
Och själve njuta, då *vi* tro;
Ert helga hat, vars vreda vågor
Ej nånsin stillas i er själ;
Ert Kristna nit, att för vårt väl
Oss skära genom blod och lågor;
Och allt det andeliga gräl,
Som plär en pöbels lättro gäcka:
Allt må ju med fördubblat skäl
Till löje mer än vrede väcka.

Åt er, åt er, I tidens *Lärde!*
Jag ofta hjärtligt skrattat har;
Åt edra frågor utan värde
Och edra meningslösa svar;
Ert raseri att allt förklara,

Evad som hänt och aldrig hänt;
 Er blinda vördnad, att försvara
 Vad Ålderdomen tänkt förvänt;
 Er konst, att över hårstrån kiva,
 Och skriva, skriva, skriva, skriva,
 I kors och tvärs och med och mot;
 Att känna noga jordens klot,
 Och vilken väg dess rullning tager,
 Men ej den kraft som hjärtat drager,
 Och ej dess brist, och ej dess bot.
 Vad mera löjligt, än er möda
 Att här ert liv i brist föröda
 För ärans liv i Minnets sal?...
 Men vem kan räkna stjärnors tal
 Och all den lärda dårs kaps gröda?
 Om du med Voltaire's dubbla liv
 Och Voltaire's skicklighet att gäcka,
 Ej ägde annat tidsfördriv;
 Så skulle mödan dock förskräcka,
 Och dina dar förlitet räcka,
 Att teckna upp en litanie
 Av allt det lärda vurmeri
 Som visa hjärnor kläckt och kläcka.

Du *Poetastrens* magra kön,
 Som lärt, till dina synders lön
 Och våra synders lön, att rimma,
 Åt dig jag skrattat mången timma!
 Skryt icke Grekland! skryt ej mer
 Av din gudomliga Homer,
 Sen Sverige i sitt sköte äger
 Den honom vida överväger.
 Den gamle i sin Iliad

Blott då och då man nicka funnit,
 Då vår den höjd i konsten hunnit
 Att snarka i var enda rad. –
 Skryt ej utav din Sapphos sånger,
 Som störtat sig på Leukas bank;
 Den Svenska var ju tusen gånger
 Mer ful och mera älskogskrank. –
 Om Aeschyls röst de Grekers öra
 Med sådan styrka kunnat röra
 Att deras fruar missfall fött,
 Och deras barn av skrämsel dött,
 Bör det vår undran mindre göra:
 Vem blir ej snart i själtåg bragt
 Att Träskets Dramaturger höra?
 Då Aeschyl slog med åskans makt,
 De med narkotiskt gift förgöra. – *
 Vi har jag ej, o Pope! din hand,
 Att i en Dunciad betvåla
 Den mängd Scriblerer i vårt Land,
 Som med Apollos lager pråla?

* I äldre versioner av dikten ingick här ett angrepp på Bellman. Den följande strofen återfinns i en egenhändig handskrift, sannolikt från 1779. Om äldre versioner av dikten se vidare kommentaren. *Utg. amm.*

Anakreon, var är ditt lov?
 En annan rövat har din lyra,
 Som kvick i fylleriets yra,
 Förtjusa lärt Priapi hov;
 Som lik i otukt med Krysipper,
 Och lika rik på vittra föl,
 Ur Svenska krogars Aganipper
 Sin ådra fyllt med dubbelt öl:
 Hans Muser sig på Spinnhus nära,
 Hans Gratier ligga under kur,
 Och uti Platskans Jungfrubur
 Han KärleksGudens språk fått lära.

Och du, de *sköna dårars* släkte!
 Ack! skulle jag ej le åt dig?
 Dig, som en nådig Himmel väckte,
 Att mot bekymret föra krig.
 Vårt kön, som vant vid plumpa seder
 Dig för sitt fall beskyllda plär,
 Dock måste medge till din heder,
 Att du vår fot till Avgrund leder
 Så ljuvlig väg, som möjligt är.
 Allt vad du tänker, vad du säger,
 Din svaga dygd och täcka brott,
 Allt är så läckert och så smått;
 Allt till vårt löje anspråk äger.
 Hur kunde ur så bitter ton
 En Boileau mot din ära kväda?
 Jo vet, till tröst, att en kalkon
 Gav honom fulla skäl att smäda.*
 Ditt djupa vett, din säkra smak
 Att om den benigaste sak
 Uti parurens högmål döma;
 Din konst att under blomster gömma
 Ditt avundsfulla hjärtas svall;
 Att genom *om* och *men* berömma,
 Och utan kärlek synas ömma
 Och under brånad synas kall;
 Ditt yra skämt, ditt kvicka joller,
 Där du ej själv din mening vet;
 Ditt svek, din söta trolöshet,
 Som sällan vår förtvivlan våller;
 Och dina nyckers flyktighet;
 Din list, som råder över styrkan,

* Läs anekdoten härom hos Helvetius.

Som gör din herre till din träl: –
Ack vad oräkneliga skäl,
Till lov och löje, hat och dyrkan!

Men du, vars hand, så djärv och svag,
Med högmod andras dårskap risar;
Månn du väl själv, min lilla *Jag!*
Månn du väl själv vid sannings dag,
En mindre löjlig skapnad visar?
Träd fram uti ditt samvets ljus,
Och se hur högt din vishet galler,
Då, främling i ditt eget hus,
Du andras fel i dagen ställer.
Säg, vilken dig med blindhet slog,
Då du till lycka och till heder
Den Helikonska vägen tog,
Som gent till Hospitalet leder?
Vad usel smak, vad mager spis
Att sig med lagrens barkbröd föda,
Då Siffrans barn på Krösers vis
Sin dumma kropp i vällust göda?
Tror du vid Polens platta bygd*
Att någon lön åt snillet ämnas,
Där blott din farfars farfars dygd
Har rätt att för din egen nämnas?...

Håll upp! – Jag nog min dårskap ser;
Jag, som en ann, åt svaghet skattar,
Och, då jag högt åt andra skrattar,
Jag åt mig själv i tysthet ler.

* Det är bekant, att Jorden är platt vid Polerne.

JORDENS SKAPELSE.

Det är en sats, vars spår man finna lär
 I alla åldrar, alla länder,
 Att mänskan, sådan som hon är,
 Med sina kval och brott och villor och begär,
 Kan aldrig kommit fram ur några goda händer;
 Allt är förvänt på detta usla klot.
 Så är och blir vår gamla klagovisa;
 Men hur det blivit ställt uppå så galen fot,
 Det vill jag nu enfaldeligen visa:
 Dock lämnas var och en, på skickligare sätt
 Att denna hemlighet förklara.
 Jag är ej Teolog – jag vågar ej försvara,
 Att det är jag som alltid äger rätt.

Sen *Jofur* hade skapt de många Världars skara,
 Som hit och dit i rymden fara,
 Förutan irring, om varann,
 Han såg uppå sitt verk; och fann det i sitt tycke
 Ett så fullkomligt mästestycke,
 Som något skapat verk fullkomligt vara kan:
 Ty medan *Jofur* själv är ensam och allena
 Oändligt stor och vis och säll till sin natur;
 Så följer, att vart kreatur
 I sina gåvor skall förena
 En brist, en ändlighet, en gräns,
 Varav ett skapat ting från själva Skaparn känns.
 Så, med de varelser till antal utan ända,
 Som *Jofurs* hand kring alla världar sått,
 Det annorleds ej kunde hända,
 Än att de fått,

En inskränkt lott
 Av vist och gott.
 Men märk, hur väl Naturens Far förstått
 Att brist och gåvor sammanställa,
 Då med ett ringa sällhets mått
 De voro dock fullkomligt sälla;
 Ty vara säll, det är att vara nöjd.
 De voro det; de sökte ej att vinna
 En lycka till förbuden höjd,
 Som dem omöjligt var att hinna.
 Men med förståndet var ej så:
 Vid känslan av dess brist, de kände sin förmåga
 Att vida större kunskap nå;
 Och av en gnista ljus blev snart en vidgad låga.

Allt skickat var så visligt och så väl:
 Vem undrar då om *Jupiter* fann skäl
 Att sig i sina verk förnöja.
 Och kanske var det nog att värdet därav röja,
 När Mästarn själv dess duglighet förfor;
 Ty – Gud förlåte mig – jag tror
 (Fast alla Granskare i världen däråt skratta)
 Att ingen säkrare kan skatta
 Vad pris ett prisvärt stycke bär,
 Än den som själv har haft besvär
 Och skicklighet att det författa.
 Men som det klåparns vana är
 Att hemlighetens skygd för sina verk begära,
 Då snillet däremot ej nånsin frukta plär
 Att mitt på dagen söka ära;
 Lät *Jofur* straxt sin Härold budskap bära,
 Det alla Gudars här, av all slags kön och rang,
 Vid pukors och trumpeters klang

I Rådet skulle sammanträda
 Att rum som Domare bekläda.
 Dem uppdrogs nu fullkomlig rätt,
 Att Skapelsen med stränghet nagelfara
 Och yttra sig om, hur och på vad sätt
 Det eller det bort annorlunda vara.

När nu, med mycken ståt och prakt
 Den Himmelska Areopagen
 Var samlad på bestämda dagen,
 Att världens byggnad ta i akt;
 Blev var och en så högt betagen
 Utav den vishet och den makt
 Som detta stora verket röjde,
 Att man en allmän röst till *Jofurs* ära höjde:
Minerva själv blev till förundran väckt;
 Och *Venus* fann... att det var *alltför täckt*.
Apollo sågs till *Lyran* hänryckt hasta,
 Och söng, uti en andedräkt,
 En Episk Inpromptu, som tjugu Sångers räckt
 Om Damerna ej ropat: *basta!* –
 Och intet ord kritik? – Däri ni er bedrar:
 Ännu var där en små-Gud kvar
 Som väntade till slut, att slutligt allt förkasta –
 Det är ej svårt att gissa vem han var:
 Utur hans falska blick ett bittert löje lyste;
 Hans läppar gift, hans hjärta galla hyste;
 Hans panna grälets skrynklor bar...
 På denna målning, mina vänner,
 Vem är den lycklige som icke *Momus* känner?
 Nu stod han upp, och sen han väl berömt
 Den store *Jofurs* Verk, och sen han väl besannat
 Vad Gudarådet därom dömt,

Så fann han dock, att ett och annat
 Var... liksom fel, och något... liksom glömt.
 Man kunde, till exempel, säga,
 Att *det* bort mera glans, *det* mera fasthet äga,
Den stjärnan torde bäst ha kunnat stå – så där!
 Och *den* Planeten gå – så här!
 Än tycktes vissa klot förvida vara skilda,
 Än vissa stå varann förnär;
 Och sen, att varje glob till rundad skapnad bilda;
 Och ingen till kvadrat, till sexkant, åttakant
 Och så bortåt – det var, om man skall säga sant,
 Så fattigt och så likadant.
 Men vad som i hans smak förnämsta felet rörde,
 Det var den lag som *Zeus* åt alla väsen gett:
Att med sin lycka vara nöjde,
Och söka blott förkovring i sitt vett.
 Kort sagt: av *Momi* ord att döma,
 Var, när omsider allt gick kring,
 Ej mera övrigt någon ting
 Av hela Skapelsen som dugde att berömma.

Väl! – sade *Jofur*, något trött,
 Och kanske även något stött
 Av dårens kitslighet att klandra –
 (En Auktor som är Gud är Auktor som vi andra)
 Nå väl! var första Auktorns svar;
 I sanning gör det mig ett nöje
 Att *Momus* i min konst så mycken insikt har:
 Se här då, fortfor han med löje,
 Tag detta ämne som är kvar,
 Och skapa själv, bäst du är karl. –
 Men menar ni den narren kunde finna,
 Att det ett gäckeri av Himlens Herre var?

Nej, uti alla världens dar
 Var Dumhet Överdådets far;
 Och utan att sig mer besinna,
 Tog *Momus Jofur* på dess ord,
 Och smorde hop... vad då? – vår Jord.

Nu ser ni väl, om er behagar,
 Det *Momus*-Skapare sig föga hågad fann
 Att följa samma byggningslagar
 Som *Jofur*-Skapare tog an.
 Också när han befallt oss, usla kräk, att hyra
 Ett hem, som mest bestod av öknar och av hav;
 Han oss den sluga regeln gav,
 Varefter vi vår levnad skulle styra:
Att vara nöjde med vårt vett,
Och söka blott förkovring i vår lycka.
 Straxt var ett allmänt krig berett,
 Som dolt och uppenbart man sedan härja sett;
 Straxt lärde avund oss förtycka
 Varandras lott, den lott, som jämlikheten böd;
 Då såg man svärdet jorden stycka,
 En stark den svagare förtrycka;
 Och en Tyrann bli född av millioners bröd;
 Då såg man Resarne till Gudar sig förhäva,
 Och Dvärgarne, med heligt gyckleri,
 Från Altaret till Tronen sträva;
 Och våra bojors länk vid Himlen fästad bli;
 Då sågs, vid Fanatismens skri,
 Det trampade Förnuftet bäva,
 Och anse för ett brott att icke tankan kväva;
 Då spriddes över allt den natt av barbari,
 Vari ännu de dödelige sväva.

När *Jofur* nu beskåda fick
 Ett så förvirrat Jordens skick,
 Och huru allt var sänkt i laster och elände;
 Han grym och vred sin åska tände
 Och svor att i ett ögonblick
 Förstöra ett så brottsligt näste. –
 Men när han ock sitt öga fäste
 På all den dårskaps mängd som människan begick;
 Och såg det ingen ting som hennes glädje närde;
 Det ingen ting som hennes själ förtärde;
 Och hennes stolta mod, och hennes djärva hopp,
 Och hennes korta levnadslopp,
 Och hennes drömmars ras som vishets namn begärde:
 Blev *Jofur* snart till ömkans löje bragt,
 Och sade: »Usla kräk! det skulle litet båta
 Att öva ut på er min makt:
 Förtjante av min hämnd, men mer av mitt förakt,
 Jag för er dårskap skull vill edra brott förlåta:
 Må då er Danvik gärna stå
 Så länge som den kan«. – Han slöt... och jag också.

Man äger ej snille för det man är galen.

SKALDESTYCKE,

Insänt till Sällskapet: *Pro Sensu Communi*

d. 1 Sept. 1787.

Jag medger det – Helt visst blev mången stor mans del
Att snava något fjät, att mörkna vissa stunder.
Allt ytterligt är ställt på gränsen av ett fel:
Ju högre bergets spets, dess brantare därunder.

Känn faran, dödlige! av Snille's himlalån.
Nyss Gud, nu åter mask, vad sänkte dig? – En svindel.
Den stora spännings-kraft, som lyft dig, Snille's son!
Vad är han? – Blott ett hår, blott tråden av en spindel.

Han, som sin ära stödd på tjugu sekler ser,
Som högst bland Skalderne i evigt lov regerar,
Visst slumrar han ibland, vår goda Far; Homer:
Horatii egna ord – Förlåt jag blott citerar.

Där näst, o Edens Skald! står du vid Snille's tron –
Men... *Dödens avlelse av Syndens bor med Satan!*...
Men.. *Himlens kanonad!*.. Är detta Skaldens ton?
Ej skrålet mera likt, av någon full på gatan?

Blev då förvillelsen allena Skaldens lott?
Är dårskap blott en frukt i Vitterhetens rike? –
Nej, Vishet, Vishet själv är stängd av krets och mått;
Stig över, eller vik – och du är fänans like.

Du, som av äpplets fall för Stjärnan lagar fann,
Som mätt Kalkylens djup, och kluvit Ljusets stråle! –

Också red du en gång till Bedlam, store man!
Från Apokalypsis uppå en musblack fåle.

Och du, som människan det stora budord skänkt:
Att blott i *Tvivlets* spår till sanningarne vandra!
Du glömmet det – och strax bland *Virvlar*, oförtänt,
Du famlar yr och blind, som *Mesmer*, och vi andra.

Men fast man någon gång i Solen fläckar såg,
Blir Månen likafullt, med sina fläckar, Måne.
Fast *Newton* själv en dag i Andefeber låg,
Blir *Swedenborg* ändå helt rätt och slätt – en fåne.

I, narrar utan smak, som Gudasasande
Tron eder stora bli med stora Skalders brister!
I, narrar utan vett i Vettenskaperne:
O Swedenborgare! O Rosencreutzare!
O Drömmars tydare! O Skatters sökare!
Nummer-punkterare, Magnetiserare,
Fysionom- Alkem- Kabbal- och Harmonister!

Er slutsats är förvänd. – En klok kan galen bli;
Den snille är i ett, kan vurma i ett annat:
Men tro att Snilletts höjd är höjd av raseri,
Se däri, mina barn, bedran I er förbannat.

Förgäves sagt! – Nå väl, en genväg öppnas er:
Pope puckelryggig var, *Homer* och *Milton* blinda.
Att deras likar bli, gott folk! vad tarvas mer,
Än sätta puckeln på, och ögonen förbinda.

Men lämnom skämtets udd! – Försvagt dess vapen är,
När Lagen ropar hämnd och Religionen blöder;

När Samfunds-lugnet störs, och villan upprätt bär
Mot sanningen den arm, som sveket hemligt stöder.

Då, Skaldmö! rusta dig, då fatta mordets dolk
Och slå den djärvas bröst, att ärret evigt bliver! –
Din känsla väckte dig att bli förnuftets tolk:
Gå, lyd med värdighet den kallelse det giver!

O Manhem! lika nämnt av gammalt mannavett,
Som gammalt mannamod; o säg, var skall du hamna
Ur dessa villors djup? – Ett år och ännu ett:
Och Bälten skall med blygd ett vidsträckt Dårhus famna.

Från dårskap är all last: all dygd av ljuset är.
Ett brott mot vettets bud är brott mot Majestätet,
Mot Mänskans majestät, och ditt, Regent! – ty lär,
Där Fanatismen går, går Upproret i fjädet.

Förlåt mig sanningen, min Kung! – Förlåt den dygd;
Som häver Skaldens bröst, som lyfter fria själar,
Som eldad för ditt lov skall se med lika blygd
Din Spira sträckas ut till dårar, som till trälar.

Men I, som bindelen på deras ögon lagt,
Anförare! – Vad är den lön I efterleten? –
Jag ser det – Ryktbarhet! allt lyder då din makt
Och dåren, dåren själv vill nå odödligheten!

Välan, den väntar er. Oss väntar i dess famn
Den lagerkrans som mig, den tistel som er kröner –
Hör det, o Eftervärld! Jag offrar deras namn
Till åtlöje för dig, och dina söners söner!

ANMÄRKNINGAR.

Str. 1.

Det är i allmänhet genom trenne slags fel, som Snillet förlorar sig: *Vanmakt*, *Yra* och *Avvikelse*. Författaren ger exempel av vardera slaget. Det är *Homerus*, slumrande, sen han dansat sig trött med Gracerna i Olympen; det är *Milton*, förvirrad, som rusar i en fårahjord, sen han nederlagt kämpar; det är *Newton*, som vältrar Sisyfiska stenen, sen hans hand styrt stjärnorne.

(– helt visst blev mången stor mans del,
Att snava något fjät, att mörkna vissa stunder.)

Och i Str. 2.

(Känn faran, dödlige! av Snillets himlalån.)

Man bör noga märka, att Auktor säger *mången*, men ej *varje*; *faran*, men ej *följden*. De bedraga sig mycket skamligt, som tro att förvillelsen är ett villkor för Snillet. Ty fast man beklagligen kan räkna en och annan bland store män, som någon gång avvikit från smak och förnuft, så hava dock andre med lika säker som dristig fot genomvandrat sin bana. Sådane äro bland Skalderne: *Virgilius*, *Horatius*, *Voltaire*, *Pope*; bland Filosoferne: *Locke*, *Helvetius*, *Montesquieu*, *d'Alembert*, med flere.

(Den stora spännings-kraft, som lyft dig, Snillets son!
Vad är han? – Blott ett hår, blott tråden av en spindel.)

Huru skulle det ej förödmjuka den lilla människans stora högmod, om hon rätt insåg och kunde inse de svaga fjädrar, varav all dess ära, dess dygd och snille bero, dessa fina band emellan kropp och själ, materia och tanka, fysik och moral; dessa band, som alla känna, men få vågat undersöka. Man tillstår i allmänhet, att mat och dryck, att luft och rörelse verka ögonskenligen

på vårt lynne och våra förståndsgåvor. Huru mången stor Auktor har ej skrivit platt, efter en elak matsmältning? Huru mången dum hjärna har ej gnistrat av kvickhet efter ett gott glas vin? Den saktmodigaste människa har ofta begått ett mord i fylleri? Vad vill det säga? Jo, att musten av ett visst vegetabile, sväljd i hans mage, ingången i mjölksaften, därifrån i blodet, därifrån Gud vet vart, har givit honom en tanka, som han aldrig förut haft, väckt ett begär som han nykter skulle fasat vid, och lyftat dolken i den frommes hand. Det återstår oss ännu en ny Vettenskap att utreda: det är en *Läkarekonst för Själen*. Den namnkunnige *Camus* är den enda som skrivit i detta ämne. Han omtalar en man, ganska dum i sin ungdom, som efter ett starkt fall, blev en av de yppersta Snillen i sitt tidevarv. Påven *Clemens VII* hade att tacka en blessyr i huvudet för sitt förunderliga minne. Ännu äro ej Kirurgien och Medicin allt vad de kunna och böra bliva. När de en gång förmå att sträcka sin hjälp även till den moraliska och intellektuella människan, vad nytt ljus skall ej uppgå för Filosofi och Lagstiftning! Och varföre ej hoppas det? – Ännu en gång: om en viss grad av känslighet utgör grunden icke allenast till vårt snille:

La sensibilité fait tout nôtre genie;

utan ock till vårt lynne, våra seder och dygder; om denna känslighet beror av organernes byggnad, av blodets beskaffenhet och omlopp, av vätskornes brist eller ymnighet, av fibrernes spänstighet eller slapphet, med ett ord, av hälsan; och om hälsan kan förbättras genom god diet och medikamenters bruk: vem kan då tvivla att den dag bör komma, då man lika väl förstår att föra en regime för hjärnan och hjärtat, som för magen och bröstet, att bota elak smak som att bota elak syn, lastbara böjelser, som sura uppstigningar, Dumsot som Tvinsot, Grymhet som Feber; att ligga i kur för Sekteriskt som för Veneriskt, sticka Swedenborgianism som man sticker Starren, laxera för

konfusion som man laxerar för obstruktion, och att äta sig upp till snille och dygd.

Str. 3.

(Visst slumrar han ibland, vår goda Far Homer.)

Ingen är värd att beundra en stor man, som ej även förstår att känna dess fel. Oaktat allt vad Pedantskan *Dacier* och alla ålderdomens övriga blinda Avgudadyrkare så ofta upprepat till *Homeri* försvar, kan han dock aldrig bland Läsare av sund smak befrias från den förebråelse, att föga någon Skald fallit mera lågt ifrån en större höjd. Det må vara eller icke, ett fel av hans tid, av den råhet i seder och brist på upplysning, som härskade hos hans landsmän; så blir det dock alltid lika stötande och osmakligt, att se hans Gudar handla som dårhushjon, och hans Hjältar som Kannibaler; lika litet värt beundran och än mindre efterföljd, att den *ljungande Jupiter i en Gudaförsamling botar Juno med stryk*; att den *tappra Mars, sen han är sårad av Diomedes, ger sig att skrika som 10 000 man, utan att göra så mycket som en, så vida han i stället att hugga Grekerne i stycken, fördriver sin tid med att jämnra sig för Jupiter*. Horatius var en man att känna *Homerus* i sin styrka och sin svaghet. Han berömmar ej, han försvarar ej, han apar ej hans fel, icke en gång att han ursäktar dem. Nej, det smärta, det förargar honom, att se ett så lysande Snille då och då fördunklas: *Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus*.

Str. 4.

(Men.. Dödens avlelse av Syndens hor med Satan!

Men.. Himlens kanonad..!)

Man kunde göra en mycket lång förteckning på de dårskaper att ömkas åt, de orimligheter att förvånas av, de otäckheter att vämjäs vid, varmed *Miltons Paradis* överallt är uppfyllt. *Satan som bygger mitt i Helvete en Sal med Koppar-Kolonner av Dorisk*

ordning, för att rådpläga med Djävlarne; de stora Djävlarne som förbyta sig till Dvärgar för att ge mera rum; Synden som födes ur vänstra sidan av Satans buvud; Döden, en son av Synden med Satan, som våldtar sin mor; varav födas en otalig hop ormar och andra missfoster, som med tjutande och skällande krypa in och ut i hennes inälvor; Djävlarne som roa sig på Flegethons stränder att leka Carroussel, spela på harpa och disputerar om Nåden; Satan som emedlertid reser igenom tomhetens oändeliga rymder, och finner en stor brygga vara lagd över Kaos; Djävlarne som betjäna sig av krut och kanoner vid striden i Himmelen; Änglar som klyvas mitt i tu med ett sabelhugg, förlora mycken blod, men växa åter tillsammans; Döden, som slår med sin petrifierande klubba på det kalla och det torra, som med det varma och våta, bliva fyra tappre Generaler för var sin Armé atomer ... Allt detta lär givit Författaren och varje sund läsare samma rätt att tvivla om Poetens nykterhet, då han skrev dessa besynnerliga saker, som hans höga, sanna, majestätliga skönheter, framför allt hans målning av *Evas* kärlek och Paradisets lycksalighet, giva skäl att tvivla, det någon Skald på jorden uppnått styrkan av hans snille – Jag får tillägga en anmärkning, av mycken vikt och nytta för Herrar *Poeter av nya Sekten*, vilka *oförmögne* att sträcka sig till det höga i *Miltons* bildning, tro sig hava ersatt det med det mörka i sin stil. De känna ej denne Skald, om de häruti tro sig hava lånat honom till mönster. *Milton* är överallt klar och begriplig, överallt hans verser rena och flytande, inga barbarismer, inga amphibologier, ingen gallimatias i uttryck, inga nya ord utan smak och behov. I allt vad som ankommer på Grammatikans vrängning och språkets råbråkande, kunna desse Herrar fägnas åt den äran, att vara sina egna originaler.

Str. 5.

(Blev då förvillelsen allena Skaldens lott? –

Nej Vishet, Vishet själv är stängd av krets och mått.)

Författaren synes här nyttja namnet *Skald* i sin vidsträcktaste encyclopedique bemärkelse, då därmed förstås det *bildande Snillet i all slags skönhet*, bilderna måge uttryckas genom linjer eller ljud; desse artikuleras eller ej. I sanning om *Målaren*, *Kompositören* och *Poeten*, i den allmänna fördomen, pläga anses för, snart sagt, födde dårar, så måste väl därtill en anledning givas av de oftare exempel man finner av deras utsvävningar. Orsaken är ock naturlig. Lyftad av känslan på inbildningens vingar, till Diktens värld, medför Skalden det stränga förnuftet blott som varnare i sitt spår, ej som ledare av sin flykt. Vad under, om han ofta icke hör dess bud, icke lyder dess band? – *Visheten* däremot, det vill säga på detta ställe, *det forskande Snillet i all slags sanning*, som alltid med jämna och säkra steg bör följa förnuftets fjät, inom verklighetens krets; ett sådant snille kan ej fela genom ytterlighet av sin kraft, utan sker sådant, antingen då det avviker ifrån sin väg, då det forskar i Chimären – och så förklaras *Apokalypsen*; eller ombyter ledsagare, låter bildningen söka sanning – och så påfinnas *Virvlarne*.

Str. 6.

(Du, som av äpplets fall för Stjärnan lagar fann,
Som mätt Kalkylens djup, och kluvit Ljusets stråle!)

Attraktions-läran, *Fluktions-kalkylen* och en säkrare *Optik*, stödd på upptäckten av Ljusets natur och delbarhet, äro de trenne stora skatter som *Newton* skänkt Vetenskaperna. Detta visa, mäktiga, geometriska Snille går en gång utom sin bana; och *Newton* finnes icke mer. Jag tror att Författaren, lika litet som jag, lär hava läst hans *Kommentarier* över *Johannis Uppenbarelse*, eller nånsin ämnar läsa dem. Det är en skyldighet åt sanningen, att upptäcka även en stor mans blygd, men åt vördnaden för hans minne, att ej fästa därpå en nyfikens blick. *Newtons* fel är ej, att hava illa förklarat en mystisk bok; men att hava förklarat den.

(..... uppå en musblack fåle.)

Auktors skämt över *Miltons rus* och *Newtons ritt*, torde falla något strävt för finare öron. Det är helt och hållit i Engelsk smak, såsom det höves om tvenne Engelsmän – Man ser ej rätt väl, varföre *Newton* bestiger den *blacka* hästen, då tre andra voro att tillgå; men det skulle en vara.

Str. 7.

(– Tvivlets – Virvlar – Mesmer och vi andra.)

Cartesii Geometri och Logik äro mästerstycken: den förra danade *Newton*, den senare väckte *Locke*. Det är i sin bekanta *Methodus* som han givit sin viktiga lära om *Tvivlet*: att icke döma förr än man prövat, icke tro förr än man undersökt, icke kuvas av någons myndighet. Denna lära är så simpel, denna väg till sanningen så tydeligen den enda, att man ej begriper, det Filosoferne någon tid kunnat glömma eller förkasta den. *Cartesii* förtjänst, såsom alla stora Snillens, är mindre, att hava upptäckt en alldeles ny sanning, än att hava givit en halvkänd, men försummad, den grad av ljus, den kraft till övertygelse, den stöt till fruktsamhet, som gör att man anses för uppfinnare därav. Huru kunde han väl sedan så plötsligen glömma vad han så strängt hade föreskrivit; och dikta ur sin hjärna ett Fysiskt System av så ringa grund, att han själv nödgades kalla det sin *Roman* om *Naturen*? Alla sunda Naturkunniga hava ock ansett det för sådant, och det saknades endast, att en *Somnambul* i våra dagar, en piga i Strasbourg, skulle se hans *Virvlar* och hans *räfflade materia* helt tydeligen i sömnen. Den nya teorien om *Animaliska Magnetismen*, i fall man så må kalla vad som saknar alla principer, vad som äger så litet förhållande till sitt namn, att det lika väl kunnat heta *Animaliska Kvadraturen*, eller *Animaliska Nepotismen*: denna Mediko-Metafysiko-Teologiska dårskap, uppfunnen av *Mesmer*, reformerad av *Puissegur*, och helt

nyligen i Sverige amalgamerad med *Swedenborgianismen*, vem skulle väl tro, att den räknar sitt ursprung från den *tvivlande Filosofen*, och att *Cartesius* födde *Mesmer*? Imedlertid finnes i den förres Skrifter dessa fina korpuskler, begåvade med förmågan att inflyta och verka på en sovandes inbildning, att uppväcka aningar om tillkommande händelser, känslor av frånvarande vänners sorg och fienders stämplingar, med flere dylika galenskaper, som givit vår Skald anledning, att jämföra en ögnablicks förvillad Filosof, med en evigt yrande Charlatan.

Str. 8.

(Blir Swedenborg ändå helt rätt och slätt – en fåne.)

Någon skulle tycka, att detta yttrande är nog hårt om en man, som ehuru ej berättigad genom stora upptäckter att räknas ibland Snillen, likväl icke varit utan förtjänst mot Vettenskaperna. Hans Mineralogiske och Kemiske arbeten intyga i sanning om en grundlig kunskap. Men då dessa skrifter utgöra så litet mot hans Mystiska arbeten, vilka kläda en hel vägg, då de dessutom mera vittna om minnet av vad han lärt, än om redigheten av vad han tänkt; så lärer Skalden, av samma skäl som *Newton* och *Cartesius*, oaktat en och annan villfarelse, dock i allmänhet böra anses för kloka huvun, icke gjort sig samvete att ställa *Swedenborg* på Dårlistan, fastän han någon gång i sin livstid råkat skriva förnuftigt. Man säger alla dagar: *Det var en man av god hälsa: Det var en ursinnig stackare*. Detta hindrar ej, att den ena kan någon gång i sin livstid haft en anstöt av feber, den andra då och då en *moment lucide* (lucidum intervallum).

Str. 9.

(Tron eder stora bli med stora Skalders brister.)

Det är dessa brister, som en anonym författare icke illa tycks hava sammanställt, då han säger:

Du, tag av Shakespeare *yrslan*
 Med store Klopstocks *orim*
 Och Göthens *konvulsioner*
 Och Ossians *evigt samma*.

Huvudsakliga reglorne för denna nya *Epileptiska Poesien* äro följande: Att lämna sig helt övergiven åt en otyglad inbildning, lik vädret, icke vetandes, varifrån man kommer eller vart man far – Välja sig ett ämne, som man tar avsked av vid Titelbladet – Tro tankan vara hög, när man ej begriper sig själv; versen stark när han sliter örat – Förkasta rim och meter såsom fjätt-rar för Snillet – Skapa nya ord där de ej behövas, och så barbariske som är möjligt. – Bland bruklige ord helst nyttja sådane som ej hava någon bestämd mening – Till obegriplige ord lägga obehörige epiteter – Vränga Svenska Grammatikans flere hundra års gamla ordning; o.s.v. När *orimmet* undantages: (och

*Quand on a perdu la raison,
 Pourquoi s'amuser à la rime?*

må man väl fråga med *Piron*), känner jag ej för denna slags Vitterhet något fullkomligare modell, än Skaldestycket: *Dalkarlarne*, där man ofta finner alla ovannämnde egenskaper på ett mästerligt sätt innefattade i en enda vers, t. ex.

Och plöjarns pust, Prins, din förgudnings fläkt skall bliva.

Må man förundra sig – eller, rättare sagt, icke förundra sig över den nära likstämmighet, som finnes mellan vårt Vittra och vårt Andeliga svärmeri. När man läser i våra moderna poemer, om det *högsta sköna* och *sanna*, om *Sfärernas harmoni*, om *den himmelska fläkten*, om *självet* – vem skulle ej tro sig i *Swedenborgs* Andevärld, i det nya Jerusalem, se *sfärer av horerier utflyta från människans egenhet*, som *uppkommer av äktenskapet mellan det onda och osanna?* – Det är således ganska säkert att smak och

förnuft, falsk smak och villor, äro alldeles det samma, endast åtskilde till sitt föremål, och bådas gemensamma fel att avvika från *ordens bokstavsmening*, h. e. ej förstå vad man säger. Jag gillar mycket vår Auktor som, så väl i denna strof som hela poemet igenom, ställt dessa dårskaper tillsammans.

(I, Narrar utan vett i Vettenskaperna.)

Författaren, som hitintills lett sitt Poem i regelbundna strofer av 4 vers vardera, har, vid framkallandet av dessa narrar, funnit sig så påträngd av hela skocken som velat in, att han sett sig nödsakad, mot allt skick och ordning, bryta harmonien, fördärva metern och utvidga denna strof till hela 7 rader, för att lämna alla rum, och göra var man rätt. De tyckas icke dessmindre vara tämligen väl sammanpackade. Vem skulle icke tro, då man ser denna församling, att Scenen vore flyttad ända längst tillbaka i barbariets tidevarv?

(O Swedenborgare!)

Dessa de ursinnigaste av alla jordens fantaster, förtjäna rätt väl att anföras bandet. Alla andra Svärmare pläga dock rasa med en viss ordning, pläga dock härma en viss slutkonst, och draga mer och mindre rimliga följder av orimliga principer. Men desse äga en sig ensamt tillhörig gåva, att oskiljakteligen förena den Grammatikaliska oredan med den Logiska, ordens mörker med meningarnes. Tvenne fraser bredevid varandra i Swedenborgske skrifterna hava lika så litet gemenskap, som om de åtskildes av hundra sidor, som om de sades av två personer, av vilka den ena ej hört vad den andra talat. Är det en gåva av naturen? eller är det en konst för att undvika motsägelser? De kunna sannerligen vara övertygade, att ingen vettig man skall besvära sig med deras vederläggning. Vilken skulle väl raisonnera med den, som har ställt sig utom kretsen av allt raisonnement? Man kan bota en ledvridning, lära barnet att gå; men

vad vill man göra med dem som ben och fötter äro avhuggne?

Om man sade er: *att det eviga vitas fyrkant har uppväckt hos det svarta ett trekantigt Dödsliv, vilket dödsliv i kretsligt uppstigande djup, genom enhetens mångfaldighet alstrat en Livsdöd från lukt till smak och från smak till lukt; att som således dödslivet ej annat är, än det fyrkantigas lukt i vitnande till svart, ej heller livsdöden annat än det trekantigas smak i svartnande till vitt; så följer att som fyrkanten förhåller sig till trekanten, så förhåller sig ock dödslivet till livsdöden, och tvärtom; eller ock, som är det samma, att dödslivet är i livsdöden såsom fyrkanten i trekanten. Huru kommer att i Frasen kallas Svart för vitt, och Vitt för svart.* – Vad ville Ni svara på dessa saker? Jag ser ej att Ni kan neka dem – Det är *Swedenborgs System*. Utan skämt. Ord från ord. – Ni tvivlar därpå? – Se här ett kort utdrag av det nyaste bland hans Arbeten som hedrat vår Bokpress. Läs och jämför. Det är *Utkast om Äktenskaps-nöjen, Tryckt i Stockholm hos Anders J. Nordström, År Sjut-ton Hundrade Attatio Sju*.

Man finner där: Att så mycket människan är i Helvetet, så mycket är hon ej i Himmelen, p. 3. – Att människan har så mycket Himmelen i sig, som hon är i Äktenskaps-kärlek, p. 27. – Att människan är Himmel i minsta form, p. 10. – Att Livmodren svarar emot den tredje eller innersta Himmels form, p. 11. – Att från Horhusen i Helvetet utdunstar en stank, som retar till uppkastning, p. 14. – Att av Herren är *det goda*, men hos människan *det sanna*, p. 6. – Att mannen är skapad att föreställa det *Sannas förstånd*, och kvinnan det *Godas tillgivenhet*; följaktligen mannen att vara *Sant*, och kvinnan att vara *Gott*, *ibid.* – Att Andelig kärlek är Guds beläte; men Himmelsk kärlek Guds liknelse, pag. 10. – Att alla de lemmar, som äro tvåfaldiga hos människan, hänföra sig till det Goda och Sanna; den lemman som är åt höger, till det Goda, och den åt vänster, till det Sanna, p. 9. – Att allt i Himmelen och hela världen består av *Två*; att därav uppkommer *Ett*, då det Goda är i det Sanna

och det Sanna i det Goda, så att det Sanna är det Godas, och det Goda det Sannas; varigenom det ena erkänner det andra såsom sitt inbördes och gensvarande; eller såsom sitt verkande till det motverkande, eller tvärtom (så att liksom det ena erkänner det andra, så erkänner det andra det ena) p. 35. – Att Änglarne säga sig äga en beständig förmåga, och efter föreningen känna ingen trötthet, än mindre ledsnad; då de vilja, känna de ingen brist på förnöjande krafter, varförutan kärleken skulle vara som en tillstängd ådra, p. 23. – Att horerier äro mer och mindre *helvetiska*; att *Helveterne* äro inrättade i svårare och lindrigare, i större och mindre; att sådane som haft fågnad uti att violera hustrur, äro uti så kallade *Asluktande* helveter; sådana vilkas fågnad bestått i mökränkning, uti *Träckluktande* helveter; och sådane, vars fågnad varit ombyte med horor, uti *Otücke* helveter, p. 41. –

Av lika gott sammanhang äro de flere Översättningar av *Swedenborgs Arbeten*, som nu på en tid tätt efter varannan utkommit; ibland vilka utmärker sig genom sin tjocklek: *Avhandlingen om nya Jerusalem och dess himmelska Lära*, 284 sidor in 8:vo och prydd med en vinjett, som föreställer *den uppgående Solen* eller *Swedenborgska Ljuset*; *Graven m.m. allt tryckt i Stockholm hos Anders J. Nordström, År Sjutton hundrade åttatio-sju*, och till salu på alla Boklådor. – Vad man klokast kan göra, är väl att le eller ömka sig åt desse dårskaper; men så bör man ej heller undra, om en nitisk och varm Medborgare skulle anse dem mera allvarsamt, skulle förvånas att i ett Land, där en antagen Lära fordrar helgd och skydd, där hon verkligen äger den uti lagens bokstav, som förbjuder att någon skrift, som rör Religion, får tryckas utan föregången Konsistoriell Censur, ännu mindre den som vränger eller förlöjligar dess sanningar, likväl se dag ifrån dag, utan ringaste försyn och likasom i trots av Regeringens författningar och all Politisk ordning, tryckas och utprånglas det skamlösaste dravel, lika stridande mot ren-

lärlighet, som mot sunt förnuft, mot anständighet som mot smak. Översättaren av dessa Skrifter tror sig så långt ifrån att befara något hinder i sitt tilltag, att han lovar oss innan kort 34 Volymer av ren, Svensk, Tryckt Swedenborgianism; och detta är ändå, som man väl kan tänka, blott en del av den store mannens arbeten. – Vad likväl dårskapen är fruktsam! vad visheten är fåtalig! *Emanuel Swedenborg* skriver 50 Volymer i 4:to, och *Johan Locke* några Oktav-band. Vem undrar därpå? – Den som har Sanningar att bevisa, måste stanna sen han bevisat dem. Men den som ej vet vad han vill säga, kan ej veta när han sagt nog. Då man begynt utan premisser, kan man ej komma till någon slutsats, och så snart en *Swedenborg* en gång börjat skriva, finns intet skäl i världen, varföre han någonsin skulle upphöra. – Återstår nu en reflektion: man säger att *Swedenborg* skall äga anhängare, som icke ändå äro alldeles galne; ja till och med sådane, hos vilka man finner både vett och kunskaper. I fall så vore, varom jag ännu mycket tvivlar, vill jag söka att förklara ett så besynnerligt fenomen. Först ser man, och har sett hos alla falska Religioner, de starkaste huvun hysa en viss svagare sida för de andeliga begreppen, handla och tala klokt i alla naturliga mål, vara skickliga Ämbetsmän, tappra Krigsmän, försiktiga Ministrar; men rasa i fullt vanvett, då frågan är om *Mahomet*, eller *Visnou* eller *Stora Lama*. – Sedan händer, att i de orimligaste Trosläror lyser här och där fram, likasom händelsevis och oförvarande, en och annan sund tanka, en och annan god sats. Dessa enda drag anföras av *Sectairen*, för att fånga klokt folk. En man av världen, ständigt delad emellan sysslor och nöjen, har helt annat att göra, än att resa med *Swedenborg* hela Andevärlden igenom. Men han får höra, att *Swedenborg* sagt på ett ställe: att blotta Tron utan goda Verk och Gärningar; ej är nog till Saligheten; detta visste förut var och en god Kristen, och det strider på intet sätt emot Luthers lära, rätt fattad; emedlertid sker, att den förnuftige mannen, som hör det

citeras såsom något nytt ur *Swedenborg*, blir helt frapperad därav, tror att hela hans lära innefattas däri, läser aldrig en rad av hans 50 Volymer, lämnar därhän *Andevärlden* och *Korrespondenserne*, och utbrister med förundran: *Men jag vet ej vad man kan säga mot Swedenborgs Lära? Jag tillstår för min del, att jag finner den helt förnuftig.* – Och så löpa fantasterne att skriva en klok man på Dårarnes lista.

Sägen mig, *upplyste, men bedragne Landsmän!* Män av börd och heder! tillåten mig att högakta er: sägen, är det icke på sådant sätt, som man missbrukat ert förtroende, för att vinna ert beskydd, och fläcka ert namn?

(O Rosencreutzare! – Alkemister!)

Dessa Narrar, som Författaren skiljt till rummet, höra dock tillsammans i sin natur. De räkna sitt gemensamma ursprung från en *Raymundus Lullius*, en *Aurelius Philippus Theophrastus Bombastus de Hohenheim Paracelsus*, en *Böhm*, en *Fludd*, och andra lika stora män. Vem skulle väl tro, att sen de i så många sekler sökt guld och funnit aska, och varit ett åtlöje för det södra Europa; de omsider i vår tid skulle uppstiga i Norden? Ett av deras förnämligaste föremål är att uppsöka den vittberömda *Lapis philosophicus*, som ger guld och odödlighet. Medan de vänta på att finna den, vill jag råda dem att nyttja en annan bekant sten, som kallas *Lapis infernalis*, för att bortfräta gangrenen i sin fattiga hjärna. Jag fruktar allenast att den alldeles gick med.

(O Drömmars tydare!)

I en 1783, från Stolpiska Tryckeriet utkommen Bok i två Tommer in 8:vo, kallad *Oneiromantien*, eller *Konsten att tyda Drömmar*, finner man denna lära ganska grundligen avhandlad. Vad som mycket förnöjer, är att i denna märkvärdiga Bok se upp-dagas, under sitt verkliga namn av *Drömmar*, all den mystiska

uselhet, som man sedan i särskilde Avhandlingar velat utgiva för sanning. Denna Drömbok är ej annat, än själva *Swedenborgs* Korrespondens-lära, jämte några andra besläktade dårskaper, såsom: Läran om *Hieroglyfer*, om *Numrornes dygd*, om *Metempsychosis*, *Palingenesien*, *Fysiognomien* och *Magia Naturalis*. *Swedenborgs* Andeliga människa finnes här vara precis densamma som en Drömmande människa. Samma uttydning som *Swedenborg* ger av *Ordet*, gives här av Drömmar, till ex. att *Källor* betyda Sanning, emedan Poeternas *Aganippe* är en Sannings källa; att *Trügårdar* beteckna Förståndssaker, *Trän*, Församlingens människor m.m. – En så bitter malis mot *Swedenborgianismen* hade man icke väntat av samma vittra hand, vilken översatt *Nya Jerusalem*, såsom det synes ganska klart av stilen i båda Företalen. – Som upplagan av berörde *Oneiromanti* eller *Oneiromani*, redan lär vara utgången till behörigt struppapper, så torde jag få anföra en och annan av dess Drömtydningar.

Agater och *Ametister* betyda Andelig godhets kärlek. – *Afton*, allt sådant som hör till människans egenhet – *Kallt bad*, hälsa; men *Varmt bad*, friskhet – *Äta Bröd*, förtret; men *Äga Bröd*, rikedom – *Fikon*, naturligt gott, men *Sviskon*, sjukdom – *Vatten*, sanning; men också osanning – *Floder*, 1:mo Gott, 2:do Ont – *Skorpioner* och *Svavel*, Falsiteter – *Lort*, det högsta Onda; och *Exkrementer*, Infernaliska ting – *Blått*, något som hör till förståndet; *Grönt*, första livet; *Vitt*, Heligt; *Svart*, Ont (skada att ej de nyare färgorne uttydas: jag hörde en Fru härom dagen, som drömt att hon burit en ny päls, *couleur de bouteille*; hon uttydde det så, att hon verkligen skulle få den; men hennes Man, som beklagligen ej är stor Oneiroman, försäkrade på sin ära att det betydde ingen ting.) – *Björnar*, elaka människor (den sannaste *Andemening* som finns i hela *Swedenborg*) – *Kompakta ting*, starka fantasier (Herrarne lära drömma mycket ofta om kompakt.) – *Drömma*, betyder att man tänker mycket.... (*oredigt*, lär vara meningen) – *Horn* betyda styrka (denna *Andemening* är något

skiljd från vår vanliga Andemening) – *Människor utan länder* betyda stora bolare (det skulle man aldrig gissat.) – *Sjunga väl* betyder välgång, men *sjunga falskt* betyder olycka (jag rekommenderar denna dröm åt Kören vid Kongl. Operan) – *Göra vers* betyder en fåfång och onyttig ära. (Så må verserne vara till.) –

Man finner även i denna Drömbok några drömmar betyda så alldeles detsamma med en vaken människas begrepp, att man med möda skulle skilja dem: t. ex. att *Förnöjelse* betyder att vara nöjd; *Giftermål*, tvenne personers förening; *Operor*, bedräglige apparanser; *Huvudets mistning*, mistning av något; *Mystik*, vad som tarvar uttydning; *Släss*, något ont; *Yttersta Domen*, Världens slut.

Detta utdrag torde redan göra mer än tillfyllest – *Somnum teneatis Amici!*

(O Skatters sökare!)

Är väl Auktors allvare, att de finnas i vår tid? – Jag påminner mig väl, att i min barndom hava hört en gammal Trollpacka berätta i köket för min salig Mors pigor, huru hennes salig Farmor sagt sig hava hört av sin saliga Mormor, att i hennes barndom flere hederliga Gummor levat, som hört talas om, att på den tiden deras saliga föräldrar voro unga, hade man sett på backarne överallt, helst Midsommar-natten, stora eldar brinna; och att, om då någon kommit som kastat stål i elden, så hade han strax funnit en stor, stor skatt, av rödaste Guld; allenast han intet öppnat sin mun, ty då var allt förlorat. – Jag blev väl som barn något förundrad i början, över käringens berättelse; men som jag hörde att pigorna själva skrattade däråt, så har jag alltsedan skämts för att tro, det någon kunde tro det.

(Nummer-punkterare – Kabbalister.)

Åter tvenne dårskaper av samma kött och blod: Dotter och Mor. *Punkter-konsten* eller Vettenskapen, att genom numrors

sammanställning förutspå tillkommande händelser, åtminstone vinsterne på Nummer-Lotteri, stöder sig helt och hållet på läran om numrors och bokstävers medfödda dygd, vilken grundligen kan inhämtas av Judarnas *Kabbala*; det vill säga den mystiska förklaringen eller Andemeningen av Gamla Testamentet. – Denna Vettenskap är ej så lätt som många skulle tro. Den fördelar sig i trenne grenar, *Gematrien*, *Themuren* och *Notaricon*, vilka var för sig fordra sin egen *Swedenborg*. Vid besinnande härav bör ingen undra, om Punkter-konsten hos oss ännu haft så liten framgång. Man måste nödvändigt studera sin *Talmud* i Grundspråket, och huru få i vårt Land känna Hebreiskan som sitt modersmål. Sen är *Talmuden* mycket rar, och av tvenne Editioner; den *Hierosolymitaniska*, som ej duger för 2 öre; och den *Babyloniska*, som är värd att betala med hemgjort Guld. Jag fruktar mycket, att våre Nummer-punkterare råkat olyckligtvis ut för den *Hierosolymitaniska* Edition. – För att ge något begrepp om den sanna intrinseca nummer-valören, vill jag anföra några bitar av ovanförmälte Bok: *Oneiromantien* eller *Konsten att tyda Drömmar*. – Man finner där: *Att 1 har en dubbelhet, som förenar sig till 1, att således 2 går in uti 1, och 1 uti 2, och 2 tillsammans formera det tredje; att högsta läget av 5 är 6 och 7; att 5 betyder 10, och 10 detsamma som 20, och 20 detsamma som 100, men i större styrka; att 7-talet betyder ett heligt tal, men ock en profanation, o.s.v.* – Härav ses nogsamt, säger den drömmande Auktoren, *huruledes vi genom Numror kunne göra för begreppet outrannsakeliga uträkningar av sanningen. Det är ej svårt att taga rätt på numrornes bemärkelse i vad sfär som helst, så snart man tager tvåtalet och tretalet till grund, och nyttjar Dagens eller Årets cirklar till modell.*

(– Magnetiserare!)

Om desse är ovanföre nämnt vid Str. 7. De tyckas dock förtjäna sin egen artikel. *Magnetismen*, en koaffyr à la mode i vår tid,

bör rätteligen fördelas i 3:ne slag: *Magnetism à la Mesmer*, *Magnetism à la Puisegur* och *Magnetism à la Swedenborg*. Den första en Fysisk dårskap, den andra en Metafysisk galenskap, den tredje ett Andeligt raseri. Jag vill nämna några ord om vardera slaget.

Mesmer drömde sig ett så kallat *Magnetiskt fluidum*, kring-spritt i hela Naturen. Människans sjukdomar voro ej annat än en rubbad *equilibre* emellan de fasta och flytande delar av dess kropp. Denna jämvikt borde återställas genom det magnetiska fluidi inflytelse, som dels kunde ske av Magnetisörens egen hand, dels genom en därtill inrättad *Bacquet*, eller omstjälpt stor balja, fylld med sand, sönderslagna bouteiller, allt vad man behagade, och garnerad runt omkring med uppstående järntennar, såsom tjänande till conducteurer. Alla sjukdomar voro ej lika lydige för denna slags kur. Sådane, som lätt föllo under ögat och handen, voro först och främst undantagne. Däremot borde den vara mycket nyttig för alla invärtes sjukdomar, som ej hade något namn, såsom *maskar i Njurarna*, *förstopning i Levern* m.m. Men *Nerverne*, *nerverne!* se dem var det i synnerhet som Magnetismen borde verka på; väl icke för att bota dem, men att uppväcka *kriser*; det vill säga så mycket, som att ge konvulsioner åt den som hade konvulsioner o.s.v. *Mesmer*; utkörd från Wien som en skadlig Charlatan, mycket beundrad men ej nog betald av Garnisonen i Strassburg, hade skyndat till Paris att spela sin fars på en större Teater med mera vinst. Det lyckades honom förträffeligen. Han öppnade en subskription av 100 Louis personen, för dem som ville lära detta nya Task-speleri. Adepterne blevo talrike och *Mesmer* innan kort en för-mögen man. Han samlade till sin *Bacquet* många vackra, hysteriska patienter; detta ökade subskribenternes antal med en hop unga och rika *Amateurer*, och ifrån den stunden blev *traitementen* mera säker. Franska Regeringen, såsom all upplyst Regering, benägen till tolerans för dårskap av viss grad, men

snar att straffa bedrägeriet och skandalen, lät nu en undersökning ske om *Mesmers* föregivne kurer, av Deputerade från Medicinska Societeten, Medicinska Fakulteten och Vettenskaps-Akademien i Paris. Utslaget blev här såsom i Wien, att Animaliska Magnetismen förklarades för en Drömvilla, och dess tillämpning i Medicin för ett lika så farligt som löjligt Charlataneri. Bacqueten tillslöts, bedragarn tröstade sig med guldets på fickan, de bedragne skämdes och hopen skrattade åt en urmodig dårskap i väntan att snart få beundra en ny.

Medan nu som bäst det magnetiska Tyska fluidum var på vägen att uttorka, uppvälde en ny och mäktig åder ur en Fransk Officerares hjärna. *Puissegur*, Markis, Chevalier, en rik och hederlig Man, allt vad man vill utom Fysikus, hade själv, som det berättas, tvivlat om Magnetismens verkan, ända till dess han reste på landet att magnetisera sina bönder: då fann han att – *de somnade*; och blev helt förvånad. *Mesmer* måste väl ock flere gånger varit vittne till en dylik verkning, men icke vetat att draga parti därav. Tvärtom lär han räknat det bland misslyckade försök, och en följd av förnuftige patienters ledsnad. Här uppkommer nu skillnaden emellan den *Första* och *Andra* Magnetiska Sekten. *Puissegur* påstod, utan att le, att den sanna, den väsenteliga verkan av Magnetismen var, och borde vara *Sömn*; men att denna sömn, för att skiljas ifrån den naturliga, borde få ett namn som ej uttryckte saken, och heta *Sömnambulism*. Efter ofta upprepade mer och mindre lyckliga försök, hann *Puissegur* omsider till tämmelig säkerhet i sövningsmetoden. Han påminste sig att kräftor, fast man ock ställer dem på huvudet, aldrig underlåta att somna, när de kittlas på stjärten. Han hade även sett Ammor, med dylik kittling på ögonen, få de oroligaste barn att sova. Han hade observerat på sig själv, att all naturlig sömn börjades med tyngd på ögonlocken och en förvillad synpunkt; att även en god måltid, en bekvämlig ställning och tystnad, icke litet bidraga till vanlig sömn. Av allt det-

ta slöt *Puissegur* med mycken skarpsinnighet, att om man toge en patient strax på maten, och förde honom i ett tyst rum, sedan satte honom i en mjuk länstol, sedan tvang honom en halv timme att se i kors på ett finger som man höll stilla mellan ögonen, vilket kallas att *fixera*, sedan tillslöt hans ögonlock och strök dem helt sakta en timme eller par; så borde helt visst det Magnetiska fluidum ännu säkrare verka. Detta är den metod som man än i dag följer. Men som ändock ofta hände, att man råkade ut för vissa hårdnackade människor, som ej vanligen sovo middag, och vilkas exempel förförde många andra att vara vakna, så drog härav *Puissegur* den allmänna regeln: att Magnetismen, ej allenast såsom alla vanliga läkmedel, endast verkade på vissa sjukdomar; utan ock som *vita pulvret* och andra universal-medikamenter, aldrig verkade på andra, än dem som uppriktigt trodde därpå, eller voro *mobile* såsom konst-termen lyder; ja, att ofta en tvivlares blotta närvaro i rummet var nog att hindra de magnetiske korpusklernes inflytande på hela Sällskapet. – Redan var, som man finner, genom blotta sömnen, Magnetismens nytta i Medicin, ganska stor. Man behövde endast låta patienten sova i hela sin livstid: ty att ej känna sina plågor är detsamma som att ej ha några. Men icke nog härmed. Man fann snart att sömnen var själva nyckeln till Vettenskaperna, Medicin, Anatomi, Fysik, till allt vad man icke lärt. Denna stora upptäckt skedde i synnerhet genom en fattig Piga, som inställt sig vid Bacqueten, för att vinna bot för slitningar i magen. Hon var så *mobil*, att hon icke allenast somnade, utan ock talade i sömnen. Man gjorde henne frågor: hon berättade då så redigt som man plär göra det när man sover, om ett monster i hennes inälvor, som sprutade eld och etter, ett monster med 4 huvun, 6 horn och luden svans; och flere förundransvärde egenskaper. Man gav henne, när hon vaknade, ett gott laxativ. Vad hände? Andra dagen kom monstret fram, ackurat som hon beskrivit det, endast undantagit eldsprutningen och ettret,

och huvuna och hornena och svansen. Aldrig hade les Badauts de Paris sett på maken. Monstret lämnades till en Medikus, som befann det vara: *Tænia Solium*, *osculis marginalibus solitariis*; *vermis compressus, articulatus, striatus, albus, antica truncatus, apice sensim in acumen attenuatus constans innumeris fere articulis*. Av detta långa, latinska, barbariska namn, blev man ännu mera förskräckt än för själva monstret; och man beundrade Magnetismen som, förenad med Rabarbern, kunnat framskaffa ett sådant underverk. Man ömkade sig mycket över den stackars Pigan, som framfött ett sådant missfoster. Hela världen kom att betrakta henne; hon fick ymniga allmosor, blev kallad *clairvoyant*; och ifrån den stunden strömmade hoptals clairvoyanta Pigor till *Puisegurs* Bacquet, vilka icke allenast sågo villdjur i sig, utan ock i andra; sade botemedlen därför, vilka alltid voro *rabarber*, *cremor tartari*, *kylande pulver* och andra besynnerliga medikamenter; talade om *virvlar*, *aberration* och *harmoni*; spådde förut tillkommande ting, såsom: *inom vad tid de skulle återfå sin rening*: *huru många gånger de ämnade gå till stols den följande dagen*, o.s.v. Nu behövdes ett System. Ingen ting var lättare, sen så säkra rön förutgått. *Puisegurska Teorien* blev i korthet denna: att det Magnetiska fluidum, som, efter behörige manipulationer, bragt patienten till sömn, uppväckte därigenom hos människan ett Sjätte Sinne, i vilket hon såg, lika som i en spegel, den koncentrerade reflektion av de övriga Fem: följaktligen såg in uti sig själv, och in uti andra som med henne voro satta i harmoni eller rapport. – Sådan är den *Fysiko-Metafysiska Magnetism*, som först inkommit till Sverige, och som, att tro vad man berättar, gjort de förunderligaste kurer. *Till ex.* En sjuk som förut varit nödsakad att ta in en hel Tekopp Laxerdryck, för att erhålla en öppning, har efter 8 dars flitig *Magnetisering* och *Laxering*, ej behövt mer än en halv. – *Item*: En hustrus Man, vilken länge varit gift, såsom den där icke varit gift, har genom blotta *Magnetismen*, med till-

hjälp av *Spavatten*, god diet och *Ridning*, blivit en Herkules bland Männer. Själv mycket sjuklig, hade jag ämnat att undergå en magnetisk *traitement*, om ej blotta åsyn av ett anställt försök gjort mig alldeles *immobil* av flathet. Jag fördes nämligen en dag till en clairvoyant Piga. Det är förunderligt, huru pigor tyckas utkorade för *clairvoyancen*. Denna somnade vid första pekningen av Magnetisörens finger. Vi satte oss båda på var sin sida om sängen. Jag höll min tumme emot hennes tumme, vilket kallades *Harmoni*. Magnetisören frågar, Somnambulen svarar. – Fr. *Ser du den Herrn, som sitter på andra sidan?* Sv. Ja, nog ser jag honom. – *Är han sjuk?* – Ja något. – *Var har han ont?* I bröstet. (Patienten hade i sin levnad aldrig haft ont i bröstet; han hade i stället en förstörd mage). – *Se väl efter, har han ont i bröstet?* Ja.. så där.. under hjärtat. – *Huru tycker du det ser ut?* Som en liten blå fläck. – *Tror du att jag kan bota honom?* Åh ja; bara han låter magnetisera sig. – Jag steg upp, helt skamlig på clairvoyancens vägnar, oaktat Magnetisören ganska tydligt bevisade mig, att Pigan sett rätt, och att *magen var under hjärtat*.

Vi komme nu till den *Tredje Magnetiska Sekten*, vår nationella *Magnetism*, Magnetism à la Swedenborg. I allt vad som angår det magnetiska fluidi verkan till sömn, överensstämma Swedenborgianerne helt och hållet med *Puisegur*. Men då frågan är att i sömnen se tillkommande och frånvarande ting, se med tillslutna ögon, vad man ej kan se med öppna: då, säga de, (*och med skäl*) – det bör ej mer kunna räknas för en fysisk effekt; då är det – (*och nu rasa de*) – en tydlig verkan av en övernaturlig kraft, en andelig inflytelse, en himmelsk korrespondens; och den som talar i sömnen bör vara säker, att tala genom Andan. – För att undvika en ledsam vidlyftighet, vill jag endast anföra ett förkortat *Protokolls-Utdrag* över de flere Swedenborgiko-Magnetiska Sessioner, jag själv bevisat, och vid vilka jag ömsom varit Frågåre och Åhörare. – Interlokutörerne äro: *Frågaren*, *Anden* och *Magnetisören*.

(Spektatörerne församlade. Magnetisören anländ med en clairvoyant Piga. Pigan placerad, magnetiserad, somnad. Sömnen så djup, att fast Magnetisören dels stack henne med en knappål, så att blodet – ej kom ut, dels nöp henne i armen, så att – han själv grinade därvid; så hördes hon icke säga, att hon kände det allraminsta. Av de tvenne Andar, som vanligen talade genom Pigan, nämligen *Anna Stina* och *Lars Anders*, framkallades först *Anna Stina*, på Sällskapets begäran.)

1:sta Frågaren. Säg mig, Anna Stina, är jag frisk eller sjuk? Anden. Så där, mitt emellan. Vari består min sjukdom? I en liten förkylning. – Hur skall jag göra för att bli frisk? Be Gud och lät magnetisera dig.

2:dra Frågaren. Hur många Goda Andar har jag? Svarades: 3. – En stund därefter gjorde samma Person samma fråga? Svarades: 2. – Än huru många onda Andar? Ja, kära du, dem kan ingen räkna. – En stund därefter samma fråga? Svarades: 4.

3:dje Frågaren. Dog Karl XI en naturlig död? Ja, visst gjorde han det. – Men det sägs ju att han blev förgiven? Ja visst blev han det. – Och du sade ju nyss, att han dog helt naturligt? Ja visst var det en naturlig död.

4:de Frågaren. Kan du säga mig, om min Far är salig eller ej? Om du ber Gud vackert, så kan du i sömnen få uppenbarelse därom. – Men kan du intet själv säga mig i vad tillstånd han är? Jag skall fråga därefter... Jo han är visst salig. (Den frågande hade sin far i livet).

5:te Frågaren. Säg mig i vad tillstånd min salig hustru befinner sig? Hon svävar nu mellan Graderne. – Kan det nånsin bli folk av min dotter eller ej? Åh nog blir hon bra alltid. (Den frågande hade aldrig varit gift).

Lars Anders framkallades.

6:te Frågaren. Säg mig, Lars Anders, håller jag av någon flicka? Ja, kära du, om du det gör, så laga bara så, att det sker för Guds skull, och intet för köttens skull.

7:de Frågaren. *Säg, vilken bör man tro, antingen Luther eller Swedenborg? Du bör tro dem bägge två. – Men när de strida emot varannan, såsom i Läran om Rättfärdiggörelsen, vilken bör jag då följa? Ja, kära du, nog är Luther bra, men Swedenborg är ändå likare.*

8:de Frågaren. *Hur mycket penningar har jag på mig? Det vet du nog själv. – Var skall jag äta middag i dag? Det behöver jag intet säga dig. – Men du svarar ej på vad jag frågar.*

Magnetisören förargad. Det får man ej undra på. När man frågar för att gäckas, bör man ej vänta sig annat svar. – *Men jag försäkrar er, min Herre, att jag alldeles intet gäckas. Jag har endast velat höra, om Anden vet vad jag vet, innan jag vill besvära honom att säga vad jag intet vet.* – Men sådant visar ett misstroende som Anden ej kan tåla? – *Men då är han ju ganska envis? Det torde också hända. Ty man bör noga observera, att ingen annan Ande går in i en människa, än den som med henne har samma karaktär, samma böjelser och fel. Också måste jag bekänna, att denna Pigans fel är att vara litet envis – Men säg mig, m. H. är ej också Andens fel att vara litet dum? Jag vill göra honom en fråga: Hör du, Lars Anders, hur mycket gör 12 gånger 12? – (Intet svar av Lars Anders.) Magnetisören brydd.* Min Herre, man bör ock noga observera, att ingen annan Ande tar sin boning hos en människa, än den som med henne har lika grad av upplysning. – *Det var det jag borde vänta mig. Nå väl då, jag vill göra en ganska simpel fråga: Huru långt är det härifrån och till Öregrund? – (Ändå intet svar) – Magnetisören flat.* Men, min Herre, varför fråga om sådane världsliga saker? Nog vet ni att en Ande ej sänker sig ned att ta kunskap om sådane ting. Fråga något ur Andevärlden. *Må göra. Säg, Lars Anders: Huru gammal var min Syster när hon gick ur världen? Det skall jag säga dig en annan gång. – Men varför icke nu? – Jag skall först fråga efter. – Magnetisören, med hastighet.* Det är ganska naturligt. Andevärlden är mycket stor: den innehåller alla de avlednas

själar från världens begynnelse. Således kan en Ande omöjlig
känna alla andra Andar, förr än han frågat sig före.... Men jag
fruktar att människan kan må illa, om hon sover längre. *Hör du,
Lars Anders, törs människan sova längre?* – Nej kära du, gör för
all ting och väck henne snart, annars kan hon få konvulsioner.

(Människan väcktes och Session var slut.)

Denna korta dialog torde göra tillfyllest, för att visa både
beskaffenheten och ändamålet av den nya Magnetismen; och
om någon skulle tvivla på sannfärdigheten av vad jag anfört,
må han göra lika frågor och han skall finna lika svar.

(– Fysionomister –)

Eller rättare sagt: *Fysiognomister*; vill säga dem, som av en män-
niskas yttre skapnad sluta till dess talanger, dess böjelser och
lynne. – Att varje olik passion giver åt ansiktets rörlige delar en
olik ställning; att denna, ofta upprepade, blir omsider habituell,
och uttrycker karaktären; att likaså skillnaden i vissa fasta delar,
som tjäna själen till verkstad, såsom huvudets storlek, pannans
bredd, m. m. kan medföra en skillnad i förståndets grader: är en
i alla tider, av lärda och olärda, känd och erkänd sanning. Men
att med *Lavater* och *Pernetti* göra *näsan till en spegel av männis-
kans moraliska liv, och munnen till en spegel av det animaliska*; att
*av vinkelns grader mellan näsan och pannan vilja igenkänna en
Poet, en Filosof, eller Jurist; finna nedra läppen svag, men den övra
gudomlig; tro en näsa av viss form lova ganska mycket åt religion och
människlighet* (allt Lavaters egna ord); och att slutligen *mindre
döma av lineamenternes proportioner, än av en inre, förborgad, helig
känsla, en instinkt, en inspiration*: sådant är barnslighet, löjlighet,
fävitisko; och förtjänar rätt väl att ställas mellan Alkemien och
Magnetismen. – Vad är, säger man, frukten av den Fysionomis-
ka kunskapen? – Icke mindre än den, att vid första åsyn kunna
igenkänna en bedragare... Men då vore han ej bedragare.

Tvenne ledsamma skäl skola alltid förvillia den slugaste Fysionomist, och narra honom att anse en skälm för dygdig, och en dygdig man för skälm. *Förställningen* som bär mask; och *Åldern*, som ej tillåter att Fysionomien förändras, fastän karaktären.

Det faller mig in, att vi ännu kunne hoppas en ny Vettenskap, av samma art och grund, som den fysiognomoniska: det är *Heimatosnomonien*, konsten att döma om människor efter kläderne, eller, som ordspråket lyder: *om bunden efter håren*. *Voltaire* har sagt:

Pour juger l'homme il faut le voir tout nud;

Voltaire har orätt:

Pour juger l'homme il faut le voir vetu.

Hela världen vet, att en snygg eller sluskig dräkt vanligen röja en ren eller slarvaktig karaktär; att Filosofen och Sprätten icke kläda sig på lika sätt. Dessa enkla principer i en *Lavaters* hjärna, huru skulle de icke växa till ett helt *Heimatosnomiskt* System i 2 Tomer in folio! Vad säkra följder till människans kännedom skulle han icke draga av den minsta växling i dess klädedräkt: *av Tygets färg, finhet, fasthet, Rockens former till frihet eller tvång, dess mer och mindre borstning, fläckar av puder, snus eller dun, på armarne eller ryggen, knapparnes fulla eller bristande antal, deras förhållande till rockens färg, angelns storlek av västfickan mot byxorne, kontrasten mellan byxornes och strumpornes färg, vida eller trånga Skor, deras ålder eller nyhet, baklädrets längd, skinnets glans av olja eller blanksmörja, halvsulning, tåstötning, klacklappning, rand, pumps eller omvändelse &c. &c.* – Vad skada, att i Sverige denna Vettenskap bleve onyttig för den nationella dräktens skull!

(– Harmonister.)

Om denna Sekt kan jag ej giva mycken upplysning; och önskar att Författaren icke satt den hit för att fylla rummet. Jag på-

minner mig väl, att jag någon gång hört talas om något Sällskap, som skulle förena flere galenskaper i en Corps, såsom att *göra sig hård, ställa nativitet, tjusa ormar, läsa bort tandvärk, spå i kaffe, förvända synen, göra väder, trolla till sig flickor &c. &c.* Kan-ske skulle det kunna vara detta värda Samfund, som Auktor menat med sina *Harmonister*? Men dessa dårskaper, som man vet, äro nu alldeles ur modet. Torde dock hända, att en dylik förening under samma namn blivit ingången mellan de nyare 8 sorter, som Författaren uppräknat. Det är märkvärdigt att se huru dårskaper, liksom sanningar, hålla varandra vid handen. Den stackarn som en gång kommit in i ringen, måste först dansa med var och en särskilt, och sedan runt om i raden.

Str. 11.

(Att sätta puckeln på, och ögonen förbinda)

Detta råd är ej att anse för ett överdrivet skämt. Det bör ej vara mera dåraktigt att härma en stor Man i hans kroppsslyten, än hans moraliska fel. Också har man haft denna lovliga sed i alla världens tider. – *Alexander den Store* var sned i halsen; och strax, för att äga något av Indiens Behärskare, skyndade alla hans Hovmän att vrida nacken på *sned*. – *Newton* hade efter berättelse en knöl i nacken: en stor Svensk Botanikus, upptäckte en dag en lika växt bakom sitt öra. Han behövde verkli-gen icke denna sammanlikningspunkt, för att jämföras med en stor Man; likväl trodde han sig ifrån den stunden liksom mera säker om sitt snille och sin odödlighet. – Sådane exempel äro otalige.

Str. 12.

(Men lämnom skämtets udd –)

Här sluta ock mine Anmärkningar. Jag har följt Raisonneuren, kommenterat den glada och lekande Skalden. Nu kastar han

sin *Sifflet*, och fattar *Basunen*. Nu hänrycks han i sin känsla; nu brinner han av en full *Juvenalisk* iver. Vi äge ej mera sällskap: jag går och han flyger.

Men dessa dårar av alla slag, nyss värdige blott hans åtlöje, vad har då så hastigt förtjänt dem hans vrede? Vartill dolk och sabel, där flugsmällan gjorde nog? Varför hota oss med en *Danvik*, så vidsträckt som Svea Rike? Utan tvivel skall denna spådom komma att läggas till de övriga *Tusende och En*, som aldrig hunnit fullkomnas. Varför tro att hela landet är i fara för en missväxt, av orsak att några kålhuvun blivit maskstungne i en kryddtäppa; att Samhällets lugn skulle fruktansvärt störas av några lättingars narrgräl; att Sveriges idoge inbyggare skulle överge sina åkrar, sina bodar, sina verkstäder, för att svälta och klyva ord i det nya Jerusalem? Om under vårt hårda och njugga Klimat, nie tiondedelar av vår tid åtgå i omsorg för de allra nödvändigaste fysiska behov, det övriga att förskaffa sig några lika så nödvändiga fysiska nöjen, således ingen del återstår för onyttiga tvister om metafysiska oting; om *Fanatismen, en son av Ledsnaden och Lättjan*, född att andas Söderlänningens himmel, aldrig ännu på så många sekler fått insteg i vårt Land, vad anledning att frukta den för tillkommande tider? – Varför då höja ända upp till Tronen denna annars så manliga, patriotiska röst, som endast höves i Rikets faror, men som nästan bliver löjlig, då frågan allenast är om en ringa polis-sak i dess Huvudstad, då det endast angår att hämma några sovande eller vakan-de Drömmares upptåg? Och är därtill icke nog, att de föraktas av Regeringen, av denna upplysta Regering, som skyddar, muntrar och belönar förtjänsten, hedrar det vackra och nyttiga i allt slag, och som nyligen upprest ett evärdeligt Tempel åt det *Sanna Snillet, den Sunda Smaken*. – Det är sant, att desse Drömmare hava gått för långt, hava missbrukat det förakt som skänker dem lugnet, då de oförsynt, offentliggen, genom skrift och tryck vågat utprångla sina dårskaper, till uppenbart trots

emot lagar och förordningar, till uppenbar blygd för Religion och anständighet: men måste ej Politiken ofta tillåta ett ont för att hindra ett större, tåla Svärmarn hellre än att förorätta den välmenande och oskyldiga villfarelsen?

Sen jag invänt allt detta; sen jag anmärkt, att Författaren i andra delen av sitt Poem kan hända överskridit de gränser, som ämnets natur och Sällskapets föremål tyckas hava utstakat; sen jag granskat Raisonneuren; så återstår än en fråga: *Anstår det mig att fördöma Skalden?* Jag vill anföra till svar, vad jag nyligen läst i ett av samme Författares Manuskript.

»Denna djupa *Känsla* av Sant och Rätt, Gott och Ädelt, som gör att vi anse oss för lycklige eller olycklige, upphöjde eller förnedrade, av allt vad som främjar eller sårar deras ära; att vi, likasom flyttade ur oss själva, ur personlighetens krets, röras, andas och hava vår varelse i det allmänna livet, den allmänna ordningen, Samhällets och Världens; Rättvisan, Dygden, Förnuftet, Smaken; att vi älska som föräldrar, som vänner och välgörare alla stora Män som upplyst och förädlat vårt släkte; att vi däremot hate som personlige fiender allt Villans och Lastens anhang; att vi själve utan möda uppoffre lugnet, vilan och nöjet, icke känne någon fruktan, icke se någon fara, då Lagens vård, Religionens helgd, Samhällets väl och Regentens ära kalla oss till strids mot dårskaper och självsvåld.... Denna djupa självförnöjande, självfrätande känsla, om hon ej är Snillet, är hon fröet därtill. Utom henne fanns aldrig ännu på jorden en verkligt stor Filosof och Skald. – *Unge Författare!* vill du veta om din kallelse är sann eller ej; lägg handen på ditt hjärta. Vad intryck känner det av de ting som omgiva dig? Sanning, Dygd, Rättvisa, Fädernesland, Mänsklighet: säg, kan du nämna dessa heliga namn utan rörelse i ditt blod, utan skakning i dina fibrer? Ser du blott med ett åtlöje dina likars dårskap? med förakt deras laster? med ömkan deras olyckor? Den håg du känner att utmärka dig av talanger, vad har den till föremål? Männ en titel, en prydnad, ett anseende över hopen, en bekvämligare levnad? männ Hovgunst och sällskapslov? Söker du blott, att av ingen oroad, och oroande ingen, gå som man säger sin värld igenom, och låta världen ha sin gång?... Då yng-

ling! tro mig: det är icke dig, som Snillet kallar att tala till Folket. Försök ej att höja dig över medelmåttans krets. Bliv täck, oförvitelig, en man av *God ton!* Ditt namn, om det lever, skall dö med dig. – Om åter vid åsyn av allt vad som rubbar den allmänna ordningen, av allt som kränker förnuft och dygd: om vid blotta åsyn eller ryktet härav, du känner ditt blod tändas, ditt hjärta klappa, din andedräkt förkortas, tårarne brista ur ditt öga, tankarne hoptals genomstörta din själ; och du glömmar så dig själv, och du är icke mera *Dig*, men den dygdige som lider, men den upplyste som förföljes: Medborgarn, Filosofen, Människan... Då, ädle! igenkänn Snillet gudomliga röst; då, sök ej förgäves att kväva en eld som, lik åskans eld, ej skall slockna förrn han förtärt dig; då följ ditt öde: Bliv stor – och olycklig!«

Veritati Gloria.

NYTT FÖRSÖK TILL ORIMMAD VERS.*

Om druckna pojkars undran
Och dårars lov du söker;
Bryt oförsökta vägar,
Det äkta Snillet vägar,
Där aldrig spåret trycktes
Av någon dödlig fot.
Lät lilla vinkelns åbo,
Lät idogsfulla spindeln
Ur hårt tillsnörpta ändan

* När dessa Verser först utkommo i *Stockholms-Posten*, troddes att de blott hade avseende på en enda utmärkt person. Om så varit, skulle de visserligen icke här blivintagne. Men det förhåller sig icke så. De äro en allmän Satir på hela svärmen av dessa Vitterhetens Kosacker, som sökt att förhärja dess blomstrande fält.
Författ. Anmärkn.

I evigt lika kretsar
 De fina trådar draga,
 Som fånga flugans flykt.
 Lät svaga broskets vanmakt,
 Lät stoftets atom söka
 Det vettiga det kvicka,
 Behageliga, ömma,
 Förtjusande och ljuva.
 Men du, med stora nerven
 Och starka fjädersn spänning;
 Men du! var ny, ofattlig,
 Ursprungelig, var självstor
 Och full av dig.
 Du! tag av *Shakespeare* yrslan,
 Med store *Klopstocks* orim,
 Och *Göthens* konvulsioner,
 Och *Ossians* evigt samma:
 Så lyft dig, stor av jäsning,
 Gudhärmande, Serafisk,
 Eterisk och Luftsyrisk,
 Högt ur begreppets värld.
 Ja, res dig, Ikars ättlägg,
 Res upp dig över mänskan,
 Ur låga grusets mänska,
 Och känn din rätt till Etern,
 Till höga Himlens Bedlam,
 Till druckna pojkers dyrkan,
 Och dårars lov.
 Först, krossa, stark, de fjättrar,
 Varmed det tunga Vettet
 Dig fångsla vill i muddret,
 Och oförmågans dy.
 Sen le, och slit de bindlar,

De bindlar utav blomster,
Och veka tråd av silke,
Som Smaken och dess broder,
Dess lilla broder, Rimmet,
Kring dina vingar fäst.
Så, höj den stolta hjässan!
Så, spänn den vida våmben
Och lyft en Jättes gap,
Och, djärv, som fabelns groda,
Svälj millioner ankar,
Svälj myriader åmar
Av Luft och Högmöd.
Väl! nu bör språnget vågas,
Det stora Tyska språnget,
Till källan av det sköna,
Det ädla och det sanna.
Nu väntar jorden, häpen,
Tillbedjande och knäböjd,
Att se din himmelsfärd.
Nu, genom djupa molnet,
Sin hand en Ljusets Ängel
Har utsträckt till ditt skydd:
Och legioner stämmor,
Och milliarder handklapp,
Och lockande Serafer,
Och bugande Keruber,
Vid åsyn av ditt uppsprång,
Kring tusen, tusen himlar
Ge skall och återskall.
Väl! nu är kedjan krossad,
Nu låga jorden lämnad.
Ännu ett språng och än ett!
Nu virvlar han i skyn.

Nu, full av stolthet, trampar
 Hans frälsta fot på Månan.
 Nu ha! – nu bröt han benet
 I ringen av Saturnus!
 Ve! och där sveddes vingen,
 Hans styrkas högra vinge,
 Av vreda Solens eld.
 Ve ynglingen! nu klöv han,
 Nu klöv han mitt i tu
 Den väderspända hjässan
 Mot Sirii demantsklot.
 Ha! ropa höjd och Himlar,
 Och djup och Avgrund: ha!
 Nu svindlar han och svindlar,
 Och vänder loppet bakfram.
 Nu föll han slak och snöplig,
 Med näsan emot jorden,
 Och sprack.

FÅGLARNES VITTERHETS-AKADEMI.

FABEL.

När en Gesäll skall Mästerbrevet vinna,
 Det vare sig en Skräddare,
 En Snickare,
 En Bagare,
 En Svarvare,
 Kort sagt, vad helst för en Hantverkare;
 Så måste först en granskning ske,
 Om han förtjänt till sådan heder hinna:

Han måste då till prov ett stycke arbet ge
Att dömas – Utav vem? – Utav hans Mästare.

Men skulle nu en Skräddare,

En Snickare,

En Bagare,

En Svarvare

Uti sin enfald härav sluta,

Att likaså det måste sig bete,

När en Poet får Skaldepriset njuta;

Då skall min Läsare få se

Av nedanstående besynnerliga Saga,

Hur fasligt sig en Skräddare,

En Snickare,

En Bagare,

En Svarvare

I vittra saker kan bedraga.

* * *

En stor och mäktig Örn i gamla världens dar

För Nordens Fåglar Konung var:

(I parentes tör någon undra,

Vi så bland Fåglar, flere hundra,

Man alltid Örnen just till Konung uppsatt har:

Har han så mycken dygd? Har han så upplyst snille?

Är då hans själ så ädel och så stor? –

Nej men han har de längsta klor.)

Vad angår nu den Örn jag här beskriva ville,

Så såg man, vad ej mången tror,

Att han med mycken nåd de fjäderfän bemötte

Som Skaldekonst och vittra yrken skötte.

Han satte priser ut, dels stora och dels små,

För dem, som längst bland Fåglar kunde gå

I konsten att en sång författa.

Men som Kung Örn i nåder ej förstod
 Att skilja uti sång det vackra från det platta,
 Och hade ej nog Kungligt mod
 Att åt sin höga smak i tysthet låta skratta;
 Så tog han visligt det beslut,
 Att en och ann bland fåglar välja ut,
 Som borde prisets vinst åt bästa kvädet döma;
 En Corps, som skulle kallad bli
 För Vitterhets Akademi:
 Att nämna detta namn är nog att den berömma –
 Men vilka lär man då till Ledamöter ta? –
 En löjlig fråga!... Vem, om icke Näktergalen,
 Steglissan och Kanarien? – Ja;
 Så tänker den som ej är galen,
 Men Högdjur tänka icke så –
 Kung Örns Visir, en Uv, som hopens vördnad väckte,
 För det han gammal var och grå,
 Sig trodde denna sak på bättre sätt förstå: –
 Det var en Machiavel bland Fågelfänans släkte,
 En djup Politikus – Välan, lät höra då
 Det sluga råd, som flöt utav hans tunga –
 Jo, sade han, i fall man Ledamöter tog
 Utav de Fåglars hop, som själva kunna sjunga,
 Så skulle tros, och det med fog,
 Av varje konkurrent, som ej belönad blivit,
 Att väld Akademien drivit:
 Nu vore den ju mest oväldig i en sak,
 Som ej därav förstod att skilja fram och bak....
 Man mycken slutkonst ej behöver,
 Att se vad följden blev: den blev, att varje gång
 Då Fåglar tävla uti sång,
 Hör endast Uvar till att fälla dom däröver –

Så sagt; så gjort – Se där en Akademisk Sal,
 Där kring ett avlångt bord, de vittra Uvars tal
 Sig redan samlat har, att hålla dom och val –
 Vem söng då? – Jo, därmed gick till uppå det viset,
 Som Allmänheten trott – Var enda Näktergal
 Blev kvar i skuggan av sin dal,
 Och Herrar Kråkor vunno priset.

* * *

Min Läsare! du ren i Skolan veta fått,
 Hur mänskan, som bland alla djuren
 Allena har förstånd, dock ingen ting förstått,
 Om hon ej lärt det sen av Bröder Kreaturen.
Exempli gratia: Hon lärt att bygga Slott
 Av Bävern – Vidare, hon spinna lärt och väva
 Av Spindeln – Vidare, hon plöja lärt och gräva
 Av Svinet – Vidare, att sätta sig klistir
 Av Storken – Vidare, att äta, dricka, sova,
 Av... Gud vet vilka nöt – I fall nu frågan blir,
 Om icke Vittra Skrån må hållas för en gåva
 Av Konung Örns förnumstige Visir;
 Så lär tillåtas mig att svara
 Med Alis ord uti Zemir:
 Min Vän, det tör kanske så vara ...

Emot Etthundrade Riksdaler i Pension,
 Skall *Rimström* ge vart år Teatern Fyra Pjäser
 Som ingen hör, än mindre läser.
 Det är ej *Rimströms* fel – Utav en stadd person
 Är Fyra Pjäser i den ton
 Det *allraminsta*, på min ära,
 Man för Etthundrade Riksdaler kan begära –
 Vi ger man *Rimström* ej Tvåhundra; mot beting
 Att årligt skriva... *ingen ting*.

Nu åter *Bavii* Recett! –
 Än sen? Ett sådant bruk tycks vara klokt och rätt,
 Och Skriften själv det budord giver:
Bind icke munnen till på Oxen, som... som skriver.

BYXORNE.

SAGA,

Som tävlat för Priset i Sällskapet *Pro Sensu*
Communi, år 1788. (*a*)

Uti ett klädstånd, häromdan,
 Jag tu par Byxor hörde träta: –
 Må ingen Andryg här i Stan
 Min Sagas innehåll förgäta!
 Och om det gjorde något kval
 Åt sunt Förnuft och god Moral
 Att finna Byxor i en Saga,
 Och Byxor med varann i tal; (*b*)

Så må jag högligen beklaga
 Att saken ej stod i mitt val,
 I ty jag ämnet nödgats taga
 Utur ett Dansk Original. (c)
 Att nu berömma eller klandra
 De Danskas smak, hör mig ej till:
 Nog av, att vad jag lånt av andra
 Jag ärligen bekänna vill.

Er Fabel, hör jag någon svara,
 Är då en *Översättning* bara? –
 Må ske, men... – Tvivelsutan *Fri* – (d)
 Så fri, som något verk kan vara,
 Det man haft lov att låta bli –
 Förstås: men har ni ej, som Snille,
 Förbättrat Texten då och då;
 Och satt ett *Skulle* för ett *Ville*,
 Och något *Och* för något *Så*?
 Har något ord ej råkat komma
 Att flyttas främst, som stod till slut?
 Har någon punkt ej blivit komma,
 Och något komma slutits ut?
 Har ni, till fyllnad av det blanka
 Som rimmets avstånd lämna plär,
 Ej gjort med tankstreck här och där
 Att blotta metern blivit tanka?
 Har ni ej dristigt lupit om,
 Vad understundom förekom
 Er något svårt att översätta,
 Och vanligen till rygga lagt
 Sex Svenska vers, för att berätta
 Vad Dansken i en enda sagt?... –
 Men, om jag medgav er allt detta,

Vad bleve följden, min Patron? –
 Den äran, att ert lån med rätta
 Fick kalla sig: *Imitation*. (e)

Men tiden lider då den skrider,
 Och våra Byxor tappas bort:
 Jag vill då säga er omsider;
 Hur därmed tilldrog sig, helt kort.
 Jag nämnt, en träta var å färde
 Emellan dem – Och varom då? –
 Det lär ni fåfängt gissa på.
 Det var ett mål av högsta värde;
 Ett mål, som plägar orsak ge
 Bland Auktorer och de Lärde
 Till mycket Bläcks förspillelse;
 Hos Hjältar och Regerande
 Till mycket Blods utgjutelse;
 Till mycket Stryk bland Åkare,
 Och mycket Hundsvotterande
 Bland Kärngar och bland Tiggare...
 Kort sagt: om *Äran* – Heder! Ära!
 O dyra namn! o helga bud!
 Det är av er, som mänskor lära
 Att rang med Änglarne begära,
 Och Änglarne med Gudars Gud,
 Och Fogde-Frun att handen taga
 Av Länsmans-Frun i Gästebud;
 Det var för er, som i min Saga
 De tu par Byxors tävlan brann
 Att på den spik, som sig befann
 Conjunctim för dem båda ämnad,
 Få var åt sig den förmån lämnad
 Att hänga ovanpå varann.

Hör nu, vad skäl till företräde
 Man uppå ömse sidor tytt:
 Det ena paret, splitters nytt,
 Väl skurit och förträffligt sytt
 Av lagom fint, gott, svart, Svenskt kläde,
 Man aldrig än på benet drog;
 Och av sin egen halt och styrka
 Sig trodde ren ha titlar nog
 Att överhängningsrätten yrka.
 Det andra gammalt, gammalt så
 Att icke malen hölls därpå;
 Och sen, med lappar uppå lappar
 Och stopp utöver stopp bestrött,
 Med slarvigt foder, sluppna knappar,
 Och färgen mellan blått och rött,
 Och mönstret, närmast blix-och-dunder,
 Och tyget... Utan himlens under
 Dess namn ej kunde gissas mer:
 Men kan ni föreställa er,
 Att trasan just på dessa grunder
 Sitt företräde avgjort ser,
 Och tror att allt bör hänga under
 Som mindre möglad utsikt ger?
 Och när kamraten däråt ler
 Och hennes murkna trådar gäckar;
 Då, av en ädel stolthet rörd,
 Hon ropar: »Räkna dessa fläckar,
 Tälj dessa hål — — — och känn min Börd!
 Vad? låga Ullets Son! du glömmer
 Att Sammet är min extraktion?
 Att i min lysande person
 Sig Purpurn under smutsen gömmer?
 Vet, att min Farfars Farfars Far

Tolv Kungars Kröningshimmel var;
 Att hundra år åt Tronens trappa
 Min Farfars Farfar prydnad länt;
 Min Farfars Far till högtidskappa
 Åt första Tyska Hovnarrn tjänt;
 Min Farfar uti Carrouseller
 Sig distinguerat som Schabrack;
 Min Far var, salig Stubb! ej heller
 Ett plagg att räknas ibland pack;
 En Kunglig Äldfru«... Ha! dess värre,
 Just nu en köpare steg fram: –
 Vad kosta Byxorna Madam? –
 De där? – – – Sex plåtar, söta Herre! –
 Gott! – Söta Herre! kom ännu
 Och köp det gamla Sammetsparet,
 Så få de bägge bli till sju –
 Vad, kärring, är du klok? blev svaret:
 Vad tror du väl jag göra vill
 Med den fördömda trasan?
 Den duger ju ej annat till
 Än kastas uppå brasan?

* * *

Jag borde själv följt samma råd
 I avsikt på min Saga;
 Men Läsarns harm förutan nåd
 Sig denna hämnd må taga!

ANMÄRKNINGAR.

(a) Detta år lär varit Sällskapetets dödsår; ty efter den tiden har man ej hört ett ord om dess sammankomster och göromål. Det

Poetiska Prisämne som avl. Sällskapet i sin sista Annons utsatte, var en *Satir* eller *Fabel*, som visade *löjligheten av Höghmodet över gammal börd, en fördom så stridande emot allt Sunt Förnufts bruk?* (Se Stockh. Posten 1788, N:o 270.) I följe härav var det ej mot ärvd heder, även då den ej uppbäres av egen förtjänst, som Sällskapet fordrat Satirens drag; men blott mot skrytet med andras ära, då man ej äger nog håg eller nog förmåga att förvärva den själv. Någras dårskap är ej ett Stånds fel, och den Svenska Adeln förtjänar kan hända minst av all Adel, att nu (1791) förebrås detta höghmod. – För övrigt har man skrivit så mycket och så osmakligt mot fördomen av ärvt Adelskap, att en klok och brav karl nästan känner sig frestad att ge den försvaret. I sanning synes det, som man borde lasta allt arv, eller intet. Vittnar Förnuftet, att allt företräde i Samhället är orimligt och skadligt som icke gives åt personlig förtjänst; så säge man mig, vad större orimlighet för en ovärdig Ädling än en oduglig Köpmansson, att njuta frukten, den ena av dygdige Fäders mod, den andra av idoge Fäders möda; han att födas till ära, denne till rikedom. Sedan, vem skadar väl Samhället mer, en elak förvaltare av ärvda millioner, som slösande kastar sitt guld i havet, girig utpressar sina skattdragares blod, vällustig slukar i en enda måltid tio torftiga hushålls bröd, och utbreder smittan av laster och yppighet, ett Lands säkraste fördärv; – eller den som, arvtagare av ett lysande namn, nyttjar dess rätt, att siras med stjärnor och band och titlar, att upphöjas till sysslor, av föga nöje och mindre gagn, att representera, att göra vad man kallar figur vid Hov, att ställas till åskådande, att få högra handen i en ceremoni, främsta platsen vid ett bord, första rummet vid en underskrift, att kallas Nådig Herre, att åka vid facklor, att sitta på stolar utan karmar och ryggstöd m.m. – Jag frågar än en gång: dessa inbillade företräden, vad är väl i Samhället deras skadlighet mot den av illa använda skatter? Ty märkom väl, att den sanna hedern, som består i en upplyst All-

mänhets aktning, men ej i en gapande pöbels undran, aldrig än gavs åt annan än sann personlig förtjänst: att, denna förutan, all bördens ära förbliver en chimär, då däremot guldets är lika sant guld i den största skurks hand, som den dygdigaste medborgares. – Är då inrättningen av ärfteligt Adelskap nödvändig för ett Samhälles bestånd? Jag tror det lika litet, som nyttan, viss tid, i fall man det upphävde. Ingen fördom är i sig själv god, ingen sanning naturligt skadlig; allt beror av ett *bär*; ett *nu*. I dag – er åker är höljd av tistlar; blott här och där skjuter ett sädesstånd fram. Nu – ryck ej de förra med våld från roten, att axet följer. Men dröj några sekler: och mognadens stund för båda kommer; och skördarns lia skall gå fram över fältet, och kornet bärgas, och ogräset förkastas, och jorden å nyo från grunden plöjd frambringa en ren och obemängd säd.

(b) Det har alltid förekommit mig som Fabeln ägde något föga värdigt, något barnsligt i sin natur. Det är endast klädd i Sati-rens dräkt, eller då när den framställer i ljusare dag en mindre känd, djup, fin, dristig sanning, som den tycks mig förtjäna en mogen Mans tycke. Jag vördar mirakler, men tror för min del att de ej böra nyttjas utan i högsta nöden, och blott för att övertyga den otrogna världen om sådane sanningar, som sunda förnuftet icke annars kunnat finna. Miraklet att låta otalande ting tala; att låta en Oxe, ett Träd, en Sten förkunna en moral som står i var barnbok, har således synts mig vara lika så onödigt, och nästan lika så orimligt, som att framkalla Andar för att låta dem säga vad var och en vet, eller ingen behöver veta. Enda skillnaden består i narrationen; och däri har *La Fontaine* ett verkligt företräde för *Swedenborg*. Jag framställer detta alldeles ej som en regel för smaken, men blott som ett rön av min egen erfarenhet. Man har gärna orätt, då man motsäger hundrade; och jag misstänker själv, att det mindre tycke jag råkat fatta för Fabler i allmänhet, torde vara ett fel i min egen känsla.

Äntligen får jag tillägga, att sedan man en gång antagit för gott att låta stumma ting tala, så tyckes ett par *Byxor* därtill äga lika rätt som den frodigaste *Ek*. Vill man ej tro, att jag länt min Fabel från Danska språket, kan man göra som man vill. Svårt vore ock nu att visa upp Originalet, varav jag endast har tagit en avskrift för 12 år tillbaka.

(c) Man bedrar sig mycket, om man tror att Författaren härmed syftat att förringa Danskarnes smak. Den inbildning vi göra oss, att så väl i Vitterhet som Vettenskaper, Lärdom och Filosofi äga ett stort företräde för dessa våra grannar, måste härröra av okunnighet, eller nationellt högmod. Man besinne allenast, att Danemark ägt sedan *Struensees* tid en oinskränkt Tryckfrihet, och att det äger den ännu, lyckligt bevarad av sina Författares vishet att nyttja den. Man lägge härtill, att den högre och förmögnare Danska Adeln både gör sig en ära av att själv äga kunskaper, smak och upplysning, och att skydda, uppmuntra och belöna dem hos andre. Man påminne sig även, att vi ännu ej längesedan vågade tala med löje och förakt om själva Tyska Litteraturen. Språkens nära släktskap, som gör att vi gärna vilja anse Danskan för en skämd Dialekt av vårt eget språk, har ock tvivelsutan mycket bidragit till vår fördom. Man borde dock, för att döma om andre Nationers Litteratur, åtminstone känna deras Auktorer till namnen, och nu frågar jag mine Landsmän: Huru många ibland eder hava endast hört talas om, mindre läst, och läst utan fördom, vad en *Ewald*, *Vibe*, *Storm*, *Wessel*, *Baggesen*, *Rabbek*, *Tode*, *Zetlitz*, *Thaarup*, *Haste*, *Frimann*, *Monrad*, *Plum*, *Riber*, *Pram*, *Liebenberg*, med flere Danske Poeter skrivit; alla ansedde i Danmark för Män av snille, och de fleste ännu levande?

(d) Det är visst, att dessa titlar av *Fri Översättning* och *Imitation* hava blivit någon gång missbrukade till den grad, att man föga

vet vad därmed vill sägas, om ej att man icke blivit tvungen genom stryk att översätta mot sin vilja; och att man aldrig mera livligt imiterar ett original, än när man kopierar det ord från ord. Som nu verkligen händer att någre översätta av nöd, så kan väl den förstnämnde titeln något ursäktas; men vad Imitationer angår, är den nya bemärkelsen alldeles stridande mot den man förr gjort sig, och alle utländske Skribenter ännu göra sig därom. En god översättning är långt ifrån kopia: dess regel är alltid, att Bokstaven dödar, men Anden giver liv; men den bästa översättning av det bäst valda original, ehuru mycket det hedrar Författarens smak, till och med hans snille, då han vet att rikta sitt eget Språk med ett främmande språks skönheter, och ehuru han även tog sig den frihet att här och där tillägga, flytta eller utesluta ett uttryck, en rad, en scen utan vikt; förtjänar dock aldrig att bära namn av Imitation, då ämnet, planen och det mesta av tankans och känslans gång, förbliver det samma. Läggom lärdomen till kritiken. – Se här hur den ljusaste, sannaste, finaste av alla Estetiske Författare, Herr *Marmontel* yttrar sig: »Att imitera en Författare, är i sin vidsträcktaste mening, att skapa sitt snille, sin stil, sitt sätt att fatta, bilda och binda, på ett mönster, med vilket man känner sig hava någon likhet; att väl studera dess tankegång, färgor, rörelser, harmoni; och sedan man hunnit att elda sin bildningskraft, rikta sitt minne, uppfylla sin själ med denne Auktors behag, då, försöka sig själv i samma slag; icke läna hans fel, icke åpa hans självvåld, om han sådant äger, men det som är skönt och stort och utvalt i karaktären av hans snille och skrivart.» – I en inskränktare bemärkelse, och då frågan blott är om en enda Pjä eller ett ställe hos en Författare, »är konsten att imitera, detsamma som konsten att försköna sitt mönster«, fortfar samme Auktor. »Det är på detta sätt som *Corneille* imiterat Seneca i Scenen emellan Augustus och Cinna; på detta sätt som *Racine* i *Britannicus* och *Athalie* imiterat Tacitus och Profeterne« m.m.

DEN HÖG- OCH VÄLBORNA KAJAN.

Uppå ett Kyrktorns högsta spets
 En Kajas Fäder byggt sitt näste.
 Den lilla hände, som de fleste
 Som födas högt i lyckans krets:
 Allt vad de säga, vad de drömma,
 Man plär som kvickt och skönt berömma;
 De därför snällt om allting döma.
 Så var ock denna Junkers lag. –
 När han en vacker sommardag
 På kyrkotaket täcktes träda,
 Att världen med sin åsyn gläda,
 Så var hans tal precis så här, om jag rätt minns:
 »I Fjäderdjurens vida Rike
 En enda fågel icke finns
 Som uti storhet är min like;
 Men att min ära må bli spord
 För dessa odalkräk som ned i stoftet träla,
 Så sänkom oss en gång till denna låga jord;
 Mig tycks jag ser där något kräla«.

(Det var en hop med gäss, kalkoner, höns och mer.) –
 Nu hastigt som en pil han sätter av dit ner,
 Att göra dem dess mera häpna;
 Men kan ej själv sin kräva väpna
 Mot skam och fruktan, då han ser
 Bland hela denna fågelskara
 Sig allraminst och svagast vara.

TILL EN FÖRNÄM HERRE.

Åk, gyllne Tiggare, var stor,
 Se an oss vandringsmän för agnar;
 Det rör oss mindre än du tror:
 Vi hellre gå till fots i våra egna skor,
 Än åka på kredit i våra Björnars vagnar.

LJUSETS FIENDER.

SAGA.

*En faveur de la Folie,
 Pardonnez à la Raison!*

En kväll, förleden höst... Lät se!
 Om jag ej felar i mitt minne,
 Så var det kring den tjugonde
 December... Ja, min Läsare;
 Ty Vinter-Solståndet var inne,
 Och Febus, denne Härskare
 Utöver Ljus och Rimmare,
 Som illa lyser, sämre rimmar
 I Nordiske Klimaterne,
 Gick nu till sängs mot klockan Tre
 Att sova roligt nitton timmar;...
 En sådan kväll kom *Lucidor*
 Till stora klubben ut på Norr –
 En *Klubb!*.. Politisk? – Minsta spår
 Därtill i manuskriptet finns-ej,
 Och någon minsta nytta vinns-ej
 Att veta det – Nog av: han kom,

Steg in, satt ner, och såg sig om,
 Men såg ej skapat grand – emedan
 Man intet ljus i rummet tänt,
 Och Himlalusets President
 Gått ned till vila längesedan,
 Och Himlens Vice-President
 Därtill befann sig uti Nedan.

I tjocka mörkret, hör han här
 Den dumma hopen disputerar
 Med mycken hetta (som man plär,
 När man förstår sig ingendera)
 Vad *Form* på Källarstugan är?
 Vad *Färg* på Möblerna? med mera.

Till slut, när en och ann betänkt,
 Hur uppåt väggarne befängt
 Det var, att uti blindhet sänkt
 Om Form och Färgor resonera
 (Ty *vara blind*, och *icke se*,
 Var ett och samma, tyckte de;)
 Så ropte en, så ropte flera:
Ljus in!

Ljus kom – en allmän fröjd
 Vid denna syn. Vem är ej nöjd
 På Svart och Vitt att skillnad göra?
 Blott här och där en Mörksens vän
 Gav Ljus och Lampor den och den:
 Och vem det var, skall ni få höra.

Den första var en *Surögd Man*.
 På honom ingen undra kan;

Han hellre ömkas av allt hjärta.
 Hur skulle Ljussken ha behag,
 När minsta skymt av Himlens dag
 Är för hans syn en dödlig smärta?

I samma usla ställning bragt,
 En *gammal Nervsjuk Man* hörs klaga:
 »Vid Gud! det står ej i min makt
 Att detta grymma sken fördraga.« –
 Ej heller undre man härvid:
 Den stackars Gubben all sin tid
 I mörkret famlat fram sin bana;
 Men lära *Se*, och lära *Gå*,
 Är lika nödigt, båda två;
 Och all förmåga är en Vana.

En Sömnssjuk Man skrek till, och spratt
 Helt högt från stolen där han satt.
 Hans namn var *Dummer Jöns*; Jöns Dummer,
 Till kropp och själ, båd dag och natt,
 Försänkt uti ett ständigt slummer.
 Man kan väl tänka, vilket spratt
 För sådant djur att mörkret sakna;
 Ty, sen man nu hans lättja ser,
 Så skäms det dumma svinet mer
 Att ensam sova bland de vakna.

»Mig« – hörs en *Svärmare* däreft –
 »Mig *Skymningen* behagar mest.
 O sälla Skymning, Nöjets dager!
 O Dunkelhet, så ljuv och mild!
 När du förskönar varje bild,
 Vad gör det mig att du bedrager?

I dig min yra fantasi,
 Utur Förnuftets tyglar fri,
 Allt i ett lyckligt Kaos blandar;
 Igenom dig blir skuggan Kropp;
 Igenom dig fylls Jorden opp
 Av Gudar, Jättar, Troll och Andar.
 Nyss fick jag här en Vålnad fatt
 Ur Swedenborgska Andevärlden:
 Men Ljuset kom – Fördömda spratt!
 Dess strålar i en blink förtärde'n.«

»Fördömda spratt!« – skrek likaså
 Bakom en skärm, bort i en vrå,
 En *Man med Schene Rariteten* –
 »Snart skall man nu min konst förstå,
 Bland hela Svenska Allmänheten?
 Det gick i skymningen så bra,
 Att folkets Syn och Pung bedra;
 Men, sen man tänt det Satans Ljuset,
 Farväl med allt slags Häxeri!
 Farväl med svart och vit Magi« –
 Så sagt: och Junkern smög ur huset.

Densamma *utväg* (nämligen
Dörrens utväg) tog en ann god vän,
 Som – ganska hederlig karl annars –
 I mörkret nyss, av händelse,
 Råkt *taga felt om Fickorne*
 På sin Syrtut, och sina Grannars.

En Kunskapsälskande Person
 Ifrån den Kungliga Polisen
 (Som annars kallas plär *Spion*)

Kröp nu helt skamflat bakom spisen.
 Att lyss vid Ljus, går ganska slätt:
 Ty dels, så distraherar skenet;
 Dels händer, vid en snabb reträtt,
 Att man i brådskan glömmer lätt
 Den ena armen eller benet.

Med puckel fram, och puckel bak,
 En *Krympling* hela kvällen skrutit
 Hur hans figur vann Könets smak
 (Det var i mörkret en klar sak)
 Och vilka prov han därav njutit.
 Men Ljuset kom – och vem blev flat,
 Om ej den ängsliga figuren?
 Ty mer vanskapelig Krabat
 Man aldrig såg uti naturen.

En utlät sig: »Man vore dum...
 (Sen saken kommit har så vida)
 Att vilja Ljusets gagn bestrida;
 Blott, att man hindrar det att sprida
 Sitt sken till hela Publikum.
 Nu, och på det en dylik fara
 Ej i vårt Land må äga rum,
 Är bäst man lämnar denna vara
 Åt mig till *Monopolium*.«

»Rätt sagt!« – hör man en annan svara –
 »Farväl med allt politiskt skick,
 Med Börd och Dygder, Hov och Seder,
 Den stund, till Allmänhetens blick
 Man tillät Ljuset stiga neder!
 Men nu, som Överheten blott

Har rätt, att pröva till vad mått
 En Undersåte utan brott
 Må äta, dricka, se och höra;
 Så tror jag för min del (hoc est:
 Del i *Arrendet*) vara bäst,
 Att Ljuset till *Regale* göra.«

Bland någre, som i hemlighet,
 För skam skull, sväljde sin förtret,
 Var *Källarmästarn* och *hans Drängar*.
 Förmodligt kunde Gästerne,
 Vid Ljus begynna efterse
 Vad drogue dem gavs för deras pengar:
 Ty denna konst, som kallad blev
 Förr: *Underverk* – nu: *Underslev*,
 Den konst, att göra Vin av Vatten,
 Har än i dag det felet kvar,
 Att den med svårighet bedrar
 Rätt nyktert folk... om ej om natten.

»O blygd och hån!« – skrek Pastor *Fån* –
 »Så grovt att gäckas med Försynen!
 Tänk, att det djärva stoftets Son
 Vill mitt i natten nyttja synen!
 Förgäves går då Solen mer
 På Guds befallning upp och ner,
 Att dela mänskan Ljus och Värma!
 Hon värma genom Brasor gör,
 Och genom Talgljus våga tör
 Att själva dagens strålar härma.
 Snart har Naturen ingen vrå
 Så djup, så dold att hitta på,
 Dit mänskans öga icke stjal-sig:

Hon storm och böljor tygla vet;
 Och räds ej i sin Gudlöshet
 Att hindra Åskan slå ihjäl-sig.«

Här brast Församlingen i skratt:
 Och Pastorn, fattande sin hatt,
 Svor pest och död mot sina Bröder;
 Då i en hast, vid Trummors skräll,
 Och Klockors klang, och Lurars gnäll,
 Det ropas: *Ell'n är lös på Söder!*
 – Man nämner Gata, Gränd och Hus,
 Och orsaken till allt – – ett *Ljus* –
 »O Lucifers och Snille's Söner:
 (Av *Lux* är *Lucifer*) se här«
 – Skrek åter *Fån* – »vad frukten är
 Som *Söder* ren av Ljuset röner!
 Och som på *Norr* ett lika slut
 Helt visst en lika djärvhet kröner,
 Så fattom genast vårt beslut:
 Att allt, vad lysa kan, släcks ut!«

Ren märks bland själva Ljusets Vänner
 (Så mäktig är Fantastens röst!)
 Hur en och annan uppstå känner
 En hemlig fruktan i sitt bröst:
 Då reser sig vid Tålmansbordet
 En Man, att stadga deras val.
 Man lyssnar; *Lucidor* har ordet:
 »I Män och Bröder« – var hans tal –
 »Det finns en Lag, av Himlen stiftad,
 För bruket av allt jordiskt gott:
 Att utan Vishet, Gräns och Mått
 Skall själva Dygden bli ett brott,

Och själva Sällheten förgiftad.
 Vad nyttigt kan ej skadligt bli?
Sömn stärker – sömn blir *Letargi*;
Mat föder – mat ger *Obstruktioner*;
Öl värmer – öl gör *Stranguri*;
Skratt muntrar – skratt blir *Konvulsioner*;
 Än mer: att alla Dygders Mor,
 Den högsta Dygd, varpå beror
 All timmelig och evig lycka,
Gudsfruktan själv, för vida sträckt,
 Har den bedrövliga effekt
 Att vissa huvuden förrycka!
 Men om en Man, ur dessa skäl,
 Förböde någon Kristen själ
 Att skratta, äta, dricka, sova,
 Och framför allt, sin Gud att lova,
 Då – tvivlen ej – är denne Man
 Förutan prut ett av de båda:
Narr, eller *Skälm* – Och vad den våda
 Beträffa må, som yppas kan
 Av Ljusets vårdslösa hantering;
 Har däremot en klok Regering
 Två goda medel i sin hand:
Spön – tjänlige att fruktan väcka
 Hos den försumliga och fräcka;
 Och *Sprutor* – färdige att släcka
 I hast den gruvligaste brand.«

Han slöt – Ett allmänt bravo-skri!
 Ett allmänt klappande i händren!
 Excipe *Fån* & Compagnie,
 Som togo visligt sitt parti,
 Och svuro sakta mellan tändren.

Sist: hur på *Söder* tillgått har?
 Hur med dess eldsvåda tog ända?
 Och vilket nytt palats man drar
 Ur askan av det platt förbrända? ...
 Där om en annan gång, kanhända,
 Om Gud förlänger våra dar.

BORAC.

En Turkisk *Bel-Esprit* var dristig nog en gång
 Att något fritt om Åsnan *Borac* skämta,
 Om hennes öron, växt och sång.
 Ni vet (som orden stå att hämta
 Ur Alkoran,) att det var hon som njöt
 Den stora lyckan att få bära
 Profeten på sin rygg – Profeten i all ära,
 Höll dock Poeten för att *Borac* var ett nöt,
 Och såg ej att de ord man mot en Åsna fällde
 Egenteligen just de Andeliga gällde.
 Men han bedrog sig – Ha! ni skulle sett, min själ!
 Det Muselmanska Prästerskapet
 Anfakta sig och ropa: *Slå ihjäl*
Den kättarn! häng, bränn upp försmüdarn! – Ren i gapet
 På Fanatismen förd, han slingrar sig därur,
 Får se ett stolt, väl sadlat djur,
 En Pegasus med eld i mun och svans och vingar;
 Ger så ett hastigt skutt och upp i luften svingar,
 Och ropar: »Andans Män! jag går till Snille's Gud
 Att i odödeliga ljud
 En lovsång er till offer bära.
 Av denna sång, så länge världen står,

Skall varje Muselman med skräck och vördnad lära,
 Att då man sårar Åsnors ära
 Man sårar hela Eder Corps.«

KONSTEN ATT GÖRA LYCKA.

*Huru man må Ungt Folk
 enfalleligen förebålla.*

*Min kära Gosse, bliv ett Fån,
 Så går dig all ting väl i händer!*

Så varnade en Mor sin Son
 Från första stunden han fick tänder:
*Min kära Gosse, bliv ett Fån,
 Så går dig all ting väl i händer.*

Förstånd för Lyckan farligt är,
 Och Lyckan nästan alltid plär
 Förståndet ut på porten jaga.
 Då Kvickhet allom gör besvär,
 Ses Dumhet över allt behaga
 Och gör ej någon mask förnär,
 Men smyger fram än här, än där,
 Och tycks ej veta vart det bär
 Förn, vips! den fram till målet länder.
 Ja, Kvickhet är ett Avgrundslån,
 Som själva Belsebub oss sänder.
*Min kära Gosse, bliv ett Fån,
 Så går dig all ting väl i händer.*

Då Dumhet, nöjd och skön och fet,
 På Ederdun sin vila tager
 Och frodas uti kräslighet;
 Så ligger Kvickhet blek och mager
 På hö och strå med litet Lager,
 För sträng diet, till sin förtret,
 Och på en möglad brödbit gnager.
 Fly därför Kvickhet, som en pest;
 Det skämt, som på hans läppar myser,
 Ett gift för alla Dårar hyser;
 Och för den Däre allramest,
 Som mest i makt och höghet lyser:
 Och råkte pilen taga in
 I någon Andelig mans skinn,
 Som nog, Gud bättre! hänt och händer;
 Så lovar jag, att ingen ger
 Två öre för Herr Kvickhet mer:
 Ty hat, som Helgons hjärtan tänder,
 Är ej ett hat som återvänder
 Förn det sitt offer stekas ser
 Vid timlig eld på bålets bränder,
 Och evig eld i mörksens länder.
Nej, kära Gosse, bliv en Spån,
En Dummer Jöns, ett Nöt, ett Fån,
Så går dig all ting väl i händer.

Vad denna Gumman hade rätt!
 Vad man dess lärdomar bör prisa!
 Jag tror, Uppfostrings-Sällskapet
 Tör än i dag ej ha så lätt
 Att bättre väg till Åran visa.
 Vad Gumman kände världen väl!
 Om Damon, stackars Lärdomsträl,

Följt Gummans kära sons exempel,
 Så stod han nu i Lyckans Tempel.
 Vad salig Gumman tänkte väl!
 Gud fröjde salig Gummans själ!

DE TVÅ MIRAKLERNE.

I Gamla Testamentsens dagar
 En Åsna talat har: en Enda, som man vet
 Med någon större säkerhet.
 Det Bileams Åsna var – Dess tal, om er behagar,
 Var icke just så grant, så fullt av sirlighet;
 Men det var *kort* och *klokt*: en stor väsentlighet!
 Och sen, har nöden inga lagar.
 Vad utväg vill ni väl, i slik omständighet
 Hon skulle ta, det stackars Öket,
 Ställd mellan Ängelns svärd, och stryk av sin Profet?
 Och likväl ansåg man försöket
 För Underverk.... också bland *Juda* menighet. –
 Vad större Underverk, om någon här blev funnen,
 (En Ängel eller ann bra karl)
 Som ägde makt att *tysta munnen*
 På Åsnorne i våra dar!

DUMBOMS LEVERNE.

Författat av *Charadell*.

Go Herrar! länen mig ert öra
Till salig Dumboms Leverne:
Om det ej ledsnar er att höra,
Så tör det roa er kanske.

Han föddes, enligt Ödets domar,
Helt naken hit på jordens ring;
Men sen han kom till rikedomar,
Så brast det honom ingen ting.

I vaggan hade han med nöd
En gammal Käring, som såg om-sig;
Vart därför illa sjuk – men kom-sig;
Och levde sen allt till sin död.

Till karaktären from och god,
Var han ej snar att bliva retad;
Men sågs han någon gång förtretad,
Så var det uti vredesmod.

Det fel han haft i ungdomsvåren,
Att vara pojke förr än karl,
Man ganska visligt anmärkt har;
Men detta fel försvann med åren.

Till ingen man han avund bar:
Han såg väl ganska snett på alla;

Men det bör man ej lastbart kalla,
Ty han var vindögd, stackars karl.

Man även mycket folk hört klandra,
Att han dem över axeln sett:
Om det så är, så har det skett
För det han längre var än andra.

Ett muntert lag han gärna väljde,
Men hatade allt fåfängt snack;
Teg nästan alltid när han sväljde,
Och sväljde alltid när han drack.

I par-Bricoll han aldrig hunnit
Bli något särdeles stort Ljus;
Ty mestadels man honom funnit
Plakat, utav ett enda rus.

Som Auktor skrev han kors och tvärs,
Höll Tal i Gränna, Tål i Trosa:
Om någon gång hans Vers var prosa,
Så var hans Prosa aldrig vers.

I Stilen var han älskare
Utav det tydliga och lätta;
»Ty – sade han, och det med rätta –
Ju simplare, ju enklare.«

I Dumboms ungdomstid begav-sig
Att han predikade en gång;
Men hans Predikan var ej lång,
Ty han vid ingången kom av-sig.

En annan skulle blitt förbannat
 Brydd vid en sådan händelse;
 Men Dumbom fann sig ett-tu-tre,
 Och slöt precis där som han stannat.

På sina resor han förnam,
 Hur väl Försynens nåd reglerat,
 Som floder över allt placerat
 Där stora Städer stryka fram.

Också – om ej hans Dagbok ljuger –
 Skall på Gästgivargårdarna
 I Småland ätas mycket bra;
 I fall man matsäck har som duger.

God kunskap salig Dumbom hade
 Om både Människor och Djur;
 Och märkligt var det som han sade
 En gång, om Kräftornas natur:

Hans ögon syntes tårar pressa
 Då de i kitteln sprattlade:
 »Nej, ingen dör så grymt som dessa,
 – Skrek han – ty de dö levande.«

Teologien höll han på
 I tretti år med, vid sin pipa;
 Men kunde aldrig rätt begripa
 Vad ingen mänska kan förstå.

I Politiken var hans tro,
 Vad ingen Bonde plär förgäta:

Att om man mjölka vill sin ko,
Bör man ock ge den till att äta.

Uti Moralen kom han fram
Med den besynnerliga lära:
Att det som gör var mänskas skam
Kan aldrig göra någons ära.

Som Fysikus han vågat hysa
En tanka, något djärv kanske:
– Han trodde Ljuset skapt att lysa,
Och mänskans öga för att se.

Men som han uti allt for varligt,
Så medgav han, försiktigtvis,
Att ljus för Tjuvarna var farligt,
Och för en Blind av ringa pris.

Hans tanka var – evad man säger
Till Bördens lovord och försvar –
Att den förtjänst en Mänska har
Är ingen ann, än den hon äger.

En hans Finans-plan väl förtjänar
Att nämnas för sin nyhets skuld:
Den lyder så: »Ju mer man länar,
Dess mer man sätter sig i skuld.«

Också i Metafysikan
Var Dumbom en förfärlig Bjässe;
Ty det var han, som skillnan fann
Emellan *Esse* och *non Esse*.

Spörj, Forskare, så långt du gitter,
 Vad Residens som Själen har;
 Det bästa svar blir Dumboms svar:
 »Min vän, hon sitter där hon sitter.«

I Medicin höll Dumbom för,
 Evad man därom må glosera,
 Att den helt säkert nytta gör
 Åt Medici om intet flera.

En stor Spektaklernes Patron,
 Fann Dumbom, att hos oss som andra
 Man därvid sällan har att klandra,
 Förutom Pjäsen och Aktion.

Man hört hur mången Auktor skriker
 När minsta fel bestraffning fann;
 Men Dumbom tålte lätt Kritiker,
 Så snart de rörde någon ann.

Om han ej söng så satans bra,
 Så kom det mest av den resonen,
 (Precist som i vår Opera)
 Att Salig Dumbom ej höll tonen.

Men det vari han lyckats bäst
 Var konsten att ta ut Charader;
 Som man kan se av nästa rader
 I Svaret till en näsvis Präst:

Jag tror, att Prästen hette *Trälund*...
 Lik gott! ... »Mitt Första, sade han,

Är *Fä* – Mitt Andra *Hund*« – »Minsann,
Föll Dumbom in, ert Hela – *Fähund*.«

Om i Joujou de Normandie
Han ej som mästare briljerat,
Bör han ursäktas däruti;
Ty Spelet var ej inventerat.

Att vara gift, och vara slav,
Höll han för samma i det mesta,
Och ibland Äktenskap det bästa
Det Äktenskap, som ej blir av.

Må vem som kan, och vem som vill,
Sin flykt åt högre rymder spänna;
Den vise Dumboms sats var denna:
»Jag lever helst, när jag är till.«

Vår Dumbom lade sig en afton
Helt frisk och sund till själ och kropp;
Men steg om morgon stendöd opp –
O vandringsman! *γῶθι σεαυτον*.

Gott Rykte! stanna här och gråt vid denna Bår!
Den dygdiga *Clarisse* Naturens lån betalat:
Hon, som i all sin tid, i Femti Mödomsår,
Ej någon Kristen själ förtalat. –
Vad? ej *Sitt* Kön en gång? – Nej, ej en gång sitt Kön –
Mirakel, om ni vill; så är det dock ett rön,
Att hon var döv och dumb i alla sina dagar.

SVAGHETS-SYNDEN.

Den gamle Claes tror, i förenig
Med hela Kyrkans tro, att av all synd och last
Är *Svaghets-synd* förlåtligast –
Hans unga Fru är ej av Kyrkans mening.

NYÅRSBREV

Av *Stockholms-Posten* till Svenska
Allmänheten 1781.

Nå, Näcken far i den förtreten,
Att jag så plötsligt narrat har,
Den Respektive Allmänheten!
Jag löfte gav för några dar,
Att mig med Nyårsgåvor hedra:
Och nu så skamligt mig förnedra
Att mina ord jag återtar!...
Fy! säger man, hur lågt det var.

Och man har rätt: ty finns bland alla
En större last, fast mindre rar,
Än att ej vara ärlig karl!
Kan någon ursäkt förefalla,
Som ger en lögnare försvar?
Ändå det kunde sig förklara
Hos någon stor och mäktig man
I löften åt Klienters skara;
Ty sådant pack ej äska kan,
Att förnämt folk skall trovärt vara:
Det tycks för dem, min själ! gå an,

När sig Hans Nåd så lågt vill sänka,
 Att dem sitt höga *löfte* skänka;
 Att *hålla* är en annan sak.

Men jag, som under låga tak
 Blev född, att lag och plikter lyda,
 Som Bördan ej har vårdat pryda
 Med hedern av en gammal ätt,
 Att bristen av *Min* heder fylla,
 Och med ett namn som giver rätt
 Att oblygt alla laster hylla;
 Jag kan ej ursäkt få så lätt:
 Jag visst uppå ett nesligt sätt
 Min trolöshet betala borde,
 Om ej ett bistert olycksfall,
 Varom jag strax förtälja skall,
 Mitt löftesbrott förlåtligt gjorde.

Nå väl, min Läsare, så vet,
 Att jag med all uppriktighet
 Tänkt som en hederlig Poet,
 Att hålla vad jag en gång lovat,
 Om endast Himlen mig begåvat
 Med lika makt, som redlighet.
 Om nu jag min försäkran brutit,
 Är sådant blott förståndets fel;
 Gud vet, att det för ingen del
 Ifrån ett elakt hjärta flutit.
 Jag vågar hoppas, att mitt brott
 Till hälften redan ursäkt vunnit,
 Sen jag mig åberopa hunnit
 Uppå ett hjärta som är gott;
Gott hjärta mer än snille väger:

Så är det ju du alltid säger,
 Mitt vörtnadsvärda Publikum?
Att mena väl och vara dum,
 Ju största värdet för dig äger.

Jag mente väl – Jag tänkte så
 Om jag skall Nyårsgåvor giva,
 Bör det i sådant gods bestå
 Som av en Svensk beundras må
 Och både nytt och nyttigt bliva.
 Allt eget plär ej tycke få;
 Av detta skäl beslöt jag då,
 Att vissa saker utifrå
 Med Lurendrejare förskriva.

Men jag var dum – Jag bort förstå,
 Att allt i gapet skulle gå
 På de karpusade Betjänter,
 Som natt och dag i harnesk stå
 För Tull, Acciser och Licenter,
 Och utan krus och komplimenter
 Bese en dödlig topp från tå,
 Till äventyrs att hitta på
 Vad tjänligt vore att beslå.
 Vad kap för dessa täcka gossar,
 När förgårs afton vid Norrtull
 Man mina varor vackert lossar,
 Och finner hela slädan full
 Med kontraband i skrin och possar;
 Man svor och skrek och slet och rev,
 Och till Societetens gamman
 Allt genast konfiskerat blev.
»Vad konfiskerat allt?» – Alltsamman.

I gråten, mine barn! nå väl,
 I skolen snart med dubbelt skäl
 Ert bröst till saknad låta röra,
 Då ni av följande fån höra
 Vari det mesta gods bestod:

Ett uns av Tapperhet och Mod
 Åt dem som strids-kokarden bära;
 Ett kvarter sann Förtjänst och Ära,
 Att gjuta i de ädlas blod.
 Av Sunt Förnuft ett fjärndelslod
 Åt dem, som folket sagor lära;
 Ett kvintin Skam åt dem sig nära
 Med plundring uti öppna bod;
 Ett skrupel Samvet, att förfära
 Det folk, som håller lagen fal;
 Och millioner skeppundtal
 Av Tålmod, att dem förära,
 Som i förtryck och brist och kval
 Sitt liv med jordens ans förtära,
 Och så det fält de ej få skära;
 Ett dussin Tankar eller två
 Åt våra Borgarflickors hjärnor;
 Ett gran av Oskuld likaså
 Åt de förnäma Stadens Tärnor;
 En liten bunt med Teori
 Åt vissa Herrar Medici;
 En drakma Snille åt Poeter,
 Som ha så mycket bryderi
 Att sätta dumhet uti meter;
 En dito Smak, att utdelt bli
 Åt våra Herrar Kritici,
 Helst i en viss Akademi

(Jag minns ej noga vad den heter;)
 En dito... – Men, jag häpen står;
 Vad kan så snart er sorg förbyta?
 Jag ser ej, Barn, en enda tår
 Från edra ögon mera flyta –
 Hå! svaren I med spotskfull min,
 Nog skulle det väl mycket båta,
 Att efter dylikt lappri gråta!
 Vi trodde, vi, att dina skrin
 Haft sådant gods, som till exempel,
 Man tecknat ser med Modets stämpel,
 Hos Mamsell *Pauli* och *Collin*.

NYÅRSBREV

Av *Stockholms-Posten* till Svenska
 Allmänheten 1782.

Kan hända Allmänheten tänker,
 Att som i fjol, liksom i år
 Den goda *Posten* färdig står
 Med Julklappar och Nyårsskänker.
 Vi då beklaga av all själ
 Att Allmänheten sig bedrager;
 Men tröstas av det hopp likväl,
 Att den ej illa saken tager
 När vi fått säga våra skäl.

Först vet ni hur det vanligt händer,
 När man har många barn och fränder:
 Vad är det ej för kinkig sak,

I striden av så skilda tycken,
 Att hitta säkert på de smycken
 Som falla bäst i vars ens smak?
 Man hör ju ständigt hur de klandra,
 Och ropa missnöjt mot varandra:
 »Din klapp är grannare än min – «
 »Nej min långt sämre är än din – «
 Och sådant mer. Ja själv vår Herre,
 Med all sin makt, är dock för svag,
 Att göra varje själ i lag.

Men ännu tusen gånger värre,
 Om från vår faderliga nåd
 En enda skulle utstängd bliva;
 Och vilken fanden har väl råd,
 Att hela världen skänker giva?
 Med barn till sådan faslig gross,
 Är det med Kungen och med oss
 I denna sak just ett och samma:
 När han en enda lycklig gör,
 Man fullt och fast försäkra tör,
 Att han gör hundra otacksamma.

Vi minnas nog ännu, minsann,
 Hur tu år sen vi lupo an,
 När vi vår heder visa ville
 Med något kram utav vårt snille
 Mot *Dykarn*,* salig hedersman,
 Som snart sin grav i gyttjan fann;
 Och mot den hurtige *Couriren*,*

* Dagblad som den tiden utgavos.

Som, fast han skäligt liknas kan
 I eld och snabbhet med Zefiren,
 Dock i sitt lopp ej längre hann
 Än uppå lilla Nygatan.
 (Han finns hos *Runemark* graverad,
 Och blev av *Posten* parenterad.)
 O Gud! vad buller och vad larm,
 Vad knot, vad avund och vad harm
 Blev ej för dessa små presenter
 Hos respektive Blad-Skribenter
 I Göteborg och Norrköping
 Och Nyköping och Falköping,
 För det de fingo ingen ting.
 Hur mycken bitterhet och galla
 Ha dessa icke utöst sen,
 Och sagt att *Posten* var gemen,
 Som icke funnit, att de alla
 Haft lika anspråk och behov
 Att njuta våra ömhetsprov.
 I sådant fall lär ingen undra,
 Att vi, som goda, kloka män,
 Ej vilja stöta några hundra
 För vinst av en och annan vän.

Oss står ännu ett skäl igen
 Att tjänsthörsammast föredraga,
 Som utan tvivel skall behaga
 Den gunstbenägne Läsaren.
 När vi begynt att väl betänka
 Varfrån det bruk sitt ursprung har,
 Att just på tvenne vissa dar
 Attrapper och presenter skänka;
 Så ha vi kommit under fund,

Att vad man trott till denna stund
 Frikostighetens påfund vara,
 Tycks äga snarare sin grund
 I en försiktig konst att spara:
 Ty tänk väl efter, i vad press
 Ens pung befunne sig nödvändigt,
 Om hela året jämt och ständigt
 Åt sina Döttrar, sin Mätress
 Man vore tvungen att förära
 Vad deras nycker fölle på? –
 Nu när de någon skänk begära,
 Fast ock de skulle, stackars små!
 Gå klädda aldrig än så illa,
 Blir alltid svaret, som de få:
 »Till nästa Jul, mitt hjärta lilla!«
 Är sådant ej ett gnideri?
 Och skulle de ej hellre gilla
 Att småningom försedda bli
 Så fort som var och en behöver,
 Än gå, när Julen är förbi,
 Och trånas hela året över?

Jag tror ock, Läsare, att ni
 Med dubbelt mera skäl än vi
 Ett sådant byte lären önska,
 Och (som jag annat rim ej har)
 Att *Stockholms-Posten* alla dar
 På detta Nya År må grönska!

PADDAN.

Att till Corinthus hinna
Gör ej begäret nog;
Nej, kära barn, besinna
Vad ände Paddan tog.

En Padda såg en Tjur: vad hände?
En hemlig avunds eld dess stolta hjärta tände:
Vad? – är jag ej så hög, så stor som denna tjur?
Skrek detta plattaste bland alla kreatur.
Hon sen sitt gap mot vädret vände,
Sig spände och sig åter spände,
Till dess hon sprack, det arma djur!
Och så tog både hon och denna Fabel ände.

Att till Corinthus hinna
Gör ej begäret nog;
Nej, kära barn, besinna
Vad ände Paddan tog.

Hör upp att fläta in din karrborr i min lager,
Att prisa mina vers för styrka och behag:
Vet du vad billig följd Publiken därav drager? –
Jo, att när dig man undantager,
Ej uslare Poet i Sverige finns än jag.

DIKTER I BLANDADE
ÄMNEN.

VÅRA VILLOR.

O Filosofer! I, som skriken
 Mot världens villor alla dar!
 Männ väl den lära I prediken,
 Med mera ljus, mer sällhet har?
 Vem må ej då sitt nit förklara,
 Att edra lagar lydig vara?
 Men, om den väg I fören oss
 Till en bedröflig sanning länder,
 Om eder vishets himla-bloss
 En dödlig dag för nöjet tänder;
 Om ur en glad och ljuvlig dröm
 I väcken oss till verklig plåga;
 Då tolke Dären ert beröm!
 Då vandre Lasten vid er låga!

Uppå en lyrisk skådeplats,
 Än för din syn i avstånd lyser
 Ett präktigt diamants palats,
 Som Gudar i sitt sköte hyser;
 Än en Hesperisk blomsterpark
 Med sitt behag din tjusning väcker;
 Än en Tartarisk ödemark
 Med nakna klippors brott förskräcker;
 Där flyr en ström med bråstört lopp,
 Där källans silver sakta rinner;
 Du fasar, ler och gläds och brinner,
 Och på Teatern skyndar opp –
 Där du, bedragen i ditt hopp,
 För allt ett målat papper finner.

Så, om i nöjets lånta dräkt
 Vår bildning ej naturen prydde;
 Om mänskan, ur sin irring väckt,
 Allenast sannings domar lydde;
 Och såg, hur litet all vår dygd,
 Vår ära och vår makt betydde;
 Vem är som ej med skräck och blygd
 Ur detta livets öken flydde?

Vad gör, att unga Hjältens arm
 Med tunga vapen sig belastar?
 Vad gör, att från sin flickas barm
 Han sig i stridens lågor kastar?
 Ur hyddans lugn med glädje går
 Att trotsigt möta krigets öden;
 Med stolthet räknar sina sår,
 Och leende betraktar döden?
 Vad är, som Snille's son förmår,
 Att sina muntra ungdoms-år
 I forskningarnes natt föröda:
 Att skåda guldets med förakt,
 Med ömkan le åt Kungars prakt,
 Och endast leva med de döda?
 Vad mod, att trotsa farors rön,
 Att sig till världens gagn förtära?
 Säg då, för vad de sig besvära?
 Vad Himlen hör i deras bön?
 Vad söka de? – De söka Ära.
 Och vilken är då Ärans lön? –
 Ett löv, vars grönska snart försvinner;
 En marmor, som vid konstens bud
 Ditt tycke, ej din känsla vinner;
 Av ryktets mun ett flyktigt ljud;

Ett rökverk, som på graven brinner;
Ett diktat liv hos Minnets Gud.

Vad storverk, som ej skådat dagen,
Vad dygd i hjärtat ofödd låg,
Om ej, i ljuva villor dragen,
Man verklighet för skuggan såg!
Du, som med öm och ädel håg
Ger hjälp och vård åt dina bröder;
Som rörs av den förtrycktes röst,
Ger honom tillflykt till ditt bröst,
Och i hans hjärta glädje föder;
Som nöjd ditt liv till offer bär
Åt Konung, Fosterland och Vänner!
Du i din dygd det värde känner,
Som ensam dess belöning är;
Men om vid sannings grymma låga
Ditt djärva öga skulle våga
Att skåda ned i hjärtats natt,
Vad du med häpnad skulle finna
Så många dygders rika skatt
Uti ett ögonblick försvinna!
Vad blygd, att se din fria själ
Sig till en fången slav förbyta,
Och all dess ädla idrott flyta,
Från nit för egen vinst och väl!

Och Kärlek, som bland livets skänker
Den ljuvaste, den största är;
Som i en himmelsk vällust sänker
Det hjärta, som din låga när!
Vad bleve du, om vårt begär
Sig endast till det sanna sträckte?

En brånad, spridd med blodets lopp;
 En lusta, som behovet väckte,
 Och njutandet å nyo släckte:
 Vad bleve då det ömma hopp,
 Som sig med tvång och fruktan röjer;
 Som, bävande, i vördnans spår
 Så småningom till målet går,
 Och, då din sällhets mognad dröjer,
 Dig med de blomsters ro förnöjer,
 Dem bildningen på vägen sår?
 Knappt är du förd i segrens sköt,
 Förn, ur din ljuva tjusning tagen
 Du önskar, att du än bedragen
 Din sällhet blott i tankan njöt.

Ej nog, att villans pensel målar
 Med glada färgor livets fält;
 Hon visar det, vid hoppets strålar,
 I gravens natt, fördubblat sällt.
 Där, bakom höga bergens sträcka,
 Vars spetsar över molnet räcka,
 Sig Indianern bildat har
 En Himmel, alltid ren och klar,
 Dit han ledsagad efter döden,
 Hos de olyckeligas Far,
 Skall tälja evighetens dar
 I ostörd följd av sälla öden:
 Där skall ej brist och slaveri
 Och Kristnas våld hans syn förfära;
 Där skall han med odödlig ära,
 För tidens kval belönad bli.

Så fly, o grymma Sannings dager,
 Som våra glada drömmar stör!
 Vad mer, om Villan oss bedrager,
 Blott hon vår levnad lycklig gör?

SAMTAL MED FÖRNUFTET.

FÖRNUFTET.

Arist! se djupet, se och hissna,
 Vänd om från villervallans spår:
 Ser du ej kinder redan vissna,
 Och ålderns snö i dina hår?

ARIST.

Förnuft! jag hör ej dina lagar,
 Vad båtar livets tomma namn?
 Vad båta millioner dagar,
 Sen nöjet icke mer vill öppna mig sin famn?

FÖRNUFTET.

Vad! skulle du ej nöje finna,
 Att bliva Snillets ära värd;
 Att lagrar av en samtid vinna,
 Och rökverk av en eftervärld?

ARIST.

Vet avund törnen fläta plär
 I lagren som vår hjässa kröner:
 Vet, stoftet ingen värma röner
 Utav de rökverks eld man på vår gravsten bär.

FÖRNUFTET.

Gå, gagna då din fosterbygd,
Gå då att bröder sälla göra;
Och vet, att mänsklighet och dygd
Förmå att ädlast hjärtat röra.

ARIST.

Vad? trälars jord mitt fosterland?
Vad? skälmar, dårar, mina bröder?
Jag ömma för ett rövarband,
Som av min svett och blod, enär det kan, sig föder?

* * *

Nej, Zulma, på den korta stig,
Som till det mörka djupet leder,
Är all min plikt att älska dig,
Att av dig älskas all min heder.

Må andre på ett ängsligt sätt
För trumpna Gudar rökverk höja;
Jag skall mitt knä till dyrkan böja
För Zulma, i dess Kabinett.

Må Filosofen upp i skyn
För all Naturens kunskap prisas!
Dess högsta skatter för min syn
I Zulmas ömma blickar visas.

I skyldig kärlek för en Far
Och Bror och Vän, jag hellre felat,
Än någon trolös känsla delat
Åt allt vad icke Zulma var.

Om mina plikter mig befalla,
För en av dem i döden gå;
Hur mycket mer för Zulma då,
Som är i stället för dem alla!

DEN NYA SKAPELSEN,
ELLER
INBILDNINGENS VÄRLD.

Du, som av Skönhet och Behagen
En ren och himmelsk urbild ger!
Jag såg dig – och från denna dagen
Jag endast dig i världen ser.

Död låg Naturen för mitt öga,
Djupt låg hon för min känsla död –
Kom så en fläkt ifrån det höga,
Och ljus och liv i världen böd.

Och ljuset kom, och livet tändes,
En själ i stela massan flöt;
Allt tog ett anletsdrag som kändes,
En röst som till mitt hjärta bröt.

Kring rymden nya Himlar sträcktes,
Och Jorden nya skrudar drog,
Och Bildningen och Snillet väcktes,
Och Skönheten stod upp och log.

Då fann min själ sig Himlaburen,
Sig sprungen av en Gudastam,

Och såg de under i Naturen,
Som aldrig Visheten förnam.

Ej endast storhet och förmåga
Och glans och rymd och rörelse;
Ej blott i dalens djup det låga,
Och endast höjd i klipporne;

Men livlig till mitt öra fördes
De höga Sfärers harmoni;
På berget Änglars harpor hördes
Ur djupet mörka andars skri.

På fältet logo fridens löjen,
Skräck omsmög i den skumma dal,
Och lunden viskade om nöjen
Och skogen suckade om kval:

Och vrede var i havets vågor,
Och ömhet uti källans sus,
Och majestät i solens lågor,
Och blygsamhet i månans ljus.

Hämnd gick att blixstens pilar vässa,
Mod skakade orkanens arm,
Och cedern lyftade en hjässa,
Och blomman öppnade en barm. –

O levande förstånd av tingen!
O snillet, känslans hemlighet!
Vem fattade dig, Skönhet? – ingen
Förutan den som älska vet.

För mig när du naturen målar
Till Himlar utav ljus och väl,
Vad är du? – återbrutna strålar
Av *Hilmas* bild uti min själ.

Hon är det i min själ, vars stämpel
Till Skapelsen förtjusning bär;
Och Jorden uppstod till ett Tempel
Där hon Gudomligheten är.

Du, som av Skönhet och Behagen
En ren och himmelsk urbild ger!
Jag såg dig – och från denna dagen
Jag endast dig i världen ser.

I allt din lånta teckning kännes,
O evigt samma, evigt ny!
Din växt blev liljans växt, och hennes
Den friska glansen av din hy.

Din blick i dagens blickar blandas,
Din röst fick näktergalens sång,
Jag dig i rosens vällukt andas
Och västanfläkten har din gång.

Ej nog – du själva fasan gläder,
Du fyller avgrundar med ljus;
Du öknarne i blomster kläder,
Och tjusar i ruiners grus.

Och när min tanka hänryckt vimlar
Och flyr, och söker trängande,

Och söker genom jord och himlar
 Det sälla stoftets Skapare;

Och frågar, i vad skepnad fattas,
 Att öm, och god och glad och mild
 Vår högsta dyrkan värdig skattas? –
 Då visas Han mig i din bild.

I Kungars Slott, i Hov och Städer,
 Jag ser bland tusende blott dig;
 Och, när min fot i hyddan träder,
 Är du där redan före mig.

Jag gick att Visdoms djupet spörja;
 Din tanka rev mig ur dess famn.
 Jag gick att Hjältars kväden börja;
 Men cittran lärde blott ditt namn.

Jag ville Ärans höjder hinna,
 Men bortvek i det fjät du gick.
 Jag ville Lyckans skatter finna,
 Och fann dem alla i din blick.

Du, som av skönhet och behagen
 En ren och himmelsk urbild ger!
 Jag såg dig – och från denna dagen
 Jag endast dig i världen ser.

Förgäves ur din åsyn tagen,
 Mig blott din tanka unnas mer:
 I dina spår av minnet dragen,
 Jag endast dig i världen ser.

GRATIERNES DÖPELSE.

Jag vördnad har för alla slags Gudinnor
 I Himmel och på jord;
 För Friherrinnor och Grevinnor,
 Och för Herdinnor – med ett ord,
 För allt det Kön som sluts på *innor*:
 Åt alla vill jag aktning ge,
 Men dyrka – endast tre:
 Och vem kan mer ett hjärta röra,
 Än de?
 Vad vällust att dem höra!
 Vad tjusning att dem se!

Fastän de vanligt icke täljas
 Bland de Kastalska Flickors tropp!
 De dock med nöje bland dem dväljas,
 Och deras sällskap muntra opp.
 Den Skald förgäves söker röra,
 Som ej åt Gratier offrat har;
 Hans sång skall stanna vid vårt öra,
 Och kölden bli i hjärtat kvar.

För dig Camillas Skald! för dig man såg dem ömma:
 Hur har du dem belönt? – Jag lämnar Snilletts Gud
 Och Hjärtats Gud, att samfällt döma
 Din trolöshet att Lyrans ljud
 För Hovens dumma stoj förglömma.

* * *

En vacker dag, det var ej länge sen,
 Då mera böjlig, mera len,

Sig rösten göt utur min lunga,
 Jag fick den djärva håg, att Gratiers ära sjunga;
 Men aldrig jag beskriva kan,
 Hur det mig innerligt förtretat,
 Då jag med fåfång flit i Skalders hävder letat,
 Och deras vissa namn ej någorstädes fann.*

Jag var ej sen, att mig besvära
 Hos dagens Furste, snillets Far:
 »Apollo! säg, till ditt försvar
 Vad skäl kan du väl förebära?
 Du namn åt spöken givit har,
 Åt dem, som livets tråd förtära,
 Och dem, som dödens plågor nära;
 Men deras namn, av vars behag
 Vårt hjärta eldas för din ära,
 Man föga känt, till denna dag« –
 Apollo fann mig äga skäl att klaga:
 Det mycket nog var funnit av en Gud,
 Då jordens Gudar plä behaga
 Att ringa folk på porten jaga,
 Som våga sanning föredraga –
 Vad hände? Astrild själv fick Vishets-Gudens bud,
 Att denna sak uppå sitt ansvar taga:
 »Res! – var Apollos ord – och sök kring världen opp
 Tre dödliga, som bäst förtjäna
 Att sina namn de trenne Gratier läna.« –
 Han for; och under vagnens lopp
 Han tänkte för sig själv: men bör jag ej befara,
 Att denna färd kan räcka dag och år,

* Man vill icke säga, att Gratierna varit utan namn hos de Gamle. Redan Hesiodus kallar den ena *Aglaiä*, den andra *Eufrosyne*, den tredje *Thalia*. Men övriga Auktorers skiljaktighet har givit anledning till dikten.

Om ej en utväg finns, att fåfång möda spara?
 Lät se! – Då i min Mors och i Apollos spår
 Man Gratier vanligt skåda får;
 Så bör, om samma sed på jorden skulle gälla,
 Jag strax min fart förutan tvekan ställa,
 Bort till den sälla boningstrakt
 Där Gustafs och Sofias makt,
 Ljus och behag åt världen dela:
 Ja; jag ej kan uti min gissning fela –
 Han kom, och med förundrad håg
 I Stockholm tre Grevinnor såg,
 Så lekande, behagliga och täcka,
 Att han sig hin i våld i början ville ge
 Det Täckhets-Nymfren alla tre
 På jorden stigit ned, att honom skamlöst gäcka –
 Men – frågar någon frågare,
 Ett folk, som plär en dödlig ledsnad väcka –
 Än i Olympen då? Vad gjordes, taltes om
 Imedlertid, tills Astrild återkom?
 Jo väl; bland ett och annat mera,
 Man talte om den smak för platt och torrt och kallt
 Som nu bland Skalder överallt,
 Och mest vid Bälten tycks regera:
 Ja, ropte man med harm och sorg,
 Den jord blott vide bär, som fordom burit lagrar,
 Och mot en enda Gyllenborg,
 Har Sverige minst ett hundra Bagrar.
 Diskursen blev ej lång – Man snart den tidning bar,
 Att Astrild åter anländ var.
 Han trädde in: – »Jo, på min heder,
 Min lärda Far! den vill jag se,
 Som mera skicklig är, till Himlens Envoyé;
 Fort, att man allt till dops bereder:«...

Så talte han; och i ett ögnablick
Var allt i skick.

Att själva Akten nu beskriva,
Och nätt och noga uppsats giva,
Hur den och den var klädd, vem för och efter gick;
Det må en annans storverk bliva:
Ceremoni är ej min smak,
Fast annars en gudomlig sak.
Allt nog; jag vann vad jag begärde,
Tog därpå Astrild uti famn,
Och for åt jorden mina färde,
Förnöjd, att under kända namn
Få, efter denna dag, de trenne Gratier prisa:
*Augusta, Ulla och Lovisa.**

* Grevinnorna *Löwenbielm*, *Höpken* och *Meijerfeldt*.

TILL FREDRICA.

Jag Er vän! jag Friggas vän! –
Detta ord, så ömt, så viktigt,
Och som föll från Himmelen,
Säg, vem föll det på, bekänn:
(Hoppet tror så oförsiktigt)
Denne lycklige... uppriktigt,
Sköna Frigga – var *jag* den?

Skall då, på den skumma stig
Som mitt fjät åt däliden leder,
Denna ljuva glans av heder

På min afton sänka sig?
 Detta hjärta, skall det väckas
 Än en gång till varelse?
 Än en blick tillbaka sträckas
 Att mot er och glädjen le? –
 Vackra! säg på samvete,
 Säg, behagar ni ej gäckas
 Med er ringa tjänare?

Eller, brukar ni, kanhända,
 Som den stora världen plär,
 Att med fagra ord förblända;
 Att i tomma ljud förvända
 Vad som verklighet begär?
 Kanske i en Dictionnaire
 Att förklaringen så lyder:
VÄNSKAP: gammalt ord; betyder
Ungefär, vad iskallt är.

Nej, nej, – denna öppna panna,
 Denna oskuldsfulla blick,
 Ömheten i röst och skick,
 Alla vittnen mig besanna
 Att ert språk från hjärtat gick.

Nu, så lyften er i ära
 Frihetens förkrossare!
 Och I, våldets sångare,
 Måtte ryktets vingar bära
 Edra namn till stjärnorne!
 Och I, guldets dyrkare,
 Måtte jorden eder lära
 Nya spår till skatterne!

All den tjusning er betager
 Anser jag med tyst förakt:
 Friggas vänskap är min lager,
 Mina skatter och min makt.

Någon dag, då jorden gömmer
 Askan av sin trötta son,
 Och en flyktig värld förglömmar
 Det förgängeliga lån
 Av det namn, hon nu berömmar,
 Då, när Land och Stad och Hov
 Ingen *Kellgren* mera minnes,
 Då – om detta bladet finnes –
 Skall det säga till mitt lov:
 »Läsare, du som ej känner
 Vem det namnet burit har,
 Känn dock vad hans värde var:
 Han var en av Friggas vänner.«

Nu, vi darrar denna hand?
 Varför klappar detta hjärta?
 Vänskap! – Fästes då med smärta
 Knuten av så lyckligt band?

Vackra! törs jag det bekänna?
 Törs jag? – Hör då sanningen.
 Bäst jag fattade min penna
 För att teckna mig er vän,
 Kom en pilt, en yster sälle,
 Ryckte boken ur min famn,
 Smög en annan i dess ställe,
 Nämnd... Gud vet med vad för namn.
 Ni kan tänka hur han snästes,

Hur han stöttes från min barm:
 Men, när i hans öga lästes
 Blygsel, häpnad, sorg och harm,
 När jag såg den stackarn slagen,
 Blek, förtvivlad, för min fot,
 Undrar ni om jag betagen
 Genast ångrade mitt hot:
 Vackra barn med pil och båga!
 (Sade jag med mildrad röst,)
 Fly, vad önskan törs du våga...
 Fly, förgifta ej mitt bröst
 Med en djärv, förkastad låga:
 När din saknad gör min plåga
 Blive vänskapen min tröst.
 Ack! för mera sälla öden,
 Detta liv ej ämnat var:
 Fly, gör dig en dygd av nöden
 Fly mig, hasta dig, var snar.
 Aldrig, aldrig, var hans svar,
 Förr än sorgerne och döden
 Hunnit ända dina dar –
 Och ännu – ni mig förlåter! –
 Står han lutad vid mitt bord
 Suckar, säger ej ett ord,
 Ser mot himmelen – och gråter.

TILL CHRISTINA.

Lägst ned i dalens djup, och bergets klyfta,
 Och täta granens sorgeliga skugga
 Nyss flydde Timon undan världens åsyn,

Och undan åsyn – ack! mer svår att undfly –
 Den av sig själv, sin själ, sitt eget hjärta.
 Än hade åldern icke plöjt hans panna,
 Och icke strött sin driva i hans lockar,
 Och icke tyngt hans fjät, och böjt hans skuldra,
 Och släckt hans snilles eld – Men vad ej åldern,
 Det hade sorgen redan gjort, och smärtans
 Fördolda gift, och känslans tysta brånad,
 Och svallet av de sjudande passioner,
 Och svekna hopp om nöjen – ack! som lovat,
 Och ledsnan mera grym av dem – som hållit.
 – Nu, sade han, I falska, tomma skuggor
 Av himmelsk sällhet, icke född för jorden,
 Ej född för mig – nu vänten er ej mera
 Att finna spåret till min dolda boning –
 Och I, o grymme! I, som ej bedragen,
 Ack! alltför sanna, verkliga plågor:
 Förtryck och Fanatism och List och Avund,
 Och tusen och än tusen livets plågor,
 Er trotsar jag att finna mer ert offer:
 Stängd är jag evigt från er syn, och dagens.
 Här vill jag, lycklig, glömmas och förglömma,
 Här endast leva med er, trogne vänner,
 Vålgörare, odödeliga Snillen,
 Som före mig försmäddes och försvunnen –
 Och när en dag jag somnar denna sömnen
 Så djup, så lång, så ljuv för en olycklig,
 Skall ingen tvungen tår min aska gäcka
 Och ingen Skald sig i mitt lov besjunga.
 Blott om en sårad vän, en dårad älskling,
 Förvillad av sitt kval och nattens skuggor,
 Fann detta skjul för stormens hot och mörkrets,
 Och såg vid skymten av de tända blixtar,

På ekens mossbelupna stam, min harpa
 Förutan strängar visslande i vinden,
 Och kände den igen – Då skall han höja
 En suck till Himlen, sorgens suck ur hjärtat,
 Och säga: *Broder! du har gått* – och sedan
 Med tystnad leta mina ben tillsammans,
 Och ge dem åt den mor som ej förskjuter,
 Och lägga blott en otäljd sten på graven,
 Och skänka den en enda tår av känsla,
 Och strö därpå en enda handfull blommor,
 Av dessa fältets enkla, blyga blommor,
 Som aldrig vuxit under mänskors öga. –
 Så talte Timon, och med rösten bruten
 Lög sig en stillhet, som hans själ ej kände;
 Ty såsom havets dyning efter stormen,
 Var svallet av hans själ – Där ännu blödde
 Det svagt förbundna djupa sår av smärtan;
 Där blickade ännu det sorgsna minnet
 Åt flydda tidens rymd – Ej grät han mera,
 Men på den bleknade, förtärda kinden
 Var ännu spåret av den tår som runnit.
 Han log – men löjet i hans mörka öga
 Var såsom lampans natteliga strålar,
 Som månans strålar ur de spridda molnen
 När höstens dimmor vila tungt i dalen –
 Jag ser det, sade Timon, – svag, o Gudar
 Ack! allt för svag är sävens strid mot stormen,
 Och flarnets dammar mot den vreda strömmen,
 Och dygd och vishet i ett dödligt hjärta!
 Dig ensam, Tidens långsamma, men säkra,
 Men omotståndeliga kraft – dig tillhör,
 Dig och din son och Dödens broder Glömskan,
 Att kyla denna brand av Etnas lågor,

Att läka detta sår av seklers smärta. –
 Så äntlig trött att strida och att klaga
 Föll han vanmäktig, på sin kalla torvbädd –
 Mild, opåkallad, kom för första gången
 Kom, sakta sjunkande på silkesvingar,
 De olycksfullas vän, den tysta sömnen,
 Och doftade sin vallmo kring hans hjässa,
 Och andades sin balsam i hans ådror.
 Ej mer, som fordom, hotande och vilda,
 Med ormar i sitt hår och mordets dolkar,
 Uppstego Kvalets drömmar ur Tartaren
 Att spöka för hans syn – men Hoppets skuggor
 I lätta silverskir med band av rosor;
 Och glädjens livligare ljusa hamnar
 I Himlens stjärnbeströdda azurskrudar
 Kringfläktade hans själ – Och när de flydde
 Vid morgontimmans vink och solens anblick;
 Då var det denna gång ej Fasans åska,
 Som skakade hans bädd och slog hans skuldra
 Och ropade: *Statt upp, o slav, till plågor!*
 Men sakta friskna nu de duvna lemmar,
 Och villigt öppnar sig hans blick för dagen:
 Och när den öppnas – Gud! vad glada röster
 Av himmelsk harmoni ha nått hans öra!
 Likt rösten av de helige på Horeb
 Ljuvt sammanstämde med Serafers harpor,
 När Herrans salighet besöker jorden –
 Stum, till sin grottas öppning smyger Timon
 Och lyss och tvivlar, åter lyss och undrar:
 En hemlig dragning rycker hän hans hjärta,
 Och foten följer dit hans hjärta drages.
 Nu kastar han sig upp för klippans höjder
 Och ser med vidgat öga över fältet,

Och ser att vad han hört och känt – är sanning.
 Där, tätt i nejden av hans mörka grotta,
 Var fordom Grälet, Sveket, Politiken,
 Och Lyckans hunger med Druiden dvaldes,
 Där – vilken Gud har skiftat denna vildmark,
 Och klätt dess nakna sand med blomstrets sammet,
 Och bytt dess gula barr i Palmens grönska –
 Där är det, från den enkla smakens boning
 Som ljudet utgår av de sällas röster.
 Och nu, se där! Där komma de på fältet,
 Och dansa, hand i hand, i kärlig omkrets,
 Det fria nöjets otillärda dansar.
 Ej stort är deras tal: – en Mor, två Döttrar,
 En Son – men för dem, efter dem, omkring dem
 Sprids talrik skaran av de stilla dygder:
 Tro, Sämja, Redlighet och Frid och Oskuld
 Och Godheten – vars blickar smälta själen,
 Och Ömheten – som ler med halva tårar,
 Och Vänskapen – som går med blottat hjärta,
 Och Kärleken – men ej den blinda kärlek,
 Det troll med vingar och förrädisk tunga,
 Som rasar, njuter, ångrar sig och flyktar,
 Nej, detta Himlens barn, som evigt fäster,
 Med oupplösligt band, två makars hjärtan –
 Och när de lyfta ögat uti höjden,
 Och se den sorgsna enslingen på klippan
 Tillbedjande utsträcka sina armar,
 Då fly de ej hans syn – men öppna villigt
 Ett rum i glädjens krets, och le och vinka
 En vänskaps vink, och ropa: *Främling nalkas!*
 Vem lyder denna vink, om nu ej Timon?
 Nu, snabb som blixten, störtar han dit neder,
 Och mötes med ett ömt förtroligt famntag;

Nu blandar han sig glad i deras lekar,
 Ler deras löjen, känner deras känslor,
 Och andas dygden med den luft de andas.
 Och när han åter omvänt till sin klyfta,
 Då tycker han sig se, hur valvet ljusnar,
 Och gläder sig och vidgas med hans hjärta –
 Välsignad, ropar han, välsignad evigt
 (I, Himlens älskade! I, Jordens ädle!)
 Den stund som gav er åt min sälla åsyn!
 Från denna stunden glömmar jag att lida,
 Och smärtan halkar lätt utöver själen,
 Och fastnar någon gång dess pil, och sårar;
 Då ser jag er igen – och såret läkes.
 Och nu, vad gör mig världen och dess bländsken,
 De Storas nåd emot de Godas aktning,
 Och Dårars lov emot de Visas bifall,
 Och Seklers minne mot ett *Nu* av sällhet,
 Och mot en vänskaps-blick av dig – Christina.

TILL ROSALIE.

Tu seras de mes chants le prix et le sujet.

Mot Västans kyss och dagens blick
 En nyssfödd Ros sitt sköte räckte;
 Hon hundra Rosors avund fick,
 Och hundra Fjärlars kärlek väckte.

Hon blott åt en sin trohet gav:
 Han svor att henne evigt dyrka;
 Men när hans vingar föllo av,
 Föll ock hans fågling och hans styrka.

Ack stackars mask! vad överdåd!
 Han svor vad han ej hålla kunde:
 Hur billigt då, att hon sin nåd
 Åt andra älskare förunde!

Strax av de vissna blommors skara,
 Vars vackra ålder flytt sin kos,
 Man hörde: »Kors! hur kan en Ros
 Så trolös och så flyktig vara?»

Än mer att öka dess förtret,
 Hörs här en Geting, där en Humla
 Mot hennes fria seder mumla,
 Och prisa Nässlans ärbarhet.

Men när hon leende försporde
 Vad skäl som deras ilska drev,
 Hon dubbelt flere sälla gjorde
 Och dubbelt mera vacker blev.

Ja le, ja le, min Rosalie,
 Åt dem som dina nöjen klandra.
 Vad? Skall man för att lycklig bli
 Begära lov därtill av andra.

Förlåt, om Chloë i sin iver
 Mot dina vackra villor svär; –
 Vad harm! det ej med henne är
 Som man så ljuvlig synd bedriver.

Förlåt om Damon, stackars man,
 Mot dina fel sin galla gjuter; –

Betänk det är ju icke han,
Som frukten av din svaghet njuter.

Ja följ dit Kärleks-Guden leder;
Förtro dig i hans ömma skygd;
Att älska själv är all din dygd,
Och vara älskad all din heder.

Lät dessa budord dig behaga:
Men Rosalie, betänk vad skam,
Om deras tolk behövde klaga:
»Jag gav dem åt en otacksam!«

De ljuva kyssar, ömma löjen,
Som du din älskare förär,
Ack! vet att dessa svaga nöjen
Förmå ej fylla mitt begär.

De äro blomster som betäcka
Den väg till Fröjas altar för;
Men Sköna, Sköna! männ jag bör
Till blomster blott min åtrå sträcka?

I Templets helgedom förvaras
En skatt, som endast tankan ser;
Lät den i dag, i dag, jag ber,
För mina känslor uppenbaras.

Då skall i druckna hjärtats yra
Min sång din skönhet värdig bli:
Då skall du, vackra Rosalie,
Förevigas utav min lyra.

VARNING TILL ZEMIR.

Zemir! hur länge tror du väl
 Naturens lagar strafflöst kränka?
 Hur länge, spotsk i ditt befäl,
 Så mången ynglings bröst uti förtvivlan sänka?
 Det gavs din skönhet makt, att göra mig till träl;
 Men tiden, att din träl sin frihet återskänka.

Ja, darra vid hans namn! ren, tyst, i dina spår
 Med vingad fot och lyftad lia
 Han jagat dina steg till gränsen av din vår,
 Och vid sin gröpta kind och vid sitt vita hår
 Svär, att ur bojan snart din älskare befria...
 Svär att den hand, som klippans tall
 Och dældens ros med lika lätthet fällde,
 Också en dag väl skörda skall
 En liten trubbig näsas välde.

Du hör mig, spotska! med förakt;
 Du tror ej, blinda! vad jag säger.
 Du tror att ungdom kring ditt läger
 Skall evigt, evigt hålla vakt;
 Jag ber dig än en gång besinna
 Vad jag dig sagt,
 Om du ej vill med tårar finna
 Min spådoms makt.

De hår, som nu i mörka vågor svalla
 På ditt albastervita bröst –
 Zemir, förskräcks! – i höst, i höst
 De skola falla.

Din blick, som än en liten tid
 Uppned på alla huvun vänder,
 Förjagar alla hjärtans frid,
 Och själva ålderns isar tänder,
 Och splittrar Visdomens egid;
 Din barm lik källans silverbölja
 Tyst gungad av en västanvind,
 Där tusen kärlekar sig dölja;
 Och rosen, purprande din kind,
 Och dessa tänders snö, och denna muns koraller,
 Som fruktlöst mitt begär till dina kyssar väckt:
 Zemir! allt, allt förgås. En natt.. en kylig fläkt...
 Korallen bleknar, Rosen faller.

Det glas, dig fordom visat har
 Skön, tjusande, som en Gudinna,
 Du ännu trotsig till dig tar;
 Men huru häpen skall du finna
 En... käring kvar!
 Då skall din klagan dagligt bliva:
 »Natur! ack huru grym du i din delning är!
 Vi skall du ömt begär, förutan ungdom giva?
 Och ungdom, utan ömt begär?»

TILL EN FLICKA,
 Som vid en Promenad förlorade sitt
 Skärp, m. m.

Du vet ej, vackra Aspasié,
 Hur för din blygsamhet jag bävat,
 Att se den fara, varuti

För några dagar sen du svävat.
 Band, Blommor, Skärp berövad bli!...
 Du tror väl, du, min Aspasié,
 Att sådant slumpvis kunnat hända?
 Nej, vet det var ett trolleri,
 Ett uppror, ett förräderi;
 Och tacka Gud det tog så ända.

Jag vet ej väl uti vad mål
 Du Kärleks-Gudarne förtretat;
 En Kärleks-Gud ej mycket tål,
 Förn man dess vrede mot sig retat.
 Kanske du i din täcka sång
 Ej deras makt tillfyllest prisat:
 Kanske att konstens prydda tvång
 För deras syn förlitet visat:
 Kanske du snäst dem någon dag,
 Då på din barm de vågat leka
 Och med för mycken frihet smeka
 De båda rundade behag,
 Som mellan ljus och mörker tveka:
 Kanske, då Nattens Gud dig fört
 Till vila uti sömnens boning
 Och, förn du än de band förstört
 Som dig så hårt i fångsel snört,
 Du utan ringaste förskoning
 Dem stackars barn på dörren kört:
 Kanske då dagens ljuva möte
 På nytt ditt muntra öga väckt,
 Då i naturens egen dräkt,
 Den fågring du på dunet sträckt
 Å nyo höjt sig ur dess sköte;
 Kanske du då på lika sätt

Förnekat denna Gudaskara
 Att i ditt stängda Kabinett
 Få dig till råd och sällskap vara,
 Och passa upp vid din Toilett...
 Men lika gott jag vill bespara
 En forskning som ej blev så lätt;
 Ditt egit samvete må svara,
 Igenom vad för oförrätt
 Du deras makt förnära trätt.

Allt nog och för vad helst du brutit,
 De genom Domare och Nämnd
 Uppå ett allmänt Ting beslutit
 Att kräva ut fullkomlig hämnd.
 De genast om varannan svinga
 Att samla Vädrens Guda-tropp
 Och dem med fagra ord betinga,
 Att sina anslag fylla opp,
 På sätt som saken sen förlopp.
 De sådan livlig målning göra
 Av en och annan hemlig prakt,
 Som konsten uti häkte bragt;
 Att vi oss ej förundra böra
 Om denna målning ägt den makt
 Att snart Zefirers dygd förföra.
 Ren upprorsdagen anländ var,
 Ett uppror som ej haft sin like
 I gamla eller nya dar.

Ren dragen i en öppen char,
 Du genom luftens fria Rike
 Med själva blixstens snabbhet far;
 Och straxt Zefirer några hundra,

Med lika snabbhet skynda sig
 Som i ett riktigt Cossaks krig,
 Att dig allt in till själen plundra:
 Med djärva blickar, kärlig harm,
 De av och an i luften kryssa;
 Två dina vackra ögon kyssa,
 Då tvenne andra på din barm
 Så lätt och tyst buketten fatta
 Och flyga sakta bort och skratta:
 Ett dussin bak på vagnen står,
 Att ur ditt spridda ljusa hår
 Sig då och då en blomma snatta;
 Och hundra femti, tror jag mest,
 Sig i ditt sköte sammanskocka
 Att alla nålar till sig plocka,
 Med vilka du din prydnad fäst:
 En hjälte upp åt höjden flyger
 Med skärpet i sin högra hand,
 Då än en dristigare smyger
 Igenom obekanta land,
 Att lossa några andra band.

De skulle snart sin önskan vunnit;
 Och Himlen vet, uti vad skick
 Man dig på ljusa dagen funnit,
 Om ej i samma ögnablick
 Du till en lycklig fristad hunnit.

Nå väl! du sett, min Aspasié,
 Hur man sig dristat dig bemöta;
 Lät då för Herrans namn skull bli,
 Att dig med Kärleks-Gudar stöta;
 Och frukta deras raseri.

När vid din egen moders sida
 Till sådant våld man vågat skrida,
 Så tänk väl efter, huruvida
 Man skulle annars kunnat gå;
 Och vill du Pafos Lagar fråga,
 Du ser där klart de orden stå:
 Vid livsstraff må ej någon våga
 Förarga en av dessa små.

VÅREN.

Sig dagens stolta Gud bekläder
 Med dubbelt ljus och majestät,
 Och i den höga Kräftans fjät
 Mot tronen av sitt rike träder.
 En öm och eldig kärleksblick
 Han till Naturens sköte sänder,
 Som i förnyad ungdoms skick
 Sig mot sin älsklings åsyn vänder.
 Vertumnus med en mäktig hand
 Ur hennes sälla länder jagar
 Den grymma Vinter, i vars band
 Hon räknat saknans mörka dagar:
 Till Lappens fjäll och Zemblas strand
 Han flyr att tolka sina lagar,
 Sen här hans slott är satt i brand.

På fältet syns den täcka Flora,
 I sällskap med den friska Vår,
 Och i dess välluktsfulla spår
 Ses Eols son av Aurora
 Den yra Zefir hasta sig:

Gudinna, ren han hunnit dig;
 Du älskar honom ömt; han brinner,
 Och nöjet på din blygsel vinner:
 Av varje kyss du honom ger
 En blomma upp i dagen skjuter,
 Vars fågring när hans moder ser,
 Hon utav glädje tårar gjuter.
 Dryaden dansar, Faunen ler,
 Den frälsta bäck sitt sorl förnyar,
 Och Prokne nalkas våra byar.
 Man ser på ljusa gyllne skyar
 Sig Kärleks-Gudar sänka ner,
 Som ut på skilda vägar fara;
 En till den fjäderklädda skara
 Som stimmar uti björkens topp:
 Straxt hörs den rödda Turtur svara
 På de kromatiskt brutna lopp,
 Som älskarns ömma kval förklara;
 De kvist från kvist med glada hopp
 Sig para och sig åter para:
 En ann med facklan i sin hand
 Sin flykt till Thetis rike vänder,
 Och med dess lågas ljuva brand
 Det våta djupets sköte tänder:
 Där hörs Tritoners gälla ljud,
 Som spruta böljan i kaskader;
 Här ses en naken flock Najader
 I krets kring Amathontens Gud.

Nu herdepipans driller blandas
 Med krigsbasunens sträva skall:
 I dalen hjordar gå i vall,
 Och berget höljs av Härars svall:

Naturen fröjd och kärlek andas;
Bellona mord och Rikens fall.

O usla Väsen! du, som skryter
Med Guda-ursprung, upplyst själ,
Dock, alla lasters svurna träl,
De sälla lagar dagligt bryter
Varvid Naturen bandt ditt väl!
Ursinnige! hur länge lida
Det grymma krigets tyranni?
Håll upp, att mot din sällhet strida,
Och lär av Fjäriln lycklig bli:
Sitt korta liv han glad fördriver,
Han föds och dör i kärleks band;
Då mänskan med en blodig hand
Sin broders hjärta sönderriver.

Allt firar Jordens födslodag,
Allt röres, lever, andas, känner:
I skogen Jägarn nätet spänner,
I djupet sänks det falska drag;
De snabba kölar vågen plöja,
Och mastens blomsterkrönta topp
Sig upp mot skyarne ses höja.
Nu ser man ock den väna Fröja
Bland Täckheters och Nymfers tropp,
Som sig med lek och dans förnöja:
Än varje lem till vällust böja
Med åtråns regelfria lopp;
Än härma glädjens yra hopp;
Än i förvirrad ställning dröja,
Att njutningens förtjusning röja.
I Etnas djup Vulkanus svär

Att hämnas på sin flydda maka:
 Cyklopers släggor dubbelt braka,
 Och lågan ned i avgrund tär;
 Dock djärvs han ej för Jofur klaga:
 Olympens skratt han minnas lär.
 Vulkan! ditt straff du rättvist bär;
 Så lam, så svartsjuk som du är,
 Hur djärvdes du till hustru taga
 Den skönsta bland Gudinnors här?

Nu prydom oss med myrtenkransar,
 Nu fästom blommor i vårt hår,
 Och offrom Pan det späda får
 Som vid sin moders sida dansar.

Till fröjd ditt liv, min Damon, styr!
 I kojan och på Kungasätet
 Man dödens välde fåfängt flyr:
 Han bävar ej för Majestätet,
 Han ej för tiggarns slarvor skyr.
 Lät då ej orons moln befläcka
 De dagar som så litet räcka!
 Lät ej ditt hopp, som fruktlöst är,
 Sig över livets gränsor sträcka!
 Snart är den svarta natten när
 Som dig för evigt skall betäcka,
 Och alla avgrundsandars här
 Som uti Fabeln plär förskräcka.
 Ack! – ingen druva växer där,
 Vars ljuva saft din törst må släcka;
 Och aldrig, aldrig!.. skall den täcka,
 Den unga Lycis, yr och kär,
 Ditt sälla hjärtas lågor väcka.

DEN 1 JANUARII 1780.

Det blivit Tidens yrke blott
 Att mänskan in i livet föra:
 Det blivit sen Regenters lott
 Att mänskolivet lyckligt göra.

Ack sälla gåva! Gudarätt!
 Vem skulle dig ej över allt värdera?
 Säg då, Natur! säg på vad sätt,
 Bland dem som Tronerne beklätt,
 Man flera sett förtrycka, än regera?
 Tyrann! Despot! håll opp, giv akt;
 Vart rasar du uti din envålds-iver?
 Tro ej, vad dig bedragarn sagt,
 Att den är stor som fruktad bliver;
 Tro mer ditt hjärtas röst, som honom vederlagt;
 Tro stynget som därinne river,
 Då utanför du höljs av glans och prakt.

Vet, dina portars dubbla vakt
 Ej från din själ den mörka oron sluter;
 Vet, den Monark är störst, som största kärlek njuter,
 Och högsta dygd ger högsta makt.
 Du ser, – och, grymme! du ej ryser? –
 Ditt Folk... vad säger jag?... Nej, dina slavars flock:
 Vad hat, vad grym förtvivlan lyser
 Från deras lömska ögonlock!
 Du hör – och kan du än bemanna
 Ditt bröst mot ångrens dunderslag? –

Du hör den usle varje dag
Ditt och sitt eget liv förbanna.

Olycklige! du aldrig gissat har
Vad vällust den Regenten smakar,
Som lik en Skydds-Gud och en Far
För millioners sällhet vakar.
Kom, följ mig då till Bältens strand,
Att se en Kung, och dock ett Fosterland,
Att se en Vän, som lagar tyder,
Att se ett Folk, som styrt av mildhets hand,
Ju mera fritt, dess mera villigt lyder;
Att se hur kärleks ljuva band
Mer styrka, fast de intet väga,
Än tyranniets ok och våldets fjättrar äga;
Att se hur hoppets bud för Prinsens fötter gå,
Och hur behovets barn med fröjd hans ankomst bida,
Hur trohet följer vid hans sida,
Och tacksamhet uti hans spår.
Säg, om dig ej en ädel avund sårar
Vid åsyn av ett Folk, som här på knä med tårar
Var morgon denna bön till Kungars Konung bär:
»Du, som för Tiden stiftar lagar,
Förläng, o Gud! – o Gud! beskydda GUSTAFS dagar!
Vår sällhet vid hans liv och sällhet bunden är.«

VID KONUNGENS ÅTERKOMST
FRÅN SPA 1780.

Gläd dig, Stockholm, gläds och sjung:
Han är här; din Far och Kung.

Han är här! Vad hjärtat röres,
När det sälla utrop höres!
GUSTAF! GUSTAF! Han är här!

Om hans bortgång saknad väckte,
Om de farors moln förskräckte,
Som sitt hot från sunnan sträckte,
Vad den dag då lycklig är,
När du säger: *Han är här!*

Skynda glad din Far i möte;
Nedfall för din Konungs fot;
Tacksam tag de skänker mot
Som han lämnar i ditt sköte:
Hoppet föregår hans fjät,
Ymnighet i spåren följer;
Häpna ej; se mildhet höljer
Glansen av dess Majestät.

Bjud ej vapnens blixtar knalla,
Då du tolkar glädjens ljud;
Bjud ej krigs-trumpeten skalla,
Då du hälsar Fridens Gud.
Slaven, som med bävan skådar
Sin Tyrann tillbaka länd,
Likaså sin fasa bådar,

Vid dess åsyn dubbelt känd;
 Men en ömhetsblick från själen,
 Men en tår som glädjen fällt,
 Detta språk är ej förstållt,
 Detta härmas ej av trälen.
 Ömt och tyst allenast sjung:
Han är här min Far och Kung!

TILL EN FÖRNÄM HERRE,
 Som skrivit ett Teaterstycke.

Ni, Auktor? – Ni, som är Baron,
 Som är Kapten och Kammarherre!
 Ni Auktor? – Har man nånsin värre
 Lärt ta i akt den goda ton?

Min Gud! vad ämne på tapeten
 För alla Hovets Skrattare!
 Hur man skall viska: se Poeten!
 Se där vår Herr Författare!

Och sen på gatan, vilket väsen!
 Hur man skall löpa om varann
 Och ropa: Ha! se där går han,
 Baron som skrivit *Efter-Pjäsen!*

Jag vet, det är ett vådligt fel
 Att tala sanning för de Stora:
 Man kan Monarkens nåd förlora
 Att klandra Favoritens fel.

Jag vet, det vore mer behändigt
 Att stämma lyran till ert lov,
 Och prisa såsom högst anständigt
 Att ha talanger i ett Hov.

Men detta våld är icke möjligt
 Hos den en långlig vana bär
 Att le åt allt vad som är löjligt
 Och straffa allt vad straffbart är.

Ni minns, om ni ej glömt det redan,
 Den tid vi sågo först varann,
 Det var i Åbo, tolv år sedan,
 Ni var då pojke som en ann.

Vi slogo snöboll uppå gatan,
 Vi drogo fingerkrok med mer.
 Nog trodde *** stackars satan,
 En gång få heder utav er.

Jag älskat er sen dessa åren
 Och älskar eder än, min sann,
 Så högt som någon Högvällboren
 Kan älskas av en Ofrälst man.

Döm då hur högt jag er beklagar;
 Och om jag ej förivras bör,
 Att ni så skamlöst bryta tör
 Mot själva Etikettens lagar.

Men ni är ung; det är min tröst:
 Än kan er själ till bättring röras,

Än kan er fot ur villan föras,
Och Hedern vakna i ert bröst.

Han talar: Fly de vittras gille
Och ofruktbara lagrars skörd;
Det anstår ej att äga snille
Om ej i mistning utav börd.

Baron – vad vill ni mer begära
Än allt vad detta namnet ger?
Vad vill ni med förvärvad ära,
Då ren belöningen är er?

Är ni ej född uti de bygder,
Där härkomst från en gammal ätt
Är ett kvittens på egna dygder,
Och en transport av andras rätt!

Min Kammarherre! minns hur viktig
Den gyllne nyckelns börda är:
Hur är ni då så oförsiktig
Och vågar öka dess besvär.

Att vara skuggan av sin Konung,
Och mönstret uti modets värld;
Att tänka blomster, tala honung
Och lysa som en himmelsfärd;

Att sömn och törst och hunger glömma,
Och endast stå och gå och stå:
Kan detta allt ej nog fördöma,
Om ni ej skriver vers också?

Men, min Kapten! om aldrig annat
 Bort kväva ett så lågt begär,
 Ni dock bort finna hur förbannat
 Kokarden emot Pennan svär.

Var stolt och trotsande mot karlar,
 Mot flickor nedrig med maner;
 Svär, skryt, gör skuld: och jag försvarar,
 Ni blir en skicklig Officer.

Men vill ni just med snille blänka,
 Välan! läs Reglementet då:
 Min sann, behöves nog att tänka
 Om man sin Sinclair skall förstå.

Jag ser med harm, vad er förvillar
 Och nästan tyckes ursäkt ge:
 De största Skalder Sverige gillar
 Ses vara Grevar alla tre.

Ja Grevar! – Gud må dem förlåta!
 Men med så upplyst tänkesätt
 Jag svär det skulle lika båta
 Att vara mänska rätt och slätt.

Än ett exempel utan like
 Jag hasta ser till ert försvar:
 Den första Ädling Sverige har
 Är första Auktorn i sitt Rike.

När från ett tröttsamt Majestät
 Han någon timmas vila tager,

Går han i glädjens lätta fjät
Att leka till sig Snillet's lager.

Men vet ni, oss emellan sagt,
Vad folket allmänt därom dömer? –
Man tror vår goda Kung förglömmar
Att ta sin värdighet i akt.

Nog kan väl själva Överheten
Ibland till nöjen stiga ner,
Men ända ner till Vitterheten!...
Det går för långt som var man ser.

Ja Själens nöjen passa illa
För en regerande Person,
Och ingen Patriot kan gilla
Att smaken härskar på en Tron.

Lät se i andra goda Stater
Vad nöjen Kungarne befallt:
Spel, Jakt, Mätresser framför allt –
Se det är ro för Potentater.

Men ni, vars hand ej ringa del
I GUSTAFS vittra lekar tager,
Som pryder er med samma lager,
Och hedrar er av samma fel!

När Avund... Tarvas mer att säga –
Förmätne, eder fara känn:
Räds, att er Konungs ynnest äga;
Men bäva, att förtjäna den.

FRONDERIET.

TILL L.

Ja, lät oss le åt dessa svaga
 Som, dårade av lyckans prål,
 Allenast Börd och Titlar taga
 Till sina Kvädens föremål.

Ja, lät oss lasta och fördöma
 Den låga egennyttans träl,
 Som ej *i Sånger* blygs berömma
 Vad han föraktar *i sin Sjä*l.

Men ömkom en fanatisk fjoller,
 Som i en mjältsjuk cynisk dröm
 Allt för ett nedrigt smicker håller,
 Som sägs till en Magnats beröm.

Skald! ropar han, *att värdigt kväda,*
Som Frihetsvän och Sanningstolk;
*Glöm ej att oupphörli*gt *smäda*
Mot lysande och mäktigt folk.

Det fordras Tiggarns slarvor bära,
Att vara Ädel eller Klok;
De Stora känna ingen ära
*(Som sjä*lv jag läst uti min bok.)

Åt den i guld och purpur lyser
Naturen aldrig dygder gett;
Nej, Hovet endast Tigrar hyser
*(Som sjä*lv jag från min vindsglugg sett.)

*Allt är föraktligt hos de Höga;
Allt är gudomligt hos de Små –
Så dömer blott Frondörens öga;
Ett upplyst öga icke så.*

Den sanna Filosofens hjärta
En lika billig avsky bär
För Hycklets smink och Tadlets svärta;
Och vördar Dygd evar hon är.

Så, ädle Skald! du även tänker,
Då, utan tvång och utan flärd,
Du all förtjänst ditt offer skänker,
I högre eller lägre värld.

Man över allt din Skaldmö känner,
Där smak och sanning para sig:
Och sjunger du om mänskovänner,
Är hjärtat det som röjer dig.

BANNEBREV TILL MIN VÄN C.

Nej, vänskap själv kan ej förmå
Att dig från mina bannor frälsa:
Du måste för din egen hälsa
Av mig en duktig skrapa få.
Jag trott exempel skulle rå,
Att din förmättna dygd förstöra;
Jag sökt med varning då och då,
Att dina steg till rätta föra:

Vad återstår då än att göra?
 Blott ett – Där lärdomar ej röra,
 Där måste agan följa på.

Min kärlekslösa Vän! besinna
 Vad världen därom döma lär:
 Till tjugunie somrar hinna
 Och ej förstå vad ömhet är!
 Och aldrig hava hyst den låga,
 Som så lycksaligen förtär!
 Och aldrig hava känt den plåga,
 Som mer än nöjet sötma bär!
 Och vid en Skönhets fötter sutit,
 Och ej av vällust tårar fällt!
 Och ej av sorg i tårar smält
 Vid minnet av den blick du njutit!

Förtjusad blott av Ärans röst,
 Med jättesteg man ser dig våga
 Åt Sanningarnes rymder tåga:
 Men vartill gagnar Snille's låga
 När lågan saknas i ditt bröst?
 Nej, fly från himlens ljusa öcken,
 Där ledsnan jämte äran bor:
 Storsak om dällden göms i töcken,
 Blott nöjet i dess sköte gror.

Då ej din stolta vishet gillar
 Vad ej är byggt på vett och skäl,
 Min Filosof! hur tror du väl
 Att ej din hjärna sig förvillar,
 När du av ryktets galna skri
 Dig lycklig och belönad dömer

Och i en fåvisk yra glömmar,
 Att av de skatter riktad bli
 Som du i egit sköte gömmer?
 Kom snart och gör din syndabot,
 Förr än du evigt dig förtappar:
 Än Kärlek på ditt hjärta klappar;
 Stå ej hans ljuva kraft emot.
 Hur ömt han dig vid handen tager,
 Dig kallar, lockar, tubbar, drager
 På livets väg till Chloës fot!
 Lät hennes blick din själ förkrossa,
 Dess hand ur villan dig förlossa,
 Dess sköte föda dig på nytt!
 Vad intet öga nånsin funnit,
 Vad ej till någons öra hunnit,
 En fröjd, den intet hjärta vunnit
 Som icke Kärleken förbytt,
 Skall snart ditt väsende förguda
 Och med Elysisk glans beskruda
 En jord, från vilken smärtan flytt.

Din morgonsol med klarhet brunnit,
 Hon glätt de nie Systrars hopp;
 Men när hon middagshöjden hunnit,
 Bör hon ej värma i sitt lopp?

Som Rosen, när dess öppna knopp
 Den milda dagens blickar njuter,
 Kring hela fältet vällukt gjuter;
 Så, när begärens ljuva makt
 Vår känsla uti blomning bragt,
 Hon genom alla livets tider
 I alla ting förtjusning sprider,

Och döden mötes med förakt;
 Ja, när den kalla vinter följer
 På dina vackra sommardar,
 Och ålderns snö din hjässa höljer,
 Har Kärlek ännu blomster kvar,
 Varmed han gravens avgrund döljer.

Men räds – En gång skall denna Gud
 Dig från sitt ansikte förskjuta,
 Och i en evig köld besluta
 Det hjärta som ej lytt hans bud.

När Avund, vid ditt ryktes ljud,
 Kritikens dolska ormar väcker,
 Och storm och moln din himmel täcker;
 Då finns ej någon Flickas famn
 Att dig för trollets ögon gömma,
 Där du i nöjets lugna hamn
 Din djärva segling kan fördöma,
 Och mot ett mera ljuvligt namn
 Ditt stora namn av *Vís* förglömma.

När äntlig dödens nakna arm
 Dig med den breda lian sårar,
 Skall ingen Skönhets heta tårar
 Ge värma åt din stela barm:
 Ditt bröst skall ej med nöje flämta,
 Mot hennes ömma hjärta tryckt,
 Och ej dess sista kyssar hämta
 Din sälla anda i sin flykt.

VID EN VÄNS BORTRESA.

Åter hörs din avskedsröst,
Åter rycks du från min sida,
Åter skall mitt ömma bröst
Smärtan av din saknad lida.

Öde, du som mot ditt rov
Varje dag en ljungeld lossar!
Säg, vi du mig ej förkrossar
Efter detta grymhets-prov?

Du min levnads morgon väckte
Genom blix och tordöns slag;
Du i moln och dimmor släckte
Ljuset av min ungdoms dag.

Du mig redan gråta lärde,
Förrn jag tårars ämnen fann;
Du min själ med lustar tärde,
Förrn hon ännu tänka hann.

Borde jag ej i det låga
Mot din vrede funnit skygd.
Öde, säg då, med vad dygd
Jag förtjänt så mycken plåga?

Än mitt mått ej uppfyllt var,
Än ett kval mitt hjärta feltes;
Av en Vän min smärta deltes...
Denne vän du från mig tar.

O! vem skall då mera leda
 Mina steg på livets stråt?
 Vem skall lindra mer min sveda?
 Vem skall stilla mer min gråt?

Än en gång – kanske den sista! –
 Jag hans ömma blickar ser;
 Och mitt hjärta kan ej brista
 Vid det famntag han mig ger?

Snart han till de ställen hinner,
 Där vår barndom tyst förflöt,
 Lik en å, som sakta rinner
 Genom ängens blomstersköt.

Där, vi allraförst försökte
 Våra späda skaldeljud;
 Konstens tvång ej än förökte
 Örats och Naturens bud.

Kärlek livade min tunga,
 Vänskap agade min sång...
 Såg jag då, att jag en gång
 Bådas plågor skulle sjunga?

Atis! du är skild från mig,
 Skild av en omätlig bölja;
 Men mitt hjärta följer dig
 Dit min fot dig ej kan följa.

VID FÖRSTA BESÖKET I HERR SERGELS ATELJÉ.

Har man bedragit mig? – Jag gick,
Att Byster och Statyer skåda...
Vad dold förtrollningskraft har ombytt tingens skick?
Jag hör ju Hjältens röst, jag ser ju Gudens blick!
Kan då en själ i stela marmorn råda!

Psyché!... Se där, ack! – tröstlös – var hon ligger
På Knä för Kärleks-Gudens fot,
Och tillgift av en älskling tigger
Att hon dess råd ej tog emot.
Vad! *Astrild!* denna syn ditt hjärta icke sårar?
Du själv, av grymhet ge ett så barbariskt rön?
Då naken, gråtande och skön...
Ack! ren med hennes ömma bön
Jag själv förenar mina tårar.

I denna blick av mod och harm
Och trots mot hundra härars möte,
Jag känner Krigets Gud – och denna Skönhets barm...
(Förskräckens, dödlige, för hämnden av hans arm! –)
Är Fröjas, sårad i hans sköte.

Ser jag ej där den Kung, som frälsade sitt Folk?...
Hur är ej varje drag dess höga dygders tolk!
Så bör den munnen le, som faderskänslor tydde;
Så ögat brinna bör, för vilket agget flydde...
Ja, GUSTAF, det är dig jag ser:
Mitt bröst av dyrkan fylls; jag faller för dig ner.

* * *

Skryt, Sverige, du en *Fidias* har,
 Som fått den gamles snille ärva!
 Gläds, *SERGEL*, du som ämnad var
 Att leva i de sälla dar,
 Då Konsterne sin lön i Svea Land förvärva!
 Du bildat deras Fosterfar;
 Och själv uti hans bild du evigt lever kvar:
 Likt *Fidias*, i den skölds förvar
 Som prydde Grekernes *Minerva*.*

* Det berättas hos CÍCERO, att sedan FÍDIAS förfärdigat sin Minerva, inneslöt han sin bild i hennes sköld, att därigenom förvara sitt namn åt eftervärlden. Denna försiktighet var överflödig. En stor konstnär lever i sitt verk.

BREV TILL W***

Som begärt av Författaren en Lovsång
 över *Nicander*.

Naturen, som en sparsam mor,
 Åt alla sina barn en olik arvlott delar:
 Vad en har fått, en annan felar,
 Och all förmögenhet av andras brist beror.
 Då, vid en fest i Gudasalen,
 En klar och ren och ljuvlig röst,
 Som för exempel skull, av *Karsten-Näktergalen*,
 Förtjusar alla Gudars bröst;
 Så tillhör åter *Schulzen-Uven*
 Uti Tartaren nedsänkt bli,
 Att härma de fördömdas skri
 När djävlar ligga dem i luven.

Begär ej, mot Naturens lag,
 Att korpen på dess tunga vingar
 Sig genom eterns rymder svingar
 Att sjunga Vårens födslodag;
 Begär ej, att en lärka tvingar
 Sin lätta flykt, att tung och sen
 Sig släpa längs med jordens yta;
 Ej att dess drill, som fri och len
 På luftens vågor plägar flyta,
 Sig till det sträva rop skall byta,
 Som kråkan, på en mossig sten,
 I kärrets djup, vid månans sken,
 Plär ur en rosslig lunga bryta,
 Till lov åt åsnans multna ben.

Om någon tid min sång av smaken gillad blivit,
 Han endast gillad blev, då, lycklig av de bud,
 Som Kärleken och Nöjets Gud
 Ett villigt hjärta föreskrivit,
 Jag dem min lovsång gav, som jag min dyrkan givit.
 Kanske, då yr och oförskräckt
 Jag i satirisk ton med tidens dårar skämtat,
 Mitt Löje någons löje väckt:
 Kanske, då fritt, men aldrig fräckt,
 Jag söng den druckna ro *förenta Sinnen* hämtat,
 Att någon flickas andedräkt
 Utur en eldad barm begär och vällust flämtat,
 Vid känslan av de ljud som hennes hjärta räckt.

Välj blott de ämnen dig behaga,
 I fall din sång skall få behag:
 Så lydde Skalde-Gudens lag
 Den första gång jag djärvdes lyran taga –

Och dessa ämnen – sporde jag;
 Kan deras val mig ej bedraga?
 Var skall jag finna dem? – Här, sade Hjärtat, här! –

Sen denna dag min sång föraktat
 Allt vad ej namn av ro och kärlek bär,
 Och blott den Lager eftertraktat
 Som uti Myrten ympad är.

W***! hör då upp att mig förgäves plåga:
 För alla Kärleks-Gudar skull
 Lät aldrig mera bliva fråga
 Om någon Psalm av mig uppå de dödas mull.
 Jag äger ej de stora Skalders gåva,
 Som i beredskap stå vart enda ögnablick,
 Att skratta, gråta, lasta, lova,
 Allt efter dagens namn och efter ämnets skick.

Och ni, som till de dödas ära
 Med edert skrål de levande besvära,
 Vad? tron ni väl, små Grift-Poeter! ni,
 Att stora Män ert pass till Minnets land begära?
 Kanske – må ni ej stötta bli,
 Om jag förlångt min gissning vågar driva –
 Kanske i hemlighet det högmod kittlar er,
 Att på de dödas grav er själva rökverk giva? –
 Jag endast gissar så, och högst förtretad ser,
 Att man ej Lagrar mer på Kyrkogårdar finner,
 Och framför allt, att ej på minsta vis
 Av edra tårar och ert pris
 Den fallna Hjältens namn förlorar eller vinner.

Också försent till Ärans Hov
 Man öppna vill en väg ifrån de dödas grifter:
 Har Skalden icke själv berett sitt egit lov,
 Har Minnets Gud ej sagt: *Lev kvar i dina Skrifter!*
 Skall Glömskans Gud för evigt säga: *Sov!*

Vem tror du väl av dessa båda
 Sin dom åt Riks-Poeten gav?
 Var äro dessa verk, där Snillet bör förråda
 Att hel och hållen till sin grav
 Han ej likt hopen vandrat av?
 Månn ej Satiren ler och Smaken händer faller,
 Då en Nicanders bild man ställer
 I bredd med en Ovidii?
 När sågs den förre öm och fri
 De skönas lov och hjärtats sällhet yrka?
 När ägde väl hans stil den glans och harmoni,
 Hans bildningskraft den eld, hans känslokraft den styrka,
 Som vi hos Julias älskling dyrka? –
 O Naso! som så lätt med Fabelns trolleri
 Befallde Gudarne att djur och örter bli,
 Säg månn du kunnat profetera,
 Att Skyten, i sin dikt än mera djärv och rik,
 Dig skulle metamorfosera
 Till Sångarn uti Västervik?

Kanske min Skaldmö sig förhastar
 Av nit för Roms och Snillets rätt:
 Kritiken alltför ivrigt lastar,
 Och vänskap gillar alltför lätt:
 Men då jag nu allenast dömer
 Om vad jag härtilldags av vår Ovidius sett,
 Bör du förlåta, om jag glömmet

Vem detta namn åt honom gett,
 Och om jag ej till skyn berömmar
 En mängd av kärva Anagram,
 Med ord och meningar bakfram;
 Och om jag ej förstår, att Snille-Gudens anda
 Vår goda Lovskald gått tillhanda,
 Då han som oftast sågs i Dagligt Allehanda
 Med Kronodistiskt raseri
 I varje bokstavsrad ett utfäst antal blanda
 Av M, D, C, L, X, V, I.

ÅTERSVAR TILL W***

Tack för den faderliga aga,
 Som jag så väl förtjänt och du så lindrigt gav.
 Om ej för evigt dömd till dessa villors slav
 Som mig förtära och behaga,
 Kanske jag vid din röst de bojor kastat av
 Dem Pafos Gud befallt mig draga
 Jag fruktar – ack! till brädden av min grav.

Men säg, min Domare, var lärde du att taga
 Ett så förvänt bestraffningssätt?
 Du, Preses i en Kämnärsrätt!
 Och dock uti din själ så mänsklig mot den svaga,
 Och dock uti din stil så lekande, så lätt?
 Vad! Themis, detta Troll, som död och plågor ryter
 På ett barbariskt språk som smakens avsky var,
 Du till en Täckhets-Nymf förbyter,
 Ifrån vars lena läppar flyter
 En dom den Vänskap fällt och Snillet uppsatt har!

Vad! dessa trumpna, svarta grälar,
 Moralerne, min Gud! som alltid avsky väckt
 Hos mig och andra syndsens trälar,
 Du ger de glada lekars dräkt,
 Att, sen de tjust vår syn, förtjusa våra själar!
 Du vet, vad Lagen ej, ej Religionen vet,
 Att näpsa utan spö och utan avgrund röra:
 Behagens Moralist och Dygdernes Poet,
 Du ger Satiren foglighet
 Och lär Förnuftet att förföra.

HYMENÉE.

Jag dristar ej, till eder ära
 Båd Himmel och Olymp besvära
 Att stiga ned i låga rim,
 Där Venus kärt Gud Fader smeker,
 Där Rafael med Astrild leker
 Och Pegasus med Kerubim:
 Det tillhör blott de Gratulanter
 Som säkert Gudars anförvanter,
 Dem sända vart de finna gott;
 Men jag, som har en sämre lott
 Än att så högt befryndad vara,
 Får låta allt Gudomligt fara,
 Och tala som en mänska blott.

Jag vågar ock den tankan äga,
 Att fyra ord av hjärtats språk
 I edert tycke mera väga,
 Än allt det lärda ordabråk

Som Poetastrers Gudar pläga
 I många långa rader säga.
 Jag kort om gott vill säga er,
 Att när mitt glada öga ser
 Den ömma låga er förenar,
 Som kärlek tänt och dygden renar,
 Mitt bröst, som ymnig glädje får,
 Er framtid sälla öden spår.

Jag här med sällhet icke menar
 En vällust alltid full och hel,
 En ström av nöjen som ej tryter,
 Som alltid klar och stilla flyter,
 En sådan sällhet, utan fel,
 Ej var, ej blir en dödligs del.

Men ömma Makar, ädla Vänner!
 När eder kärlek, av de band
 Som evigt fångsla eder hand,
 Blott styrkan, men ej tvånget känner;
 När aldrig mättad, alltid nöjd,
 Han ej för ledsnaden förskräckes,
 Men av förfarna känslors fröjd
 Till samma känslors åtrå väckes;
 När båda äga tålmod
 Att överse varandras svaga,
 Att livets börda lika draga
 I alla skiftens ebb och flod;
 När Han till missbruk icke driver
 Den skäggrätt Paulus givit har;
 När Hon med munterhet förtar
 Det trumpna honom sysslan giver:
 Då skall i dygdens lugna hamn

Er levnad som en dag försvinna,
Och döden eder ännu finna
I nöjets och varandras famn.

VID LEIJONHIELMS DÖD.

Skaldmö! stäm din klagosång,
LEIJONHIELM sin bana lyktat;
Ack vad dygder på en gång
Ned i gravens öken flyktat!

Ärans Gud! jag ser ditt Tempel
Öppnat för hans ljusa hamn,
Och i minnets bok hans namn
Tryckt med tacksamhetens stämpel.

På jorden han en lott förfarit,
Som sällsynt är, till mänskors blygd,
Att, fast han ägt förtjänst och dygd,
Han ren i livet älskad varit.

Han med sitt eget värde lyste,
Ej blott med glansen av sitt blod;
Han snille utan yrsla hyste,
Och mandom utan övermod.

Han ej med smicker, ej med pock
Steg upp till lycka och till heder;
Han mitt i Hovet ägde seder,
Och känslor bland en tigerflock.

Ack vad dygder på en gång
Ned i gravens öken flyktat!
LEIJONHJELM sin bana lyktat;
Sångmö, höj din klagosång.

Men nej... Det offer sparas må,
Som brann så mången gång för nedrige och dårar;
Må deras mull en lovsång få,
Förtjänsten... tårar!

VID MAMSELL DUBOIS* DÖD.

Erato och Kärleks-Gudar,
Gråten: DUBOIS lämnat er;
Höljen er med sorgeskruddar,
Klagen: *DUBOIS är ej mer!*

Ja, edra tårar billigt falla
På *Nöjets* och *Behagens* grav;
Sitt hela liv hon åt er dyrkan gav,
Hur skulle ej dess död er tacksamhet befalla?

Erato och Kärleks-Gudar,
Gråten: DUBOIS lämnat er;
Höljen er med sorgeskruddar,
Klagen: *DUBOIS är ej mer!*

Och Dygd, du alla tiders dygd,
Du, som till båda kön ditt välde lika sträcker,

* Även här känd under namn av *Le Clerc*.

Giv även du, förutan blygd,
 En suck åt hennes stoft... Men ack! jag mig förskräcker;
 Av Möar vilken tandlös hop
 Jag mot mig rusa ser! vad kärva smäderop!...
 Vad rodnad deras skrynklor täcker!
 Vestaler! Furier! ack jag ber,
 För allt i världen stillen er:
 Man visst med vördsam blick er sälla möda ser,
 Att dessa svaga fat i helgelse bevara,
 Som kanske aldrig stått i fara;
 Det är en dygd som gör er ganska gott:
 Men ha ett ömsint bröst, och göra gott åt andra,
 Är heller ej en dygd att klandra,
 Och denna dygd var DUBOIS lott.*

Och du som, under sken att lyda kyskhets lagar,
 Dock hemligt lyder ditt begär,
 Som en Lucretia alla dagar
 En Fryne alla nätter är;
 Vad! du också uppå min lovsång klagar?
 Vad! du också mot nöjets döttrar svär?
 Ack! säg vad gagnar ditt besvär,
 Att dig från tadlets åsyn stänga?
 Dess hundra ögon dock med lätthet genomtränga
 Den glesa larv du för ditt anlet bär.

* Flere torftige landsmän hade rönt hennes hjälpsamhet; och av tvenne hennes Älskare, som ännu leva vid hennes död (1778), hade hon frälst den ena från Gillstugan och till den andra testamenterat all sin egendom. – Man påminne sig vidare, till Författarens ursäkt för detta beröm, vad *St. Evremond* skrev om den namnkunniga *Ninon L'Enclos*:

L'indulgente et sage nature
 A formé l'ame de Ninon
 De la volupté d'Epicure,
 Et de la vertu de Caton.

Erato och Kärleks-Gudar,
Gråten: DUBOIS lämnat er;
Höljen er med sorgeskrudar,
Klagen: *DUBOIS är ej mer!*

UNDER ETT FRUNTIMMERS PORTRÄTT.

Naturen skapte dig, att en gång sammansätta
Allt vad fullkomligt finns i dygder och behag;
Och konsten grät av harm, att ej ett enda drag
Var till att öka eller rätta.

TILLÄGG

SINNENAS FÖRENING.

Bland annat skräp, varav mitt minne
Blev fyllt i mina ungdoms-dar,
Är vad jag läst, jag vet ej var,
Att när man bortmist något sinne,
Man desto större styrka har
I dem man ännu äger kvar.

Jag tro till denna fördom bar
Till dess jag vederspelet funnit
Med ålder och förfarenhet;

Utav den eld i hjärtat brunnit,
 Sen Chloë dig jag älska hunnit,
 Långt större ljus förståndet funnit
 Om tingens halt och verklighet,
 Än förr av någon Fakultet.
 Från fördom och vidskeplighet,
 Som mig förut i bojer slutit,
 Av kärleks hand jag frälsning njutit.
 Nu sen dess frukt jag smaka fått,
 Som mig så strängt förbuden varit,
 Jag skillnan mellan ont och gott
 Och brott och svaghet har förfarit:
 Jag funnit då jag skådat när,
 Hur falsk, hur grym den läran är,
 Som för vår sällhet oss förfärrar,
 Som säger att jag himlen ärrar,
 När på mig själv jag händer bär
 Med mordet av min själs begär.

Ej snöptas dygd skall mig förmena
 Den ro, naturens fullhet ger.
 Gån mina sinnen! öven er,
 Gån! edra nöjen äro rena.
 Gån! att er alla nu förena:
 Min Chloë sig för ögat ter.

Vad vällust när jag henne ser,
 Den munnen som så ljuvligt ler,
 Det ögat som så livligt brinner,
 Och där jag himlen öppen finner;
 Där varje känsla synlig görs:
 Så, när den stilla källan rörs,
 Dess dallring allt till stranden hinner.

Dess panna oskulds stämpel bär,
 Dess friska hy, de täcka kinder
 Där kärlek mitt bland liljor binder
 En ros, som i sin sprickning är:
 Dess hår, dess små albaster-händer,
 Dess gång, dess guda-växt, dess – – Allt
 Uti min själ en känsla sänder,
 Vars smak av nöjet, som hon tänder,
 Jag finner Himlen har befallt;
 En smak, som jag mot Voltaire's snille
 Och Gustafs makt ej byta ville.

Men mera lycklig, när din röst
 På luftens våg än sakta flyter,
 Än våldsamt fram till örat bryter
 Att ömsom väcka kval och tröst.
 Var ton i själen återskallar,
 Var droppa blod fördubblat svallar,
 Och lågan växer i mitt bröst:
 Jag kan mig då ej mera känna,
 Intill din mun min mun jag bär,
 Och när du mig en skörd förär
 Av kyssar, som i hjärtat bränna;
 När jag din friska anda drar,
 Som mera ljuvlig vällukt delar
 Än morgonvädret, då det spelar
 På blomstren dem det öppnat har,
 Jag då med tjusning får försöka,
 Hur *lukt* och *smak* den vällust öka
 Som från mitt *öga* ursprung fått,
 Och genom *hörslen* tillväxt nått.
 Men ock i samma mån och mått
 Min åtrå ständig tillväxt röner.

När mina tårar sist förmått,
 Att du min Chloë dem belöner
 Och rörd av mina ömma böner,
 Min kärlek med din svaghet kröner;
 När dina ögons matta brand,
 När färgens höjd på dina kinder
 Mig säga att min djärva hand
 Må häva alla Nöjets hinder,
 När lindad till din lena kropp,
 Som ingen täckhet mera döljer,
 Jag den med tusen kyssar höljer,
 Som spridas med förvirrat lopp,
 Och samlas kring de rosenknoppar,
 Som kröna dessa halvklots par
 Dem Kärleks-Guden rundat har
 Uppå en barm i vars förvar,
 Ett hjärta fullt av vällust hoppar:
 När då uti min ömma makt
 Ditt öppna sköt o Chloë! lämnas,
 Och jag det grymma tvång får hämnas
 Som bortgömt dessa liljors prakt,
 Dem intet öga än fått njuta;
 När vi till trots för skendygds rop
 Oss in uti varannan sluta
 Och våra själar sammangjuta
 Och till ett väsen smälta hop:
 När du på målet börjar sväva,
 Och ur ditt kärleksfulla bröst,
 Som täta suckar vilja kväva,
 Du stapplar fram med bruten röst
 Det rop så ljuvligt örat sårar,
 Och följs av nöjets ömma tårar.
 I denna *känslans* segerstund

Jag fullt till övertygan drives,
 Att ingen sällhet äger grund
 Som ej av våra sinnen gives;
 Att långt ifrån vi ersatt få
 Förlusten av ett bortmist sinne
 I deras kraft som återstå,
 Vi tvärt emot med vällust finne
 Hur de varann tillhanda gå,
 Och att den ro, som ett förnöjer,
 Sig av de andras nöje höjer:
 Att om naturen för de fem
 Oss tusen sinnen velat skänka,
 Skull nöjet lätt förena dem
 Och ingens rätt den andras kränka;
 Men som Försynen visligt sett
 Det han oss skapat allt för svaga,
 Att detta sällhets-mått fördraga,
 Han nog till vår förmåga gett.

Om när fem sinnen njuta dig
 Mitt hjärta, Chloë, nästan brister,
 Om av det rus de giva mig
 Min druckna själ all sansning mister;
 Hur skull jag, Chloë, då förslå
 Att dig med tusen sinnen njuta,
 Nej, med din kärlek skulle då
 Sig döden i mitt hjärta gjuta:
 Jag skulle Gudars sällhet nå,
 Men även Gudars avund få:
 Och strax skull liv och sällhet sluta.

IMITATIONER OCH
ÖVERSÄTTNINGAR.

HORATII I. ODE, I. BOKEN.

TILL MAECENAS.

Mecenas atavis &c.

Du, son av gamla Kungars ätt,
Maecenas, o mitt skygd, min heder!
 Oändlig är i namn och sätt
 Den sällhetsdrift vårt hjärta leder.
 En gläds, att främst bland Kämpars tropp,
 Med tända hjulets snabba lopp
 Till målet utav banan hinna,
 Där, med Olympiskt stoft betäckt,
 Han skall sin rätt med lagren vinna
 Att räkna sig till Gudars släkt.

En lyftas vill i makt och ära
 Uppå Quiriteres lösa nåd;
 Och andre, som sin omsorg nära
 Att Libske slätternes förråd
 I egna lador sammanbära,
 Förnöjde att med plogens bill
 De samma torvor genomskära
 Som hörde deras Fäder till,
 För Krösi guld ej skulle drista
 Vad seglarn trotsande och kall,
 Att med en Cyprisk plankan rista
 Det Afrikanska havets svall.

När böljan vräks och stormen ryter,
 Den snikne Köpman, vis och feg,
 Med lugnet av sin lantgård skryter,
 Och skörden av sin snäva teg:

Straxt mera feg då nöden hotar,
 Ej van vid fattigdomens bröd,
 Han glömmer klippor, storm och död,
 Och sina bräckta kölar botar.

Hur mången tjusad av behag
 När Massiske pokalen glimmar,
 Är glad att dricka bort de timmar
 Som stjälas från en nyttig dag!
 Än på de mjuka blomsterbäddar
 I gröna häckars skugga sträckt,
 Än vid den helga källans bräddar
 I svalkan av Zefirers fläkt.

Se Krigarn blod och härnad andas,
 När klarinettens gälla röst
 Med skränet av trumpeteten blandas
 Och fasan väcks i mödrars bröst!
 Ur famnen av sin unga maka
 Se känslolösa Jägarn fly,
 Att under höstens kalla sky
 Med sina trogna hundar vaka:
 Än att de flydda hindars fjät
 I lösa drivan efterspana;
 Än att den björn på fältet mana,
 Som bröt de fåfängt spända nät.

Mig lundens svala skygd förnöjer
 Och Nymfers och Satyrers dans;
 Mig kläder uti Gudars glans,
 Mig ur den låga hopen höjer
 Det murgrön, som sin ljusa krans
 Omkring de Vittras tinning böjer.

Om blott Euterpe gynnar mig
Att pipans toner lyckligt styra,
Om ej Polymnia vägrar sig
Att stämma ljudet av min lyra,
Och vill du mig bland Skalderne
Näst Pindarus ett rum förära,
Min hjässa, krönt av evig ära,
Skall lyfta sig till stjärnorne.

HORATII II. ODE, I. BOKEN.

Fam satis terris &c.

Länge nog drivan och de bistra hagel
Jorden betunga, Fader, – och din åskas
Störtade lågor på de helga tornen
Staden förskräcka;
Folket förskräcka, som på nytt tror nalkas
Pyrrhas av missbörd hemskefulla tider,
Tider, då Proteus vallat havets hjordar
Högst uppå bergen;
Fiskarne fastnat uti ekens toppar,
Där förut duvans kända boning varit;
Hindarne, förda på det vuxna havet,
Darrande simmat:
Likså nu, Tiberns gula bölja, våldsamt
Från den Tyrrhenska stranden återkastad,
Hastat att störta Konungens palats, och
Vesta, ditt Tempel.
Vacklande Flod, säg, vadan är din vrede?
Vadan den harm som retat upp ditt sköte? –
Rom! har du glömt det? Har ej Caesars blod be-
fläckt dess stränder?

Härav ditt straff, Rom; härav vässt mot Landsmän
 Stålet, som krävt de grymma Persers bane:
 Straff, att förskräcka din av fädrens laster

Glesnade ungdom.

Vad Gudahand sågs resa upp ditt rikes
 Fallande stöder? – Genom vilka sånger
 Månde, o Vesta! dina helga Jungfrur

Trötta din dövhet?

Vem sände Jofur att försona brottet? –
 Manne dig, Gud, med alabasterskuldran,
 Klädd uti skyar? Ack så kom, bönhör oss,

Allvise Febus!

Eller dig, blida Erycina! dig som
 Troget kringsväva Kärleken och Löjet?
 Eller, att du, vid våra långa strider

Tröttad, o Stamfar!

Sett uti nåd till dina glömda Söner?
 Du, som av härscri, nötta hjälmars glans och
 Den uti striden bistra Maurens anblick

Gruvligt förnöjes.

Nej – du, o Merkur! väna Majas Son med
 Vingarne, var det, som i hamn av yngling
 Nedkom på jorden, kom och lät dig Caesars

Hämnare kallas.

Måtte du sent till Himlen återvända,
 Länge glad dväljas bland Quirinska Folket;
 Icke, till hämnd för våra grymma brott, en

Förtida fläkt dig

Bortföra! – Hellre bland triumfers ära
 Bliv att här hälsas Landets Far och Furste!
 Bliv att här nämnas för de fräcka Meders

Segrare, Caesar!

HORATII III. ODE, I. BOKEN.

Sic te Diva potens &c.

Blida Cyperns Gudamakt,
 Och I, Ledas Tvillingsöner,
 Himlabloss! vid mina böner
 Gjuten all er midnattsprakt!
 Och du, Gud! vars spira tvingar
 Vädrens gruveliga släkt,
 Bind de vilda stormars vingar,
 Lös den lätta västanfläkt!
 Havet vördar dina lagar,
 Jorden dyrkar edra namn;
 Hören vänskapen, som klagar
 Från den övergivna hamn:
 »Må det skepp, som i sin famn
 Vårdar min Virgili dag,
 Gudar! lyckligen och väl
 Till Ioniens stränder bära
 Denna Roms och Snillets ära,
 Denna hälft utav min själ!»

Visserligt dens hjärta slutit
 Inom trefald koppar låg,
 Som i havets vreda våg,
 Första sköra plankan skjutit:
 Ej försagd, ej bävande,
 När mot Aquilonerne
 Afrikus om segren stridde;
 Icke när Hyaderne
 Moln och natt på djupet spridde;
 Eller, ensam härskare

Över Adrians vida välde,
Eurus, lyftade och fällde
De bestörte vikarne.

Kall för alla dödars fasa,
Ingen tår i ögat röjd,
Såg han djupets krafter rasa,
Svallet rest mot stjärnans höjd;
Jorden skakad i dess grunder,
Dagens sista stråle släckt,
Blixten över, graven under,
Rymden utav troll betäckt.

Fåfångt, Allwise! vars händer
Skiftat mänskans boningar,
Omgav du med avgrundar
Jordens vittåspridde länder;
Självs skall Oceanen, slav,
Lydigt böjas för de fräcka,
Som med trygga kölar gäcka
Böljans översprungna grav.

Allt skall mänskans djärvhet våga,
Utan blygd för något brott,
Utan skräck för någon plåga,
Sen din svekfulla förmåga,
Promethé! från Gudars Slott
Ryckte neder Snilletts låga.
Så, o hämnd! så reste sig
Ur Tartarens brustna häkte
Tusen nya plågors släkte,
Hunger, Sjukdomar och Krig;
Så, ej släpad mer av åren

Och nödvändighetens tvång,
 Döden hastade med språng
 De olycklige i spåren.

Allt förgäves! – Snille's list
 All Naturens makt betvingar:
 Daedalus på länta vingar,
 Trotsande naturens brist,
 Genom luftens rymder svingar;
 Acheron, med fruktlös harm,
 Herkules en nedgång vägrar;
 Och den dödeliges arm
 Själva Himmelen belägrar.
 Våra gudlösa beslut,
 Våra laster utan ända
 Tvinga Jofur, var minut
 Hålla åskans viggat tända.

HORATII V. ODE, I. BOKEN.

Quis multa gracilis &c.

Säg, Pyrrha, vem den älskarn är,
 Som uti blomstret, ung och kär,
 För dina fötter bunden ligger;
 Dig var minut sin trohet svär,
 Och kysser bojan som han bär,
 Och dig om evig trälldom tigger?
 Än snabb i dina lätta spår
 Dig till den friska grottan följer,
 Vars tysthet dig för tadlet döljer,

Vars halvdag på din blygsel rår?
 Där Venus gördeln sönderrycker
 Som kring ditt späda liv hon knöt,
 Och du intill ditt öppna sköt
 Din tjusta älskling ljuvligt trycker.
 För honom är du skön i dag:
 Var gång du ler en kärlek födes;
 Var gång du rörs, ett nytt behag;
 Din enfald ej av konsten ödes,
 Din smak är all din prydnads lag.
 Hans ljusa hår, som vågigt flyter,
 Du samlar med din lätta hand,
 Och det med vårdslös tacksenhet knyter
 Och flätar myrten däribland.

Ack visste han de bittra tårar
 Som denna sällhet kosta skall!
 Men i det lugn hans hjärta dårar,
 Han fruktar inga olyckssvall:
 Han tror ej Himlen kunna gäckas
 Med denna silverstämmas röst;
 Ej detta oskuldsvita bröst
 Med lögn och falskhet kunna fläckas.

Förlorad du, som dess behag
 I sina ljuva nät fått snärja:
 I morgon storm och tordöns slag
 Den lugna böljans sköt skall härja
 Där nöjet vaggar dig i dag.

Jag som av nöd fått vishet lära,
 Som ren i dödlig fara var,
 Min våta dräkt, till Neptuns ära,

Uti dess Tempel upphängt har,
 Att om mitt skeppsbrott alla dar
 Till andras varning vittne bära.

HORATII XXIII. ODE, I. BOKEN.

Vitas hinnuleo &c.

Lik den snabba, späda Hind,
 Som kring skogar, berg och floder
 Söker en förlorad moder:
 Om för västans lätta vind
 Minsta våg mot stranden välver,
 Minsta löv på aspen skälver;
 Bävar hon och gömmer sig:
 Likaså, min Chloë lilla,
 Flyr och bävar du för mig.
 Tror du då, jag vill dig illa?
 Tror du, jag vill mörda dig?
 Har jag då ett Lejons tänder,
 Eller Björnens ram och röst?
 Lågan, som mitt öga tänder,
 Vittnar den en Tigers bröst?
 Hör då upp din fågring dölja
 Sen den nått sin blomningsvår.
 Följ ej mer en Moders spår,
 Sen du kan en Älskling följa.

HORATII XXVI. ODE, I. BOKEN.

Musis amicus &c.

I Vishets Döttrar, mine vänner!
 I edert sällskap, edert skydd,
 Av livets sorger aldrig brydd,
 Jag blott dess nöjens sötma känner.
 De vilda stormars grymma här,
 Som uppå havens rymder ströva,
 Gå att min oro med sig röva
 Så långt som böljan utsträckt är.
 Lät jordens Herrar jorden plundra;
 Lät Troner stjälpas, härar fly;
 Lät städer ramla, dårar undra:
 Det skall mig ej det minsta bry.
 Men du, min väna Skald-Gudinna,
 Som vid den klara källans brädd,
 På friska rosors mjuka bädd,
 I skuggans skygd plär nöje finna!
 Kom skynda hit. Jag vill i dag
 En högtid åt min Damon giva;
 Du ger vårt samkväm nytt behag,
 Du kan vår glädje dubbelt liva.
 Tag friska blommor, bind en krans
 Att därmed Damons hjässa sira,
 Och låt din sång den dagen fira
 Som vänskap ger sin högsta glans.
 Spänn nya strängar på din lyra,
 Och uppå Lesbos-Sångarns vis,
 Förtjusad av en helig yra
 Sjung Vänskapens och Damons pris.

HORATII VIII. ODE, II. BOKEN.

Ulla si juris &c.

Om Himlen, mot din otro vred,
 Dig, Chloë, minsta aga givit;
 Om för en bruten kärleks-ed
 Du mindre skön en hårsman blivit:
 Då skulle jag, din sälla träl,
 Ej frukta för din ljuva snara;
 Men ack! det kläder dig så väl
 Att alltid glömsk och flyktig vara.
 Knappt löftet, som du gav i går,
 Med vädrens fläkt i dag försvinner,
 Än du förökad skönhet vinner
 Och hjärtan möta dina spår.
 Ur ögat, som ny tjusning får
 När det i falska tårar flyter,
 En dubbelt mäktig låga bryter
 Som genom is och marmor går;
 Och på din mun som mened svurit
 En ros går opp, vars täcka glans
 Ej själva Cypris läppar burit,
 Ej än på Floras kinder fanns.
 Fast du din moders skugga tager
 Till vittne av en låtsad tro,
 Och fast din falska röst bedrager
 De Gudar som i Himlen bo;
 Allt sådant ej ditt bröst förskräcker,
 Allt sådant deras hämnd ej väcker,
 Det väcker endast deras ro.
 Se Venus själv den första vara,
 Som dem om tillgift för dig ber

Och åt din yra växling ler:
 Straxt le dess täcka Nymfers skara;
 Och denna gossen, grym och klen,
 Som vässer mot en blodig sten
 De för vårt hjärta tända pilar,
 Dem i din hand han lämnar sen
 Och med förrädiskt öga smilar.
 Hur många tårar offras dig!
 Hur många rökverk för dig tändas!
 Hur många suckar till dig sändas!
 Hur många blickar på din stig!
 Blott för ditt nöje och din ära
 Den ystra ungdom växer opp;
 Och gubben, med en bräcklig kropp,
 Vill ännu dina bojor bära
 Vid slutet av sitt levnadslopp.
 Var enda mor, som får dig skåda,
 Med oro ser din fågring båda
 Dess unga son sin frihets slut.
 Den skönsta maka sig förglömmar,
 Och straxt sin man förlorad dömer
 Om blott han ser dig en minut.

HORATII X. ODE, II. BOKEN.

Rectius vives, &c.

Min vän, att rätta kosan lära,
 Förlångt ej ut på djupet styr;
 Och, då du varsam stormen skyr,
 Träng ej en klippig strand förnära.

Fly Kojans brist, och Hovets prakt:
Ett medelstånd du säkrast väljer;
Där får din ringhet ej förakt,
Och avund ej din höghet kväljer.

Man oftast ser en reslig tall
Av vädrens våld från röttren lossas;
Det största torn gör tyngsta fall,
Och högsta berg av åskan krossas.

Berett mot alla ödens skick,
Den vises bröst sin dygd förvarar;
Vid lyckans smil dess våld befarar,
Och hoppas vid dess vreda blick.

Han, som de grymma vintrar sänder,
De glada somrar återför;
I dag din sol bland molnen dör,
I morgon klarare sig tänder.

Ej dagens lagerkrönte Gud
Till hämnd sin båga alltid sträcker:
Han stundom ur dess tystnad väcker
Sin gyllne lyras glada ljud.

Med manligt mod och härdig iver
Din lyckas stormar övervinn;
Och när dess medvind häftig bliver,
Drag spända seglen visligt in.

HORATII I. ODE, IV. BOKEN.

Intermissa, Venus, diu &c.

O Venus! då jag icke mer
 I långlig tid har följt din fana,
 Vi kallas jag på nytt till krigets glömda bana?
 Ack! skona mig; jag ber, jag ber.

Jag är ej mera den jag var
 I Cynaras regerings dagar:
 Då var det ej besvär att lyda dina lagar;
 Jag ägde all min ungdom kvar.

Men ljuva lustars grymma Mor,
 Jag tvingas nu att dig förneka;
 Hur vill din ömma makt ett stelnat bröst beveka,
 Där femtiåra ålder bor?

Lät dina svanors ljusa spann
 Med mera skäl din kosa styra
 Bort till den unga flock, som i en lycklig yra
 Din ynnest dagligt ropar an.

Gå, Pyrrhi hjärta värdigt är
 Att bli ditt glada bonings-läger:
 Han munterhet och eld, behag och snille äger,
 Hans styrka gynnar hans begär.

För svagas rätt och vänskaps makt
 Hans ädla själ av dyrkan brinner;
 Hans löje mer behag för flickans öga finner,
 Än Krösers börd och guld och prakt.

Han vida kring, med tappert mod,
 Skall dina vapens seger breda;
 Han skall av Cypriskt träd ett Tempel dig bereda,
 Och resa där din marmorstod.

Där, med din Son, den blinda Gud,
 Du skall de ljuvsta rökverk andas;
 Där, pipans gälla röst skall vid din lovsång blandas
 Med hundra lyrors sammanljud.

Där, unga Gossars yra tropp,
 Där, unga Flickors täcka skara
 Två resor varje dag till dans sig skola para,
 På Saliskt vis, med täta hopp.

Jag må ej älska mer i dag,
 Ej tro mig älskad av de Sköna;
Jag må ej hjässan mer med nya blomster kröna,
 Ej kämpa mer i dryckeslag.

Men, Chloë, säg, ack säg! vad gör,
 Att tårar fukta mina kinder?
 Jag tala vill, och strax ett tvång min tunga binder;
 På mina läppar ordet dör.

Av drömmar villad, jag ibland
 Dig i min famn med kyssar höljer;
 Än jag på Tiberns våg dig simmande förföljer,
 Än flyende på Tiberns strand.

HORATII III. ODE, IV. BOKEN.

Quem tu, Melpomene &c.

Den, på vars börd en nådig blick,
 O Melpomen! du vårdat sänka,
 Til Isthmens stränder aldrig gick
 Att uti vapnens rustning blänka.

Svagt smickrad av den segersång
 Som ljuvt för Kämpars öra klingar,
 Han ej de ystra fålars språng
 Till målet sträckt på blixstens vingar;

Ej dämpat Kungars övermod,
 Ej fästen stjälp't, ej härar slagit;
 Ej hölj'd av lagrar, stoft och blod
 Till Capitoliums portar dragit.

Men bort till Tiburs rika fält,
 Där skogbekrönte strömmar flyta,
 Han skyndar att sitt liv förbyta
 Till mindre stormigt, mera sällt.

Där okvald av det gyllne tvång
 Som dyrkas uti Hov och Städer,
 Sin lycka i en Eolsk sång
 Han sig till evigt minne kväder.

Rom, Städers Drottning, mig ett rum
 Bland sina värda Skalder giver;
 Mitt lov gör tadlets tunga stum,
 Och avund mattas i sin iver.

O du, som om min ära mån
 Min hand på lyran värdes föra,
 Vars makt kan böljans stumma son
 Med svanens röst begåvad göra!

Du är det, Skaldmö, som mig lär
 Att folkets blickar till mig draga;
 Din nåd, din sälla skänk det är,
 Att jag kan leva och behaga.

HORATII V. ODE, IV. BOKEN.

TILL AUGUSTUS.

Divis orte bonis &c.

Du, som av Himlen given är
 Att för Hesperiens sällhet vaka!
 Jag vid ditt hjärta dig besvär,
 Hör dina sorgsna barns begär,
 Som dagligt kalla dig tillbaka;
 Se hur din saknad dem förtär.
 Kan du väl själv ditt löfte kränka,
 Som gavs i Fädrens helga Råd?
 Nej, gode Prins, lät snart din nåd
 Oss ljus och liv å nyo skänka.
 Lik åsyn av den milda vår,
 Din åsyn glädjens lågor sprider;
 Ja, dagen mera ljuvligt skrider,
 Och solen mera klarhet får.
 Som när en mor sin längtan röjer,
 Att snart få trycka till sitt bröst
 Sin unga son, sin ålders tröst,

Som över året borta dröjer,
 Då honom Bores vreda hand
 I havets svall ju längre kastar,
 Ju mer han i sin åtrå hastar
 Att nå ett älskat Fosterland;
 Hon enslig på den krökta strand
 Mot Himlen sträcker sina händer,
 Till Himlen bön och löften sänder,
 Och hennes blick av tårar skymd,
 Emot de vilda vågors rymd
 Sig var minut med oro vänder:
 Så även ock din Fosterbygd,
 O Caesar! på ditt dröjsmål klagar,
 Ty i din milda Spiras skygd
 Vi räkna våra sällhets dagar.
 Ej Ceres mer sin rikdom spar,
 De trygga hjordar fälten hölja,
 Och sjöman på en blidkad bölja
 Med säker flykt kring världen far.
 Av lag och seder lasten tuktas,
 Man andas redlighet och tro;
 I äkta makars kyska bo
 Ej någon oren låga fruktas;
 En son sin faders bildning får,
 Och där det djärva brottet går,
 Går straffet tätt uti dess spår.
 Vem räds för Parther och Germaner?
 Vem räds de kalla Skyters här?
 Vem räds för Thraker och Hispaner,
 Då Caesars välgång skyddad är?
 På sina kullar man fördriver
 I ro och flit sin lugna dag,
 Åt unga rankan maka giver

Och går, när skuggan längre bliver,
 Att uti muntra vänners lag
 De mogna druvors must förtära,
 Och dig bland sina Gudar ära.
 Om ditt beskydd man ivrigt ber,
 Man dig med sång och skålar prisar;
 Så Grekland Kastor dyrkan ger
 Och Herkuls dygder vörndnad visar.
 Må alltid Gudars helga vakt,
 O gode Prins! ditt väl försvara,
 Och, skyddat av din blida makt,
 Vårt liv en ständig högtid vara!
 Så sjunga vi förrn dagen väcks,
 Förrn ännu vinet stärkt vår lunga;
 Så bedja vi med läskad tunga,
 När solen uti böljan släcks.

BÖRJAN AV HORATII BREV TILL PISONERNE.

Humano capiti cervicem &c.

Om Målarn vid en hals av häst
 Ett mänskohuvud sammantvingar,
 Och med en kropp, tillhopafäst
 Av allt vad jorden förebringar
 Som svär och strider allrarest,
 Förenar tusen fåglars vingar,
 Och låter sluta sig i stjärt
 Av värsta havstroll någon känner
 Vad ovan ville, gissningsvärt,
 En dejlig kvinna bli – Go-vänner!
 Vem ser, och håller sig från skratt

Vid sådan syn? – Nu, på min heder,
 I, vittre Landsmän! så besatt
 Som denna tavla synes eder,
 Är varje kväde sammansatt,
 Där vett och smak ej snillet leder;
 Där tomma bilder sins emot
 Likt Swedenborgarns drömmar brottas,
 Och varken huvud eller fot
 Till samma skapnad kunde måttas.

Men huru? Var ej Skaldens rätt
 Och Målarns rätt i alla dagar,
 Att dikta allt, och på vad sätt
 Som deras enväldsmakt behagar?
 Rätt så: det denna frihet är,
 Som visligt tagas bör och givas,
 Dock icke så, (märk väl och lär!)
 Att ömt och grymt, förente, kivas;
 Ej så, att, till förnuftets skam,
 Och skam och häpnad för naturen,
 Du kopplar tigern med ett lamm,
 Och fiskarne med fjärdjuren.

Gemenligt sker, att i en dikt,
 Sen Skalden sökt sitt ämnes vikt
 Med stora ingångsord berömma,
 Han all sin omsorg plägar ge,
 Att här och där av händelse
 En purpurflik emellansömma,
 Som prålar stolt bland trasorne:
 Där, Templet upp i skyarne
 Av tio seklers ålder skryter;
 Där, störtar strömmen fraggande;

Och där, den stilla floden flyter
 Med slingrat lopp kring ängarne;
 Nu blixten slår och stormen ryter;
 Nu himlabågen, tröstande,
 Den blida strålens färgor bryter –
 Skönt! var för sig en vacker bit!
 Min sann, det enda mig förtryter,
 Är att det passade ej hit.

Din vän, förgången på en skuta,
 (Må ske den utav Ek var gjord)
 Begär en gravsång av din luta.
 Du börjar; och med dessa ord:
*En Konung ibland trädens släkte,
 Den stolta Ek, på Bältens strand
 Sitt huvud upp till himlen sträckte,
 Och roten ned i dödens land –*
 Rätt brav, min Skald! jag icke nekar,
 Den teckningen var lycklig nog;
 Men säg, vad vilja dina Ekar
 Med salig människan som dog?

Vad skall den ställningen bebåda,
 Och detta timrets myckenhet?
 Helt visst ett verk, som skall förråda
 All Byggningskonstens dristighet? –
 Gott!... Det Palats ni tänkte skåda,
 Blev, med förlov sagt... vad ni vet.

Känn, Seglare! var du skall landa;
 Och, Skald, förgät ej denna lag:
 Att varje verk, i varje slag,
 Skall vara ett, och enahanda.

Nu, Fader *Gyllenborg!* vad är ...
 Och Söner, värdige hans lager!
 Vad är, som så förvillan plär
 Den Skald, som olärd lyran tager?
 Det är en falsk, förförisk dager
 Av sant och skönt – Att sinnrik bli,
 Man bliver mörk; skall styrka röjas,
 Man bryter ut i raseri;
 Du vill att snillet flykt skall höjas,
 Och glömmar örats harmoni;
 Du vill att örat skall förnöjas,
 Och lämnar själen känslöfri;
 Att synas kort, du tankan stryper;
 Att synas stor du sväller opp;
 Nu rädd att svindla i ditt lopp,
 Du ända längs åt jorden kryper;
 Nu i din överdrivna håg
 Att med beständig växling pråla,
 Du Valar skall i skogen måla,
 Och Björnar utpå havets våg.

Så, varest konst och måtta tryter,
 Man aldrig målet träffa kan;
 Man flyr en avväg för en ann,
 Och endast fel mot fel förbyter.

Om du i *Sergels* verkstad går,
 Kan hända skall du varse bliva
 Den lärning, som i grund förstår,
 Att åt det minsta huvudhår
 Sin böjlighet i marmorn giva;
 Men ge var ledamot sitt mått,
 Sitt rum, och livet åt det hela:

Se där vad blott är *Sergels* lott,
Och vari slöjdarns hand skall fela.

Jag, om mig Skaldeådern drev
Att något arbete författa,
Och jag en dylik konstnär blev,
Jag lika säll mig skulle skatta,
Som den, med anlet av Seraf,
Med mörkblå ögon, purpurkinder,
Och allt vad skönt sig sammanbinder,
Har näsan krökt till §.

PROPERTII* VI. ELEGI, I. BOKEN.

TILL TULLUS.

Nej, TULLUS, jag ej räds en vän i faror följa;
Allt öde är mig lätt, som delas utav dig:
Med dig jag skulle gå, att trotsa vind och bölja,

* PROPERTIUS är ganska litet känd och dock mycket förtjänt att vara det. Han förtjänar, efter min tanka, det tredje rummet bland Roms Skalder, och det första bland de Erotiske. Lik VIRGILIUS i uttryck och HORATIUS i styrka, målar han sin kärlek varken med OVIDII kalla och falska kvickhet, eller TIBULLI veklighet, eller CATULLI oanständighet; men med en stil, som är själva själens och passionens; häftig, brinnande och kort. Han älskar ej, suckar ej, gråter ej, hans kärlek rasar och förtvivlar. – Följande verser över hans Byst eller Porträtt, av GUIDO POSTHUMUS, måla honom till själ och utseende.

Blekt mitt anlete är; men tadlen Konstnären icke,
Att han det gjort så blekt: sådan i livet jag var.
Riktigt bildades så den färg som Cynthia gav mig;
Blodet torkade bort, kinderne vissnade hän.
Ungdom och hälsa och lycka och lugn, allt offrades henne:
Hennes jag levande var, hennes i döden jag är.
Livet flyktade snart – men ack! när ägde jag livet?
Nej, genom Cynthia blott var ju Propertius till.

Förtryck och slaveri, och brist och nöd och krig.
 Men ack! vad vill mitt mod, min vänskap och min heder:
 Nej, deras röst är svag emot min Cynthias röst;
 Nej, jag ej styrka har att bryta så de eder,
 Som med ett evigt band förenat våra bröst;
 Nej, jag ej grymhet har, att dens förtvivlan väcka,
 Som, vid den minsta skymt av fruktad trolöshet,
 Till Gudarne med bön plär sina händer sträcka
 Och bjuda dem sitt liv för min beständighet.

Och säg, vad batar mig att ett Aten besöka,
 Och all den gamla prakt som Asiens lov berett?
 Vad båta mig de ljus, som ej min sällhet öka?...
 Ack! när jag Cynthia ser, jag hela världen sett.

Ren hör jag hennes rop kring havets rymder skalla,
 Och bergen repa upp en trolös älsklings namn;
 Ren ser jag henne blek på knä vid stranden falla,
 Och kyssa mina fjät, och räcka mig sin famn.

Den aldrig älskat har, som denna syn ej sårar;
 Den i ett bröst av stål en tigers vildhet fick,
 Vars hjärta icke smälts utav en skönhets tårar,
 Vars styrka icke flyr vid hotet av dess blick.

Du, som ej kuvad blev av kärleks grymma lagar,
 Som åt ditt Fosterland skänkt dina ungdoms år!
 Gå du, min TULLUS, följ dit äran dig ledsagar,
 Sök dina fäders frejd i dina fäders spår;
 Gå du att snilletts krans och segrens krona bära,
 Att ren i minnets sal ditt rum förordnat se:
 Jag skall i Cynthias famn mitt korta liv förtära,
 Jag åt en okänd grav mitt ringa stoft skall ge.

Jag, svage, är ej född att följa krigets fana,
 Jag endast tjäna lärt i Kärleks-Gudens tält.
 Och nu, var ödet helst må staka ut din bana,
 Vid Paktols gyllne strand, på Skytiens frusna fält;
 Om dina segels flykt kring Oceanen sträcket,
 Om till en okänd gräns du vidgar Latiens makt;
 Så vet, då någon gång mitt minne hos dig väckes,
 Det väckes av en vän i sorg och plågor bragt.

PROPERTII VII. ELEGI, I. BOKEN.

TILL PONTICUS.

Då du, min ädla vän, en värdig stämman höjer
 Att sjunga Thebens fall och tvenne bröders strid,
 Då du i Episk flykt Homeri styrka röjer;
 Så njut, vad jag har mist, en ostörd sinnes-frid.
 Jag blott på vanligt sätt skall sjunga om den plåga,
 Som Kärleks-Guden sänt att härja i mitt bröst;
 Det är ej snillets eld, det är mitt hjärtas låga,
 Som givit åt min sorg att låna Skaldens röst.
 Se här min äras ban, det mål jag söker hinna,
 Det namn jag för min sång av ryktets Gud begär:
 Att han behaga må min vittra älskarinna,
 Och tolka huru grym hon ofta mot mig är,
 Och fuktas av en öm förskjuten älsklings tårar,
 Och lära honom fly för mina kända kval.

Om även dig en gång den grymma Gossen sårar,
 Och, brottslig mot en vän, du dela djärvs mitt val,
 Skall av din matta sång de slagna Hjältars ära
 Ur gravens döva djup du aldrig uppväckt se;

Skall du med fruktlös bön av hjärtats Gud begära
 Att genom lena vers din kärlek uttryck ge.
 Då skall Propertii sång ditt öra mest behaga,
 Då skall jag räknas främst bland Latiens vittra folk;
 Hur mången ynglings röst skall vid min gravvård klaga:
Vi är du icke mer?... du våra känslors tolk!

PROPERTII XV. ELEGI, II. BOKEN.

TILL CYNTHIA.

Ack vilken natt! ack ljuva natt!
 Vad jag är hänryckt av ditt minne!
 Vad du i himmelsk ro försatt
 Min själ, mitt hjärta, varje sinne!
 Och du, som i ett ömt förvar
 Min hela sällhet slutit har,
 Du störda bädd, som trotsigt bar
 Den skatt jag i min famn fått trycka;
 Behåll, behåll för evigt kvar
 En ljuv erinring av min lycka.

Vad skämt, då än vid lampans sken
 Sig hennes blyga rosor döljde!
 Vad strid, då uti mörkret sen
 Jag dem med känslans öga följde!
 Än kring min hals dess späda arm
 Sin lena rundning kärligt välvde,
 Och kloten på en blottad barm
 Vid mina kyssars tryckning skälvde;
 Än våldsam av begär och harm,
 Min styrka till det tempel trängde,
 Som sløjans avund fåfängt stängde.

Snart uppläts med en listig kyss
 Mitt öga som av matthet domnat:
 »Ack! – sade hon, – så eldad nyss
 Och re'n han vid min sida somnat!« –
 Vad växlat skick vår kärlek fann,
 Som väg till samma sällhet rörde!
 Hur våra läppar mot varann
 Uti en ljuvlig vila dröjde!

Men varför med ett dårat hopp
 Så mången gång min eld förspilla?
 Vi skall en hatad dräkt förvill
 Min kärlek, blindad i sitt lopp?
 Vad finns utav din täcka kropp,
 Som icke dagen skulle gilla?
 Vet, *Cynthia*, det är ögats lott
 Att Kärleks-Gudens kosa styra.
 Ack! i den druckna kärleks yra
 Som alla sinnen njuta fått,
 Vi nekades det femte blott
 Vad du ej nekade de fyra?
 Månn världen detta tvång befallt?
 Månn det Olympens bifall vinner?
 Nej, vart som helst ditt öga hinner,
 Bland människor, Gudar; överallt
 Du nakna kärleks-offer finner.
 Ty naken i en purpur-bädd
Helena Paris' famntag njutit,
 Och naken vid en källas brädd
Diana kyskhets-lagen brutit;
 Och om du ej från denna dag
 Så värdiga exempel lyder,
 Jag då en gång för alla tyder

Och svär det vid Cytherens lag:
 Så sant mig livet blott behagar
 Då jag det dela får med dig;
 Så sant jag slutar mina dagar
 Den stund du mer ej älskar mig;
 Så sant din smärta är min smärta,
 Ditt väl allena allt mitt väl,
 Du enda känslan för mitt hjärta,
 Du enda tankan för min själ:
 Så sant skall du bestört förnimma,
 Hur farligt för en flicka är
 Att gäcka kärlekens begär
 Vid nalkandet av segrens timma;
 Ty slöjan, den ditt sköte bär,
 Jag strax i tusen stycken river;
 Och må du själv till ansvar stå,
 Om jag än längre skulle gå
 I styrkan av en trotsad iver;
 Och om den oförkränkta dag,
 Som ljusare än liljans drag
 Din sammetslena hy betäcker,
 I stridens våld en skugga fick,
 Som din förfarna moders blick
 Om andra morgonen förskräcker.

Ej än en falsk anständighet
 Ett oförvissnat sköte nekar
 Att öppnas för begärens lekar
 Förn under nattens hemlighet.
 Ej än en hatad fruktsamhet
 Befallt de rundade behagen,
 Som andas hjärtats eldighet,
 Att stiga ned med blygsamhet

Från mina kyssar och ur dagen
Till en besvärlig skyldighet
Av moderliga ömhets-lagen.

Ack *Cynthia!* må till livets väl
Vår kärlek ingen väg förglömma,
Och aldrig fördom ge dig skäl,
att någon känslas rätt fördöma,
Men nöjet till vår öppna själ
Från alla sinnens källor strömma!

Snart nalkas dessa mörka år,
Då gubben där, på tidens bölja,
Med lian och de gråa hår,
Skall för vårt skumma öga dölja
Den väg till *Fröjas* Tempel går,
Och saknaden med tårar skölja
Vår flydda ungdoms lätta spår,
Och ledsnaden med törnen hölja
Den öken som oss återstår;
Och sist den långa natten följa,
Som aldrig någon morgon når.

Få våra hjärtan då ej knyts
Med oupplöseliga band;
Skall dock vår rena kärleks-brand
Av tid och ämnen ej förbytas,
Men på en gång av dödens hand
Vårt liv och vår förening brytas.

Se dessa duvors ömma par,
Som sina oskuldsfulla dar
I säkra nöjens lugn fördriva,

Hur villigt de varandra giva
 En tro, som aldrig delad var
 Och inga lagar föreskriva,
 Och blott i graven ända tar:
 Lät, *Cynthia!* dem vårt mönster bliva.

Om lätta pilens lömska fart
 Den ena makans hjärta sårar,
 En dödlig ängslan lika snart
 Den andras hjärta genombårar.
 Förgäves flyktigheten tröst
 I nya älskarns kyssar bjuder;
 Hon sorgen helgat har sitt bröst,
 Och sorgen ensam i dess röst
 Från torra ekens klyfta ljuder.

Dess klagan redan vaken är
 Förn morgon-timman ljuset väcker,
 Och dagen om hon med besvär
 Sin matta flykt kring skogen sträcker,
 Och ropar: »Är min maka här?»
 Och utur skogen, fjär och när,
 Det grymma genljud henne räcker:
 »Din maka är ej här – ej här.«
 Då nattens mantel jorden täcker,
 Hon döden i hans famn begär;
 Han med dess plågor ömkan bär,
 Och hennes liv med dagen släcker.

Så öppne graven även mig
 Den dag, förbarmande, sitt sköte,
 Då, *Cynthia*, jag på livets stig
 Ej mera glädes av ditt möte.

Förr skall den strida strömmens lopp
 Till häpna källan återvända;
 Och förr skall sig i västern tända
 Det bloss som lyser världen opp;
 Och förr skall vilda tigern smeka
 Det späda, vapenlösa lamm,
 Och valen tynga ekens stam,
 Och örnen uti djupet leka,
 Än jag förrädisk bryta vill
 De band som våra hjärtan para;
 Nej, din skall jag i livet vara,
 Och dig i döden höra till.

O *Cynthia*! o min vän, min maka!
 Och alla dyrkansvärda namn!
 Om jag beständigt i din famn
 Fick denna himla-vällust smaka,
 Jag skulle förr en solvarvs längd
 Till all min levnadstid begära,
 Än ifrån dig och nöjet stängd
 Ett sekel på min hjässa bära
 Av ofrukthara vintrars mängd.
 Var gång mig *Cynthias* ömhet skänker
 Så avundsvärda natters fröjd,
 Jag mig odödlig redan tänker
 Och buren till Olympens höjd.
 Knappt hundra segrar Hjälten löna
 Med ärans stjärnbeströdda skrud;
 En enda seger på min sköna
 Kan lyfta upp mig till en Gud.

Om varje dödlig sina dagar
 I denna stilla ro fördrev,

Och endast Kärleks-Gudens lagar
 Och *Bacchi* lagar trogen blev;
 Och än bekrönt med myrten-kransar,
 Och än i rankans bindlar klädd,
 Från flickan smög till vin och dansar,
 Från dans och vin till flickans bädd;
 Då skulle fältet blott betäckas
 Av fallna dryckes-kämpars hop,
 Och Himlens ömkan endast gäckas
 Av späda Nymfers bane-rop;
 Och andra lågor aldrig härja,
 Än de som tända älskarns mod,
 Och endast mogna druvors blod
 Den blomsterprydda marken färga.
 Då bytte stålet ej sitt namn,
 Att uti Hjältens händer mörda,
 Och segelklädda fästens börda
 Betungade ej böljans famn;
 Då skulle Nigern icke skälva
 Vid de Latinske härars fall,
 Och Actianska havets svall
 Ej våra ben i stormen välva;
 Ej heller Rom, från år till år,
 Förtryckt utav sin egen ära,
 Med slagit bröst och spridda hår
 Sig släpa uti segrens spår,
 Och hämnd emot sig själv begära.

Må andre i en Episk sång
 Så höga ämnen värdigt kväda:
 Mig, svage, mig skall endast gläda
 Att ur mitt hjärta utan tvång
 De lena toner kunna draga,

Som läras utav älskarns röst,
Och vinets dyrkare behaga,
Och första kärleks-sucken jaga
Ur obevekta flickors bröst.

Min *Cynthia!* skörda du med iver
Den frukt, som livet räcker dig.
Om endast mig, beständigt mig
Du alla, alla kyssar giver,
Skall dock min åtrå klaga sig,
Att deras antal ringa bliver.

Som löven på de stolta trän
Förvissna uti höstens dimma,
Och på den vuxna floden simma,
Och med dess böljor föras hän:
Så även vi, som långs åt tiden
Det djärva hoppets blickar sträckt...
Kanske förrn dagen är förliden
Vi falla för en nordanfläkt.

ANMÄRKNING.

Vad är bästa sättet att översätta ett Skaldestycke? I bunden stil, eller obunden? Efter andan, eller bokstaven? Rad för rad, eller tanka för tanka? Får man tillägga? Bör man brottas med originalet, eller släpa sig i dess spår? – Vitterhetens Lagstiftare skilja sig än i dag i svaret på dessa frågor; och Auktorn till ovan anförde Poem fruktar mycket att stränge Granskare vilja beröva hans översättning hela äran av detta namnet. Han fruktar, att 54 Latinska vers, som givas med 225 i Svenskan, torde överskrida gränsen av en tillåtelig frihet. Han är skyldig Läsaren en redogörelse för de grunder, som han följt så i denna, som några översättningar från *Horatius*, sen längre tid bekanta. – En litteral översättning lär bäst att känna språket; är nyttigast i skolan, och bör ske i prosa. En fri översättning lär bäst att känna Skalden; är behagligast för snillet, och bör ske på vers. Skillnaden i språk, i seder, smak och granskning är rätta måttstocken för Översättarens frihet. Det bör vara honom lovgivet att nyttja flere ord än originalet, blott tankarne bliva de samma, eller ekvivalenta och homogena; blott deras styrka ej försvagas; ännu hellre om den förökas, om hans hand äger skicklighet, att giva blomster i stället för frön, guld för malm. Det bör icke nekas honom, att tillägga av sitt eget, så ofta sammanhanget skulle brytas av allt för hastiga transitioner, ej heller att utesluta vad smaken förkastar, ej heller att förbyta vad hans språk ej väl kan uttrycka, ej heller att kläda vad som allt för nakot skulle sära anständigheten. Han bör mildra metaforerne där de äro förmycket djärva, giva nya i stället för dem som äro utnötta. Med ett ord: skriva såsom *Horatius* eller *Propertius* skulle skrivit, om de levat på samma tid, i samma land, som han. Det är på sådant sätt allena, som han kan göra sig förtjänt till en stjälk av den lager som krönt deras hjässa. – Att

Läsaren utan besvär må kunna döma, till vad grad Auktorn av denna översättning antingen felat i sina principer, eller brustit i deras efterföljd, har han trott sig böra bifoga på varje sida den motsvarande original-texten.* – Ett nytt skäl kommer ännu härtill: *Propertius* är hos oss föga känd mer än till namnet. Få äro som läst den; ännu färre som äga den. Han förtjänar dock ett annat öde. Han skulle kan hända lära våra unga Erotiska Poeter, att skriva till sina Älskarinnor med något mera passion och något mindre grannlåt, i synnerhet då de ämna att giva Allmänheten förtroende av sina ömma lågor.

* Här placerad i kommentaren. *Utg. anm.*

II. PROSAISKA SKRIFTER

VID FRIHERRINNAN A.S. FLEMINGS
GRAV.

The world's good word is better than a Song.

POPE.

Jag lämnar dig i dag, prunkande Skaldekonst, helgad åt dikterne! Jag vill tala vad jag sett. Du, älskvärda Sanning, med prosaisk gång! kom, följ mig under likvalven. Lär du min hand, att med enkla drag teckna på denna grift den Dygdigas minne som där vilar. Huru sällan är du närvarande vid de Förnämas gravar! Dem skänke man Berömmet. Friherrinnan Fleming för-tjänar Sanning.

Vänd dig bort, flyktiga Sköna! som nöter din tid i en evig barndom: du, som ej känner andra lagar än Nöjets; andra nöjen än Fåfångans. Vänd bort ditt öga från denna tavlan: den äger ingen skönhet, att fattas av dig. Ditt läckra öra, huru skul-le det fördraga att höra omtalas vad ej är prydnad, och lov, och dyrkan! Gå: ditt liv är Blommans; ditt öde detsamma. Som hon, skall du behaga, förvissna och glömmas.

Men Du, som ibland dessa leende varelser ej blygdes att äga en själ! du skall ej glömmas; ty du är icke borta på jorden. Du lever ännu i det goda du gjort, i de efterdömen du givit. Likaså ser man det frodiga Trädet, som störtades av en sommarvind, långt efter fallet med sina välgörande grenar skydda de tel-ningar som vuxit upp av dess frukter.

Friherrinnan Fleming var född Rehbinder. Det är vackert att äga en adelig börd, då den bliver en åtlydd kallelse till ädla tän-kesätt; ej en fackla att upplysa lasterne. Hon, som vi begråta, ägde icke till vanheder den medfödda hedern. Född i den läg-sta koja, äktad av den ringaste arbetare, hade hon dock genom sina dygder varit upphöjd över andre.

Var hon då lottlös i det allmänna arvet: brister och svagheter? – Vaktom oss att säga det. Berövom oss ej den hedern, att hon varit vår like! Men vem såg hennes fel, sedan han sett hennes förtjänst?

Hon var Maka. Vilket stort fält av skyldigheter! men bliven det genom kärleken, var det henne en ljuv möda att uppfylla dem. Trohet, Tålmod, Ömhet, Jämnhet, voro dygder dem hon ägde. O Du, för vilken hon dem ägt och övat! lycklig du, om du sett och värderat dem, förrän du evigt måste sakna och begråta dem.

Hon var Mor. Vilken vidd av nya plikter! Har hon uppfyllt dem...? Här har jag intet att svara: ord äro överflödiga, när bevisen leva. Se hennes Barn! – Att säga mer, vore att såra en av de vackraste dygder de ärvt av sin Mor.

Skall jag omtala hennes vårdnad om underhavande? hennes hjälpsamhet mot nödlidande? de fattiga hon fött? de usla hon tröstat? – Men ack! hur svagt är ej tungans språk bredvid tårarnes!

Du, ömma Vänskap! levande Vänskap! som ej bevises med ett kallt famntag, ett grant uttryck! dig tillhör ett rum på denna tavla: du har bott i ett Kvinnohjärta!

Sysslosatt med så många hemdygder, och lycklig av deras utövning, var det ej underligt att hon mindre aktade det galna stoj, det tröttsamma fjäs, som världen hedrar med namn av nöjen. Skön, rik, behaglig, ägde hon därtill de största anspråk; men hon ville hellre leva än lysa.

– Men, varför lever hon ej mer? Är då lagen orygglig, att allt vad som ypperst förtjänar varelsen, skall hastigast mista den? – Mitt hjärta uppreser sig. Eviga Väsende! vad ser jag i dina beslut? Storhet, Makt, Vishet – men... var är Godheten? Jag fruktar dig, vördar dig – ack!... jag ville älska dig! Du störta dygden i dess halva ålder; och säger till den lastfulle: Gå, att ett sekel betunga jorden!

Tillslut ditt öga, djärva Förnuft! din syn är förkort att se den Oändliges ändamål: försvag, att genomtränga Himlarne. Olycklige varelser på en jord över vilken Förbannelsens dom vilar, skakade av utvärtes plågor, förtärde av invärtes lidelser, önska vi dygden, till en belöning, de tunga bojor som trycka oss själve. Hon är lös ur dessa bojor, Friherrinnan Anna Sofia Fleming; och då Vi utropa: *Hon var värd, att leva!* – svara Helgonen: *Hon var värd, att dö!*

ÅMINNELSETAL över Rådmannen i
Stockholm Herr JOHAN WELLANDER,
hållit i Sällskapet *Utile Dulci*.

Tvenne år äro redan förflutne, sedan Rådmannen Wellander, efter en för våra önskningar alltför kort levnad av 47 år, flyktade från en jord som så sällan bebos av dygden och talangerne, flyktade för evigt från ett Samhälle det han gagnat, från Vänner dem han älskat, från Konsterne dem han odlat, och från detta Tempel vars prydnad och stöd han varit.

Sällan faller någon obegråten till jorden. Vem visar mig en grav, som ej blivit fuktad av någons tårar? Vem stoftet av en människa, vars liv försvunnit utan att lämna efter sig sorgen i något hjärta? Allt närmar sig, vidrör och binder vartannat i Naturen och Samhället. Livet är en omätlig sammanhängande kedja, evigt bruten och evigt helad. Alla dess länkar giva åt varandra vila och stöd: en del åt millioner, en del åt några få. Men i hela Skapelsen finnes ej en enda fullkomligen avsöndrad, enstaka varelse. Huru skulle då någon av dessa länkar bryta, utan att den närmaste därav lider? Den Mäktige faller; och gunstlingen sörjer sin förlorade lycka. Den Rike dör; och fatigdomen gråter, att handen vissnat som räckte henne brödet.

Fadren gråter en Son, som lovade att bliva en tröst för hans ålder och en heder för hans namn: Sonen en Far, sin ungdoms förväntade ledare och stöd. Överallt ser man Egennytta, prydd i dräkten av Skyldighet och Dygd, förädlad under namn av Kärlek, Vänskap och Tacksamhet, gråta sin enskilt lidna förlust. Och där, varest ingen av dessa förbindelser är att påkalla, eller där, var de infinna sig utan sår och känsla; där gråter ännu en blödig mänsklighet över bilden av sitt eget annalkande öde. Jag lastar ej dessa tårar, eller källorne varav de flyta. Man bör ej begära, att bliva sörjd i graven av andra skäl, än man älskades i livet. Dessa skäl äro förnufts, och kunna ej vara lastvärda. Jag hedrar även de tårar, som givas av en öm och väl fostrad natur, utan all annan grund, blott åt ett upplöst tillfälligt blodsband. Det är sant; de bevisa ej något till den avlednas förtjänst; de hedra ej hans mull, men det ögat som giuter dem. De tårar allena äro lika föraktliga till upphov och föremål, som vana och anständighet avtvinga förställningen: och dessa äro de enda, som icke runnit på Wellanders grav. Alla de övriga, dem förnuftet gillar, naturen kräver, och sanningen frambär, hava flutit i ymnighet på vår Broders mull.

Om Wellanders förtjänst endast varit inskränkt inom den trånga kretsen av hemdygd och sällskapsdygd; om han allenast uppfyllt de plikter, som ej kunna uraktlåtas utan uppenbar vanheder, emedan de åligga var och en människa, emedan de uppfyllas utan bemödande, blott av en infödd tvingande drift; om han endast levat för anhörige och vänner; om man sagt om honom allt, då man sagt att han varit en god Far, en öm Maka, en lydig Son, en tjänstaktig Släkting: då hade hans lov redan varit fullkomnat; då hade han redan njutit en avpassad tillräcklig belöning av dem han förbundit; i livet av deras genkärlek, och i döden av deras tårar; då, Mine Bröder, skulle Ni ej heller finna mig i dag på det rum jag intagit. Och vad skulle jag väl säga, som ej här vore överflödigt eller olämpligt? Skulle jag väl

söka, att med konstens förförelse avtvinga Er en sorg, som Ni ej frivilligt kände? – Det vore lika ovärdigt mig att kräva, Er att giva, och Wellanders stoft att emottaga detta offer. Olycklig den, vars bortgång ej väcker andra tårar, än dem Vältaligheten utpressar! Eller skulle jag bemöda mig, att i ömma hjärtan uppriva de sår, där tiden redan gjutit sin läkande olja? – Det vore en grymhet mot dem, och en hädelse mot naturen. Hon gav oss svagheten att känna våra plågor: hon gav oss svagheten att glömma dem. Undandragom oss ej självvilligt dess välgörande hand, och sök om ej av ett dåraktigt och olyckligt högmod att vara ädlare än hon.

Nej, M. B., jag vågar säga det; manligare skäl och ett värdigare ändamål hava givit mig mod, att föra ordet i denna Eder sammankomst. Wellander har ej levat blott genom sitt hjärta, men ock genom sitt snille. Hans dygd har verkat i en vidare krets av nyttigt och ädelt. Hans själ har lyft sig till en större höjd av styrka och skönhet. Samhället och Konsterne hava glätt sig åt hans varelse. Den plikt jag mig ålagt, är att tolka deras förlust; att säga utan flärd vad Wellander varit som Ämbetsman och Artist; således ej att uppliva Eder sorg, men att visa Er Eder saknad.

Tillåten mig här, att anmärka skillnaden mellan tvenne ord av mycket olika värde, dem man ofta förblandat. Sägen icke, att denna omsorg är främmande och obetydelig. Det angår ej mindre, än vad grad av heder Wellander bör tillkomma.

Månge sörjas vid sin död; men få äro de som förtjäna att saknas. Ofta är saknaden utan sorg; oftare sorgen utan saknad. Sorgens offer är tårar; saknadens åminnelse. Ändteligen är sorgen en passion, ofta blind om sin orsak, häftig i sin början, smärtsam till sin natur, och avtagande i sin fortgång. Däremot är saknaden en vis och stilla känsla, grundad på övertygelse om värdet av vad man förlorat; stundom kommer den mera sent, men varar längre, och växer av sin varaktighet; och sluteligen

är den ofta en lindring för själva sorgen. Ty vad större hugsvalse vid vår egen förlust, än att den delas av det Allmänna? Vad ljuvligare tröst för ett sårat hjärta, än att säga sig själv: »Jag lider icke ensam: Samhället lider av min mistning. Han, som bidrog till min lycka, var ock nyttig för mina medborgare. Han, som jag älskat, var ock kär för mitt Fosterland. Och när glömskan eller döden en gång hunnit avtorka de tårar som nu rinna, när intet hjärta mera andas av dem som Vänskapen och Naturen sammanbundit med hans egit: då nämner ännu eftervärlden med tacksamhet ett namn, som tillhört Dygderne och Snillet.« Ja, M. B., I veten det: jag har följt Er till Wellanders grav, att gråta en Väs bortgång; följn mig nu, att trösta Er av hans ära.

Wellander föddes i ett ringa stånd och av fattige föräldrar. Han uppsteg ock aldrig till något lysande äreställe. Men vägen från det låga till ett medelstånd är ofta längre och besvärligare, än från det höga till det högsta. Man går till det förra blott med egna steg; man bäres till det senare av födsel och lycka, och ofta har namnet gjort mesta vägen, innan personen kommer. Wellanders namn gav ingen rätt till heder, men förvärvade den. Han hade ärvt det av en far, som burit det utan fläck; och han lämnade det ifrån sig oförändrat av lyckan, men prytt och förädlat genom snille och förtjänst.

Hans födelseort var Linköping. Merendels i de städer, där allmänna Läroverk finnas, ser man kärleken för studier sträcka sig ned ända till de lägsta klasser av invånare. Åsyn av den jämlikhet, som publika uppfostringen härstädes underhåller mellan barn av alla särskilte stånd och villkor, är smickrande för den ringares föräldrar. De använda med glädje all sin lilla förmåga, att hjälpa honom fram de första stegen på lärdomsvägen; och dess nära belägenhet, där han går tätt till deras hydda, minskar härvid kostnaden. De se den rikas och fattigas söner av ovälduge Läromästare, utan annat avseende, blott i förhål-

lande till flit, skicklighet och uppförande, vinna heder och belöningar: och som det tillgår i Skolan, tro de och deras barn att det även måste tillgå i allmänna världen. Lyckliga enfaldighet! och som ej bör förstöras. Ty vi gilla icke den tankan, som i senare tider nog allmänt blivit yrkad, att inga andra barn borde hållas till studier, än de som äro födde till en viss förmögenhet. Om härigenom på ena sidan den förmån vunnas, att trängseln bland tjänstsökande förminskades, att Rikets Kollegier och Publike Verk ej som nu översvämmades av en fattig ungdom, som tränade i väntan på syssla och underhåll; så vore ock på den andra ej mindre till befarandes, att den tävlan kvädes, som endast bland mängden och av svårigheten uppväckes, och att Samhället ej sällan ginge miste om sina största Snillen och skickligaste Ämbetsmän. Naturen delar ej sina gåvor åt vissa Stånd. Lika ofta födas talangerne i kojan som i palatset; och oftare kväves deras växt av veklighet än besvär. Vi fägna oss, M.B., att då Wellanders föräldrar ville befordra sin sons välfärd, då de befordrade honom till studier, betogs dem varken hoppet eller rättigheten därtill. Kanhända hade Wellander varit lika lycklig i fullkomligt mörker; men Sverige hade räknat ett Snille mindre.

Jag nämner således med erkännsamhet, att hans egen far var den, som lärde honom de första grunderna till all kunskap: den, att på papperet känna och själv avteckna språkets bilder. Det vore önskansvärt, att alle föräldrar, som ämna sina barn till studier, ville och kunde giva sig samma möda, och ej lämna en till sina följder så grannlaga omsorg i främmande händer. Framsteg i studier kunna sällan vinnas, utan en tidig och stark böjelse därföre, och denna beror av de första intryck man där-om fattat. De första begrepp av ro eller tvång, som barnet vänjes att fästa vid detta ordet, kunna svårligen utplånas i hela dess livstid. Emedlertid är kunskapen en så bitter frukt för det barnsliga sinnet, att det fordras en ej mindre älskad hand än en

faders, att i begynnelsen göra drägeligt, vad av vanan skall bliva ett nöje, och hos förståndet ett behov.

Fordom var i uppfostran en allmänt vedertagen grundsats, att tvinga gossen till boken från första stund han lärt tala, och innan ännu hans yttre organer hunnit överföra till själen den erforderliga mängd av enkla, lätta och sinnliga begrepp, varvid omdömet skall leda sig, och vilka, om jag må nyttja en sådan liknelse, kunna anses såsom ränningen till förståndets väv. Man har funnit skadan av en sådan fördom. Man har funnit att barnets hälsa försvagades, och därigenom både hågen och förmågan att tänka. Men är icke den ytterlighet till äventyrs lika farlig, vartill man nu tyckes övergå; att lämna tankan utan all odling i mer än hälften av dess första ålder? Förståndet, likt alla fysiska förmögenheter, kan ej vinna någon styrka utan genom en tidig och långvarig odling. I allt är skicklighet tidens följeslagare. Över allt går naturen med jämna steg till höjd och fullkomlighet, sällan genom språng. Där hon är trög, behöver hon så mycket tidigare vänjas till rörelse av en främmande kraft, som dess medfödda slapphet, förökad genom vilan, annars skulle hålla henne i en evig oförmögenhet. Där åter, varest en spändare fjäder tvingar henne till verksamhet, där väntar hon ej på Ledarens sena hand, utan banar sig själv en väg till förvillelse, från vilken man svårigen kan föra henne tillbaka. Wellander var född med de lyckliga natursgåvor, som både tåla och fordra en tidig odling; och då den börjades av en hand, som han endast kände för godhet och välgärningar, måste den innan kort bliva lätt och behaglig.

I lären förlåta mig, M. B., att jag ej här uppsöker de försvunna spåren av vår Wellanders barndom, de föga märkeliga spåren av hans ungdom; att jag ej med en onyttig och ledsam noggrannhet uppräknar de framsteg han gjort vid Skolan, Gymnasium och Akademien, ännu mindre de öden, som honom där timat. Det är allenast Hjältars och Store Mäns levnad, vars

minsta skiften äga rätt till Allmänhetens uppmärksamhet och eftervärldens hugkomst. Men en enskild Medborgares leverne är i det nyttiga han gjort, och Skaldens i hans skrifter. Allt annat, som rör hans person och lycka, är av ringa vikt för andre, än hans vänner och anhörige, som bäst redan känna det, jämte någre få lärde, som med ett grannliga antecknande av årtal och dagtal för de obetydeligaste händelser, tro sig hava sammansatt Lärdomshistorien för sin Landsort, sin Stad, sin Socken. Många, man måste tillstå det, lämna ej heller efter sig något annat att omtala: och det är ej mer än ett steg från denna åminnelse till glömskan.

Jag bör likväl nämna till tröst för dem, vars ungdom, såsom Wellanders, fått fattigdomen till följeslagare, att han i hela nio åren måst söka sitt uppehälle genom barns undervisning. Denna viktiga syssla har av tidens fördom ådragit sig ett förakt, som fördubblar dess tyngd. Måtte alla de, som av ett omilt öde till denna utväg tvingas, icke glömma den nytta de lika med Wellander av sin belägenhet kunna draga. En förnuftig yngling, som använder sin tid till andras handledande, förlorar ej sin egen. Den uppfostran han hos barnet börjar, fullkomnar han hos sig. Ty olycklig är den, vars undervisning begynner och slutar sig med boken. Flyttad från den lärda i allmänna världen, lär han att avkläda den blygsel eller grovhet, den räddhåga eller otidighet, som gärna åtfölja Skolans folk. Han lär att i stället antaga det otvungna men hövliga skick, den fria men anständiga ton, det lätta och behageliga i seder och omgänge, som göra skickligheten gällande, och som ofta mer än hon bana väg till lyckans ynnest. Merendels ämnad att i hela sin livstid bero av andra, läres han i god tid till denna svåra plikten. Sysselsatt att meddela de kunskaper han vunnit, lär han att pröva deras vidd och värde, att granska, urskilja och fästa dem, att giva tydlighet och ordning åt sina tankar och uttryck. Skyldig att dana unga hjärtan till dygden, lär han att känna och för-

bättra sitt eget, att ständigt giva akt på sitt tal och sina gärningar, att avlägga själv de fel han bestraffar, att kväva hos sig själv de passioner han vill förekomma, och att skapa läromästaren till ett mönster för lärjungen. Den stora vettenskapen, att känna människan, läres ock till äventyrs ingenstads bättre än i ett barns hjärta. Där är det som naturen visar sig som hon är, ej höljd av förställningen. Där är det man finner de allmänna drivfjädrar, som hos så otalige genom uppfostran och lycka omväxlande karaktärer aldrig upphöra att på lika sätt verka. I sanning är världen ej annat än en mängd av fullväxta barn i olik dräkt; och den som rätt lärt att umgås med de förra, bliver gärna skickelig att leva med de senare. Sådan var åtminstone den frukt, som Wellander hämtat av sin långvariga uppfostringsmöda.

I de flesta Landsorter gör den ringare hopen sig föga begrepp om förtjänst och anseende hos något annat Stånd än det Andeliga, emedan de övriga äro föga bekante, och hava till dem nästan intet förhållande. Det anses ock med rätta för det stånd, där en medellös yngling snarast kan vinna en anständig bärgning. Härav kommer, att fattige föräldrar gärna nödga sina barn att välja denna väg. Wellanders far hade ämnat sin son allt från barndomen till Präst, och fann med glädje att hans egen böjelse vid mognare år gillade denna föresats. En oskrymtad gudsfruktan, en stilla karaktär, allvarsamma seder och ett ömt hjärta gjorde honom sannerligen till ett skickeligt ämne att tjäna Religionen med lära och exempel. Men då Himmelen hade givit honom den böjelse och de dygder, som kallade honom till tolk av dess eviga sanningar; hade naturen nekat honom den starka organ, som fordras att förkunna dem för en samlad menighet. Ett svagt bröst hotade honom redan att emottaga en sjukdom, som ock sluteligen, fast senare, fört honom i graven. Han åtlydde försiktigt denna grymma varning; och som båda hans föräldrar redan gått ur världen, hade

han ej mer i deras fördom att övervinna ett hinder för det beslut han nu fattade, att söka sin lycka i ett annat stånd. Han vände då sin håg och sina studier på Lagfarenheten, ådagalade innan kort genom vanlige prov föga vanlige framsteg; och sedan han vid åtskillige denna Stadens Rätter i hela tio åren genomgått dessa många och långsamma grader, som giva mycken möda men ringa belöning, kallades han omsider, genom Stockholms Borgerskaps enhälliga val, av sin Konungs nåd till Rådman därstädes, blev även med det samma förordnad till Preses i Stadens Kämnärs-Rätt, och bestridde dessa sysslor allt till sin död.

Törhända skall här det titlade högmodet sänka en stolt och medömsam blick på Wellanders grav, och anse för ett inbrott i bördens rätt vårt offer åt en man av så ringa härkomst, så medelmåttigt stånd. Men sådant (vi böra säga det till dessa Storas förtvivlan, som ej äro något annat), sådant är företrädet hos Snillet framför lyckan, sådant sanningens välde över fördomen, att då tidevarv från tidevarv den ringaste Medborgarns förtjanta hugkomst lever vördad och ärad i Historiens hävder och efterkommandes hjärtan, skall däremot den onyttige Mag-natens son hos närmaste släkte fåfängt söka sin faders minne, och endast finna hans namn i marmorn.

Ädla Samhälle, upplyste Bröder! Det är ej hos Er jag fruktar ett så svagt och vanhederligt tankesätt. Och sannerligen den dag, då en sådan fördom vunne inträde i Ert samfund, blev ock dagen till dess fall. Edert löfte är givit, att utan anseende till personen hedra förtjänsten evar hon finnes; och I kännen ingen annan än ljus och dygder.

Vad grad av dygder och ljus fordrar då Samhället hos varje särskild Ämbetsman? Detta är naturens och sanningens rangordning. Efter den vilja vi pröva en Domares värde.

Om, näst det Ämbete vilket vården är anförtrodd om vår eviga lycksalighet, intet Ämbete till sitt föremål är viktigare, än

det som försäkrar vårt liv, vår heder och vår egendom: om detta senare, i avseende på sin utövning, äger dubbelt mera vikt, så vida rättvisan, ehuru grundad på lagens föreskrift, dock i tolkning och tillämpning oftast beroende av den skipandes prövning, lämnar denne mera makt och följakteligen mera ansvar; då däremot det Heliga Ordets Lärare är ett undergivit redskap i en högre Hand, en blind förvaltare av Himmels nåd, själv lika oförmögen att undanhålla som att giva den: om, vad i synnerhet angår våra Svenska Lagar, de äga den ofullkomlighet, att själva deras Stiftare förklarat en god Domare vara bättre än lag, följakteligen en ond värre än våld; vilket intetdera kan lämpas på tolken av en lag som, Gudomlig till sitt ursprung, är till innehåll fullkomlig, och tydelig till sin bokstav: om de egenskaper, som utgöra en rättskaffens Domare, ej allenast fordra grundeliga insikter och, vad som är rarare än insikter, skarphet i förstånd och rätthet i omdöme, utan ock ett hjärta fullt av dygder; ej dessa vanliga, svaga dygder som, skänkta av naturen och belönande sig själva, allmänt äro lättare att äga än försaka; men de sanna, manliga, medborgerliga dygder, som ofta ej förvärfvas utan med uppoffrande av de förra; som slita alla enskilda, stridiga band av egen nytta, av blodet och vänskapen, för att fästa sig vid det enda, Allmän Ordning och Allmänt Väl, och som alla innefattas i namnet *Rättvisa*: än en gång, M.B., om, då antingen vi betrakta en Domares kall till vidden av dess föremål, eller vikten av dess verkan, eller svårigheten av dess uppfyllande, det i alla dessa avseenden förtjänar första rangen bland världsliga kall: så är det i synnerhet vid Underdomstolarne ett dylikt företräde ypperst förtjänas. Det är här, som de fleste mål framledas ur sitt upphov, utvecklas till sin beskaffenhet, och antaga det namn, den färg och den skepnad, som vid Övre Rätter väl ofta modifieras, sällan alldeles förvandlas. Vad svårigheter i synnerhet, vad faror för avvikelse möta ej en Underdomare vid brottmålsrannsakningar! Vad

kräves ej här för en noga kännedom av människohjärtat, och vad välde över sitt eget! Vad gränsor att iakttaga mellan våldsamhet och stränghet, mänsklighet och svaghet, prövning och godtycko! Vad skarpsinnighet fordras ej att utleta sanningen ur en listig och djärv lagbrytare, vars bemödande att dölja den ofta drives av ett ej mindre interesse än liv och välfärd! Vad försiktighet däremot, att ej genom hot och snärjande frågor skrämman den svage och överrumpla den enfaldige, till en falsk bekännelse mot sitt samvete och sin oskuld! Vad uppmärksamhet vid dessa bullersamma munteliga förhör att, snart sagt, kunna läsa i ögon och hjärtan vad den oskickelige vill säga och den listige bortblanda, och att således av bådas orediga uttryck draga en mening, ett sammanhang, och sanning! Och slutligen, vad strid mellan Domarens skyldighet att hellre fria än fälla, lindra än skärpa, vilken lätt kan vansläktas till en straffbar efterlåtenhet; och emellan den skyldighet, som olyckligt vis hos oss tyckes vara en Aktor ålagd, att i varje anklagad finna en brottslig, och i varje brottslig den brottsligaste möjlig; vilket överdrivna lagnit, i fall det ej strax av Domaren hämmas, lätt kan förleda honom, att vid målets rubricerande låta giva det ett värde som det ej förtjänar, och dymedelst tvingas att uppsätta straffet över billighet och höva! Vid Överdomstolarne kännas dessa svårigheter antingen ej, eller kännas de mindre. Hit inkomma målen, redan rannsakade och beredde. Här skärskådas i stillhet vad skrifteligen anföres. Här tvingar ej en inskränkt förelagd tid till förhastade beslut. Besinna vi tillika, att då varje Överrätt består av flere lika skickelige och gällande medlemmar, som inbördes ledas av varandras ljus, inbördes stödjäs av varandras dygd, inbördes tvingas av varandras makt: är däremot ofta en Underdomare nästan ensam tänkande och verkande, utan råd om han är oviss, utan band om han är tilltagsen, och utgör, snart sagt, en Rätt i sin person. Ty utan ondskan mot hans bisittare, men ej utan förebräelse mot tiden och

författningarne, vågar man påstå, att antalet utan röster, eller röster utan insikter, till äventyrs tjäna att öka rummets anseende, men ej Rättens styrka.

Upplyste Bröder! besinnen I allt detta, så skolen I lätt finna, att ingalunda tycket för en sällsam paradox, men full övertygelse om en grundad sanning, ålagt mig att säga det Rådman Wellander, såsom Ordförande i en Kämnräs-Rätt innehaft ett av de viktigaste ämbeten.

Men huru bestridde han detta ämbete? Vi, M. B., som föga eller icke haft tillfälle att se Wellander i Domstolen, vad borngen äga vi, att han uppfyllt den värdigt? Allmänhetens röst. – Att ej okunnighet och förhastande förlett honom till misstag? Då en långsam tjänsteväg lämnat både hans år och insikter tid att mogna, är intet skäl till denna fruktan. – Att ej vrånga avsikter förfalskat hans rättvisa? Vad större bevis kan härav givas, än det rena tänkesätt som lyste i allt hans väsende, detta ömma samvete som ej tillät honom att brista, jag vill ej säga i de plikter dem ingen lag föreskrivit, ingen ed befastat, men även i sådane som ett ädelt hjärta blott kan ålägga sig självt, och ingen annan kräva. – Att ej enskild vinning...? Fullbordom ej denna fråga. I veten i vad tillstånd han lämnat sitt hus. En egennyttig Ämbetsman lever ej så tarvligt, eller dör ej så fattig. – Att ej ledsnaden vid en dagelig enahanda möda uttröttat hans flit? Vi hade då ej så ofta saknat hans sällskap och biträde i detta Tempel. Men alla nöjen, även de ädlaste för snillet, även de käraste för hjärtat, ansåg han för brottslige, då de borttogo något av den tid han var skyldig det Allmännas tjänst.

Jag bör tillägga en omständighet som gjorde hans ämbete mera viktigt och grannlaga än något av de övriga enahanda ämbeten; en omständighet, fästad vid stället och tiden. Det är var och en bekant, att de fleste Boktryckerier äro belägne i själva Staden, varföre ock de fleste mål, som röra Tryckfrihets-Förordningen, tillfalla den egenteligen så kallade Stadens

Kämnärs-Rätt. Det var vid hanterandet av dessa brydsamma och tätt på varandra följande mål, som Wellander för sina vänner ej döljde sitt bekymmer.

Tryckfriheten, M. B., är ett fritt Folks oskiljaktiga rätt, och det säkraste kännetecken av en lagbunden Regering; men lik all annan frihet lätt ledande till självsvåld. Hos alla visa Regeringar, även de mest fria, har man därför funnit nödigt att stänga den inom gränser av ordning och lag, dock har man ej någorstads hunnit att fullkomligen hindra dess yra. Överallt har Frondören, fiende till alla band av laglig lydnad, sökt att hos Folket väcka missnöje mot Regeringen: överallt den Gudlöse, otålig vid de hinder Religionen ålagt hans hemliga begär, sökt att bland hopen utbreda det gift, som högmod eller vanart ingjutit i hans hjärta: överallt Belackarn, sårad av medborgares dygd och förtjänster, sökt att hos Allmänheten beröva dem den heder han själv ej kunnat vinna. Då Wellander, M. B., som trogen undersåte, god Kristen och nitisk Domare, icke underlät att med skyldig stränghet anse dessa fräcka och nedriga tilltag, när bevisen voro tydliga; visste han dock tillika, som upplyst man, vad varsamhet fordras att döma en Auktor från bokstaven till tankan. Själv Författare, kände han huru lätt, genom språkets ofullkomlighet och en Auktors mindre uppmärksamhet, kan fällas ett uttryck som, i synnerhet dragit från sitt ställe och sitt sammanhang, för läsarens ögon kan antaga en brottslighet som det ej ägde i sitt upphov. Han kände nogsam, att Fanatismen och Vidskepelsen, Ämbetsmannamyndighet och Medtävlarens avund äro varje Snilles naturliga fiender, ständigt benägne, de förre av fruktan, de senare av ilska, att misstyda allt. Om exempel gåvos (jag vill icke söka dem), att av någon bland dessa, en Auktor blivit anklagad för Wellanders domstol, att hava hädat Gud i det han beivrat ett fel mot smaken; så skulle man ock till äventyrs finna, att oaktat hela löjligheten av en dylik beskyllning, och oaktat tidens förmenta upplysning, Wellan-

ders kloka och grundade röst alltid varit nödig, ej alltid tillräckelig mot en gällande pluralitet, att hindra en hård och orimlig dom.

Värdaste Bröder! Jag har återkallat i Ert minne Wellanders förtjänster som Ämbetsman och Medborgare: låtom oss nu pröva, vad rum han förtjänt bland Sveriges Skalder. Om så är, att denna prövning ej ännu skett, eller icke skett med behörig rättvisa; så klandrom icke Allmänheten för glömska eller obillighet. I Smaken, som i Religionen, äro få som kunna döma; hopen behöver tro. Det tillkommer endast Snillet att säga Snillens rang. Det tillhör Er, M.B., Er upplyste kännare av en konst som I idken, Er oväldige domare av en medtävlare som försvunnit, Er tillhör det ensamt att, om jag så må säga, fastställa det värde, varefter Allmänhetens aktning för vitre författare i alla tider skall utgå. Mig må endast tillåtas att utkräva Edra röster, och att framlägga de skrifter efter vilka jag trott Wellanders ära böra dömas. Dessa äro ej många. Wellanders titlar till beröm som Ämbetsman hava minskat dem för Skalden. Han tillät sig aldrig att skänka Sånggudinnorne mera av sin tid, än den som var i överskott på Samhällets fordran. Men också känna vi, att en Auktors förtjänst ej följer förhållandet av Verkets vidd, men av Skriftens värde; och att medelmåttan ofta är mycket bördig. Några få blad, men stämplade av snillet, hava öppnat vägen för *Sappho* och *Catullus*, *St. Aulaire* och *Tilas* till odödlighetens Tempel, då däremot flere tusende fruktsamma Författare stupat i glömska under bördan av Volymer.

En gammal sägen, att man födes Poet, ger benägenhet att tro, det blotta naturen redan åt Skalden i spädare år giver en skicklighet, den andre allenast genom tid och odling äga rätt att förvärva. Utan tvivel har naturen genom mer eller mindre fullkomlighet i vår byggnad artat oss människor till olika värv, och givit några den utmärkta fallenhet för vissa yrken, som av tillfället blir en böjelse och av övningen en talang. I denna

mening kan sägas med lika skäl, att man födes Domare, Köpman, Minister. Men första frukten i all slags jord är sällan god, minst att förvara. Också äga Wellanders första Skaldeförsök intet värde av vad de äro, blott av vad de lova. Föga betydelige till vidd och ämnen, sakna de väl den ordning, den smak och granskning, som ock sällan eller aldrig tidigt ägas utan på Snillets bekostnad; men mitt ibland dessa nödvändiga brister röjer sig redan den livliga känsla och det lena uttryck, som lovade Sverige en Lyrisk Skald.

Antingen han nu själv ej såg sin talang, eller fruktade att dess förförelse kunde hindra hans lycka, är visst att Vitterheten länge hade skäl att klaga över den blygsamhet eller försiktighet hos Wellander, som gjorde att han endast kallade den till vila från nyttige arbeten: härutinnan mycket olik de ynglingar som, vid minsta anfall av den allmänna versyrn, taga den för en himmelsk oöverbinnerlig kallelse, sina vänners lov för Allmänhetens beundran, anse tjänstevägen såsom alltför jordisk och låg för Skalden, lydnad mot Förmän ovärdig en Fri Man, ansökning om lycka en förnedring för Filosofen; hålla sin lättja för en behagelig sorglöshet, sina skämda seder för snilletts utsvävningar, och sluteligen då åldern hunnit skingra förtrollningen, vännerna tröttnat att ensamme berömma, och behovet mer och mer låter känna sin udd, från lättingar och dårar bliva smädare och frondörer, och blygas ej att anklaga Regeringens glömska, tidevarvets otacksamhet och medtävlares kabaler för den fattigdom och det förakt deras egen håglöshet dem rättvist ådragit. Vida skild från en så vådelig yra, gick Wellander så långt i misstroende till sin skaldegåva och omtanka för sin framtid, att han snarare i den delen förtjänt någon förebråelse: och skulle kanhända aldrig hans snille vågat sin flykt till en värdig höjd, om ej detta Sällskap givit honom både mod och ämne därtill. Ja, M. B., om Allmänheten skulle tvivla om våra hemligheters vikt, anse våra sammankomster för en onyttig tidspil-

lan, fästa ett mera strängt än billigt öga på våra arbetens svaghet; skall vårt Samfunds heder dock evigt bliva den, att hava hyst i sitt sköte Sveriges vittraste Snillen, och hava väckt mer än ett genom muntran och belöningar.

Wellander fann här vad en ung Skald sällan finner i allmänna världen: vänner, som ej smickra; och granskare, som ej avskräcka. Manad av de förre att nyttja sin talang, lärd av de senare att värdigt nyttja den, fick han här till innan kort ett lika så bedröfvligt som till arten av hans skaldeton svarande ämne, då han kallades av Ert val och sitt eget hjärta, att första gången i detta Tempel resa en avleden Broders vård.

En yngling av vackraste hopp, allmänt känd för ett dygdigt tänkesätt och lycklige natursgåvor, var den *Pylades*, M. B., som förtjänt av en *Orestes* älskas och begråtas. Vilken läser *Elegien* över *Wertmüllers* död, och tvivlar att så ädla och helgade namn blivit nyttjade utan missbruk? Där vittnas ej om det mod, det uppförande i faror, vars prov, under lugnet av en mildare sammanlevnad, vänskapen sällan eller aldrig kräver; men om det ömma införlivande i varandras väsen, det nära tillägnande av varandras känslor, det jämna bemödande för varandras lycka, som utgöra egenskaper av en i vår tid lika sällsynt vänskap; i denna upplysta tid, då allt är uträkning och ingen ting böjelse, och då själva naturen ej gillar andra band, än dem nyttan fäster. Lycklig den, som i en sådan tid kan finna en vän med Wellanders hjärta, och den heder på sin grav, som av Sången över *Wertmüller!*

Man har förebrått detta kväde tvenne fel: förmycken vidlöftighet och förliten granskning. Men är ej det förra, med ombytt namn, ett utbrott av rik känsla? det senare tonen av enkel sanning? Åligger då vänskapen att räkna sina tårar? eller anstår sorgen att pryda sig vid en grav? Nog är, utan tvivel, till detta skaldestyckes beröm att, då någre finnas som klandra dess fel, finnes ej en som läst det utan rörelse.

Känd hos Nationen genom oftanämnde Poem, och vid Hovet kort därpå genom ett annat av samma slag, över Högstsalig Konungens död, nalkades Wellander det lyckliga ögonblick, då bådas bifall skulle möta honom vid målet av en mera lysande, oförsökt bana.

LOVISAS SON hade uppstigit på Tronen; och Svenska Vitterheten lovade sig ett nytt tidevarv av ljus och ära. Detta löfte vilade på de säkraste grunder, och kunde ej bedraga. Sånggudinnorne hade redan blivit kallade till hans vagga: där mottogo de med glädje i hans första blick ett löfte om snille, i hans första löje ett välbehag mot dem; de blandade nyttan i hans barnomslekar, smak och behag i hans ungdoms undervisning; och då börd och dygder gjort honom värdig sina fäders spira, gjorde dessa honom skickelig att själv återtaga sina fäders makt. I veten genom vad medel. Nej aldrig, M. B., har ett mera Svenskt hjärta på värdigare sätt nyttjat Svensk mans tungomål, eller Talaren vunnit ett ädlare pris. GUSTAFS pris blev ett Folks lydnad, ett folks lycksalighet. Kunde han väl glömma att Vitterheten gav det? Han hade älskat henne av böjelse; skulle han ej dubbelt älska henne av tacksamhet? Jo, han svor henne en evig kärlek. Han lovade att åt henne skänka var och en av de stunder, som regerings-omsorgen lämnade övriga åt vilan, att giva henne det lugn hennes yrken kräva, att uppföra krigsäran för äran av hennes lager, att uppsöka med belöningar hennes värdige dyrkare, öppna dem vägen till sitt Hov och sin Person, själv lysa dem med sitt efterdöme, själv elda dem med sitt snille, själv leda dem med sin hand; kort, att i Sverige uppkalla det Fjärde av hennes lyckliga Tidevarv. Men med avsikten för henne ära förenade sig en annan, lika värdig Monarken. Självsväldet hade flytt: ordning och lugn återkommit. Alla voro förenade i lydnad mot sin Konung; ej i kärlek för varannan. Man var undersåte; men ännu ej medborgare. Ännu jäste i Folkets hjärtan en lämning av det agg, som tygellöst rasat. Här levde min-

net av en liden oförrätt, där harmen över ett misslyckat rov. GUSTAF var övertygad att intet kraftigare medel, än smak för de vittra och vackra yrken, finns att foga söndrade sinnen, kväva det vilda i seder och tänkesätt, förjaga alla grymma och trumpna passioner: Hämnden, Hatet och den självfrätande Avunden. Han visste att detta medel snarast verkar på de rum, där Snille's nöjen gemensamt njutas, jag menar genom Skådespel; och starkast i de Skådespel, där alla Vackra Konster samfällt tävla att visa sitt behag; jag menar de Lyriske. Han valde dessa, och tillät Svenska Sånggudinnorne, under hopp om ett framdeles värdigare Tempel, strax intaga den boning som deras Franska rivaler, då farlige av sitt företräde, nu nyttige av sin tävlan, då rättvist borde lämna, nu lika rättvist hava återfått.

Konungen själv gav ämne och utkast till den första av våra Operor, som ock hänt med alla sedan givne Originaler. *Fontenelles* plan blev mycket ändrad och förbättrad. Att värdigt utföra den, fordrades en Skald av mera känsla än *Fontenelle*, mera Lyriskt uttryck; och jag fruktar ej säga, att han fanns hos Wellander. *Thetis och Pelée** en bland de få Operor, som ägt den lyckan att bliva läst, och genom en oavbruten följd av 28 representationer nästan rad för rad fästad i allas minne, har därigenom mer än någon annan visat sina fel för Allmänhetens ögon. Man har anfört några svaga eller mörka vers, några språng till Febus, några fall till låghet; men sådane kunna finnas och sällsynte förlåtas i de bästa Tragedier, ännu mer i Operor; icke därför att dessa fel äro nödvändige i en Opera, men därför att de där äro svårare att undvika.

Vid detta tillfälle kan jag ej underlåta, M.B., att anropa Eder upplysning, Eder röst i det Allmänna, till hävande av en länge inrotad fördom: som skulle Lyriska Dramen till själva sitt väsende äga de brister, vilka göra den ovärdig både läsare av

* Uppförd d. 18 Jan. 1773. Musiken av Hr *Fr. Uttini*.

smak och författare av snille. Pröva vi förtjänsten av Lyriske Skådespel efter nöjet som de giva; bevises det nog av det tilllopp de äga, och detta mer eller mindre, ej i förhållande blott till musiken, dansen och prakten, men även och i synnerhet till Poemets godhet. Fråge vi den heder, som andre Nationer lämnat Lyriske Auktorer, se vi en *Quinaults* och *Metastasios* namn ställde på listan med *Corneillers* och *Petrarcers*. Men rådfrågom hellre själva Operans natur, och vilka talanger hos Skalden fordras att giva den fullkomlighet. Ty här är ej frågan om visse Auktorers, men om Skaldeslagets värde; och elake arbeten göra mängden i alla slag. Men lika litet som *Sofoklis* konst förnedras av millioner olycklige försök, lika så litet lida Auktorerne till *Tito* och *Armide* därav till sin heder, att de fleste Operor fela i rimlighet, smak och känsla.

Jag medgiver dock att det varit en tid, då denna falska slutsats från tillfälliga fel till en allmän fördömelse varit mera förlåtelig, och då Auktorerne själve nästan varit tvungne att understödja densamma. Jag menar den tid då Lyriska Scenen, ämnad av naturen att vara det Tempel, där alla närmast besläktade Vackra Konster, genom lika delad och nyttjad makt, skulle ådraga sig en ökad gemensam dyrkan, i stället förvandlat sig till en löjelig skådeban för deras inbördes oenighet, då var och en sökt att förtrycka varannan, rycka lagren av varannan, och alla lysa på varandras bekostnad; då Aktören var försvunnen, Sångaren slav av Balettmästarens nycker, Kompositören av Sångarn, och Skalden av dem alla; då den sistnämnde, berövad både heder och belöningar, ålades att sammanflicka ett föreskrivit antal av Akter och Scener, med Arier, Duor och Trior till viss mängd, och av given meter, och till utstakat avstånd, och framför allt att ej våga taga ämnet i Naturen, nyttja andra passioner än en osmaklig kärlek, och andra ord än dem som, rika av väljudande vokaler, trillade lätt genom Sångarens strupe. Man gissade ej än, eller rättare, man hade glömt att en musik kunde

givas för hjärtat och själen. Men *Glück* har uppstått: denna musik är återfunnen, och Skalden insatt i sin förstfödslo rätt: den, att skapa och dana det verk, som Musiken förädlar, Dansen växlar, och Målningen pryder.

Så, rätteligen ansedd, är Operan ej annat än en verklig Tragedi. Lika värdighet, höjd och sanning fordra båda i sitt ämne, lika kraft att röra och förskräcka, lika ordning i marschen, lika ädelhet i uttryck, och nästan lika enhet i rum, tid och händelse. Huvudsakeliga skillnaden mellan enkla Tragedien och lyriska Dramen är således den, att då den förra tillåter en konstigare beredning, mera uppehåll vid detaljen, mera vidd i reciten, och stödes i sin gång av höga tankar och politiska maximer: är där- emot i den senare allt rörelse, bild och känsla. Döme var och en om detta fält är Skaldens. Man ropar mot orimligheten att sjunga passionerne! – Jag svarar: den är lika med orimligheten att deklamera dem. När hörde man, sägs det, en Romersk Hjälte tolka sitt mod i avmätta toner? – Men ock, när hörde man denna hjälten tala ett språk, som ej ännu var uppfunnit, och binda sina uttryck vid rim och meter? Icke dess mindre har den upplystaste nation, våra fäder i smaken, våra läromästare i Dramatiken, de fordna Greker, ej allenast icke blivit sårade av denna orimlighet, utan ock, vad ännu mer bör falla förunderligt för alla Operans fiender, icke känt någon annan än den noterade deklamation, själva denna *Melopé* som vi kalla *Recitativ*. Den upplyste, M.B., skall ej förundra sig häröver. Han lägger till grund, att det sanna i konsten är en grad över naturens. Han vet att Scenen, till åskådarnes förförelse, fordrar i allt, i tankar och stil, i ton och åtbörd, ett starkare, större och ädlare uttryck, och det i samma mån som avståndet av tid, personer och händelser skiljer föreställningen från allmänna levernet. Då finner han lätt, att i varje språk som äger en accent, är den lyriska övergången från *Deklamation* till *enkla Recitativet*, från detta till det *ackompanjerade*, och härifrån till den

uthållna periodiska sången, eller *Arian*, lika naturlig som det tragiska steget från vanligt tal till deklamation; och att alla dessa skiftningar ej annorlunda böra anses, än en konsten tillhörig rättmätig förhöjning av de olika böjelser rösten nyttjar, att uttrycka tanka, känsla, passioner, och dessas så mångfaldigt växlande grader.

Vittre Bröder! Förebrån mig ej ett avsteg från mitt ämne. Tidens fördom har tvungit mig därtill. Jag kunde icke giva en Lyrisk Poet den heder han förtjänt, utan att först insätta Lyriska Poesien i den heder hon förlorat; och visa att de skäl man nyttjar att förringa den, dels härleda sig från den sed hos olika Artister, att hämnas med förakt på den konst de ej idka; dels gillas bland hopen av dess kitsliga missnöje till alla allmänna inrättningar, alla yrken som beskyddas. Det gives ännu ett annat slags tadtare, desse bekvämlige anhängare av varje rådande mening, som hava ett bruk att tänka, såsom ett bruk att kläda sig, eller rättare sagt, som ej tänka eller pröva, men upprepa och tro. Dem giver jag detta råd: »Om I hören en Opera, som väcker Eder ledsnad, så sägen icke strax: Operan är sannerligen ett skådespel utan värde. Sägen icke heller: denna Opera är oduglig. I haven ju hört, att en felaktig aktion kan förtaga verkan av den yppersta Tragedi; mycket mer densamma, ofta förenad med en elak musik och orimliga baletter, bortskymma värdet av den bästa Opera. Men tagen för Eder själva Dramen. Läsen den. Och i fall den vid läsningen lämnar Er lika kalla som förut vid representationen; om planen är illa sammanhängande, fabeln onaturlig, intresset svagt, dialogen släpande; är recitativet satt i epigrammer och *Arian* i liknelser; är språket våldfört, verserne hårda eller slappa; då sägen utan betänkande: dessa fel äro Skaldens, de äro icke skaldeslagets; ty *Thetis och Pelée* äger få av dessa fel, och var dock hos oss den första Opera, och bör följakteligen kunna vida överträffas.« Sådant är det råd jag vågar att giva, ehuru oförsiktigt i avseen-

de på mig själv. Jag kan icke glömma att jag i och med detsamma kallar fördömsen på mitt eget huvud, att jag ovis försakar det enda skydd min svaghet kunnat äga; men jag ångrar ej detta överdåd, om I, M. B., viljen därutinnan igenkänna min vördnad för sanningen, mitt nit för talangerne och Wellanders ära.

Vi äga också några mindre Skaldestycken av vår Broders hand, dels införde i våra Handlingar, dels i allmänna papper, dels särskilt tryckte; alla vittnen av smak och snille. Jag vill bland dessa endast anmärka ett, icke i avseende på arbetets företråde, men på ändamålets ädelhet. Det var en uppmaning till Allmänheten, att ömma en olycklig Änkas nöd. Verkan härav blev en ovanlig frikostighet: Wellanders belöning de uslas räddning. I sanning en belöning, smickrande för Skalden, men ännu mera kär för människan och medborgaren.

I allmänhet tillhör Wellander det vittnesbörd, att han länt i sina poemer alltid ämnet av dygden, helst uttrycket av sitt hjärta. Han röjer där varken den gnistrande kvickhet som leker och förblindar, eller den ljungande styrka som krossar och söndersliter. Naturen hade ej danat honom att måla flyktighetens yra, eller passionernes raseri. Men han ägde en förtjänst, törhända ännu större, åtminstone mera sällsynt, och i synnerhet förunderlig i sällskap med de förra: den, att med enfald och dock värdighet, smak och dock värma, sanning och dock nyhet, bildda de stilla och lena affekter, som smälta själen i ljuva känslor, som göra människan god och lycklig, som låta henne känna sin tröst i Religionen, sin lön i dygden, sitt stöd i vänskapen, sin vällust i den rena, den äkta kärleken. Av sådan art finnas de fleste av hans handskrivne Poemer, nog många till antalet att utgöra en Volym, och i sanning lika värdige som många andre postume Samlingar att från trycket utgivas. Men då Wellander författat dem blott för egen vila och sina vänners nöje, då han funnit dem varken till ämnet ha den vikt, eller i utförandet den fullkomlighet, som gjorde dem förtjänande en Allmänhets åsyn;

böra vi häruti å ena sidan berömma hans blygsamhet, å den andra icke mindre beundra hans lycka att ej hava fallit i någon av dessa omilda Samlares händer som, jag vet ej av vad skäl, tro sig vara olovligt att hemligen borttaga en Auktors egendom, men stjäla utan blygd hans heder och rykte, då de uppsnappa och kringsprida de skrifter han visligen sökt att förborga.

Men hör jag ej en annan av de Vackra Konsterna, icke mindre värderad i allmänna världen och dyrkad i detta Tempel, otålig, kalla mig att giva ett nytt offer åt vår Broders minne? Musiken, M. B., var högt älskad av Wellander. Och vilken Skald har ej älskat henne? Man har sagt att Poesien är själens musik; man kan ock säga att Musiken är passionernas skaldespråk. Sannerligen, då alla de Vackra Konsterna äro Syskon, alla erkännande ett gemensamt ursprung: känsla och inbildning; tyckas desse vara födde på en och samma gång, förenade av ett tvillingband. Inbördes likhet och inbördes behov bestyrka denna tro. Båda gå de genom örat till själen. Båda fordra de, så till sägande, ett nytt sinne att rätt kännas och värderas. Båda pryda och förädla de varannan. Utan stöd av Musiken är Skaldens språk mindre rörande: utan Skaldekonsstens hjälp Musikens uttryck mera vacklande. Också såg man dem i deras första ungdom, i deras fosterbygd Grekland, nästan aldrig åtskilde. Detta landets språk var bildat av dem båda, och Skaldens sång var ej då ett namn. I en olycklig stund hava de brutit sin förening. Likasom förledde genom känslan av sin styrka, och otålige att längre dela en dyrkan, den var för sig trodde ensam förtjäna, skildes de åt på olika vägar, sökte var och en att draga av sig själv alla medel att behaga, men röntes esomoftast otillräckligheten därav, ångrade då en söndring som försvagat dem båda, och sökte att å nyo förena sig med varannan. Det var ej mera tid. Det fordrades ett Språk, lika älskat av dem båda, att stifta förbundet. Ett sådant fanns ej mer. Deras modersmål, Grekiskan, och dess värdiga Dotter voro glömde och förnedrade. En

vild, fattig, barbarisk avföda, den de avlat med Götiskan, hade intagit deras rum. Med hundrade styckade och blandade folkslag uppkommo hundradetals olika tungomål, som mera liknade vilda djurs läten än människors tal. Europas Nationer, evigt sysselsatte att förstöra varandra, eller trånande under friden i lättja och uselhet, utan ljus och seder, utan konster och slöjder, utan smak och nöjen, ägde länge i sin röst föga andra böjelser än dem de behövde att uttrycka sin grymhet och tillkännage behovet. Och ehuru Skaldekonsten alltsedan under seklers förlopp ständigt arbetat att odla dessa språk, i samma mån som Vetenskaperna dem riktat; ehuru den sökt att med en ny och till deras lynne bättre lämpelig versart bryta och mildra deras medfödda hårdhet; har dock ej kunnat ske, att något bland dem alla ännu hunnit förvärva den ljuvlighet i klangen, den ledighet i loppet, den rikedom i böjelser, som gjorde Poesien i de gamla språken snart sagt till en artikulerad melodi, och således till Musikens mest naturliga och mäktiga uttryck. Men oaktat ej mer något lika fullkomligen musikaliskt språk finnes, äga dock häruti de moderna språken mer eller mindre företräde för varannan, och vinna åtminstone i vissa ämnen, under Skaldens hand, det välljudande skick, som själmant påkallar Musikens biträde, och utgör vad vi kalla Lyrisk Poesi.

Men huru, M.B.? Månne väl är nödigt att för Er bevisa den nära släktskap som Skaldekonsten och Musiken med varannan äga? och att de än i dag gå med nöje att förenas? och att vår avledne Broder, då han idkat den förra, även älskat den senare? Månn för Er, som själve upprest dem här ett gemensamt Tempel, som dyrken dem här vid ett och samma altare? För Er, vars omsorg Svenska språket till så ansenlig del har att tacka för den ans, som gjort det snart sagt till det mest harmoniska bland alla Europeiska levande språk? För Er som ären övertygade att rätta Lyriska vers, sådane som de bästa i Wellanders Opera, ej kunna författas utan en viss smak i musiken, och böra

liksom dessa vid blotta läsningen tyckas, som hade de snarare flutit ifrån Sångarens röst, än Författarens penna? – Nej, M. B., I kännen allt detta; och jag ämnar ej inför Er berömma Wellander såsom älskare av Musiken, en förmögenhet gemensam med alla väl organiserade; ej heller för en medelmåttig känedom därav, nödvändig egenskap för varje Lyrisk Poet; men därför att han själv var ett stöd för hennes makt och en Präst i hennes helgedom; därför att han själv med en skickelig hand gav nytt liv och behag åt en av hennes vackraste passiva organer. – Vad höjd av fullkomlighet! Detta döda verktyg, stumt i sin natur, eller illa gnisslande under olärda finger, huru vinner det en röst? och en röst som vi begripa? och en röst som tränger sig ned i djupet av vårt hjärta? än skakar det våldsamt med stridiga passioner, eldar, retar, smärtar, förskräcker; än flyter balsamisk över alla dess fibrer, läker plågens sår, stillar begärens storm, borttager känslan av de grymmaste olyckor, smälter vårt öga i ljuva tårar, och i tillfredsställelsen med oss själva ger åt vår varelse det nya liv, den förklarade dag, som brytes tillbaka på allt vad oss omger, våra likar och naturen? – Sådan är konsten hos en snillerik Artist, vilken ej mekaniskt tvingar ett tomt ljud ur den slagna strängen; men lik med Wellander gjuter sin själ och sitt hjärta i dess toner. Ja, M. B., vi kunna påstå utan motsägelse, att Wellander varit bland så kallade Amatörer en av de skickligaste vårt Land nånsin ägt. Men samma karaktär som røjde sig i hans Poemer, härskade ock i hans spelsätt. Allt var behag, ömhet och len känsla.

Från denna talang, också då den äges i sin yppersta höjd: att överföra och uttrycka en Kompositörs tankar, är avståndet ännu långt till förmågan att själv vara det; samma avstånd som emellan Deklamatören och dramatiska Författaren. Detta glas, som mottager och återkastar strålarne, äger ej hos sig förmågan att själv föda dem. Många Artister hava villat sig härpå, tagit minnets förråd för en rik uppfinningsgåva, tecknens kän-

nedom för djup insikt, örats råd för harmoniske grunder, mycket buller för styrka, mycken svårhet för konst, och trots sig skapa en ny musik, då de sammanflickat fraser och omblandat noter. Härav kommer detta stora förråd av Musikaliska arbeten, som utan karaktär, utan egen fysionomi, visa sig dels som kopior av varandra, dels som foster av händelsens lottkast. Wellander hade så ofta rönt sanningen härav, så ofta blivit lönt med ledsnad eller harm för en ypperlig exekution av oduglige verk, att långt ifrån, som andre uppmuntrad av så talrika efterdömen till en lika tilltagsenhet, bragtes han tvärtom att obilligt misstro sin verkeliga skicklighet. Ty av de få försök han i denna del oss lämnat, och vilka vi alltid med nytt nöje höra, övertygas vi att han ägt både snille att själv skapa, och de grundeliga insikter som konsten fordrar; och att endast brist på tid och vilja nekat honom rummet bland Musikaliske Författare.

En ny förtjänst, som vi funnit hos vår Broder, kräver ännu ett nytt beröm. Icke nog att han själv lyckligen offrat på Konster-nes altare; han var ock därjämte den säkraste Domare om värdet av andras offer. Dessa båda egenskaper, dem man ofta förblandar, finnas dock tillsamman mera sällan än man tror. Det är möjligt att vara kännare, utan att vara idkare. Jag säger icke detta för att stärka deras högmod, som tro ett allmänt vett, en medelmåttig läsning, ett nödtvungit bifall, en myndig ton och en lista konstord göra nog härtill; de, med ett ord, som på bristen av talanger stödjade rättigheten att döma den. Tvärtom begäres hos varje rättskaffens kännare samma snille, samma kraft att alstra, samma smak att urskilja, som hos den verkeliga Författaren; och efter sakernes natur bör den bästa Artisten vara skickligaste kännarn. Dock är han det ej alltid. Tvenne sällsyn- ta egenskaper fordras ännu härtill: att vara fri från avund till dem som odla samma konst; och fri från fördom mot olika odlingssätt. I veten det, Bröder: sådan är vidden av varje konst, sådan inskränkningen av människors förmåga, att sällan hinner

den bästa Artist genomlöpa mer än en av dess otalige vägar. Där hinner han målet; där vinner han beröm. Men okunnig om de övriga, anser han dem alla såsom ledande till förvillelse, eller fruktlöse för äran. Så kommer föraktet att trösta svagheten. Så ömkar sig Odisten över Fabelskrivarens enfald; så ler Satiren åt Odsångarns flykt; så rusa Dramatisterna i krig mot varandra, den Komiske mot den Lyriske, den Tragiske mot dem båda; så äger en blott undran för det höga, en annan blott löje för det kvicka, och ännu en annan blott tårar för det ömma. Stor är den vars röst, mäktig alla toner, böjlig till alla ämnen, stiger och sjunker, leker och förkrossar, än dånande i basunen, än suckande genom flöjten. Men lycklig även den, som äger en ton, och gör rätt åt de övriga.

Denna oinskränkta smak, denna allmänneliga känsla, detta oväldiga omdöme äro således de egenskaper som endast utgöra en kännare av rätt halt. En sådan fördömer intet slag och intet sätt. Han mäter ej ett arbete efter tidens längd, eller rummets avstånd, eller Auktorns namn, eller personens lycka, eller någon annan måttstock än dess egit värde. Tjugu seklers ålder dölja ej för hans öga de Gamlas fel, och det som är ett mästerstycke anser han för sådant, fast ock alstrat i går, i Rom eller Stockholm. Sträng i granskningen mot själva de döda, frikostig i berömmet mot själva de levande, mot medtävlare och landsmän, fordrar han av konsten att vara Konstnäreus ledare, men ej dess tyrann. Han vet att reglorne äro givne av snillet, och att aldrig snillet kan givas av reglorne. Han förstår att i smaken känna det säkra från det vacklande, det allmänna från det lokala, det oföränderliga från det tillfälliga. Han ser att skiljaktigheten i språk, i känslograd, i seder och religion hos särskilde Folkslag även måste medföra en skiljaktighet i deras konster; och att de växlande nyanserne människor emellan måste göra den snart oändelig. Han finner ej tvenne som på enahanda sätt böja rösten till uttal; huru skulle han då fordra av konstens

uttryck mindre växling än i naturens? Men oaktat han således känner, erkänner och drager till sitt nöje allt det goda i varje slag och sätt, ser han dock upplyst deras företrädare för varannan, och vet att förkasta vad i varje är odugligt.

Sådan kännare var Wellander i tvenne de skönaste och svåraste Konster. Mera lindrig i granskningen än vanligt är, emedan han hellre önskade kunna gilla än fördöma, och emedan en fin känsla ofta upptäcker skönheter där andre blott se fel, ägde han härigenom den största skicklighet att döma över unga Skalders försök. Han översåg hos snillet begynnarens svaghet; men falsk kvickhet, oredigt omdöme, alla dessa själens infödda laster, dessa fel som ej rättas, emedan de ej känna sig, emedan de tro sig vara snille; dem fördömde han utan nåd. Och som han förelyste Eder smak vid vittra arbetens prövning, så ledde han ock Er urskillning vid Musikaliska verks val. Här, som i Skaldekonsten, ej anhängare av någon Sekt, ej slav av någon Mästare, *Piccinist* som *Glückist*, älskare av *Haydn* såsom älskare av *Corelli*, lärde han Er att gilla blott det goda av varje hand, men ock att alltid förkasta den fladdrande musik, där intet är kropp och allt är prydnader; den tomma musik, där allt är ackorder och intet melodi; den konstlade musik, som genom hårddragne ledningar och svåra handgrepp tror ersätta bristen av smak och känsla, och sluteligen den förvända musik, som försummar örat i Konserten och hjärtat på Scenen.

Återstår väl ännu för mig att visa vår Broders förtjänster mot detta värda Samhälle? Och äro ej desse alle införlivade i hans förtjänster mot Vitterheten? Den, M.B., som bidrager till Skaldekonstens och Musikens ära, vad gör han väl annat än bidrager till Ert bästa, fast vore han ock en främling i Ert Samfund? Men vad som fördubblar Eder tacksamhet mot en Medbroder; vad som egentligen gjort att Wellander tillhört Er, är att han helst och oftast skänkt sina arbeten åt Edra samlingar, sin stämma åt Edra samljud, sitt råd åt Edra överläggningar, och

således helst delat med Er sin heder och sina nöjen. Den visa fördelning av Ert Samhälle, som fördubblar Eder tävlan, då den skiljer Edra göromål, är ett verk av hans hand. – Till äventyrs är jag ock den, som säkrast kan intyga huru ömt han Er älskat intill slutet av sin levnad. Tvenne dagar för hans död nalkades jag den säng, från vilken han ej uppstod. Där, ett rov för sjukdomen, ett lovat rov åt döden, skild från all övrig jordisk omsorg, vad livade än en gång hans försvagade röst? vad kallade än en blick på det flyende livet? Det var nöjet att tala om Edra vittra övningar, om medlen till Ert bestånd, om nya medel till Er ära; och den sista tryckning jag mottog av hans hand, var en hälsning till Er. Fordren I ett vittne? Välan! jag äger det: icke närvarande för våra ögon, icke medlem av vårt Samfund, men tillhörigt oss genom sorgen. Den dygdiga person vid vilken han fäst sitt hjärta och sin lycka, denna hälft av honom själv, denna värdiga Maka, som han själv var värdig, hon som hörde vårt samtal med en art av förundran, som vågade, bedragen, anse det för ett tecken av lovad räddning; henne åberopar jag till bestyrkande av mitt tal. Och Dig! som mottagit hennes tårar i ditt faderliga sköte, dig som själv begråter en Son i din Dotters Maka, dig vars darrande hand ej i dag har styrka att anföra de lutor som klaga kring hans vård! – dig kallar jag, om det fordras, att frambära hennes vittnesbörd.

Ett bruk har varit från åldrig tid att på den avlednas gravvård fästa ett drag av hans yttre bild. Detta återstår ej för mig. En lika skicklig Artist som nitisk Medbroder har lämnat oss i dag en teckning av Wellander, vida livligare till uttryck och säkrare till varaktighet än min hand kunnat giva den. Ett må jag endast i allmänhet nämna: att den ömma känsla som utgjorde karaktären av Wellanders arbeten och tänkesätt, röjdes även i hans öga och utbredde sig över hela hans väsende. Han ägde ej ett av dessa evigt öppna, leende ansikten, som båda falskhet eller tomhet. Intet smilande, intet fladder i hans uppsyn och hans

umgänge. Allt var manlighet, värdighet, renhet. Hans vanligen stränga och mörka blick stängde hans själ för dåren och bedragarn; men klarnade mild i de Visas sällskap, i sanna Vänners lag, vid en Makas famntag, vid en lekande Sons joller, och blotade då varje veck av hans hjärta.

Allt är sagt, Mine Bröder; och jag smickrar mig, ej att hava vunnit Edert bifall, men att förtjäna Er benägenhet. Jag gläds, att då jag talat för Apollos Söner, har jag endast blivit hörd i Vänskapens Tempel. I skolen då icke döma mig efter vidden av Eder skicklighet, men efter bristen av min förmåga och gränssorne av min föresats. Denna föresats var, ej att uppfylla detta rum med en rörande klagan, ej att tjusa Eder syn med livliga målningar, ej att uppväcka sorgen i en blödande hugkomst; men att med skäl och sanning övertyga om värdet av vår Broders förtjänster, att visa hans rättighet till en långlig saknad, att utmärka av hans levnadslopp endast de fjät som han gått till heder, att teckna av hans väsen endast de drag som skilde honom från den allmänna klanderlösa hopen, att framkalla i Ert minne endast dem av hans egenskaper som tjäna till eftersyn för Ämbetsmannen och den Vittre, dem som gjorde att han var Wellander.

KUNGÖRELSE

Om Sällskapet *Pro Sensu Communi*.

I en tid, då Vetenskaper, Konster och Vitterhet ej allenast allmänneligen uppmuntras från Tronen, ej allenast offentligent idkas och läras vid Rikets Akademier, utan ock till sina delar, nästan var och en för sig vårdas och odlas av något särskilt Samfund; då snart sagt de fleste store Salar i Huvudstaden dagligen upptagas av dylike Samfund, vare sig under namn av

Akademier, eller *Sällskaper*, eller *Societeter*, eller *Orden*, eller *Gillen*, eller vad de ock må kallas; vilken skulle väl tro att ännu ett saknas? Det är *Samfundet pro Sensu Communi*, *Sällskapet sunt Förnuft*, *L'Academie du bon Sens*. Icke därför, att alla de övriga genom själva sin inrättning äro stridande däremot, men emedan de ofta förakta dess lagar, emedan de ännu oftare ej erkänna dem för de första, men ingendera egentligen har dess dyrkan till sitt föremål. I sanning, då man finner av en daglig erfarenhet, huru allt sprungit över till ytterlighet och förvirring; inbildning och känsla ryckt tyglarne av förnuftet; snillet förvandlat sig till ursinnighet och fallandesot, styrkan till raseri, djuphet till oreda; då smaken blivit ansedd för medelmåttans betänkligheter, ordning för svaghet, regler för gräl; det högsta sköna vad icke kännes; det högsta sanna vad ej begripes; rön och försök givit vika för systemer; systemer för gissningar, gissningar för drömmar; vantron stigit ned ända till fånighet, och tron gått in i Vetenskaperne; fördomar flyktat från sederna, dem de gagnat, till fysiken där de förvillat; än det obegripliga blivit ansett för omöjligt, än det omöjliga för blott obegripligt; med ett ord, då det tyckes som det goda förnuftet vore hart när att förvisas både ur den vittra och lärda världen, både ur Konsternes och Vetenskapernes rike: huru nyttigt, huru nödvändigt vore då ej ett Samfund, som med all den frimodighet sanningen kräver, men med all den aktning man är personer skyldig, förenade sig att hämnas Förnuftets ära, att upprätta dess makt, tvinga dess avfallingar till blygd och sansning, och återföra människan till den gräns av rätt och sant, utom vilken allt är förvillelse eller förnedring.

Sådan är i korthet avsikten med det Samfund, som nyligen blivit stiftat under namn av *Sällskapet pro Sensu Communi*. Det tillhör dess arbeten, att närmare upplysa dess ändamål; tiden, att uppenbart visa dess nytta. En gör mycket för det Allmänna, men mindre än han lovat, och får ej annat än förebråelser; en

annan gör litet, men mer än han förbundit sig, och belönas med tack och heder. Vi vilje spara oss från det förra, för att hoppas det senare.

Sällskapets Ledamöter fördelas i *synliga* och *osynliga*, närvarande i Huvudstaden och kringspridde i hela Riket. Bådas antal är oinskränkt. Var och en Medborgare av upplyst förnuft och dygdigt uppförande, följer av var andra, är säker att höra till den senare klassen, och kan, enär han sig anmäler och desse egenskaper bestyrker, bliva upptagen i den förra. Det är således med skäl som detta Sällskap kunde antaga titel av *Katolskt*, om ej ordet längesedan blivit förvänt till sin mening. All tro är Sekt; förnuftet ensamt en allmänlig lära.

Oaktat det ej finnes, bland alla mänskliga föremål, något enda som ej lyder under förnuftets domstol, likväl som i var och en Stat den lagstiftande Makten, det vill säga den allmänna viljan, upprättat en viss styrelse och påbudt en viss dyrkan; åligger varje god och förnuftig Medborgare att vörda dessa band. *Sällskapet pro Sensu Communi* får därför en gång för alla offentligent förklara, att i allt vad som angår det egenteliga av vår Religion och Regements-författning, antager det för alltid en obrottslig tystnad.

Sällskapets stora Högtidsdag infaller årligen d. 29 Augusti, då åminnelsen firas av den förnuftigaste man, som jorden burit, Engelsmannen *Johan Locke*, vilken samma dag för 154 år sedan föddes. På denna dagen avdömas de Prisskrifter som inkommit i de av Sällskapet utsatte tävlingsämnen. Desse ämnen bliva för i år i Poesien en Satir av innehåll: *Man äger ej snille för det man är galen*; och i Prosan: Översättning av *Första Boken av Recherche sur la Verité av Le Père Malebranche*. Tävlings-skrifterne insändas inom d. 1 Augusti ingångne år, ställde till Sällskapet *Pro Sensu Communi*, och avlämnade till Utgivaren av *Stockholms-Posten*. Och som Sällskapet ej äger varken Guld eller Silver, kommer Priset att bestå blott i det bifall som skrif-

terne vinna, och som bevises därigenom, att de befordras till Trycket; den poetiska i *Stockholms-Posten*, den prosaiska särskilt. Stora Priset och Accessit åtskiljas genom ett förr eller senare i Tryckningstiden. Skaldestycket bör ej gärna vara längre än att det kan tryckas på 4 sidor in 4:to.

Vad stilen angår så väl i dessa skrifter, som vad förnuftige Auktorer dessutom behaga insända, gäller samma föreskrift som Sällskapet antagit för sina egna arbeten; nämligen, att de ej må innehålla *Ovett*. Vi tage här ovett i sin ursprungliga och allmänaste bemärkelse, det vill säga allt sådant som *icke är vett*. Men det gives ett vett för tankan, ett annat för uttrycket, ett annat för sederne: *sanning*, *smak* och *anständighet*. En Auktor som felar mot ett enda av dessa tre, anses för *ovettig*, och hans skrift kan ej gillas, ännu mindre få belöning.

Egentligen vill man nämna, i avseende på det pris-ämne som i år blivit utsatt, att lika så mycket Sällskapet värderar ett glättigt och kvickt skämt, lika så mycket, och ännu mer, hatar det den plumpa och personliga satiren.

Sällskapets Symbolum är denna *Horatii* vers: »*Scribendi recte Sapere est & principium & fons.*«

Som denna Inrättning icke är någon Orden, men ett Sällskap och ett Sällskap av förnuftige män, så finnes där ej, varken ceremonier eller hemligheter; uppfunne, de förre i brist av förnuft, de senare att förvilla det.

Av alla sätt att utforska sanningen, har man trott att offentligen anställde Disputations-Akter böra vara det säkraste; och av alla medel att utbreda den, ansett det tjänligaste att meddela den genom Dagblad som allmänt läsas. Det är därför som *Sällskapet pro Sensu Communi* är betänkt att som oftast i *Stockholms-Posten* utgiva Teser till allmänt skärskådande. Man ser utan svårighet det oändeliga företräde desse senare slags Disputations-Akter äga framför de vanliga, som vid Akademierna brukas. Ingen tid är här föreskriven. Inga Officianter nämnde.

Ingen Respondens, som alltid är berättigad att ha rätt; ingen Opponens skyldig att av höflighet säga *concedo*; ingen Preses med myndighet att befälla tystnad. Var och en kan enär han behagar, insända sina vederläggningar eller anmärkningar, vilka genast skola bliva införde i detta Dagblad. *Samfundet pro Sensu Communi*, lika villigt att emottaga upplysningar, som att giva dem, erkänner ej mer än en Domare: *Förnuftet*; söker ej mer än en ära: *Sanningens*.

Till ett försök har Sällskapet vid sistledne sammankomst beslutit att till allmän ventilation utgiva följande

Teser:

I.

TVå gånger två är fyra.

2.

Man må säga vad man vill, är en förvillad hjärna och ett fördärvat hjärta i den närmaste förening. En *Illuminat* är i själva sin natur en elak människa, eller ämne att bliva det.

3.

Vad smaken är för Auktorn, är samvetet för Medborgarn. Den förra, förnuftet som granskar vad man bör säga; det senare, förnuftet som dömer vad man bör göra.

4.

Vad är *Visbeten*? En jämnvikt mellan själens förmögenheter: känsla, bildning och urskillning. *Snillet*? samma jämnvikt med en högre grad av verkning. *Vettet*? en undervikt av känsla och inbildning. *Dårskapen* och *Talangerne*? en övervikt av de samma; endast åtskilde av mer och mindre. – Härav följer som

Korollarium, att en narr kan äga Talanger, men aldrig sant Snille.

5.

Den ålder vari vi leve, torde bliva en gåta för tillkommande släkter. Aldrig såg man sanningens ljus sprida en mera allmän och renare dag; aldrig lättro och vidskepelse, fördomar och villor sänka människor i en djupare förnedring.

6.

Medelålderns barbari var vida vägnar ej så nesligt, icke heller så farligt, som det varav vi nu hotas. Det var ett foster av okunnigheten, och skulle försvinna med henne. Man sov då och drömde; nu rasar man vaken. Man yrade då av mattighet, nu av blodfullhet och frosseri.

7.

För 7 sekler tillbaka trodde man allt vad man ej begrep, emedan man ingen ting visste: nu vet man mycket som man ej begriper, och därför tror man allt.

8.

Att tro en sak är för de fleste människor det samma, som att ej tänka därpå.

9.

Det är mycket i naturen som man ej förstår: vanlig undflykt av de lättrogne. Men man svarar ej till saken. Man bör säga: Det är mycket i naturen som är helt och hållet orimligt; mycket möjligt, som är omöjligt; många naturliga saker som äro alldeles onaturliga. – Annat är att en sak övergår min fattningsgåva, och annat att den strider mot det allmänna förnuftet; annat att materien är delbar i oändelighet, och annat att en del är större än det hela.

10.

Ingen ting kan vara löjligare än att se en hop folk som söka pruta på vantron; som vilja utstaka en medelväg mellan vidskepelsen och förnuftet, som vilja utmärka gränsen av ett lagom i ursinnighet; och som inbilla sig vara kloke med mindre grader vanvett. Ser man då ej att allt är sant eller falskt, möjligt eller omöjligt; att häruti ej finns något mer eller mindre, några storheter som låta mäta sig. Av alla saker som strida mot förnuftet, bör man tro allt, eller intet. Det är alldeles icke orimligare att 2 gånger 2 är 1000, än att 2 gånger 2 är 5; och att en och samma kropp kan på en och samma tid även så väl vara här och i Kina, som här och i Tälje.

11.

Det förargar oss när vi höre att så mycket klokt och hederligt folk endast nöja sig med att skratta åt den stora mängd av bedragande narrar som överflöda i vårt tidevarv: *Guldmakare, Swedenborgianer, Mesmerianer, Somnambulister, Andars framkallare, Skattsökare, Nummerpunkterare, Universaldroppmakare, &c. &c.* Oss tyckes att dessa upptåg passera allt skämt, och borde bemötas i följd därav. Må dessa narrar tro för sig vad dem lyfter, men så snart de försöka att utbreda satser som förnedra människosläktet, som fördärva själva källorne av allmänna förnuftet, då synes oss att tid vore till ett allvarsammare beivrande.

12.

Men om Regeringen, sysselsatt med högre omsorger, ej giver sig möda att kasta ögat på dessa dårskaper, huru kommer dock till, att var och en brav karl ej själv gör sig rätt? Ty att säga en upp i synen: »Jag skall giva er uppenbarelsen, jag skall visa er i sömnen vad ni vaken ej kunnat upptäcka, ni skall se in uti er, in uti andra, finna edra och deras sjukdomar, säga botemedlen därför, spå tillkommande ting;« vad är det annat än att säga, »Min Herre ni är en narr, ett dumhuvud, som skall låta inbilla

er allt vad jag behagar?« Jag frågar, vad man i allmänhet plägar svara på sådant tilltal?

13.

Vad är det som gör bedragande Charlataner av sämre klassen? Egennytta och penningelystnad. – I den bättre världen? begäret till ett namn och det vackra könets ynnest. Oftast är mystären av föregivne kunskaper endast lånad till pretext för mystären av ett rendez-vous. Det lilla ordet, som Horatius ganska naivt nämner såsom orsaken till så många blodiga krig: *Et fuit ante Helenam c... tæterrima belli Causa*, har ock varit det till de flesta mirakulösa syner och kurer.

14.

Huru skall man förklara, att på en och samma tid den högsta filosofi och de ytterligaste dårskaper behärska Europa? Se här, huru vi fatta det. Det syns som det mänskliga Sinnets förmögenheter hava i sistförflutne sekler fått en allmän stöt till uppväckelse och utveckling; denna stöt har verkat med lika kraft i motsatta direktioner, allt efter den vändning till rätt eller falskt som naturen givit åt särskilde individer. Härav följer, att då våldanade själar skulle lyfta sig upp till högsta grad av ljus, skulle de vanlytte likaså rasa fram till högsta galenskap.

15.

Halv kunskap är farligare än okunnighet, skymning värre än mörker. Den blinde vet att han ej ser, och lämnar sig åt en ledare. Den skumögde går djärvt fram, och tror sig stiga på fast grund, då han kliver sig ned i smutsen.

16.

Det är ej blott om Poesien, men varje kunskap som helst, som bör sägas med Pope: *drick djupt eller smaka ej*.

17.

Ju heligare Person, dess större är brottet att vilja pryda sig med dess namn, utan att äga dess förtjänst. Den förhatligaste Charlatan av alla Charlataner, är den som charlataniserar med ära och dygd.

18.

Hopen söker äreställen: Snillet, Dygden, Filosofen ära. *Höga Gudinna*, säger den Vise, *upptag mig i din vänskap, att jag må dela din dyrkan!* – *Milda Drottning*, ropar Dåren, *påkläd mig ditt livré, att jag må lysa för hopens ögon!*

19.

Ordens-Ceremonier voro fordom ett medel att dölja kunskaper som därunder förborgades, nu att giva misstanka om kunskaper som ej ägas.

20.

Nämn oss en stor Ordens-Vurm, som ej varit en liten människa.

FILOSOFEN PÅ LANDSVÄGEN;

eller

Fria Tankar i Litteratur, Filosofi och Moral, sedan
d. 11 Julii 1792, under en Resa åt Södra Sverige.

Anmälan.

Alla de, som färdas en och samma väg, se nödvändigtvis samma föremål. Men av tusende sådane skall till äventyrs ej en enda, på tusen mils väg, haft en enda tanka precis den samma, som någon av de övriga nichundrade nittienie. I stället att därför, som så många andra gjort, beskriva vad jag sett, och min Kusk

bättre sett, och alla efterkommande Resande med deras Kuskar skola se, emellan Stockholm och Ystad; har det fallit mig in, att för Samtid och Eftervärld uppenbara vad jag tänkt, och vad efter all sannolikhet ingen annan tänkt på dessa 70 mils väg. — »Men (torde någre Kritiske Läsare säga), vad hindrar att dessa Tankar kunnat lika så väl blivit tänkte i er kammare? Ni skulle därmed hava bespart edra skjutspenningar: ingen fara att icke *då*, edert lärda verk blivit skattat vad det er kostat, och« — — — Jag förstår, M. Herrar: komplimenten är god och jag värderar ett glatt stickord så högt jag föraktar ett argt och plump ovelt. *Ett gott skämt*, säger *Saadi*, *är svårare att finna, än tjugu stora skällsord*. Men här är ej frågan om vad möjeligen kunnat hända, men vad verkligen hänt. Jag har ej rest för att tänka; men jag har ej kunnat alldeles hindra mig ifrån att tänka medan jag rest. Emellertid, och för att visa huru litet skryt man bör finna i denna försäkran, och att förlika mine Läsares Kritiska ära med min egen Auktorliga; så antagom en distinktion. Det finnes tvenne slags Tanka, liksom tvenne slags rörelse: en *aktiv*, och en *passiv*; den förra en egen kraft, den senare ett överlämnande; den ena en förtjänst, tillhörig Snillet; den andra en nödvändighet för var människa med Sinnen. Nu tillåter jag själv, att man hänför mina Tankar till sista slaget, såsom blotta intryck, perceptioner, apperçuer, eller vad man behagar kalla dem. Andre äro ock föga möjelige, vid den ständiga skuffning en åkande Själ måste erfara av rörelsen, bullret och evigt växlande objekter. Och att nu mera icke må lämnas minsta rum till tvivelsmål, det oftanämnde Reflexioner ju sannfärdeligen, som sagt är, blivit födde på stora landsvägen, av de föremål ögat omfarit; så har jag med någre ord framför varje tanka tecknat bilden varav hon väcktes, jämte någon av transitionerne. De som någon gång givit akt, med vad otrolig hastighet, även ock under vilan och lugnet av en Studerkammare, tusen mellanidéer, alla födde av varandra, sammanbinda tvenne sinsemellan till

utseendet allsintet besläktade begrepp, lära mindre förundras, om vid rullande hjul, på en ojämn väg, backe upp och backe ner, själen gjort mer än vanligen stora språng, och om således förhållandet mellan moder-idéen och dess framställda avkomling, här ännu mindre än vanligen skönjes.... Men jag ärnade endast med två ord *Anmäla* mitt lilla försök, och redan är jag ett gott stycke på vägen att göra ett *Företal*: så outsägeligen kärt, och så outöseligen rikt är det lilla ämnet: *Jag*, för var och en Auktor, och sanningen att säga, så äro vi däruti Auktorer något var; ty i vilken Församling, stor eller liten, Sockenstämma, Riksmöte, Orden, Te-Konselj, Divan, National-Assemblée?... Apropå av *National-Assemblée*: A l'ordre! hörs Läsaren ropa – Jag lyder då; och skyndar att i Stockholms-Posten framställa en av mina Dagsresor till prov. Vore denna nog lycklig, att kunna behaga den vördnadsvärda Allmänheten, vilket ej kan slå felt, så vida vi Auktorer (*Se Kallundborgs Krönika*) med *Allmänhet* förstå *Sju eller Åtta goda vänner* – ; så skola de övriga ofördröjeligen följa. Vad stilen angår, så i fall där ej finnes den glans, den täckhet, de fina behag, med ett ord: den *goda Ton*, som är så egentlig för Huvudstadens Skribenter; då besinne man endast, att jag ej haft den lyckan att författa som de, på en Siden-Soffa, vid ett Mahogene-Bord, i ett välstädat, ljust, parfymerat rum, och vid hemkomsten från Couren, eller Börs-Assembléen, eller en vacker Aktris' Toilette, eller Svenska Akademiens Sammankomst... men att jag tecknat mina tankar i Hållstugor, på Träbänkar, med Gästgivarepennor. Även anhålles till slut, att om en mjältsjuk Läsare skulle finna här och där någon glättig tanke (det Gud give!), han därför ej strax må fördöma den såsom falsk eller dåraktig. Det är, nämligen, en nog allmän och lika felaktig tro hos mine käre Landsmän, att ett arbetes grundlighet bör bevisas genom dess ledsamhet; och att en Auktor som ler, har nödvändigt orätt. Tvärtom törs jag påstå, att Förnuft och Sanning äro naturligen glädjens vänner; att

det nyttiga, roligt, är dubbelt nyttigt; och att graviteten i Skrif-
ter så väl som i uppsyn, i gång och åtbörd, är mer än ofta en
mask för tomt huvud. Det mest gravitetiska djur på jorden är,
som man vet, Oxen: men vad tänker ni om hans grundlighet?

Fjärde Dagsresan.

(Backarne.)

En Auktors rykte är som ett tungt lass i en brådstört brant:
ingen punkt för vila; ett steg i var blick; högre upp, eller till-
baka. – Fatta mod, unge Man! Rättnu hinner du höjden. – Du
har hunnit den... och stupar.

(Bönder, Skjutsbästar – Kung och Folk.)

Lyckligt, och tre gånger lyckligt det Land, vars Konungar älska
sitt Folk till den höjd, som Svenska Bonden sina Hästar! –
Nationer, begären ej *Epikteter* till Regenter! Begären ej att an-
ses för likar av dem eder dyrkan förgudat! Önsken dem endast
av Himlen nåd, att väl fatta denna Sanning: *Död Häst drar ej
kärra: utkörd Häst drar ej fram.*

(Kuskar.)

O Kuskar! när skolen I en gång finna, att Piskan är skapad för
Hästens skull, icke Hästen för Piskans.

(Bondhästar; Kungsbästar; Stallstat; Höga Tjänster.)

Huru många förnäma hava ej att tacka Fänamen för sin hög-
het? och vad gräslig mängd mindre av stora Herrar i världen,
om den gode Guden icke tillåtit Hästar och Hundar födas!

(Åker; ojämn växt – Snillen.)

En god Åker är ej den, där tre, fyra strån giva 20:de kornet;
men där hela skörden ger 10: så är icke heller ett förträffligt

Verk, var man finner här och där en lysande rad, men där allt är jämn styrka.

(*Åkerbruk – Regeringssätt.*)

Det händer någon gång att en förträffligt god Åker, fast illa hävdad, ger tämligt god skörd. Det är även sant, att den bästa odling icke alltid segrar på en vild naturs motstånd. Men om någon därav ville göra den slutsats, att det ej gör till saken huru illa en Åker hävdas, allenast jorden är god; och så tvärtom; vem skulle ej se att en dylik raisonneur vore en Narr, eller en Skälm? – Nu är denna slutsats precis den samma, som göres av vissa Despotismens försvarare: »Alla Regeringssätt äro goda, där Folket äger dygd: en fördärvad Nation är alltid olycklig, fast med den bästa Regeringsform; därför, så gott att hon äger den sämsta, att hon äger allsingen, att hon lämnar sig blint åt en endas nycker.» – En klok, ärlig man skall döma tvärtom: »Det är icke ett Samhälle av Sokrater, skall han säga, som behöver regeras. Men därför att denna jord är så elak, begär hon odling: och därför att denna Nation är så fördärvad, så låg, så okunnig, så oenig, så avundsjuk, så egenlyttig, så utan all känsla för allmänt väl; just därför är det, hon tarvar att styras efter de bästa Regeringslagar, dem en elak Regent väl någon gång trotsar, men utom vilka den elake bliver värre, och den gode ej länge är det. Klippan, Öknen, Moraset hava blivit till Åkrar; och aldrig ännu var ett Folk så förnedrat, som ej kunde hjälpas, så länge det icke avsagt sig även *Rättigheten* därtill.«

(*Nattkvarter; Tingsbyggnad; Domstol.*)

Fordom svarade Konungarne endast under Guds Dom. Senare tider hava stiftat en Underrätt, icke mindre fruktad, och mer snar att döma: det är *Allmänhetens* Domstol i ett upplyst Land –

Men där Upplýsning ej finnes, där finnes ock ingen *Allmän-*

bet: där finns blott en *Pöbel* som *åker* i Vagn, och en annan som går till fots; en som sover på iderdun, och en som sover på halm.

(*Farlig väg; Mörker; Säkerhet.*)

Att tro, är det samma för de flesta människor, som *att ej tänka därpå*. De göra med sin Religion, som man gör med sin Mätress: man fruktar en undersökning; man blundar, och är lycklig.

(*Dårhuset i V—*)

Konungarnes bruk uti fordna tider, att löna en Narr bland sine Hovmän, skulle tyckas bevisa att de övriga icke voro det. —

Om Dårhushjon påfunnit en Religion, hade första grundsatsen sannolikt blivit — att förkasta Förnuftet; om Tjuvar och Skälmar: — att neka Dygdens moraliska värde. —

Då är ett Folk kommit till den lägsta förnedring i Vett och Seder, när blott behöves att ha sunt förnuft, för att vara ett *Snille*; och att ej hava stulit på allmän landsväg, för att heta en *ärlig Man*.

(*Askan av J—*)

Som det är onekligt, att aldrig Eldsvådor uppkommit utan av eld, ej heller Trätor om man ej talt, ej heller Slagsmål om man ej ägt sina händers fria bruk; så skulle ock följa lika klart för vissa djupsinniga huvun, att förening och säkerhet säkrast vinnes hos ett Folk genom följande trenne medel: *Mörker; Tystnad och Bojor*.

(*Regementsmötet i — —*)

En vis Politik vore den av en Regent, som sade till sig själv: »Under det mina Grannar inbördes tävla, att uppsätta Arméer som de ej kunna besolda; skall jag genom en god hushållning

blott sätta mig i stånd, att besolda Arméer, som jag ej behöver uppsätta.«

(*Galgbacken vid — —*)

Den tid har kommit, då människors blod börjat anses av något värde. Dödsstraffen bliva allt mer och mer sällsynte; och någre Regenter hava gått så långt i mildhet, att de alldeles sökt avskaffa dem. Då de ryst vid att spilla missdådares blod, hava de bevist för Europa, att det ej måste varit utan ömmaste känslor av mänsklighet och nåd, som de bortkastat millioner oskyldiges liv såsom stoft på slaktningsfälten. —

Andra Dagsresan.

(*Taskspelarn: Bondhopen.*)

Att göra lycka i världen, fordras endast att väl veta taga sin tid. Hade *Cagliostro* förstått att låta sig födas tvåtusen år förr, hos en okunnig Nation; så hade han nu kunnat vara *Gud*, i stället för *Charlatan*.

(*Trägården.*)

Vitterhet och *Upplysning* äro alster av samma träd: det är *Blomman* och *Frukten*. En systematisk Despot bör förbjuda all *Snilleövning*; vore det också ej annat, än *Charader* och *Anagrammer*.

(*Häradstinget i —*)

En *Entusiast* har alltid stöd av en Part: en *oväldig Domare* gör sig alla till ovänner. Man älskar hellre att lastas i allt, än att berömmas med inskränkning. Det förra kan uttydas som följd av fiendskap, och mister därmed sin vikt; det senare däremot har allt utseende av rättvisa. Gör rätt åt alla; och du skall njuta den av ingen.

(*Herrn och Drängarne.*)

Det är ett lika gammalt bruk, att säga om Hovmän allt det onda *man vill*, som att säga om Konungar allt det goda *man måste*. Men medger man ej allmänt, att Hovet skapas av Monarken, och Monarken av sitt Hov? – Eller skulle endast här den gamla regeln ha ett undantag: *Dis-moi qui tu hantes, & je dirai qui tu es.*

(*Den krävstinne Köpmannen.*)

Välsignom Naturens välgörande hand, som skänkt människorne *högmödet* i omvänt förhållande mot *förståndet*.

(*Fjärilen – Känslighet; Svaghet – Snille.*)

Känna *hastigt*; och känna *djupt*: se där hela grunden till Skaldens, Orators, Artistens Snille. Undra därför ej, om de lättare såras än vanlige människor. Det knappålstyng, som genom-bårar Fjäriln, hinner ej fram genom Björnens hud.

(*Hästar; Hästmänniskor – Ärlighet; Plumpbet.*)

Ära och Dygd i fornda dagar voro ofta förente med grovhet i omgänget: största artighet och belevnhet är i våra tider lika ofta en mask för det nedrigaste tänkesätt. Därav trodde man någon gång, med en vanligt falsk slutkonst, att en belevad man var nödvändigt en falsk människa; men en högbröstad ställning, en påsittande hatt, en uppsyn som för att stängas, ett tal som för att bitas, en gång som för att trampa, voro säkra bevis av Ärlighet, Dygd, gammal Götisk Heder.

(*Favorit-Hästar – Nero – Borgmästare.*)

Det är en stor skillnad mellan *Gunstlingar* och *Vänner*. Man vill *högakts* av en Vän: blint tjänas av en Gunstling. Favoriter väljas då helst bland dem man föraktar, och inför vilka man ej behöver rodna för sina fel. Härav förklaras vad någon gång

hänt, att en Kung av mycket Snille valt gemenligen till Gunstlingar de dummaste vid sitt Hov. Då Nero i nåder befordrade sin Häst till Borgmästare i Rom, var det icke en Vän men en Favorit som han upphöjde.

(*Hat och Kärlek på Landsbygden.*)

Alla naturliga passioner hade i barbariets tidevarv en större energi. De äro i senare tid dels *kvävida* genom tusende band av Religion, Lagar, Seder, Anständighet; dels *försvagade* till sin styrka som delts på flere: (ty det synes som Känslan, ej mindre än Snillet, endast ägde en viss given fond att använda). I avlägsne Landsorter, och bland ringare folk kan man ännu finna en Vän i *faran*, och en Fiende *intill döden*; men i Huvudstadens ypperst belevade värld har man ingen att *slåss före*, och ingen att *slåss med*. Man tjänar där utan ömhet, och förtrycker utan hat.

(*Utsökning; Kautionist.*)

Största Vänskapsprov var i gamla tider, att gå i *döden*... nu i *borgen* för en Vän.

(*Skomakaren i Rännstenen.*)

Den liderligaste Skomakare kastar ej någon skugga på Skomakare-Professionen: och en Matematikus på stegel förringar ej därmed Matematikens värde. Varföre vill man då räkna Vitterheten till skam, om någre dess idkare söla sig i laster, eller utsväva i dårskaper? Männe ej därför, att Smaken är i närmarer släkt med *hjärtat* än med *huvudet*? och att känslan av det sköna i Moralen och Konsterne, är naturligen en och samma?

(*Tiggarn.*)

Dumt folk berömma ett *Gott hjärta* av samma grund, som Tiggarn *Frikostighet*.

(*Kyrkogården.*)

Alla döde *Auktorer* hava en stor förtjänst framför de levande. Vilken är den? – De äro döde.

(*Sockenstämma; Riksmöten; Skrål; Oanständighet.*)

Man talar ej högt vid Despoters Hov. Sådant vore en *oanständighet*;* det vill säga, det största av alla brott i den stora världen. Därav följer att allt som är av stor vikt, av ett allmänt intresse; som rör människans rätt, Lagen, Friheten, Samhället; äro ämnen dem anständigheten förbjuder att vidröra. Man kan icke tala i dessa ämnen, utan att känna en viss värma som höjer ljudet. Lögnen, Sveket och Smickret viska; men Sanningen har stark lunga. I fria Stater, där man handlar om stora ämnen, och för stora Församlingar, och från höga Tribuner, är det alldeles nödvändigt att tala med hög stämma. Vilka oanständiga Regeringssätt!

(*Skymningen.*)

Den vidd man ser, är alltid mindre än den man bildar sig. Det är blott åt en *okänd* grad av förtjänst, som man giver ett *oinskränkt* mått av vördnad. Det största Snille, och den rikaste Köpman, mista halva sitt anseende från den stund man vet skatta dem.

(*Floden och Bäck.*)

Varför går du så tyst? sade spotsk till *Floden* en sorlande *Bäck*, son av gårdagens regn, och dansande mellan stenarna. – Därför, svarade *Floden*, att man känner mitt hemvist. De djur jag närar, de kölar jag bär, dessa fruktbara dälдер som omge min bädd, dessa friska alar som di min barm... allt säger mitt lopp; allt vittnar min styrka, mitt djup, mitt gagn. Men du, lilla *Bäck*!

* Eller vanligare och vackrare: *indecence*.

höj upp ditt sorl, för att Byns barn än i dag må komma och se ditt skum, och höra ditt sus, och somna därvid; och i morgon, då Solen förtorkat ditt sköte, kunna säga: *Här flöt han.*

(Isberget och Kullen.)

Vi stiger du ej hit upp! sade *Berget* till *Kullen*; och sköt sin isiga hjässa mot skyn. – Du gäckar mig, Broder! var *Kullens* svar; men jag ler åt ditt förakt. Se ner från din höjd, och betrakta den nytta jag gör Naturen: mina blomstrande Ängar, mina fruktbara trögårdar, de feta hjordar som beta mitt gräs, den lycklige skördarn vars svett jag belönar. Men du, tunga börda på en suckande Moders bröst! vad är *ditt* gagn? Ingen växt, intet djur kan finna ett skygd i ditt kalla sköte. Den välgörande Solen fåfängt gjuter på dig sina närmsta strålar: du lånar dess glans, men ej dess värma att livgiva världen. Behåll din höghet! var nöjd att förvåna. Min sällare lott är att gagna, och väl-signas.

STRÖDDE REFLEXIONER, i Litteratur, Filosofi och Moral, tjänande till svit av *Filosofen på Landsvägen.**

En Poet kan vara skyldig att *berömma* sin Konungs gärningar, men icke att *gilla* dem.

* * *

Att *smickra*, är att berömma *över hövan*; och *utan mening*. Härav följer, att icke allt överdrivit beröm är Smicker. Känslans, Passionens, Entusiasmens språk är ofta falskt, men aldrig förställt. En älskare, som säger en småtäck Flicka, att hon är en Gudinna i Skönhet och behag; att Solens blickar aldrig sänkt sig ännu till något fullkomligare på jorden; – en av tacksamhet hänryckt Undersåte, som jämför sin Konung med Titus och Antoninus, skulle han än ehuru mycket vara under dem i förtjänst – giva båda ett beröm, som kanske är falskt, kanske löjligt för alla andra, men sant i deras känsla: följakteligen ej Smicker.

* Denna titel torde behöva en apologi. Att döma av den mängd platta, utslitna, välmenta maximer, sentenser, moraliske lärdomar, dygdereglor, uppställde i antiteser och tvungne liknelser, som alltid och allestädes, men i synnerhet för några år sedan översvämmade våra Dagblad; vore ej underligt, om Allmänheten fattat största avsmak och förakt för denna Litteratur-gren. Emedlertid när man besinnar, att ROCHEFOUCAULD, LA BRUYERE med flere gjort sig odödliga genom detta slags försök; så torde man lätt finna, att det här som i andra fall mindre är slaget än sättet som bör förkastas. – Regeln för dessa slags sammansättningar är, att var och en tanka skall livligen röra Läsaren, antingen genom sin *nyhet*, eller sin *styrka*, eller sin *dristighet*, eller sin *finhet*; framför allt genom sin *fruktsamhet*, det vill säga, den egenskap att inom några rader innesluta fröet till en hel avhandling. I sådant fall äga dylika Reflexioner tvenne förtjänster, den ena att fästa sig djupt i minnet; den andra att låta Läsaren själv få tänka, eller tro sig göra det. – Litteratörer, som antingen av sjuklighet, eller omväxlande göromål, icke straxt kunna sätta sig till att utarbета de ämnen de penetrerat sig med, tror jag alltid gjorde väl, om de genom dylike koncentrerade Reflexioner bevarade åt en tillkommande utveckling, hela styrkan och livligheten av ämnet i sin avlelse.

Författ. Anmärkn.

Den oväldigaste Domare är ej dygdigare än de. Men däremot den kalla, orörda mannen, som, mot bättre vett och mening, giver samma beröm, den allena är *Smickrare*, är föraktelig, låg, straffbar.

* * *

Hopen beundrar det medelmåttigaste infall, den vanligaste gärning, det ringaste tecken av förtjänst hos de Store: *Filosofen* likaså, men av olika skäl. De förre tänka att allt är stort, som görs och talas av de Store: den senare förstår ej, att något medelmåttigt en gång kan möjligen komma från så bortskämda varelser.

* * *

Det är tvenne saker, som aldrig Allmänheten kan läras: att *förstå* det simpla – och att ej *förstå* det obegripliga.

* * *

En Auktor verkar ej på Regeringen utan förmedelst en *upplyst Allmänhets* Högsta Rätt. Han är en Anklagare, en Referent; det tillhör honom att framdraga och utreda målet inför Allmänhetens Domstol. Där denna saknas, är Anklagaren en *frondör*; och Referenten en *narr*; som andrager för tomma väggarne.

* * *

Naturens tillstånd var en strid, Man mot Man; de fleste *Samhällets* – en strid, Band mot Band. Att fördöma *Egoismen*, och berömma *Esprit de Corps*; är att ivra mot Tjyvar, och prisa Stråtrövare.

* * *

Kryparn och *Översittarn* äro båda lika mycket pultroner av högmod. Den förre vill tigga... den senare skrämma sig från ett förakt, som de känna sig förtjäna. Också ser man som oftast, att samma Person spelar ömsom båda roller.

* * *

Det är en slug Politik, som döljer Orientaliske Kejsarnes ansikte för Folkets åsyn. Människorna vörda ej uppriktigt något annat, än vad de ej se.

* * *

Den förste som föll på den orimliga tankan att göra Allmänheten till Domare i Vittra mål – helt säkert var det en Auktor som blivit fördömd vid Kännares Domstol. Det finns i Riket föga mer än 200 erkände Domare i Juridiske mål; icke mer än 12 som sitta i Konungens Högsta Rätt. Tror man då, att det fordras mindre skicklighet att döma ett *Poem* än en *Ägotvist*? – Det finns dock icke en, som ej med minne och flit kan bliva en god Lagkarl; då den bästa uppfostran med det ihärdigaste bemödande aldrig var i stånd att ge Snille och smak.

* * *

Visse Auktorer göra med Allmänheten, såsom Ryska Allmogen med sina Hustrur: de piska den, för att visa huru mycket de älska den.

* * *

Den som känner sig *föraktad*, gör allt i världen för att bli *hatad*.

* * *

En beständig vänskap är ofta ej annat än högmodet att icke bekänna sig *dupe*.

* * *

Då människan skapade Gud, efter sitt beläte, huru väl om det allestäds skett på modellet av en hederlig karl. Lyckligt ännu, om hon endast gjort sig föraktlig i *Guds* ögon! Men där, var hon gjort sina Gudar till Tyranner, gav hon Tyrannerne Guds makt. – Olyckliga Asien! så helgades evigt din träldoms fjätt-rar; så upphörde all rätt på Nationernes sida, all plikt på Monarkens. Människor blevo en egendom; deras liv en förläning: Förnuftets bruk blev ett brott, minsta klagan ett uppror,

Tro och Lydnad de enda dygder: Förtjänsten försvann, till och med till namnet; för Rättvisa kom *Nåd* – och Despoten sade: »Om jag är Nådig, då jag belönar en dygdig och vis man; huru mycket mera Nådig, då jag upphöjer en dum skurk. Välan, man skall ej säga, att någon Konung på jorden varit Nådigare än jag.«

* * *

Det är en elak kompliment åt Konungamakten att misstänka alla Upplysta för *Republikaner*; liksom den åt Religionen, att tro alla Snillen vara *Fritänkare*.

* * *

Av all *Aristokrati* är den *Hierarkiska* svårast. All annan förtrycker blott för *Statens bästa*: denna plundrar ock för *Guds ära*.

* * *

Det grymmaste i världen är att vilja beröva en krympling sina Kryckor; men det orimligaste i världen vore att säga: *Som Kryckor finnas; bör ingen gå på sina fötter. – Som Kryckor finnas; bör man linda och ledvrida alla barn i vaggan.*

* * *

Någon gång när man ser de personer som allmänt älskas, känner en bra karl sig nästan frestad att söka Allmänhetens hat.

* * *

Optiken lär oss, att det endast är genom Omdömet's övning, som Flugan till en halv tums avstånd icke synes oss lika stor som Örnen på 30 famnar. – Det är vår Uppllysning som gör, att vi nu icke se annat än Flugor, där våra Förfäder sågo Örnar. – O Titlars klang! Blodets glans! Stjärnors prakt!... Er tid är ej mer.

* * *

Förbannelse på dens mull, som först tackade för en Nåd då han åtnjöt en Rättvisa! Utom denna fördom hade Despoten aldrig funnit ett band att fjättra den redliges dygd.

* * *

Man beundrar som *Store Män* desse Ålderdomens Patrioter, vilka uppoffrade alla band av Vänskap, Släktskap, egen Välfärd och Livet för att frälsa sitt Fädernesland. Men bör man ej dubbelt beundra styrkan hos *Store Hovmän*, som uppoffra Friheten, Äran, Dygden, för att tjäna en Despot? Dessa höga motiver av Seklers lov, av ett helt Folks dyrkan; denna höga känsla av kärlek för Fosterlandet, vilka eldat Catoners och Bruters själ – allt detta bör utan svårighet kunna lyfta människan över sig själv; giva kraft och mod åt det svagaste hjärta. Rom gav ärestoder: Despoten, en nådig blick.

* * *

Varför hava ej Samhällen instiktat dagar att fira åminnelsen av sina olyckor, så väl som av sina lyckliga händelser? Vilka Tyranner skulle å nyo hava smitt våra bojor, – vilka fiender å nyo nederlagt våra härar, om vi invigt en Högtidsdag om året att begå minnet av *Stockholms blodbad* – av *Poltava slag*.

* * *

Ingen Stor Man är sådan i sin Kammartjänares ögon; är ett gammalt och sant ordspråk: icke därför att alltid ett nära omgänge upptäcker brister varvid vördnaden förloras – ty med den som fullkomligen visste dölja sina fel, och med den som inga ägde, vore saken densamma: men därför att en Ängel, en Seraf, en Gud skulle mista i sin aktning den stund de tilläto att man såg dem i synen.

* * *

Det retligaste Gud skapte, var en Auktors fiber. Han lever, lik spindeln, i varje tråd av sin väv.

* * *

Det gives ett *kurage* för huvudet, såsom för hjärtat; och brist på Snille är någon gång ej annat än brist på mod. Att förlita sig på sig själv, är att fördubbla sin förmåga.

* * *

Då jag ser huru lyckan ofta födes av olyckan, och vår nytta av våra fel, darrar jag mången gång att ha sluppit en fara eller undvikit en galenskap.

* * *

I fall det tillhör en klok man att rådfråga, så följer att endast en narr kan råda. Varför misstro mig själv, för att tro en som ej misstror sig? Är ej lika så gott att göra sin egen som andras dårskap?

* * *

Att självmant tillägga sig en Last, är att skryta med *två* Dygder. Jag har det felet *att ej kunna bushålla*; vill säga: den Dygden *att vara frikostig*... den svagheten *att lätt stickna*; vill säga: den förtjänsten *att snart förlåta*. Lägg härtil det ädelmodet att själv bekänna sina fel.

* * *

En mycket fin blygsamhet, eller mycket grov avund, är att rodna vid sina Vänners beröm.

* * *

Det är ej nog, att hava skrivit förträffliga arbeten, man måste ock aldrig hava skrivit något odugligt. En enda svaghet fläckar Hjältens hela ära: ett enda medelmåttigt försök – Auktorens. Det är dock tillåtit den förre, att göra likgiltiga saker: men allt vad ej hedrar Snillet, vanhedrar.

* * *

Man uppsöker felen i en Författares leverne, då man ej finner dem i hans skrifter.

* * *

Intet dumhuvud är så säker, att ej kunna skriva lika goda vers med *Leopold*; som en podagrisk Man, att ej kunna göra samma entrechats som *Marcadet*.

* * *

Filosofen påstår, att det endast är Hazarden – den Kristne, Nåden – som kan frälsa från last och synd. Bägge äro de närmare att falla än den, som helt enfaldigt tror att det beror av honom själv att vara dygdig eller icke. Den som misstror sin styrka är redan övervunnen till hälften. Säg dig frimodigt: Jag är dygdig i dag; därför är det mig omöjligt att icke vara det i morgon, i övermorgon, i hela min livstid.

* * *

Att rätta sitt uppförande efter andras råd, är att göra sig kläder efter andras mått.

* * *

»Säg mig uppriktigt: har mitt Arbete några fel.« – Det betyder med andra ord: »Säg mig uppriktigt, om ni tror er ha bättre smak, bättre omdöme än jag?» – Ingen annan än en Narr, eller en mycket god Vän, kan svara på denna fråga.

* * *

Delicatesse i Smaken är i avseende på Vitterhet, som i avseende på Könet, icke alltid att skryta med. Den härrör ofta av brist på styrka, av oförmögenhet att mer njuta.

* * *

Hos en man av sant snille, som hos en man av full hälsa, är alstrandet alltid ett styrkans utbrott: men vanan hos båda leder

ofta till debauche. En gammal uttrimmad Rimmare rimmar ännu, sen där kommer klara vattnet.

* * *

De moderna Språken förhålla sig till de gamla,* såsom Nyckelharpur till Davids Harpa. Att med så olika instrumenter giva Åhörarne lika nöje, fordras lika Snille men hos de Nyare dubbel Konst.

* * *

Snillet och Hjärtat söka båda en ideal: den ena för högsta Skönhet; den andra för högsta Väl – och ingendera finner den.

* * *

Det är rart att finna Vänner som bistå oss i nöden; men kanske ännu rarare, dem som älska oss i lyckan.

* * *

I Vänskapens nöjen ger man allt med sig, och ingen ting ifrån sig. Om den ena är lycklig, är det nog för båda. Men nu – i detta liv, så fullt av kval, är det ej långt mera sannolikt att av tvenne människor en i sänder är lycklig, än att någon är det beständigt? Det är då visst, att om icke känslan knöte Vänskapens band, borde egennyttnan göra det. Vem bör ej söka ett tillstånd, där all lycka är dubbel, och all olycka blott en hälft?

* * *

Var enda falsk tanke, vart enda lågt uttryck, känns såsom en örfil på Smakens kind – och fråga sedan Granskarn: Vad angår dig *Anser*s dumheter?*

* * *

* Grekers och Romares.

** *Anser*, en elak Versmakare i Rom, känd av *Virgilii* calembour: *Interstrepit Anser Olores*.

Allmänheten känner ganska väl att Snillet är en utomordentlig sak: därför tror den att allt utomordentligt är Snille.

* * *

En enda Nedrighet är nog, att fläcka en Mans hela levnad: varför icke en enda Dygdig gärning, att utplåna alla fel. – Om det är lättare att under hela sin livstid vara dygdig än lastbar; då är det med rättvisa man antagit detta tänkesätt. Men skulle, som någre påstå, människan av naturen vara böjd till det onda; eller, vad som är mera sant, om dess lycksalighet i Samhället som oftast är i motsats med dess medborgares, om fördelen av rovet är närmare och säkrare än av offret; om Lagarne, utan att belöna Dygden, endast straffa det svaga i brottet och det dumma i dess utövning; om Samvetet, jag vill säga den övertygelse vi i barndomen på god tro antagit, om Dygdens och Lyckans, Lastens och Olyckans osvikliga förening, vid vårt inträde i världen och genom hela vår livstid vederlägges av vår egen och andras erfarenhet; om hela Naturen ropar till oss utan återvändo: *Inkräkta, och var lycklig!* – då, medgivom att denna sats är lika orimlig som barbarisk. – Men Allmänheten, som Enskilde, finner endast Sanningen där hon finner sin Egennytta.

* * *

Man säger: *Falla* i laster och *Upphöja sig* till dygder – Visa ej dessa talesätt, att det ena är en tyngd, en naturlig drift som människan äger; det andra ett bemödande, en spänning, som hon själv måste giva sig? Men nu gav Naturen ej mer än en enda och samma kraft: den stora, allmänna gravitationen till lycksalighet. Regenter! Lagstiftare! vems bliver felet, om laster och brott äro satta i denna medelpunkt?

* * *

Det är icke Triumfen, icke ett skallande beröm, som Snillet fordrar till sin belöning. Det är endast det tysta medvetande som säger: *Man känner mig.*

* * *

Starka själar taga icke lätt intryck, men behålla dem desto längre. Stålet värmes icke hastigt; men en gång glödgat, behåller det sin värma medan Blyet tie gånger hinner smälta och bli kallt.

* * *

Medelmåttan borde göra av ren politik vad hon ofta gör av nödvändighet: insvepa sig i mörker. Ett helt, medelmåttigt, begripligt Poem, Avhandling, eller vad helst, hålles av alla för medelmåttigt; men en medelmåttig rad här och där bland obegripligheter, slår som blixten med förundran. – Därför att vanligen barnen jollra, så anses för snilledrag minsta förnuftiga ord de säga.

* * *

Paradoxer äro för det goda Vettet, vad Burlesken är för den goda Smaken.

* * *

Ett Folk bör ej önska att dess Vitterhet skyndar för fort till sitt zenit. All höjd av fullkomlighet är gränsen till fall. Denna gräns är ett huvudhår. Allt däröver är fel: över *Pindarus*, galenskap; över *Rousseau*, brottfall; över *Tacitus*, natt. Efterkommande Snillen skola förtvivla, eller störta. – Varför stanna de ej vid höjden? – Därför att Snillet söker ständigt en *ny* ära, Allmänheten ett *nytt* nöje. Det nyttiga, evigt, är lika nyttigt: det behagliga, åtnjutit, är ej länge behagligt.

* * *

I litterära som i politiska krig är ett axiom: att man ingen ting har att vinna med dem som ingen ting ha att förlora.

* * *

Man må säga vad man vill, så ligger i Auktorskapet, som i allt annat besynnerligt, någon ting verkligen oanständigt. Om en Svensk ville kläda sig i den vackraste och rikaste Turkiska dräkt med pärlor och diamanter, och begiva sig ut på gatan, där alle hans landsmän vandra i snäva, stympade frackar; så vore ju sådant varken sedigt eller klokt. Men nu är Medelmåttan hela världens National-dräkt; och den lysande skrud som Snillet drager, passar endast under mask.

* * *

En rätt professorisk, rätt grundlärd Man medger mycket lättare att han gjort en falsk sedel, än att han nyttjat en orätt glosa.

* * *

Vad gör Avundens ilska och Skändarns rop och Pöbelns löje, mot det sanna lovord som kännare giva... den stund ingen hör det? – Välsignad evigt vare medbröders visa nit! Då de viska dig sitt beröm, blåses smädelsen i basuner.

* * *

Narren har Anhängare, som ropa; den Vise, Vänner som gilla. Vad under, om denne är ensam i tvisten, och ingen i kabalen? – Sectairerne tro, och strida: Filosoferne se, och älska lugn.

* * *

I samma mån som synen stärkes, försvagas inbildningen – Detta är orsaken, varföre Vitterheten och de Vackra Konsterne dagligen avtaga. Man har förundrat sig över de Gamlas företräde i dessa delar. Det var därför, har man sagt, att de voro närmare till Naturen. Sägom mera begripligt: de voro okunnige om Naturen. Okunnigheten, som Mörkret, förstorar alla föremål. Hinner människan en gång att i allt se det sanna; så upphör dikten, så stannar förundran, så försvagas passionerne, och allt är blott vad det måste vara.

* * *

Om naturen ej gjort oss till de svagaste bland alla kreatur, hade vi aldrig blivit de starkaste; icke heller de visaste, om hon ej gjort oss till de okunnigaste. Med tusen fiender, och inga naturliga vapen; tusen behov och ingen instinkt, skulle Mäniskan förgås, eller besitta jorden.

* * *

Ställd till ett visst avstånd, ser du en tavla och förtjusas. Du sätter den intill ögat: vad ser du? Ett hus, ett träd, en fågel – och du vänder dig bort och går. Av lika skäl är det, som vi blott finna behag i det framfarna och det tillkommande; men äro kalla för det närvarande. Minnet och hoppet se allt i tavlor och massor; åtnjutandet skådar varje del i detalj.

* * *

Det förbigångna är en vacker Mätress, som övergivit oss: det närvarande vår kära Hustru, vars behag vi ej märka: det tillkommande en Gat-Nymf, som tjusar i mörkret och som visas på dörren när hon följt hem.

* * *

Det är för en Auktor en stor belöning, när varje Läsare av smak säger vid slutet av hans arbete: *Jag högaktar denne Författare, och ville önska mig hans bekantskap*; men större belöning, då den dygdige Medborgaren säger: *Jag älskar denne Mannen, och ville äga honom till vän.*

* * *

Med skäl eller icke, tror Hopen sällan att en man av snille är en dygdig man! Vad är då hans parti? – Intet annat, än *att vara det.*

* * *

Det är med Svenska Snillet, som med Svenska Solen. Vi hava några sommardar lika vackra med Södra Länders; men allt det övriga är höst och vinter.

* * *

Att straffa laster med ridiculen, är att ge ris åt Jättar: det visar på en gång lika köld som vanmakt. Man skämtar ej då man hatar; man ler ej åt den man rädes: och detta är så sant, att sedan man hunnit att göra den Onde själv löjelig, är där ingen mera som fruktar honom.

* * *

Vadan kommer denna håg att smäda Snillen, även långt efter döden? denna onyttiga möda att uppspana och utsprida Store Mäns fel; att se dem där de ej finnas; att tro dem utan bevis? De nedrigaste bovstycken, de orimligaste sagor, det uslaste sladder; vad man ej utan möda skulle anse för möjligt hos de grövsta missdådare; vad man ej utan svagsinnighet skulle tro på löst rykte om folk utan all ära; vad man ej utan straff skulle obevist våga påstå om den ringaste människa, som skyddades av lagen; vad man ej utan vämjelse skulle höra berättas om en man ur slöddret: sådant skrives och tryckes, efterfrågas med begärlighet, höres med nöje, tros som orakler, då det säges om en *Voltaire*, en *Rousseau*, med flere; om Män, som upplyst och gagnat människosläktet, som brutit våra fördomar, lärt oss känna och älska Sanningen, förskaffat vår själ den renare njutningen av Snilletts nöjen; Män av anseende och ärelystnad, som njutit de största Regenters nåd och omgänge... Vad säge vi? – Män, vilkas namn skola överleva Hjältars och Monarkers; vilkas lov ej skall upphöra, vilkas ärestoder ej falla, förr än med världen. – O I låga och giftiga jordens Insekter! skall man yppa er hemlighet? upptäcka eder blygd? – I sen med förtvivlan att I ej med edra förtjänster kunnen höja er upp till dem: I viljen då genom en påförd lastbarhet sänka dem ned till er.

* * *

Det är icke Oder, Prologer, och andra dessa vanans och etikettens evigt upprepade offer, som fördärva en god Konung, om

han äger det minsta av erfarenhet och förstånd. Han vet då, att icke i dylika skrifter frågan är: *vad är sant?* utan *buru en sanning eller osanning vackrast säges?* Tillika vet Allmänheten, att en enda grad beröm uti vanlig Prosa, är svarande emot 2 i Vältalighet, 4 i Poesi och åtminstone 8 i Odstil. – Då först är Smickret ett dödligt gift, när det låter sig anses för Allmänhetens röst; och däri lyckas långt mindre det lov, som ljuder från Skaldens trumpet, än det som viskas var timma och stund från Hovmäns, Ministrars och Ämbetsmäns läppar.

* * *

Den, som allenast skriver väl *för sin tid*, bör ock finna sig förnöjd med berömmet av sin tid.

* * *

Naturen har visligen varit mera frikostig på nyttiga människor än på Stora Män; givit en allmänne åtrå till det sanna goda i den värld man är, än till lysande skuggor i den värld man diktar. Denna våldsamma passion, som uppoftar det närvarande för det tillkommande, lycksaligheten för hoppet, varelsen för minnet; denna sublima förvillelse är nödig för Hjälten, för Skalden, för Skaparn i de Vackra Vetenskaperne: men vad bleve världen, om den vore mindre sällsynt? Lyckligtvis anser Allmänheten dessa höga namn av Ära, Odödlighet, för ord utan betydelse. Samhällens liv är flit och idoghet, åkerbruk, handel, slöjder och konster. Och härtill behöves flere starka händer, än stora själar. Måtte Snillet härav lära, att högakta idogheten, modren för liv, välmåga och nöjen; att ej sätta sig för högt på förtjänsternes rangordning; att ej tro det sin kallelse ovärdigt, varken att deltaga i Folkets yrken, eller att strida för dess rätt. Den högsta förtjänst är ej att vara sällsynt. Det skadeliga och onyttiga är rarast i naturen.

PATRIOTISK BLICK ÅT LITTERATUREN.

Alla Vetenskaper och Konster äro släkt med varandra: alla böra de räcka varandra handen.

Hittills har man allenast sett och underhållit detta släktband mellan vissa ibland dem. Flere, som lika mycket skulle gagna varandra igenom en inbördes förening, gå ännu främmande, var på sin väg.

Bland de förra må först och främst nämnas *Teologien*. Var och en vet att, om man ej riktigt stått sin *Examen Theologicum*, kan man varken bli stor Geometer, eller god Jurist, eller skicklig Läkare, eller någon ting annat dugligt.

Däremot är *Metafysiken* ej allenast nyttig, utan så alldeles nödvändig för Teologien, att utom dess biträde skulle fruktansvärt denna från sin voluminösa vidd smälta samman till några blad. Ja, vad somlige påstå – men Gud förbjude! – skulle utom Metafysik ingen *Teologi* finnas, utan pura simpla *Religionen*.

Ännu mer: många tro, att utom Metafysiken skulle även *Moralen* och *Logikan* upphöra att räknas bland Vetenskaper. Visst är att, på det sätt de hittills blivit avhandlade, är det henne allena de hava att tacka för den äran att ej kunna fattas av varje man, vilket dock skulle tyckas böra vara deras bestämelse.

Däremot om *Logikan*, sådan den ännu läres, i stället att gagna någon annan Vetenskap, synes skämma instrumentet till allas deras inhämtande; skulle den en gång, förvandlad från konsten att slå käringkrok till konsten att bruka förståndets krafter, bli va av en alldeles oumgängelig nytta för var och en Vetenskap, till och med för Ridkonsten.

Också var det ej utan skäl, som en viss Akademi-Stallmästare började sina Föreläsningar med 1:sta Kapitlet: *om Människan* –

»Förnuftet, sade han, är givit Människan, på det hon med förnuft skulle styra Hästen – Vare detta nog sagt om Människan!«

Vad angår *Historiens* samband med *Politiken*, *Geografiens* med *Historien*, *Fysikens* med *Geografien*, *Astronomiens* med *Fysiken*, o. s. v. är detta så tydligt, att det genast faller var man i ögonen; men, ehuru en nödvändig följd härutav, är ej lika så tydligt, att en fullkomlig Historikus behöver vara Astronom.

Likså ser man ej, kan hända, vid första ögnakast den nära gemenskap som råder emellan *Lagfarenheten* och *Läkarekonsten*, emellan *Kemien* och *Agrikulturen*, m. m. men lärde Män i vårt Land hava tydeligen bevisat den.

Om *Matematikens* nödvändighet uti konsten att gå och stå, äga vi en liten oskattbar Avhandling, kallad: *Strödda Anmärkningar i Krigsvetenskapen*.

En av de Vetenskaper, vars stora inflytande på de övriga man ej nog blivit varse, är *Aritmetiken*. Den är snart sagt grunden till all mänsklig kunskap och all mänsklig lycksalighet. Det är Aritmetiken, som grundlagt och som vidmakthåller Samhällen. Despotism och Anarki äro båda ej annat än falska Kalkyler. Den dygdigaste man är den som bäst räknar, och de grövsta brott härröra nödvändigt av något fel i Subtraktionen.

Det vore ett lika nyttigt som interessant företag, att noga utstaka släktskaps-graderna mellan alla Vettenskaper, men i synnerhet visa det biträde som de till utseende mest åtskilde göra eller kunna göra varandra.

Bland desse må nämnas ännu blott ett exempel: *Poesiens* eller rättare sagt *Vitterhetens verkan i Medicinen*.

Denna verkan är redan i allas sinnen en erkänd sanning. Man hör dageligen talas om skrifter att *somna vid*, att *vämjas vid*, att *förkylas av*; men att bygga på denna erfarenhet en viss Teori, att utröna vilka egenskaper av ett Vitterhetsstycke med säkerhet medföra en eller annan av dessa verkningar; därefter samla och klassificera de förnämsta specifika av dylika Arbeten som vi äga

i vårt Land; införa dem i vår Svenska Farmakopé; föreskriva dem till sina avmätta doses i sjukdomar, där ovannämnde verkningar fordras, o.s.v. allt detta är sådant som ännu icke skett, och som endast en Medikus av snille och smak kan utföra.

Såsom *kylande*, torde Vitterheten hava den fördel, att dess verkan sker småningom, och att den ej skämmer magen, såsom salpeter och annat dylikt.

Som *Emeticum*, tror jag det göra bästa nyttan vid Blodspottningar och andre tillfällen, då man blott vill frambringa en lindrig äckel, utan att reta till uppkastning.

Förnämligast är det dock i sin egenskap av *Soporificum* som detta medel skulle visa sin nytta i Medicinen. Dels leder det aldrig till de farliga, ofta dödliga följder, som Opium uti alltför stora doses; emedan intagningen sker småningom och dosis nödvändigt proportionerar sig till effekten; dels äger vår Vitterhet ett så rikt och beständigt tillväxande förråd av sådane slags alster, att all införskrivning av det dyra Egyptiska Opium skulle därigenom upphöra. Ty man kan utan överdrift väl våga påstå, att åtminstone vissa nio tiondedelar av våra vittra produkter, i synnerhet det som bär namn av Predikningar, Historiska och Moraliska Avhandlingar, Åminnelse-Tal, Ordens-Tal, Akademiska Tal, Epopéer, Tragedier, Elegier, Lantkväden och andre Poemer i Vers och Prosa, äga en avgjort sömngivande kraft.

Jag lämnar åt de sinnrike Auktorerne till Kalkylerne över Rikets vinst av *Vaxljusens* indragning, *Pudrets* avläggande, *Blank-Smörjans* förvisning, *Sko-* och *Klädesborstars* förbud, *Raktvåls* och *Rakknivars* besparing medelst skäggens obehindrade växt, m.m. att uträkna vad verkan även upphörandet av Opium införskrivning skulle äga till förmån för vår Handelsvåg. Vem vet, om ej därav kunde vara att hoppas så väl Kursens som Agios betydliga fall – vilket Himmelen nådigt give!!!

TAL
OM SATIRENS VEDERSTYGGLIGHET,
Hållit i ett Vitterhets-Sällskap för flere år tillbaka.

Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum.

VIRG.

Mine Herrar! Mine Bröder!

Vad har jag gjort? Vilket djärvt företagande! Att tala; och tala för kännare; och tala obuden! Vilka många skäl till eder onåd. Ja, mine Bröder, jag har ej den lyckliga undflykt, att få skylla på eder befallning och min lydnad: jag kan ej säga med en vitter Man: *att I pålagt mine skuldror den bördan att tala*. Tvärtom, mine Bröder, är jag Er högst förbunden, som aldrig upptäckt min blygd, aldrig blottställt min svaghet, alltid låtit mig höra, undra och tiga. Så var det som den vise *Pythagoras* lät sina Lärjungar i fem års tid bibehålla en orubbad tystnad. Så är det som en försiktig Trägårdsmästare i de första åren plockar bort blomstren på de unga träden, att de ej må utmattas av förtidiga frukter. Under hela den tiden som jag hört Vältaligheten i detta helgade rummet genom Edra munnar, än tjusa vid Altaret, än undervisa vid Ämbetsborden, än pressa tårar vid Griftvårdar, har jag vunnit Er äregirighet, och bibehållit min svaghet.

Men ändteligen kan jag ej längre motstå den förras röst. Jag förutser mitt fall; men det kan ej avhålla mig från ett halsbrytande försök. *In magnis tentasse sat est*. Också föregås jag, eller rättare föreflyges av alltför stora exempel, att ej älska och hedra min oundvikliga fara. *Adam* och *Fæthon*, *Ikarus* och *Gustafs båda Sångare* hava fallit före mig.

Non ego Tantalide major, nec major Achille.

För övrigt tröstar mig, att det blott skall ske i mina Bröders åsyn. En Broder kan ej le, då hans Broder stupar.

Kunde dock ämnet vara i stället för snille, kunde dess värdighet fylla tankans tomhet; kunde dess nytta göra vältaligheten onödig! Jag äger något hopp. Edre snillen, mine Herrar, Eder dygd, mine Bröder, skall förmodligen klappa händer åt ett ämne, som utfört av en *Thomas* eller *Ingman*, skulle rena Vitterheten och skydda oskulden. Måga de och andre tala av snillet styrka; jag av mitt hjärtas fullhet! Känslan skall upplyfta min svaga hand att med sanningens vapen angripa det villdjur som så långliga tider härjat och blodat de Parnassiska fälten; ett skadedjur, ett missfoster, som det högfärdiga Löjet för många tusende år sedan avlade med Argheten; ett vidunder med horn i pannan, horn på knäna, klövar på fötterna, ett bittert smålöje på breda läppar, korteligen en varelse som i det närmaste liknar den gamle Draken, som strider emot vår salighet. I rysen, mine Bröder! – Ni igenkännen *Satiren*. Ja, bliv mitt föremål att i sanningens dag blottställa detta Troll i all dess fulhet, samt upptäcka den skada det ofta ostraffat tillfogar så väl det allmänna som enskilda bästa.

Redan hör jag invändas den så ofta påyrkade distinktion som bör göras emellan den allmänna och den personliga *Satiren*. »*Rätt och väl*, säger man, *förföljen utan skonsmål den nedrige Paskillanten som antastar personerne; men prisen och berömmen den nitiske Skalden som blottställer laster och gör dårskapen löjelig.*« – Vilken sofism? Vad är då väl lasten annat, än personen som gör lastbara gärningar? Vad är dårskapen annat, än dårarne som galnas? – »*Ja*, svarar man, *det är lovligt att smäda dårar i gemen, allenast ingen i synnerhet.*« – Men sannerligen, om något tillfälle gäves, då *Satiren* vore mindre oförlätlig, så vore det just då, när den vore mindre skadelig: det är, då den angrepe någon viss person allena. Ty antingen den då ägde sin vanliga verkan den påsyftades förvärring, så bleve det onda mindre – eller, om den till äventyrs, som *Satirskrivare* påstå, skulle kunna medbringa någon förbättring; så bleve den goda verkan så mycket

säkrare, när den påsyftade personen uttryckeligen framkallades, och då dess egenkärlek ej finge tillfälle att misskänna målningen och leda tillämpningen på någon annan. Däremot är den allmänna Satiren aldrig till gagn men oftast till större skada än den personliga. Var och en som ser den lastfulle och dären beskrivas i gemen, säger utan betänkande och med full trygghet: *Min sann är det väl träffat; just sådan är min granne*. Och så lider oskulden det hugg som den brottslige vänt ifrån sig genom fräckhet.

Det är därför som man finner att alla fordna Satyrici uti smakens och hederns ålder, så väl som bland de nyare, de av upphöjt tänkesätt, aldrig känt eller ock aldrig gillat någon annan slags Satir än den personliga. *Lucilius* angrep öppet Rådsherrarne i Rom, *Scipio* och *Laelius*; *Horatius* kallade överljutt *Fabius* för en stor pladdrare, *Tigellius* för en fantast, *Nasidienus* för en narr, *Nomentanus* för en liderlig persedel; *Aufidius Luscus* för en inbilsk dåre; och skrattar högt åt den uppblåste *Alpinus*, som i sitt poem stryper *Memnon* och porlar som en groda i Rhenströmmens gyttja. *Persius* gör åtlöje av *Nero* själv, *Catullus* av *Julius Caesar*, *Seneca* av *Claudius*, *Juvenalis* av *Codrus* och *Paris*, *Virgilius* av *Anser* och *Bavius* och *Maevidius*; att förtiga *Boileau*, *Pope* och *Voltaire*, som aldrig haft betänkande vid att nämna för hela världen de hundraåtta Skurkar och Dumhuvun de förkrossat. Det är, intagen av detta tänkesätt, som den elake *Pope* med sitt fördömda snille endast vågar sig att försvara den personliga Satiren.

Han skriver således i ett av sine brev: »Att antasta lasterne i allmänhet, utan att vidröra personerne, är utan tvivel det säkraste sättet att fäkta; men det är i det samma att fäkta med skuggor. Allmänna föreställningar äro mörka och ovissa, i jämförelse med klara och otvivelaktiga exempel. Lärdomar kunna endast fattas av förnuftet, och huru liten är dess gnista hos de flesta människor! Exempel äro målningar; de röra våra sinnen

och uppmåna lidelserne, våre starkaste motiver, att verka förbättring. Att således straffa, är det samma som omskapa tänkesätt; m. m.« Så mycket jag avskyr Satiren i gemen, så måste jag dock gilla de visa gränsor, inom vilka denne Skribent innesluter densamma; då han blott tillåter den mot vissa personer, men ej mot hela stånd. Ty vilket är väl värre, att säga om en enda Präst att han är girig och okunnig, eller att säga det om hela det vördiga Ståndet? om en enda Borgare att han är en blodsugare, än om hela Borgare-Klassen?

Jag har aldrig älskat att säga om, vad hela världen redan vet. Därför vill jag ej heller här söka onödigt bevisa Satirens skadlighet emot Dygd och Religion. Mitt ämne är både nyttigare och nödigare: det gäller att visa, huru själva Lasten och Dårskapen böra vara fredade för Satirens anfall.

M.H. Det har ju länge varit en avgjord sak, att det onda och odugliga i den Moraliska världen (vartill vi även böre räkna den Poetiska) vida överstiger det goda och nyttiga. Men, sen det så är, vem vågar väl påstå, att det ej bör så vara? Vem har tillåtit, vem tillåter, att lasterne finnas i den bästa av alla Världar? Och vad han nu sammansatt, denna eviga Byggmästaren, vem vågar att klandra, att mästra, att omskapa det? I sanning synes mig, att den vilken upphäver sig att vilja utrota Lasterne i ett Samhälle, upphäver sig med det samma mot Samhällets glans och ära. Det är Vetenskaperne som en Stat har att tacka för sin prakt och lyster; och det är Lasterne, som givit liv åt Vetenskaperne. Vad bleve Teologien, om vi ej vore syndige? vad bleve Medicinen, vore vi ej omåttlige? Lagfarenheten, vore vi ej trätgirige? hela Filosofien, vore vi ej förskämde?

Vad sagt är om Lasterne, gäller lika om Dårskap och Dumhet. Huru omänskligt är det ej, att ställa till åtlöje en olycklig styvson åt den partiska Naturen, för det hon med njugga händer tilldelat honom de gåvor som hon slösat på andre? Varföre ej med lika skäl utskratta en krympling, begabba en blind,

förmäda en mållös? *Hvad hafver tu väl, thet tu ej undfått hafver?*... Kanske var det av orsak att kunna rättfärdiga detta grymma och oförnuftiga förhållande, som *Helvetius* uppgivit den besynnerliga satsen, att vi alla voro lika lottade av naturen, att blotta begäret kunde giva geni, att var och en *Bager* kunde bliva en *Homerus*, att var och en *Brunkman* kunde tala som *Cicero*, att var och en *Hoffbro* kunde måla som *Rafael*, att var och en rimsnidare kunde bliva en *Voltaire*, allenast de ägde nog lust därtill; och man kan väl ej neka, att den som så frivilligt och med så berätt mod försakat den äran att bliva en *Racine* och blivit en *Pradon*, är föga annat värd än vårt löje och förakt. Men man kan ej heller neka, att ju *Barlaeus* ägt håg att bliva stor Poet, då han dränkt sig av harm att ej kunna uppnå *Spanheim*.

Här är tid att bemöta ett inkast, som man gemenligen plägar göra till sin ursäkt. Man påstår att Försynen, som jämnar allt i Naturen, har givit åt dåren en fullhet av sig själv, som ersätter den tomhet han äger i förståndet. Ingen, säger man, är starkare än en Narr; *Illi robur et æs triplex circa pectus. Pope* talar härom med en bitterhet som förlorat sig i översättningen:

Tro ej jag handlar grymt; ty dåren är ett djur
Som känner allraminst bland alla kreatur.
Förgäves löjets skott i täta salvor knalla,
Vår Codrus oförskräckt hör luften därav skalla;
Fast loge och galleri till konvulsioner väcks,
Han kall och orörd står, när världens grundval bräcks.

*Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinae.*

Men vem röjer icke falskheten av detta föregivande? Och huru ofta ser man ej flatheten utbreda sin rodnad över den beledda dårens platta ansikte?

De som i synnerhet pläga vara Satirens villebråd, äro låga Poeter. Poesiens ändamål och Vitterhetens i allmänhet, är att förena det nöjsamma med det nyttiga. Låtom oss då, frie från

väld och fördom, fråga förfarenheten, vilka som bäst uppfylla detta ändamål, *Virgilier* eller *Bagrar*. Man läser de förre med en trumpen förundran, men man skrattar åt de senare; och vilken vågar påstå, att det ej är av nöje som man skrattar? – Vad nyttan åter angår; så trotsar jag var och en att visa när den härflutit av den höga Poesien. Den låga däremot har den äran att biträda Medicinen i flere svåra sjukdomars botande. Den tävlar med Rabarbern, Ipecacuanha och Opium. Jag läste ej längesedan i ett Arabiskt Manuskript följande historia: Kejsar *Achmet den förste*, blodig i åminnelse, blev en tid angripen av en förskräckelig sömnlöshet. Den kära sömnen, hans fjorton timmars sömn, så hälsosam för dess undersåtare, hade vikit från hans ögon. Var och en förutsåg att, om detta ännu skulle räcka i några dygn, lutade den höga Ottomaniska Porten till ett säkert fall. För att återkalla vilan, sysslosatte han sig under fördubblad iver med de tröttsamma regeringsärenderna. Men allt var förgäves; sedan han om dagen låtit strypa en Visir, på några Bachar, dränka och halshugga några dussin Snöpingar, och på allt detta besökt sin Harem och med sin vekligen svaghet uttröttat de Skönas behag; efter allt detta förundrar han sig att om natten icke destomindre ej finna någon sömn. *Abdala* var hans förnämste Läkare. Genom sin behändighet att bota 6 Stor-Herrens Bröder från regeringslystnaden och livet, hade han med skäl tillvunnit sig titel av Stor-Herrlig Liv-Medikus. Denne fick befallning att vid livsstraff skaffa Kejsaren sömn den nästföljande natten. Han hade redan ofta och förgäves försökt alla soporifika läkemedel. Kejsaren nyttjade dem och fann ingen verkan därav. I otålighet fattar denne ett skrivit papper, vari pulvren varit invecklade. Det innehöll början till en Arabisk Hjältedikt om en hop Bönders slagsmål med en Slaktare och dess Slaktaredränk på Barbariska Kusten. Kejsaren begynte läsa häri – ty denne Kejsare kunde läsa! – och förr än han ännu hunnit till 10:de versen, gäspade han tre gånger. Han

fortfor, och vid 20:de raden överstego gäspningarne antalet av verserne. Ändteligen innan han medhunnit två sidor, gav hela Slottet genljud av den Stor-Herrliga näsans välgörande snarkningar. *Abdala* hade för väl iakttagit förhållandet emellan läsningen och gäspningarne, för att ej tillskriva verserne Kejsarens sömn. Men ännu visste han ej varifrån detta papperet kommit. Den Gudeligaste tankan hade väl varit att det rent av blivit skickat av Mahomet från Himlen. Men *Abdala*, som var en stor Fritänkare, höll för möjligt att detta sövande Vitterhetsstycke kunde helt naturligt vara en produkt av Kejsarens på rekommendation nyss antagne Hov-Poet. Denne uppkallades på Hovet, vidkändes sitt arbete, och omfamnades av *Abdala*. Ändteligen led det till aftonen andra dagen, och Kejsaren sov ännu lika starkt. Förgäves böd *Abdala* till att åter få honom vaken. Han fruktade att hans sömn skulle förvandla sig till en fullkomlig letargi. Men Poeten tröstade honom; det har ingen fara, sade han. Om han ock vore död, så skall jag uppväcka honom. Därpå drog han upp ett papper, varpå han satt någre av sine verser i Musik, nalkades Kejsarens säng och avsöng dem med en barbarisk röst. Kejsaren sträckte och vände sig, men kunde ej vakna, emedan det sövande i Orden och väckande i Musiken var ännu i en fullkomlig jämvikt. Han söng då Melodien utan ord, och straxt vaknade Kejsaren; och Poeten överhopades med stora skänker.

Detta torde göra tillfyllest att övertyga er, M. H., om den låga Poesiens nytta i Medicinen.

Poesiens provsten är *Smaken*. Men vem kan säga, vilken smak är den bästa? Den ombyter sig efter särskilda tider och orter; ja ifrån människa till människa. Detta har i alla tider gjort deras möda fåfång, som sökt att fästa den vid vissa reglor. De många och voluminösa avhandlingar i detta ämne, och de tvister som dageligen drivas om rättighet och skyldighet att vid den eller den pjäsen gråta eller skratta, äro oöverbärliga bevis

mot verkligheten av någon stadig och enahanda känsla av det *Sköna*. Det som är behagligt hos Fransosen, är matt för Engländeren. Det som är högt för Miltons Landsmän, är underligt och överdrivit för Voltaires läsare. Det som i Rom är en läcker glättighet, är i Paris en grovhet som väcker Fruntimrens rodnad. Vad bör man sluta av allt detta? Jo, att det enda sanna som är sagt i detta mål, är det gamla ordspråket: *Var och en har sin smak*.

Men om någon beständigare Smak skulle medgivas, som borde hållas för den bästa; så blev det utan tvivel den, som 1:o är den *Allmännaste* på den tid och ort man lever: och vilken är det väl annat än den *Låga*? – 2:o den *Naturligaste*: och helt säkert är det den *Låga*. Ty vilken ålder är närmare naturen än barndomen; och det var då som vi gråto vid *Carsus och Moderus*, då vi nu för själva *Habor och Signild* ej äga andra tårar än dem vi ej kunna neka vår medömkan för Poeten. Ändteligen är den låga Poesien även 3:o den *Kristeligaste*.^{*} Passionerne äro de eldsvingar på vilka en Poet plägar lyfta sig över det låga och medelmåttiga; men vem vet icke, att Kristendomen ålägger ett fullkomligt förkvävande av våra passioner. Den befaller att alldeles slita våra tankar från det sinnliga och jordiska. Men antingen vi med *Batteux* säga Poesiens grundval vara *naturens efterapande*, eller med *Baumgarten*, *ett fullkomligen sinnligt tal*; så finna vi straxt att denna grundval störtas av Religionen. Älskom då det låga, såsom det *nyttigaste*, det *nöjsammaste*, det *naturligaste*, det *allmännaste* och det *Kristeligaste*; och tillstånd aldrig den våldsverkande Satiren att kränka dess laga rätt och urminnes hävd!

Låtom oss nu sluteligen, Mine Bröder, betrakta vad skada och olyckor en Satirskrivare plär ådraga sig själv, genom sin blinda nitälskan!

^{*} Läsare av förstånd kunna ej misstaga sig om rätta meningen av en i detta Tal överallt rådande ironi.

Se vi oss tillbaka i Lärdomens Historia, så finna vi överallt bevis härutav. Man känner ej mer än en *Aretinus*, som njutit pensioner av alla Hov i Europa, för det han skulle igenvända att skriva Satirer emot dem; och som förakteligen svarade *Karl V:tes* Sändningebud, då det förärade honom en Gullkedja i mutor för Kejsarens olyckeliga krigståg till Afrika: *Det är nog litet för en så stor galenskap*. Vi finna ej ofta en *Julius Caesar* och en *Mazarin*, vilka, angripne, den förre av *Catulli*, den senare av *Quillets* Satirer, bödo båda Poeterne till sitt bord, trakterade dem väl, överhopade dem med heder, och tillbödo dem sin vänskap. Men vi finne överallt *Erasmus* som lantförvisas, *Pala-viciner* som halshuggas, *Boccaliner* som ihjälspiskas, *Rabenrer* som leva i fattigdom.

Avsvärjen då för evigt, I gallsiktige Skalder, denna blodiga Vitterhet, så skadelig för eder själve! följ en längre den Machiavellistiska satsen, att hellre fruktas än älskas. I ären inge Konungar. – Förvandlen ej längre eder penna till en stilett. Lämnen den förnäma lasten sin mask och dumheten sina långa öron. Viljen I bliva odödelige, så döden å nyo någon Hjälte i en Epopé. Viljen I hinna till Lyckans Tempel, så klättren upp i *Simmingars* oskyldiga klövspår. Ja, Skalder, jag säger eder, och åter säger jag eder, förkväven edra snillen, förtorken edra hjärtan, och sjungen med en av Edre Medbröder, som lyckligen blivitt bragt till ruelse och botfärdighet:

Jag skall då ändtlig få en stil som, Gud ske lov,
 Skall vinna allmänt pris bland slödder och på Hov.
 Att lasten lastad blir, jag aldrig mer skall tåla;
 Jag skall en Etiop så vit som dagen måla –
 Rid på en vinglös mähr i lunk, min Skaldemö;
 Att rökverk överallt för höga näsor strö!
 Följ Örnen – ej i flykt – men smak att åteln söka.
 Säg barn, att deras Mor (som var en gammal sköka),
 Att deras hulda Far, (som söp och slogs och svor),

Stå nu bland Helgons tal i Serafimers Kor –
 Så är Satiren död – Tag, dårskap, fria tömmar.
 Jag bjuder dig, mitt bröst, att du för packet ömmar;
 Ja, må i Herrans namn var narr, var lastens slav
 I livet hedrad bli, och prisad vid sin grav!!!

OM FÖRSTÄLLNING OCH DESS SLÄKT.

En oinskränkt *Uppriktighet* kan ej länge äga rum emellan andra än Serafer.

Bland lastbara Varelser är däremot *Förställning* enda villkoret för *Sämja*; det vill säga, för *Sambälle*.

Men är *Förställning* nödig för *Sambällets bestånd*, så är hon det ännu mera för *Sammanlevnadens behag*. Det förra fordrar, att man *icke märker* varsandras hat och förakt; det senare, att man *inbillar sig äga* varsandras välvilja och aktning.

De som åstadkomma denna lyckliga verkan, äro tvenne sköna lögnerskor, Förställningens döttrar: *Hövligheten* – som undviker att såra; och *Belevenheten* – som söker att behaga.

För att kunna behaga, fordras ömsom *Flor* och *Mask*: man måste ej allenast icke visa den man är, men ock visa en annan.

Anständigheten begär, att man *döljer* sina fel; *Belevenheten*, att man blott *höljer* dem; att man ej ställer dem nakna till allmänt åskådande. I sanning äro *felen* så oumgänglige för att behaga, att den som ej ägde några, eller den som fullkomligen kunde lyckas att förborga dem, vore säkert den mest obelevade ibland människor.

Däremot fordrar *Belevenheten* så mycket mer att man *döljer* sina *förtjänster*; och häri liknar hon mycket *Blygsambeten*. Båda söka de därigenom att antingen spara den Lastbare en förebråelse, eller den Medelmåttige en förnedring. Skillnaden är, att

vad hos den ena är en känsla av Vålvilja, är hos den andra en sak av Uträkning.

I Despotiske Regeringar är *Förställningen* den första av undersåttliga plikter, och ett villkor för liv och död. Brist på Förställning är där ett brott mot Majestätet.

»Min Son! var uppriktig: tala aldrig annat än Sanning!« – O, I dåraktige Lärare, som så läst er Katekes, att I ej känna det minsta av Världen, av Samhället, av Seder och Lagar! Vår före sägen I ej så gärna: »Min Son! var en Best; var en Glop; var hård, brottslig! förolämpa dina Vänner; brist i aktning mot dina Förmän; gör dig löjlig och förhatlig; förspill din lycka; och sluta vid stupstocken.«

Det, som förleder mycket gott folk att ivra mot *Förställning*, är att de förblanda den med *Falskhet*.

Den Falske förställer sig; men den som förställer sig är ej alltid falsk. Det är *ändamålet*, som skiljer dem: Falskhetens är *att skada*.

Man säger: *Konsten att förstålla sig*: man säger ej, *Konsten att vara falsk*; lika litet som konsten att vara nedrig, arg, högmödig. *Förställning* är således varken dygd, eller last: den är en verkning av Förståndet; ej en egenskap av Hjärtat.

Man säger vidare, *vara falsk*; men *nyttja förställning*. Att *vara förstålld*, har en helt annan bemärkelse: det vill säga att vara ful, vanskapelig, vanstålld. Allt visar, att *Falskheten* är något som fortfar, som är invuxit i karaktären; då däremot *Förställningen* är en dräkt, som påtages och avlägges efter behov – men som, buren beständigt, vanståller.

Med högsta grad av *Förställning* har man ännu ej hunnit längre, än att dölja sitt eget, eller visa ett lånat ansikte: och härmed vore nog, om man ensam förstode konsten. Men som hela Världen funnit på att maskera sig, blir det även nödvändigt att *känna andra under mask*.

Detta sker på två sätt: därmed att man antingen ser *tvärt ige-*

nom masken; eller smyger sig att se *under* den. Det förra är *Skarpsynthet*; det senare *Finbet*.

I Moral, som i Fysik är *fin*t alltid bundit med begreppet om *svagt* och smått. Man säger en *fin Spelare*; icke en *fin Minister* – en *fin Hovman*; icke en *fin Filosof*.

Konst är *Finbetens* oskicklighet. En *konstig* Man söker tydeligen att förvillå; han vet ej dölja sina maskiner; han sätter var och en på sin vakt.

Qui dit fin, dit fripon: är ej alldeles sant nog. *Finbet*, likasom *Skarpsynthet*, är en sinnesförmåga; följaktligen varken god eller ond till sin natur; men med falskhet bliver den *List*.

Vad som åtskiljer *List* ifrån *Falskhet*, är Förståndet. Den dumaste människa kan vara *falsk*, men ej *listig*.

Emellan *Finbet* och *List* tyckes *Slugheten* ta sin plats, vars blick, mera djup än den förras, icke nödvändigt är arg som den senares. Det synes även, *som Slugheten* vore mer ett försvars- än ett anfallsvapen. Den *Listige* utlägger snaror: den *Sluge* låter ej narra sig däruti.

När *Listen* söker att mäktigt skada, får den namn av *Försåtligbet*.

När den nyttjas att regera med, kallas den vanligen *Politik*: detta är dock ett elakt talsätt. Bedragare och Statsman äro *väsentligen* ej detsamma, ehuru ofta de förenas. Man säger alltid bättre, en *djup Politikus* – och en *listig Bov*.

OM REGERINGSKONSTENS BEHOV AV FILOSOFERNES SKRIFTER.

Det finnes vissa ämnen, vars oändeliga sidor, olikt sammanställda, och i anseende till tid, synkraft och synpunkter olika betraktade, alltid äro nya för Auktorn och Läsarn. Sådane äro

alla dessa stora byggnader, som fatta i sin vidd hela Nationers interessen. Det fordras att se dem med många ögon och en långvarig uppmärksamhet, innan man hinner känna alla deras delar, dessas strid eller ordning med naturen och varandra, och då först kunna fälla ett säkert omdöme om det helas värde. Man bör fördenskull mindre undra, om i alla tider människorna varit vacklande och tvistige i rätta begreppet om de allmänaste föremål: Religion, Politik, Lagar, Hushållning, Handel m.m. Vad oändelig mängd av Systemer hava icke tid efter annan blivit uppställda, påbyggde, kullslagne och åter upprättade! Huru ofta har ej den svagas syn blivit bedragen att värdebera figurernes glänsande yta framför delarnes harmoni! De, som sitta vid styret, äga ej alltid de bästa ögon; och om de än ägde dem, sättas de dock ofta av göromålsens påträngande mängd i den olyckliga nödvändighet, att antaga förr än de pröva. Ankaret är lyftat och vinden ligger på. En kosa måste tagas, eller hotas Skeppet att sönderbrytas mellan vågorne. Man hoppas att ödet skall föra det fram till den lyckliga ort, vars läge man ej känner. Efter en långvarig segling, börjar Styrmannen frukta, att ej vägen är den rätta: men antingen skamlig över sitt misstag, eller tvungen av några få enskildas egennytta, som finna resan både lönande och bekvämlig, och som vid påkommande nöd hoppas att rädda sig med det förnämsta bytet, tvingas han att fullfölja. Ändteligen nalkas man ett ohyggligt land, helt annat än det man sökt, omgivit på alla sidor av revlar och klippor. Lycklig, om man ännu kan frälsa sig från ett skeppsbrott, vända tillbaka på den väg, som man blindvis följt; och med förlorad tid, tömda livsmedel, utkastat gods, sönderrivna segel och krossad köl återkomma till det ställe, varifrån man utgått. Sådant är ofta upphovet, sådan fortgången och verkan av allmänna författningar. Den största Minister hindras av ärendernas eviga rörlighet, att alltid grunda sina förslag på säkra kalkyler. Ofta är ej annat än en uttömd mängd av miss-

lyckade försök, som tvingar honom att sluteligen antaga det rätta. Men då saknas kanhända både styrka och medel att fullfölja detsamma. Erfarenheten är en säker, men dyr Läromästare för Riken. Man bör icke uppdraga henne den vådeliga rättigheten att visa skadan av vad man antagit på gissning, men blott att besegla nyttan av vad man förutsett med visshet. Om detta förutseende av författningars verkan, detta förekommande av erfarenhetens dom, är möjligt hos människor, är det sannolikt hos dem, som jämte ögon att se med, fått det lugn och den stillhet, som fordras att se väl, se med säkerhet och till djupet; jag menar den klass av Medborgare, som ej uppsatte till de allmänna ärendernes förvaltare, kunna giva åt tankan, åt prövningen och kalkylen den tid, som de förre merendels helt och hållit måste uppoffra åt verkställandet; jag menar de Lärda i ett Land. Vi må lyckönska vårt tidevarv, då Filosofien övergivit det onyttiga gräl, det mödosamma ordabråk, de djupsinnige drömmar, de obegripliga tvister om onaturliga ting, som i så många sekler upptagit Snillels hela styrka och bortvänt dess uppmärksamhet från verklighet till dikter. Den Skolastiska Teologien har blivit störtad från sin Tron, och dragit med sig i sitt fall Metafysiken dess medregent och första stödet för dess valde. Alla de övriga betraktande Vetenskaper, som ömsom upphävit sig till Litteraturens tyranner, hava var efter annan blivit nedflyttade till de rum, som dem tillhöra efter nyttans rang. Fysiken, så dåraktig, då hon på lysande gissningar bygger en värld som ej finnes, eller i förfarenhetens spår söker upptäckter, som alldeles äro utom vår verkningskrets; Matematiken, så tom i all sin djuphet, då hon bevisar sig fram till sanningar, som aldrig kunna flyttas utur linjernes och numrornes gränсор; Botaniken, så barnslig med allt sitt behag, då den endast bemödar sig att uppräknä namnen av alla örter på jorden: alla dessa Vetenskaper hava i senare tider blivit återförde från sina fåfänga utsvävningar, och tvungne att taga sitt värde

av det gagn, som de göra vårt släkte. Däremot hava nu de praktiske kunskaperne vunnit en välförtjänt företrädesrätt till snillets val. Auktorerne, mera måne om Allmänhetens tacksamhet, än om Skolans lov, hava burit med behjärtenhet granskningens fackla till de Styrandes makt och de lydandes rätt. Dess ljus har blottat Politikens hemlighet, förskingrat mörkret i Lagarnes labyrinth, vidgat Handelens utsikt, lättat Idoghetens möda, livat Konsternes tävlan, och givit en ny fruktbarhet åt Jordbrukarens fält. Jag vet vad möda man länge använt, att stänga Filosofen från dessa viktiga ämnen; att han ofta pliktat med sin frihet och sitt lugn för sitt ädla bemödande; att man ansett för Statsbrott, då en enskild man vågat tala för allmänt bästa; och att man ändteligen sökt visa ett låtsat förakt för alla patriotiska förslag, som ej tagit sitt upphov i Statsmannens hjärna. Huru? – har man sagt: dessa Kabinetts-Filosof, som från sin vrå skåda världens lopp, våga de väl döma om ett Rikes förvaltning? – Och jag frågar: varför icke? Ligga då ej Författningarne för hela Allmänhetens ögon? Äro ej deras verkningar, deras nytta eller skada, synlige och kännbare för varje medlem av Samhället? – Men detta förfarande må ej väcka vår förundran. Det är icke mindre naturligt, än obilligt. De Styrandes högmod kan ej annat än såras av den som granskar deras fel; deras egennytta ej annat än lida, då man upptäcker deras ränkor. *Riksbushållningen*, säger en stor Fransk Filosof och Skald, *var i fordnadagar en förborgad konst, ett slags Alkemi, som låg i händerne på några få personer, vilka i själva verket gjorde guld, men aktade sig noga att röja sin hemlighet*. Filosoferne hava röjt den. En *Melon* och *Dutôt* i Frankrike, en *Child* och *Nickolls* i England, hava varit de förste, som genom verkan av deras exempel och skrifter, visat Auktorerne sin rätt och förmåga till dessa ämnens avhandlande. Fåfångt uppreste sig Ämbetsmannens myndighet att bestrida värdet av dessa Författares arbeten. När Folket blivit upplyst, talar alltid dess röst mera mäktigt än de Storas

fördom, och *Childs* Bok har snart i hundra år varit ett rättensnöre för Engelska Regeringen. Skuldsedlars transporterande, penningaräntans nedsättande och frihet i näringar, äro grundsatser dem han yrkat, och från vilkas antagande härflutit den Rörelse, den Idoghet och Handelsstyrka, som upplyftat England till höjden av välmåga.

OM SPRÅKFÖRÄDLING.

Vad är människohandens styrka, utan verktyg att den rätt utöva? Tankans skönhet, utan medel att den väl bilda? Snillet, utan hjälp av ett odlat språk? – Huru mången Iliad har ej upprunnit och dött i den vildas hjärna! eller fattad i ett grovt och barbariskt tungomål, blivit glömd och föraktad i en upplystare tid!

Längst i ödemarken reser sig ett Tempel, åldrigt som jorden, högt som molnet. Man ser ej utan häpnad denna ofanteliga byggnad, dessa spillrade klippor som uppstigat på varannan. Kanske finner man även orsak till förundran i dess ordning och indelning. Men vad grovhet i dess former, vad ojämnhet i dess fogningar! – Ack! ropar man blott med saknad, denna öknarnas *Palladio*, vi ägde han icke marmorn? – Sådan är ofullkomligheten av det yppersta snilleprov, författat i ett hårt och oböjligt språk.

Där ser ni en tavla, som famnar kretsen av den vidsträcktaste utsikt. Stor i sin uppfinning, i teckningen sann, äger den allt vad Målaren kan hämta ur egit snille. Men var är livet, ljuset, rörelsen, behaget? De finnas icke där. Tusende färgor hade fordrats att dem uttrycka. Naturen, kanhända, hade ej alstrat dem i Konstnärens land; eller hade han kanhända ännu ej förstått, att uppsöka dem i dess sköte. De som finnas i hans tavla

äro få och utan glans; och åskådaren vänder sig, och frågar: var är *Rafael*? – Så måste även hända med de förträffligaste skrifter på ett fattigt språk. Var är *Voltaire*? ropar Läsaren; och ställer *Ossian* på sin hylla.

Här visar sig ett fält, höljt av de vackraste telningar och blommor. Icke saknas här den livliga rosen, som längtar att pryda herdinnans barm, icke älskarens myrten, icke hjältens lager. Men tisteln och videt kväva ännu deras växt, och skygga deras glans. Den nyfikne vandringsmannen stannar ett ögonblick att betrakta Naturen i sin vilda prakt; men vänder snart om till de odlade parker, där hon lyser i sin fullkomlighet. – Så skiljer sig ett prytt och renat språk från ett plump och ohöfsat.

Välljud, rikedom och renhet äro således de huvudsakeligaste fördelar i ett Språk. Att med framgång företaga ett så viktigt värv, som det är, att giva ett språk dessa fördelar, fordras en förning av tvenne slags Snillen: det vackra och det forskande, Skaldens och den Lärdes. De måste arbeta med varandras råd till varandras nytta, om ej språket skall förlora i renhet vad det vinner i styrka, eller uppoffra behaget åt den kalla ordningen; om det på en gång skall bliva ett språk för hjärtat och förnuftet, för sinnena och själen. Skalden (i detta ordet begripes även Vältalaren,) Skalden har till föremål, mer att röra än upplysa, mer att måla än beskriva: Filosofen tvärtom. Den förre ser alla ting blott i förhållande till människan, dess sinnlighet, dess lidelser; den senare forskar deras invärtes värde, deras förhållande mellan sig, och till det hela. Skalden, således verkande i en trängre krets, inom bildningen och känslan, märker i språket inga andra brister, än som hindra deras uttryck. Men gives något språk, där många sådane finnas? Ändteligen tvungen att söka ett nytt uttryck; vad gör han? Han väljer det livligaste för sinnet och det behagligaste för örat; men bliver det ock alltid det sannaste för förståndet? – Tänd, som han är, av alstringsbegäret, jagad av nya påträngande känslor att med hastiga steg

genomstörta sitt ämne, därav oförmögen att, om jag så får säga, förallmänliga begreppen, tvungen att förakta den omständliga sanningens tröga, analytiska gång, skapar han uttryck som, kanhända lycklige för denna livligare känslkraft, denna självsvåldigare ordfogning, denna tillfälliga nummer, dock i andra fall, granskade av tänkarens öga, med skäl skulle sakna både tydlighet, precision, renhet och framför allt noghet.

Lämnom nu Språket i den Lärdes hand. Jag borde till äventyrs förut hava anmärkt, eller här icke anmärka, att jag med lärdom förstår den metafysiska kännedomens av gamla språken; en kännedom som kräver Filosofens huvud. En i denna mening Lärd, har ej blott i sitt minne varje ord och talesätt av Athens och Roms tungomål; hans forskande öga har trängt sig ända in till själen av dessa språk, sett deras utmärkta nationliga lynne, deras medfödda skiljedrag, allt i jämförelse med sitt eget språk, och i avsikt att begagna det av deras fördelar. Men i verkställigheten härav, vad fara att åter denne lika lätt går över till en annan ytterlighet, tvärt stridande mot Skaldens. Då han vet, att den första, ovillkorliga avsikten med allt mänskligt tungomål är den, att begripas; då han naturligen är böjd genom arten av sitt snille att lämna företrädet åt noggrannhet framför skönhet, åt teckningen framför färgorne; då han saknar i sitt modersmål de växlande böjningar och ändelser, som i de gamla språken gävo åt varje tankbild ett, utan omväg eller tvetydighet, omgränsat skick av tid, person, antal: en brist, illa ersatt i våra Nordiska tungomål genom bruket av artiklar, som så mycket tänja och förslappa uttrycket, och som binda det till en släpande, enformig gång; då han härigenom misströstar, att kunna giva sitt eget de förenta fördelarne av de gamla språken: frihet utan oreda och tydlighet utan köld; att kunna göra det lika skickligt för talet och sången, lika, ett språk för människor och Gudar; huru fruktansvärt är det ej, att Filosofen i detta fall endast rådfrågar sin egen fördel, bildar ett språk blott för san-

ningen och beviset, förstör på en gång den frihet det äger och framdeles kunde vinna, bestämmer varje ord till en oföränderlig betydelse, pålägger uttrycket en slavisk gång parallellt med tankan, och stadgar således för en lag vad förut blott var en olycka.

Härav skönjes, att om Skalden tarvar den Lärdes hand att aga sin djärvhet, är ock denne i behov om Skaldens råd för att elda sin vishet. Lyckligast är, då ingendera behöver ett främmande biträde, då Skalden är filosof, och den Lärde äger smak.

OM ANDELIGE POEMER, och huru de böra dömas.

För att döma med rättvisa om dylike arbeten (vare det sagt utan anstötlighet) bör man se dem med Trones mer än Smakens öga. *Aristoteles* och *Longinus*, *Cicero* och *Quintilianus* skulle visserligen ej röras eller medelmåttigt röras av vissa skönheter i själva *Klopstocks Messias*. Det är Tron allena, som rätt kan fatta den stora Försoningens hemlighet, av en Gud som lider, en Gud som dör; Religionen allena, som med heligt ljuv fasa kan fästa en vilande blick på tavlan av det ohyggligaste mord; med forskning följa, med tjusning räkna varje blödande sår, varje skälvande muskel, varje söndersliten fiber av det oskyldiga klagande, döds kämpande Offret; det är ändteligen Religionen, som skapar en ny ordning av poetisk skönhet, som tillåter, vad säger jag? – som fordrar, förädlar, gudomligar de uttryck och former i stilen, som en världslig Granskare i ett världsligt skal-deslag med skäl skulle anse som fel mot smaken.

Tilläggom en anmärkning, som bör göra denna skillnad även begriplig för den otrogne.

Varje passion, och kärleken i synnerhet, har sitt eget språk,

som blott kan dömas av passionen. Dess Logika och Retorika äro ej *Plennings* och *Vossii*. Dess gång är flykt, dess röst är rop, dess rörelser hänryckningar. Den älskar framför allt att uttömma sitt ämne, att vända det om på tusende sidor, att återkomma på sina spår, att ofta upprepa samma tankar och uttryck. Jag påkallar alla Läsare av *Rousseaus Héloïse*. Vad solecismer, vad utsvävningar, vad tomma utrop, vad ledsamma omsägelser, vad brist av god ton skola ej här Puristen, Filosofen, och Hovet finna? Vilken känslolös ropar ej: *denne Auktor rasar*. – Men I, hänryckte Älskare! I som läsen dessa Brev med *St. Preux's* och *Julies* hjärta; vad bliver er dom? beundran och tårar. – Nu, vad är Religionen, den sanna, levande Religionen; om ej en Passion, den renaste men ock häftigaste av alla mänskliga passioner, den ömmaste av all kärlek?

Varje Kristen Filosof, varje upplyst tänkare, som lärt att göra sig räkning för sina känslor, att väl studera det mänskliga hjärtats anatomi, lærer finna utan möda och medgiva utan förargelse, att i själva *Messias* de termer, talesätt och vändningar, framför allt de ofta upprepade uttryck, som icke väl torde gillas av en världslig smak, äro just desamme, som kan hända allrämest göra intryck på den trogna uppeldade själen, och att även själva ljudet av främmande och obestämda ord, såsom *Golgata*, *Getsemane*, *Sion*, *Kidron*, *Betlehem*, *Vintramparn*, *Purpurmatken*, m.m. hava för en Kristen en viss harmoni, som tränger till hjärtat; ett heligt rörande behag, i synnerhet för den som intet tydligt begrepp därmed förbinder. I sanning är Religions-känslan, liksom all annan förtjusning, så oskiljaktigt förbunden med det mekaniska ljudet av vissa genom vanan helgade ord, att i fall dessa ord, *gissla*, *stinga*, m.m. förbyttes uti andra till begrepp helt och hållet lika gällande synonymmer, så skulle de törhända i stället för nöje, vördnad och andakt, väcka misshag och förargelse.

Det är klart, att den Granskare som ej känner eller iakttager

desss särskilda grunder för den Andeliga Poesiens och Vältalighetens Estetik, måste nödvändigt fela i sina omdömen däröfver, och ofta anse de yppersta skönheter som fel.

OM VÅRT FORDNA PREDIKOSÄTT.

Huru lyckligt, om Religionen alltid blivt tolkad på värdigt sätt; ty vi tvivle ej därpå: Nådens verkning, icke mindre än all sannings, är att övertyga och röra. Övertygelsen bliver större och lättare i samma mån, som sanningens skäl föreställas med styrka, ljus, ordning och behag. Intrycket likaså, i mån av den vikt hon synes äga på vår lycksalighet. Antingen behöver Gudaläran ingen tolk, eller måste dess verkan mycket bero av deras skicklighet, som densamma föreställa.

Det är sant, att deras förhållande ej är lika på alla tider och ställen; att Läraren måste lämpa sitt föreställnings-sätt efter åhörarens upplysning; att fordomdags i en barbarisk ålder, och ännu i dag bland en okunnig menighet, den högre Vältalighetens prydnad och behag dels voro onyttige, dels ock kan hända skadelige. Men vi tale endast här om den tid vari vi leva, om den sanna vältalighet som vet att ställa sig på sitt rum, och som annorledes ej vore det.

En Författare har anmärkt, att människorne aldrig kunna hinna till det sanna, i vad slag som helst, utan att förut hava genomvandrat allt det falska och orimliga i samma väg. Vad glad förhoppning böre vi då ej äga, att snart hava uppnått det fullkomliga i vårt Predikosätt?

Eller finnes väl mer några avvikningar att göra, några fel att lära känna? Man må icke tala om det falska val av ämnen, som länge gjort, att man uppehållit sig mer vid det övernaturliga som bör vördas, än det naturliga som kan fattas, mer vid mirak-

lerne som förvåna, än lärdomar som förbättra, mer vid inbildningens än hjärtats föremål. Men i vad orimlige former har man ej klätt dessa ämnen? Än, för att ej avvika från Guds rena ord, ej utspåda dess innehåll med människo-tillsatser; har man nöjt sig med, att uppställa en lång samling av Skriftens språk, i en annan ordning än de där varandra följa, och således ofta utan all ordning – än, för att skryta med en vidsträckt lärdom, blandat utan anständighet det gudomliga med det världsliga, det Kristna med det Hedniska, ljus med mörker; påkallat *Plato* att förklara Treenigheten, anført *Ovidius* i läran om Skapelsen, sammanbragt Profeter, Filosofer, Apostlar och Klassiske Auktorer – än åter, för att röja en inbillad rikedom i eget snille, utvalt ett enda språk ur Skriften, ett enfaldigt uttryck av några få rader, uttänjt detsamma till flere arks avhandling, dränkt dess styrka i en flod av ord, visat vikten av varje bokstav, delat och åter delat vad ej ägt någre delar, och sorgfälligt förklarat vad redan förut ägt all möjlig tydlighet.

Vad åter stilen egenteligen angår, tyckes den i andelig som i världslig Vältalighet, redan hava varit allt vad den icke bör vara. Huru länge har man ej sökt det konstlade och besynnerliga, innan man stannat vid det enkla, naturens! Man har ej kunnat föreställa sig, att det fullkomliga i alla slag vore det närmaste att tillgå, vore det som instämde med varje människas begrepp, som ingick i vars mans känsla. Härav denna spända Orientaliska stil, som så illa passar till våra Nordiska tungomål, dessa slösade bilder som förvilla förståndet, stora fraser som ej säga något, tvungna liknelser som ej lära något, blomster som kväva tankan, utrop som kyla själen, Lagen framställd i epigrammer och Evangelium i gåtor.

Lägger man här till allt det tvungna i utförandet av vad så orimligt blivit sammansatt, det våldsamma i rösten, det löjliga i åtbörden; så torde man häruti, om ej finna en ursäkt, dock igenkänna en orsak, till den vackra världens försummade kyr-

kogång. Kanhända har man oftare ägt skäl att beklaga, än förivra sig däröver. Det är sannerligen svårt för en upplyst man, i fall icke omöjligt, att hämta uppbyggelse för sin själ på ett rum där smaken, örat och ögat tillika såras.

OM SKILLNADEN EMELLAN DEN POLITISKA OCH RELIGIONS-MORALEN.

Utan att ingå i den stora frågan: *Om ett Samhälle kan bestå utan Religion*; det vill säga: *med blotta banden av Lagar och Moral?* – en fråga, den man ej förr torde fullleligen kunna avgöra, än man funnit, vad ännu lärar återstå att finna, ett Land förutan all Religion, där Lagarne och Moralen uppnått en stor grad av fullkomlighet, och där den sistnämnde hos en eller flere Generationer, på sätt som nu sker med Religionen, blivit inplantad som fördom från barnåren – utan att, säger jag, ingå i denna svåra och grannliga fråga, lär man med all visshet kunna påstå, att i alla Religioner, även ock i vår enda sanna Lutherskt Evangeliska, en god, allmänt fattad, som fördom inplantad, Medborgelig Moral, är av yppersta vikt och nytta, dels för att rätta vad i de *falska* Religions-Moraler finnes stridigt mot Samhällens väl; dels ock för att stödja vad i Moralen av en *sann* bjudes nyttigt för detta ändamål, eller att fylla vad däri brister. Ett ömtåligt öra skall ej såras av denna sats, så snart man väl fattar vad med en *Politisk* eller *Medborgelig Moral* sant och rätt förstås: att den nämligen består i *Läran om de från förnuftets ljus härledde plikter, dem var och en Medborgare åligger att uppfylla, till befördran av Samhällets väl förknippat med dess egit timliga bästa*: – då däremot *Religions-Moralen* innefattar *de av Gud uppenbarade bud, dem människor av en viss Religion böra iakttaga för att vinna en evig salighet*. I falska Religioner (och detta är just ett bevis

av deras falskhet) äro båda dessa Moraler så olika varandra, att oftast de plikter den senare föreskriver äro tvärtom förstörande för både enskild och allmän närvarande sällhet, såsom allehanda kroppens marteringar, tiggeri, Klosterlevnad, blind lydnad, blind tro m.m. Vad åter den Kristna Religions-Moralen angår, så, ehuru överensstämmande den ock är med den Borgeliga, lär dock ej kunna nekas, att de så väl i *Beskaffenhet* som *Motiver* och *Medel* mycket skilja sig från varandra. Tro, hopp, försäkelse, tålamod, ödmjukhet, andans fattigdom, bön och kyrkogång, Dop och Nattvardsgång o.s.v., dessa plikter, så oumgängelige för vars och ens andeliga och eviga välfärd, äro det icke lika för ett Samhälles flor. De övriga mer egentligt Moralske plikter, som vår Kristendomslära yrkar, ej som medel till saligheten, men som nödiga frukter av en saliggörande Tro: Föräldrars kärlek för sine barn, Barns vördnad emot Föräldrar, Makars inbördes trohet, de Rikes givmildhet mot de fattige, Tjänarns lydnad mot Husbonden, Undersåtens mot sin Överhet, m.m., äro utan all tvivel helt och hållit instämmande med den Borgeliga eller Politiska Moralens bud; men de äro varken de enda, eller de första ibland dem, en Politisk Moral föreskriver eller bör föreskriva. Väl vilar till en stor del på deras uppfyllande ett Samhälles bestånd, lugn, ordning, lycksalighet; men de rädda det ej från undergång, de lossa det ej ur fjättrarne, de lyfta det ej till höjden av ljus och ära och makt och välmåga. De stora, egentliga Samhällsdygder: mod i Fäderneslandets faror, håg att strida emot dess fiender, en brinnande kärlek för lag och frihet, lika brinnande hat för våld och förtryck, Patriotismens alla mödor och offer, begäret till Medborgares aktning, till odödligt namn.... dessa dygder äro ej de, för vilka Himmelen utlovas i någon falsk Religion; icke heller i den sanna, annorledes betraktade än som följder av en rätt Gudsfruktan. Men skulle nu även medgivas, att den Kristna och den Politiska Moralen till deras *Beskaffenhet* voro alldeles ett och

samma; så bliver dock skillnaden synligt kvar i anseende till *Medlen* och *Motiverne*. De plikter den förra befäller, till lydnad av *Guds uppenbarade ord*, dem leder den senare från det allmänna *Människoförståndets ljus*: den lön som den förra utlovar efter *döden*, i anställandet av de lycksaligaste *betraktelser för vår Sjel*, den framställer den senare *här i livet*, i njutandet av *lekamliga fördelar och nöjen*. Huru stödja de icke således varannan inbördes! huru leda de icke människan med fördubblade band desto säkrare fram till målet! Det finnes människor av så jordiska sinnen, så trög och kort bildningskraft, så liten upphöjelse i själen, att den minsta närvarande fördel mera väcker deras begär, än den största lycka som lovas dem i en framtid. Av sådan beskaffenhet var det forna Guds Folk, i vars Religion nästan aldrig omtalas andre straff och belöningar än de lekamlige här i tiden. – Av sådan och ännu värre beskaffenhet äro de, som varken tro en Uppenbarelse eller ett tillkommande Liv: och desse, beklagligen, äro i själva Kristenheten icke få. Vad skäl, då ej Lagarnes tvång försloge, skulle förbinda desse olycklige att uppfylla sina plikter i Samhället eller leda dem tillbaka från lasten till dygden? Vad annat än den väl fattade och väl fästade sanning: att Dygd och Sällhet, att Last och Olycka även här i tiden äro naturligen förbundne, att den gode Medborgarens belöning är sinneslugn, frid, frihet, välmåga, makt, heder, anseende; då däremot den elake Medborgarens liv är uppfyllt av faror, förtärt av fruktan och samvetsqual, förkortat av våldsamma lidelser, och ett mål för förakt eller förbannelser. Det är sant, att denna Lära har i enkla fall sina svåra inkast; har i illa inrättade eller förvaltade Regeringar icke alla individuers erfarenhet för sig; att det synes orimligt att vilja bevisa en försmäktande usling det hans egen nytta, hans egen sällhet begär att hellre med hustru och barn förgås av hunger, än att stjäla ifrån den rike en skärva av gull som denne ej saknar eller behöver: men härvid bör märkas vad vi ovanför flere än en gång

sagt, att man nämligen skall inplanta från späda år denna lära, som fördom, i barnens huvud; att, således inplantad, förvandlas hon till en känsla mera stark än alla motskäl av en kommande erfarenhet; och att utom detta medel själva Religionen sällan ägde nog makt, att hålla tillbaka en brottslings hand i det omtalte fallet.

OM AKTIONEN I DEN EGENTELIGEN SÅ KALLADE DRAMEN.

Månn ej det fordras för en Aktör i Dramen, mindre konst kan hända, men mera verkelig talang, det vill säga mer själ, mera sann eld och känsla, än i själva Tragedien? Allt uti denna: Personer, Händelser, Språk, ton och åtbörder tål och kräver en förhöjning över Naturen; men från denna förhöjning till störningen därav, från styrka till våld, från värdighet till tvång, hur mången förstår att utstaka en gränsskillnad; och är den ej här lika svår att finna som i Tros-ämnena svårt, att alltid nog säkert och tydligt se, vad som *övergår förnuftet*, och vad som *strider däremot*? Dessa Tragediens Konungar eller Tyranner, dessa Hjältar eller Våldsverkare, dessa Gudar eller Missfoster, utgöra de ej en egen klass av varelser, lika skilda i arten av sina passioner, som i sättet att gå och stå, från oss vanlige människor? – Dock vaktom oss väl att någon ting överdriva. Utan tvivel gives ett sant och falskt spel för den Tragiska Handlingen, utan tvivel bestämda oryggliga lagar av natur och konvention; men de som känna dem äro få. Hopen av åskådare är ej den som uppvaktar vid Konungars Hov, ännu mindre som inträngar i Konungars enrum. Den känner deras arm; men föga deras ansikten, ännu mindre deras skick, och allsintet deras hjärtan. Den tror blott i allmänhet, att allt stort är Kungligt, och allt Kungligt stort. De lämna nästan allt åt Aktörens godtycke; och

om denne visar sig i en reslig gestalt, följs av Vakt och Pager, är klädd i guld och diamanter, tar stora och långsamma steg på Teatern, gör stora rörelser med armarne, har stora plymer i hatten, för huvudet högt och kroppen rak, framförallt deklamerar sina vers med en stark och ihålig stämma (och vilket alltsammans kan läras eller länas); så händer väl ej att man röres därav, men mången undrar, förvånas och tror sig sett en Tragedi. I Dramen däremot är allting nedsatt till Allmänhetens känsla, liksom i Komeden till Allmänhetens förstånd. Då den förra framställer en rörande tavla av vanlige människors olyckshändelser och passioner, visar den senare en löjlig tavla av deras dårskaper och fel. Varje åskådare av ett någorlunda uppbrukat vett och erfarit hjärta kan häruti döma med blotta minnet om föreställningens sanning. Han behöver blott fråga sig själv, vad uttryck i röst, blick och åtbörd, han någon gång såg hos en olycklig Far, ett förskjutit barn, en bedragen Älskarinna, den nödställde utan hjälp, den bedrövade utan tröst, den förföljde utan försvar, en vän som förråddes, en dygdig som smädades, och alla de nedriga verktygen härtill – och om han ej känner, om ej (då Författaren uppfyllt sin plikt att skickligt välja och binda sin Fabel, tillägga, förkasta, sammanspärja, motställa, och giva åt allt genom handlingens ledning och stilens skönhet, den starkaste dag,) om ej Åskådaren, säger jag, då lika livligt och än livligare känner samma intryck vid Dikten, som fordom vid Sanningen av dessa erfarna Scener,... då säge han fritt sin fördömelse över Aktionen.

OM SKADAN AV EN UTESLUTANDE SMAK.

Vadan kommer denna envishet, lika skadelig för Läsarens nöje som Författarens snille, denna myndighet hos visse så kallade Kännare, att utan uppehåll ropa: *denna stil är blott den rätta; detta sätt bör allmänt följas; allt annat är att förkasta?* Den härrör utan tvivel av inskränkt omdöme, av fanatism, eller egenkärlek. Den ena känner ej, den andra vill ej känna mer än det mönster de av händelse valt; den tredje, som finner detta mönster i sig själv, tvingas så mycket svårare att erkänna något annat. Härav dessa krig, dessa eviga tvister mellan Kännare och Försökare, Journalister och Auktorer; denna nit av Ortodoxer mot inbillade Kättare, lika blint, lika bittert på Parnassen som i Kyrkan; dessa hela Biblioteker av stridiga avhandlingar om det sköna och sanna, av Retorikor och Poetikor som fångsla snillet, i stället för att leda det.

Varför frågar man ej Naturen? Av dess oräkneliga alster har det ena mera skönhet och fullkomlighet än det andra; men allt är skönt i sitt förhållande, allt fullkomligt i sitt ändamål. Rosen äger ej Granens höjd, icke heller Granen Blommans behag. Vilken vågar ni väl fördöma?

Härmed är ej nekat, att ju verkligen gives ett allmänt fult, ett allestäds att förkasta: det som sårar allas sinnen, det som stöter allas begrepp, det låga och det orediga. Man bör medgiva ännu mer: all skönhet i naturen upphör att vara det, då den flyttas ur sitt rum; allt fullkomligt bliver fel, då det nyttjas i falsk ordning, då det motsäger sitt ändamål. Sätt granen i edra trädgårdar, hölj klipporne med blomster, släpp strömmar över ångarne; och allt bliver obehag, galenskap, förvirring.

Som det förhåller sig i naturen, så förhåller sig ock i Konsterne, dessa avtryck av naturen; vare sig genom bildning, mål-

ning eller skrift. Icke nog med den skillnad i föreställningssättet, som åtskilde slag av Vitterhet fordra. Icke nog att Historien ej skrives som Romaner, Romaner som Predikningar, Predikningar som Tal i en Akademisk församling. Då varje art av Vitterhet dessutom är fördeld i hundrade olika mer eller mindre besläktade grenar, som alla begära ett olika avhandlings-sätt; ännu mer då stilen i desse särskilde delar bör rätta sig efter ämnets vidd, vikt och värde; då ett Landskaps historia icke tål att författas som historien om ett Kejsaredöme; då ett krigiskt Folks bedrifter annorleds böra målas än ett fredligt Folks öden, Hjältars leverne än den svaga Regentens; och då sluteligen bör lämnas en Författare samma rätt i sin stil, som sitt ansikte, att med egna drag skilja sig från andra, fast ej från det mänskliga, vara sig och ingen annan, med ett ord, att vara Snille: huru falsk, hur skadelig är då ej den fördom, att i varje slags Vitterhet blott framställa ett mönster, blott gilla ett sätt, och förkasta alla övriga.

OM ALLMÄNHETENS DOMSRÄTT I VITTRA MÅL.

I de fleste Lagstiftningar har den rättighet blivit tillagd de högst uppsatte medborgare, att endast dömas av sina jämlikar. Vittre Författare hava av naturen samma rätt. De som missvårdat den, de som obetänksamt stigit ned att underkasta sig en lägre Domstol, hava till äventyrs för en tid varit glade, att se sin svaghet mera milt än upplyst prövas; men antingen därför att den sanna ärelystnaden icke länge smickras av ett oförstått beröm, eller ock att berömmet en annan dag givit rum åt ett lika blint smädande, visar erfarenheten, att alla goda Snillen förr eller senare vädjat till en Överrätt: sina likars dom. Lyck-

lig den yngling som, vid första steget på Vitterhetens bana, icke sökt annan lager än den tävlare förlora, och kännare giva; som alltid visligen förstått att högre värdera någras aktning, än mångas beundran. Ty vad äger denna beundran, som med skäl kan smickra en tänkande man? Är den en känd vördnad för ett erkänt företräde? eller är den ej hellre det vanliga offer, som hopen giver åt allt sällsamt och besynnerligt, åt allt vad icke är dess egit? ett offer lika delat mellan Snillet och Luftspringaren, den Gudomlige Skalden och Djuret från Afrika... vad säger jag? – ofta rikare skänkt åt dessa? Medelmåttan är hela världens nationliga dräkt; huru skulle de ej förvånas av den lysande skrud som Snillet drager? Men sedan nyfikenheten är stillad, kommer glömskan eller hatet. Vändom ögonen på de Gamle, våra mönster i allt, i vett som i smak, i seder som i snille. Icke sökte Latiens upphöjdare Skalder sin ära från torgen och badhusen i Rom.* *Spernere vulgus*, var *Horatii* valspråk, och har blivit det för alla värdiga Snillen som honom efterträtt. Att högakts av *Varius*, *Plotius*, *Virgilius*, att älskas af *Maecenas*, att förnöja *Augustus*; så stort var målet för Romarens ärelystnad, därav uppsteg hans snille med vishet och smak, därav sträckte sig hans röst genom kommande sekler. – Men den upplysta Allmänheten? – Vare evigt vördat detta heliga namn! Blott fästom därvid en sann och värdig betydelse. Om vi därmed förstodo, vad i sin vidd kallas Allmänhet: mängden av en Nation; eller ock, mera inskränkt, de fleste av vissa upphöjdare Klasser; vad gjorde vi annat än förnedrade en Gudomlighet, vars rätt till Snillets och Dygdens dyrkan endast måste grundas i deras högsta besittning. Man ler åt besynnerligheten av de Filosofer

* in medio qui
Scripta foro recitent, sunt multi; quique lavantes:
Svave locus voci resonat conclusus. Inanes
Hoc juvat....

HORAT.

lära, som i alla enskilda varelsers olycka trott sig finna ett allmänt väl; men om man ej likaså vill tro, att Allmänhetens upplysning är en sammansats av de flestas okunnighet, så måste man med denna upplysta vördnadsvärda Allmänhet ej annat kunna förstå, än de få i alla Stater: Kännare, Snillen.

OM ORSAKEN TILL DEN RINGA AVSÄTTNING SOM BÖCKER ÄGA I VÅRT LAND.

Betrakta vi först vår ringa Folkmängd, så följer väl klart att Läsares antal måste bli hos oss ojämförligen mindre än i Frankrike, Tyskland, England, o. s. v. Detta bevisar att Auktorsysslan icke kan vara en Etat här i Landet, och att, utom uppmuntran av Regeringen, skulle Lärdom och Vitterhet hos oss alldeles förfalla. Men frågan är ej här om en avsättning, som riktar eller föder en Författare, men en som blott ersätter hans möda och kostnad. Därtill fordras föga mer än någre hundra Köpare; och detta antal torde lätt böra finnas i ett Land av mer än 2 och $\frac{1}{2}$ million, och en Huvudstad av 70 eller 80 tusen invånare. – Vad skälet angår av vår mindre förmögenhet, och behovet att hushålla, som ofta åberopas; vill man tro det, den stund det visar sin verkan i andra delar, t. e. i indragning av Möbler, Ekipager, Viner, Dessarter; i minskad avsättning för Vårdshus och Grannlåtsbodar. Till dess har man rätt att anse det som en förevändning. Sägom sanningen fritt ut. Det rätta men hemliga skälet ligger i den ringa håg vår Allmänhet äger för Kunskaper och Upplysning, den avsmak hon hyser för allt sinnesbemödande. Visserligen röjer ett uppmärksamt öga hos denna Nation en tröghet i själen, en lättja i förståndet, förenad med en viss flyktighet; icke härrörande, som hos några Natio-

ner, av ett eldigt snille, en livlig och lätt känsla; men av brist på förmåga att fästa tankan; en viss mekanisk oro. Det vore ej svårt, att av Hävderne visa dessa egenskapers inflytelse i det stora av dess Seder och Politik; huru härifrån till sin första ursprungliga orsak härrört dess allmänna brister och olyckor; dess ständiga kastning mellan olika Regeringssätt, dess ledsnad vid friheten, otålighet vid bojorne, oskicklighet till vis lydnad; ett blint överlämnande åt hazardens nycker; lika obetänkt tjusning eller hat för sina Ledare; blott känsla av dagen, ingen varning av det förflutna, ingen framsikt i det tillkommande; stoltshet i medgången, villrådighet i faran, nedslagenhet i olyckan; ingen egen, bestående, nationlig karaktär; blott en ytelig härmning av främmande folkslag; sederne, såsom bordet, en svärjande blandning av utländske tycken... Men allt detta må lämnas, och av oss endast anmärkas, att i Litteraturen denna tröghet och flyktighet bland hopen av Läsare förenat sig till den grad, att man fasar eller gäspar vid första åsyn av en Skrift, som överstiger några arktal; att man, tillgjort, lika löjligt, än ratar det allvarsamma som långt och ledsamt, än lastar det kvicka som ovärdigt, barnsligt; ömsom klagar över brist på det *Solida* i Vitterheten, och det *Roliga* i Vetenskaperne: manne ej för att finna ett önskat skäl att förakta dem båda? – Skulle vi tro vad någre påstått, att dessa fel äro lokalens, äro infödda brister i nationliga lynnet, följer av en mindre lycklig organisation; att denna långa omogenhet i Moral som Fysik, hos människan som hos djuren och växterne i vår Nord, äger sin grund i Klimatets hårdhet, i Landets naturliga nöd: då vore härvid ingen hjälp att hoppas, inga förebråelser att göra; då gäves för Auktorer ingen annan plikt än att lämpa sig efter Allmänhetens oförbätterliga smak. Men skulle vi däremot, av hela vårt släktes vanligen långsamma gång till odling, av själve de nu mest upplyste Folkslags besvärliga omskapning, hava anledning att sluta, det ovannämnde orsaker, ehuru mycket inflytan-

de, dock varken böra anses för de enda eller mest verkande; att, jämte dem, andre huvudsakligare finnas i vanan och fördomarne, i äldre skadelige författningar, i en på Folkets okunnighet och förvillelse fordوم grundad Statskonst, i falska begrepp om upplysningens natur, om Lärdomens sanna värde, om Vitterhetens sanna ändamål; i bristande aktning för deras Idkare; i misstag om verklig förtjänst och lycka; i barnsliga, låga, oförädlade begär till börd och titlar, till prakt och utvärtes anseende, till vinst, till vällust, till kroppsliga njutningar... då våga vi ännu hoppas, att Sverige en gång även skall tävla i ljus, och de därpå grundade sanna Medborgerliga dygder, med samma Nationer, vars laster och yppighet det hitintills härmat; att även en dag detta Land skall äga en Allmänhet, skicklig att läsa, värdig att döma ett arbete av vikt, av allvar och längd; en Allmänhet vars granskade säkra vördnad, mer än en lös, öVERRUMPLAND beundran, skall bliva enda målet för dess Konungars, Hjältars och Snillens ärelystnad. Måtte samtida Författare, med ögat redan fäst på denna lyckligare framtid, påskynda dess ankomst, då de taga till föresats mer att rätta än följa sitt tidevarvs smak; mer att söka en senfärdigt växande ära, än ett liv för dagen.

TILLÄGG

FÖRETALET TILL FREDMANS EPISTLAR

Ypperlige Författare (om andre är ingen fråga) gjorde väl för Vitterheten och sin egen heder att, medan de leva, själve samla och utgiva sine Arbeten. Kanske finnes ett sätt att göra ännu bättre: det vore att dela denna försorg med sine Vänner.

En Författares sanna *Vänner* äro de som, förenade genom smak för samma yrken, äga en Sjal att fullkomligen känna och värdera hans Skrifter, mod att tillstyrka uppförfingar, håg att tjäna mer än smickra; och som älska Personen, men än mer hans Ära.

Det är ofta icke nog för en Auktors ära, att bli känd för vad han skrivit; men ock att bli frikänd för vad han ej skrivit, eller, det som är detsamma, vad han icke fullt gillar: Ty vilken är den Författare som vågar säga med Gud, att *allt vad han gjort var ganska gott?* – Men nu är man, i lärd som i allmän mening, icke Far till andra barn, än dem man själv erkänner.

Man vill med dessa strödda reflexioner hava sagt, att det Verk, vars början nu överlämnas i Allmänhetens händer, är icke en obesett sammanföst massa av allt vad en Auktors hand författat, och endast bestämd av Förläggarens vinst; men en *Upp-laga för Snillet*, men en av den levande Skalden själv, i råd med sine Vänner, översedd, granskad och urvald Samling av hans odödelige Arbeten.

Om varje Auktors Skrifter, spridde efterhand, under en lång följd av år, i vanskliga, lösa, kringflygande papper, lätt löpa fara att antingen förkomma, eller misshandlas, stympas och fränkännas sin Upphovsman; huru mycket mera de Snillefoster, som, sällan alstrade vid Skrivbordets lugn, men i en stormande glädjes virvel, straxt i deras födslostund tagit sin flykt ur För-

fattarens hand utan att dit återvända, spritt sig omkring till Hov och Stugor, att läras av den okunniges som kunniges mun: Skrifter, som således blott förvarades i ett otrogit minne, eller ock i någre Samlares avundsamme gömmor, varur att dem draga, hopsamla, jämföra, fordrats Författarens egen hand och öga.

Men vad som allenast fortplantades genom minnet, vad därför med tiden skulle lättast förloras, växla, förskämmas; var Musiken till dessa Arbeten. Man vet, att de fleste hava gift sig tillsammans med förut kände Melodier; andre finnas dock, som erkänna samme Skapare med Versen, och nästan alle hava mer eller mindre emottagit Skaldens ändringar och förbättringar. Till evigt säker hugkomst, behövde de således att av en skickelig hand en gång för alla omedelbarligen flyttas från Auktorns röst på papperet: detta är vad som ock skett.

Säkert känner man ännu ej mer än till hälften dessa Poemers värde, om man blott känner dem som Poemer. Aldrig ännu voro Skaldekonst och Tonkonst mera systerligt förente. Det är icke Vers, som äro gjorde till denna Musik; icke Musik, som är satt till dessa Vers: de hava så iklätt sig varsandras behag, så sammansmält till *En* Skönhet, att man föga kan se vilken mest skulle sakna den andra för sin fullkomlighet: Verserne, att rätt fattas; eller Musiken, att rätt höras.

Olycklig den, som utan öra och röst vill döma om dessa Arbeten; men brottslig den, som efter vanlige Reglor vågar att granska vad ej kan jämföras, vad som varit utan Mönster, och skall bliva utan efterföljd. Och dessa Skrifter av egit slag, som icke blivit anlagde på en övertänkt plan, icke vers för vers bildade, sammansatte, polerade; men ögnablicksskapelser, men tjusnings utbrott, men foster av sann ingivelse, som, om jag så får säga, helgjutne frambrustit ur en lågande bildnings sköte – har man väl rätt att kalla dem *Arbeten*? att anse dem som *Författade*? att pröva dem efter Verskonstens allmänna

lagar? – Säg icke, kalla, *Läsande* Man! detta är fel mot Språket, smaken... Äg Skaldens känsla, äg Ynglingens hjärta, älska, drick, sjung: och du skall se dessa fel förvandlas till Snilledrag; eller skall du ej se dem.

Det gives andra lagar, helige lagar: Anständighetens, Seder-
nes... Man förblande ej dessa termer:

Anständigheten kom; och Sederne försvunno.

Aldrig har man i någon tid mera ropat på Anständighet; och aldrig hava Sederne.... *varit mera förskämde*: skulle Deklamatören utropa – Det är falskt, överdrivit; det har givits de tider, då både Anständighet och Seder försvunnit; och vad är den förra om ej ett offer åt de senare? – men medgivom ock, att de ej äro i tilltagande; under det att deras yta, deras dräkt eller larv, deras synbara uttryck i skick, tal och skrifter, kort sagt Anständigheten, dag ifrån dag allt strängare yrkas.

Vad denna Anständighet i Tal och Skrift angår, så synes härvid, som i många andra Moraliska ämnen, vår Allmänhets begrepp ännu föga stadgat. Sant är ock, att det skall och bör växla från Stånd till Stånd, från klass till klass, i förhållande av olika seder och upplysning. Men ofta händer bland folk av samma upphöjning i Samhället, att den ena fördömer som högst oanständigt, vad den andra gillar som en tillåtelig frihet. Vad är skillnaden dem emellan? – Jag vill med en berättelse säga min tanka.

»För en tid sedan befann jag mig i en talrik samling av båda Könen, i vad man kallar *Gott Sällskap*, till och med av *God Ton*. En ung Man inträdde: hans blotta utseende ingav redan en böjelse till glädje. Han talade; man förtjustes. Han berättade vissa äventyr av nog vansklighets natur, han nyttjade uttryck i hög grad frie; men allt skedde med den kvickhet som blott ådrog beundran, de yra språng, den överhalkande lätthet, och framför allt den Glättighet, som ej lämnade tid att rodna förrän man

skrattat; då det redan var försent, och då minnet av ett skämt redan givit sitt rum åt uppmärksamhet på ett nytt. Sjelve Sederne Våktare, vördige Åmbetsmän, ärbare Matronor, Åldern som Ungdomen, alla hörde och logo, alla instämde i denna Mannens beröm, och han böds att stanna kvar. – Förförd av exemplet, trodde en annan bland Sällskapet genom samma slags skämt kunna vinna samma framgång. Men de likaste saker äro alltid mycket olika. Vad naturen nekat, söker konsten fåfångt ersätta. Hans ansikte saknade dessa spelande drag, detta eldspråk av själen, som ofta talar mer eller bättre än själva talet; än höjer ett uttryck, än fyller dess brist, än skyler den tydlighet det förmycket skulle äga. Hans ton var släpande; hans åtbörder tvungne. Detta gav åt hans skämt ett tycke av överläggning, som gör att ett infall aldrig roar fast det är roligt, alltid sårar när det är fritt. Hans skick tycktes säga vid varje infall: *bör huru kvickt!* och sedan han fällt det: *skrattar Ni ej?* det tycktes varna en för att rodna; och därför rodnade man åt allt. Det oskyldiga blev tvetydigt, och det tvetydiga plump. Snart började nu alla Solfjädrar att fläkta, alla pannor att rynkas, alla munnar att gäspa. Fruntimren fingo *migrän*, och gingo ur rummet den ena efter den andra. Karlarne började andra samtal. Den misslyckade Skämtarn smög flat sin kos, och Vården gav honom tillkänna med en betydande min, att man undanbad sig hans återkomst.« – Det är likväl visst, att den senares skämt, vad *Saken* angick, icke sårade Sederne mer än den förres. Skillnaden låg i *Sättet*.

Enligt tillkännagivande i Prenumerations Sedlarne, hade man först ämnat att utgiva dessa Arbeten under en allmän Titel av *Den Svenske Anakreon*; ett namn, som redan länge blivit tilldelat Författaren, men kanhända ej nog ärofullt. Det är sant, desse skalder hava båda sjungit om samma ämnen, om Vin och Kär-

lek; båda sjungit förträffligt; men detta är allt vad de äga gemensamt. De hava målat på samma duk, varit ingivne av samma Anda; men för övrigt vad olikhet i teckning, i färgor, i figurernes former, deras ställningar, Scenens val! Den ena öm, ljuvlig, intagande, fin: den andra yr, häftig, förvånande, rik. Att jämföra dem båda, är att jämföra Kaskaden, dess språng, dess brusande svall kring fältet, med Källan som lent genom ängens sköte ormar sig fram utan dån och bölja.

Man skulle kanhända, vad Stilen beträffar, med mera skäl kunnat nämna vår Skald för den *Svenske Pindarus*: Så djärv är dess flykt, så rik dess bildning. Men förkastom dessa jämförelser. De äro ofta skadelige, alltid felaktige. Det är genom dem som Författare, sedde på en enda förliknad svagare sida, av Granskaren dömts någon gång med en stränghet, som haft sken av orättvisa. Förgätom aldrig, att varje sant Snille måste äga sin egen ursprungliga form, vara *sig* och ingen annan; att den onyttiga frågan om Författares *likhet*, leder som oftast till den förhatliga frågan om deras inbördes *företräde*; att denna icke kan avgöras; att Snillen äro att anse som oändliga storheter, således *omätlige*; och att Allmänheten i synnerhet icke äger deras måttstock – Vi skola då finna, att det största beröm för varje ypperlig Författare, för Bellman som för Anakreon, är att den ena var – *Anakreon*; den andra – *Bellman*.

Må mig förlåtas ännu en Sanning!

Om enahanda Artister, ehuru väl till naturen varsandras Vänner och sannaste Domare, icke äro det alltid; så ligger utan tvivel ett stort skäl härtill i en Allmänhets falska och inskränkta omdömen, dess vana att jämföra, dess högmod att utstaka Snillens rang, och dess allt för njugga förråd av aktning att tilldela en, utan att fråntaga en annan.

Stockholm d. 6 Oktob.

1790

J. H. KELLGREN

Kommentarer och ordförklaringar till volym I.

Vägledande för urvalet av texter i denna utgåva har Kellgrens »Samlade Skrifter« varit. Verket utkom postumt i tre delar 1796, men Kellgren hade före sin död hunnit bearbeta sina verk och göra manuskriptet färdigt. Uppläggning och texturval var således hans. Utgivarna – författaren Gustaf Regnéer och Kellgrens systerson, journalisten Christian Lengblom – gjorde dessutom ett par tillägg: fragmentet »Sigvarth och Hilma«, »Satir över Förtjänsten«, en påbörjad »Översättning av Youngs första natt eller Complaint« samt Kellgrens företal till Carl Michael Bellmans »Fredmans Epistlar«.

I föreliggande utgåva av Kellgrens »Skrifter« har ett fåtal texter i författarens eget urval uteslutits. Det gäller översättningarna och imitationerna från moderna språk (inklusive Voltaire's tragedi »Olympie«). Av de tillägg som gjordes av 1796 års utgivare har vi endast behållit företalet till »Fredmans Epistlar«. Därtill har en dikt som saknas i »Samlade Skrifter« tillagts: den erotiska succédikten »Sinnenas förening«, som var Kellgrens egentliga litterära genombrott. I sitt viktiga förord till »Samlade Skrifter« (vilket medtagits i denna utgåva) har Nils von Rosenstein på ett något oklart sätt kommenterat uteslutningen (I: 32), men 1781 försvarade Kellgren själv dikten mot anklagelser för smaklöshet i »Brev till W*** [...]« (I: 257), och i det öppenhjärtiga s. k. K & k-brevet från mars 1788 (även det avtryckt i denna utgåva) tar han också upp den bland dikter som lämpar sig för nyutgivning (I: 55).

Kellgrens stavning har moderniserats men inga ingrepp har gjorts i ordformer, interpunktion eller bruk av versaler. Stavningen har normaliserats enligt SAOL. Undantag från denna regel gäller ord som idag har markant annorlunda betydelse

samt vissa ord där stavningsskicket ger en fingervisning om att ordet på 1700-talet hade ett annat associationsvärde. Stavningen av namn har i allmänhet normaliserats. Målsättningen har varit att kvarhållen äldre stavning skall vara upplysande, inte störande.

Ordningsföljden mellan texterna i »Samlade Skrifter« har här bibehållits inom varje avdelning. Däremot har ordningen avdelningarna emellan ändrats. I »Samlade Skrifter« innehåller första volymen dramatik, den andra svensk poesi samt tolkningar från latin och den tredje översättningar från moderna språk samt prosaskrifter. Här har dikterna (både de svenska dikterna och översättningarna från latin) placerats i första volymen tillsammans med prosaskrifterna, medan dramatiken och utgivarnas kommentarer finns i andra volymen.

Huvuddelen av Kellgrens skrifter fanns publicerade på annat håll innan de gavs ut i »Samlade Skrifter«. Kellgren gjorde gärna omfattande bearbetningar av sina skrifter, och ibland förefaller de skilda versionerna närmast vara olika verk. I många fall finns hans egna exemplar av dikternas förstattryck (oftast i hans egen tidning »StockholmsPosten«) bevarade, försedda med egenhändiga ändringar. Till ett fåtal skrifter finns också manuskript. En textkritisk utgåva av Kellgrens hela författarskap påbörjades 1923 i Svenska Vitterhetssamfundets regi. Där finns även de verk tryckta som Kellgren valde att utsluta ur sina »Samlade Skrifter«. Också Svenska Vitterhetssamfundets utgåva kallas »Samlade Skrifter« (här förkortade SS), och kommentarerna till dessa ger svar på de flesta frågor av textkritisk karaktär.

Avgörande för valet av textversioner till föreliggande utgåva har tillkomstsituationen för »Samlade Skrifter« varit. Inför utgivningen av dessa gjorde ju Kellgren omfattande och slutgiltiga bearbetningar av sina texter. Kollationeringar mot Kellgrens ändringar i tidigare tryck visar att »Samlade Skrifter« i

stort sett troget följer författarens intentioner. Även om Kellgrens död innebar att han inte kunde fullborda utgivningsarbetet utgör »Samlade Skrifter« ändå den naturliga textbasen, inte minst eftersom den fortsatta Kellgrenreceptionen byggde på denna utgåva. »Samlade Skrifter« utkom i inte mindre än fem upplagor: 1796, 1800–1802, 1811, 1837–1838 och 1860. I SS är bastexterna i allmänhet hämtade från »Samlade Skrifter«. Undantaget är prosan, där SS:s versioner utgörs av äldre tryck. Även här menar vi dock att Kellgrens omarbetade versioner är rimliga förlagor. Förändringarna är ofta stora, inte minst genom genrebytet – i »Samlade Skrifter« har såväl Kellgrens akademital som hans journalistik omarbetats till essäer.

I föreliggande utgåva har ett fåtal uppenbara tryckfel stillatigande rättats, medan välmotiverade korrigeringar har förtecknats i den löpande kommentaren. När det gäller dramatiken är kommentardelarna till SS inte färdigutgivna, vilket medför att det textkritiska läget ännu är något oklart. När det gäller dikten »Sinnenas förening« följs i denna utgåva versionen i »Samlaren« 1778. »Företalet till Fredmans Epistlar« har här (till skillnad från i SS) hämtats direkt från »Fredmans Epistlar«, som Kellgren själv torde ha korrekturläst. Versionen uppvisar smärre skillnader gentemot den i »Samlade Skrifter«. Rosensteins förord har hämtats från »Samlade Skrifter«, medan K & k-brevet följer SS. Viss korrigering av felläsningar har dock gjorts efter handskriften i UUB.

I de följande kommentarerna beskrivs de viktigaste omständigheterna kring de enskilda texterna. För utförliga textkritiska genomgångar hänvisas till SS. Förutom korta kommentarer kring texternas tillkomst, datering och deras olika versioner ges här sakupplysningar och ordförklaringar. Detta sker i löpande följd. Ord, personer och mytologiska företeelser förklaras endast första gången de uppträder. Citat från romerska författare förklaras i de flesta fall genom en metrisk översättning, följd av

översättarens namn inom parentes. Volymen avslutas med ett register med hänvisningar till förklaringarna. Vid upprättandet av sak- och ordförklaringarna har kommentardelarna till SS varit en utomordentlig hjälp. Några ytterligare verk som särskilt har använts vid kommentararbetet är: Margit Abenius, »Stilstudier i Kellgrens prosa« (1931), Carina Burman, »Väl-talaren Johan Henric Kellgren« (1988), Sverker [och Ingrid] Ek, »Kellgren. Skalden och kulturkämpen« I-II (1965–1980).

Förkortningar:

- GUB Göteborgs Universitetsbibliotek.
- JHK Johan Henric Kellgren.
- KB Kungliga biblioteket, Stockholm.
- SAOL »Svenska Akademiens ordlista över svenska språket«.
- SS Johan Henric Kellgren, »Samlade Skrifter«, Svenska Författare utgivna av Svenska Vitterhetssamfundet IX (1923–).
- StP »Stockholms Posten«.
- UUB Uppsala Universitetsbibliotek.

1:25 *Nils von Rosensteins förord till Samlade Skrifter 1796.*

Nils von Rosenstein (1752–1824) var vid sidan av JHK den svenska upplysningens främsta gestalt. Som författare verkade han inom historieskrivning och våltalighet och kom i sitt avskedstal som preses i Vetenskapsakademien 1789 att behandla upplysningens idéer. Detta trycktes senare, i väsentligt utökat skick, under titeln »Försök til en afhandling om Uplysningen« (1793), en skrift som sammanfattar den svenska upplysningens tankar. Sedan början av 1780-talet var han och JHK bekanta, och i och med arbetet inom Svenska Akademien och med *Pro Sensu Communi* blev de nära vänner.

förtjusning: 'hänförelse'.

efterdöme: 'föredöme'. JHK framställs alltså som ett retoriskt »exemplum«, en förebild för andra författare.

dess: 'hans', 'hennes'. Här: 'hans'.

[*Den*] *rätta* [*förlusten*]: 'sanna'.

1:26 *den störste av dess medtävlare*: Citatet kommer från Carl Gustaf af Leopolds »Sång över Kellgrens död«.

sårande: 'smärtsamt'.

1:27 *En skickligare band*: Johan Stenhammar, som efterträdde JHK på Svenska Akademiens stol nr 4.

fattande: 'insiktsfullt'.

kvickhet: 'intelligens'.

Filosof: Oftast 'upplysningsmän', här snarast 'lärde'.

d'Alembert: Jean le Rond d'Alembert (1717–1783) var jämte Denis Diderot utgivare av den stora Encyklopedien och från 1772 sekreterare i Franska Akademien.

Grammatikaliske studier: De grundläggande studierna dels i det latinska språkets grammatik, dels i latinsk poesi.

1:28 *vettgirighet*: 'vetgirighet'.

kvarblevne: 'kvarlevande'.

framter: 'visar'.

snille-förmögenheter: 'förståndsgåvor'.

Voltaire: Den franske upplysningsförfattaren François Voltaire (1694–1778), JHK:s stora förebild.

Haller: Trol. den schweiziske anatomen och fysiologen Albrecht Haller (1708–1777).

1:29 *föråldrad*: 'åldrad'.

offra en hekatomb: Ett stort offer till gudarna, vanligt i de antika eposen. *Hekatom* = 100 oxar eller andra djur.

livas: 'vakna till liv'.

Holbergs Komedier, *Dalins Svenska Argus*: Tidiga nordiska upplysningsverk. Rosensteins avsikt är alltså att framställa JHK som knoppande upplysningsman redan i tonåren.

gräl: 'lärt grubbel', 'pedanteri'.

tadlet: 'klandret'.

förtydelserne: 'feltolkningarna'.

omgänget: 'umgänget'.

ändteligen: 'slutligen'.

Gymnastiske föreläsningarne: 'undervisningen vid gymnasiet'.

[fann] för [sig]: 'före'. F.ö. fel, eftersom JHK och den fyra år äldre brodern Jonas kom tillsammans till Åbo.

1:30 *på dess [bröst]*: 'för hans'.

jämmt: 'ständigt'.

sanna huvud: 'verkliga begåvning'.

Philosophie Magister: 'filosofie magister'. Den tidens högsta universitetsexamen inom humaniora.

Docens: 'docent'. Sådana unga akademiska lärare var obetalda, men förväntades meddela undervisning. JHK var, trots sin akademiska karriärvilja, inte särskilt ambitiös som universitetslärare.

1:31 *Originale*: 'självständiga'.

önskeligaste: 'mest önskvärda'.

1:32 *böd [till]*: 'bjöd'. Ordformen är den vanliga även hos JHK.

Grevarne MEIJERFELDT [...] borttrycktes: JHK:s båda disciplinar, Johan August (1766–1791) och Axel Fredrik (1769–1795), var båda militärer och deltog i 1788–1790 års krig. Den äldre dog av sviter från skador han ådragit sig där.

inbildningen: 'fantasin'.

1:33 *delt*: 'delad'.

billiga: 'rimliga', 'rättnätiga'.

kritiker: 'stycken av litteraturkritik'.

överbliva: 'återstå'.

felen övervägas [...] åstadkommit: 'nyttan av det han gjort var större än felen'.

- Boileau*: Den franske smakdomaren Nicolas Boileau-Despréaux (1636–1711), som i sin »L'art poétique« (1674) stadfäste den fransk-klassicistiska doktrinen.
- bemburit*: 'fätt'.
- 1:34 *upptäckas*: 'avslöjas'.
- Juvenalisk*: I den romerske satirikern Juvenalis' (c:a 55 – c:a 135) efterföljd.
- Tatler eller Spectator*: Välkända engelska 1700-talstidningar.
- 1:35 *de senaste åldrarna*: 'den mest avlägsna framtiden'.
- rediga begrepp*: 'klara förstånd', 'klara begåvning'.
- i tjänstevägen*: 'som ämbetsman'.
- 1:36 *författaren till Musiken*: Den av Gustaf III inkallade italienske hovkapellmästaren Francesco Uttini, som också skrev musiken till »Thetis och Pelée«.
- av det första slag*: 'av främsta rang'.
- Omnis in hoc sum*: Detta var det citat från den romerske skalden Quintus Horatius Flaccus (65–8 f.Kr.) som Rosenstein nämner i texten.
- 1:37 *rättthet*: 'riktighet'.
- förvänd tanka*: 'felaktig uppfattning'.
- Virgilius*: Publius Vergilius Maro (70–19 f.Kr.), en av den romerska guldålderns största poeter, författare bl.a. till »Aeneiden«.
- Cicero*: Marcus Tullius Cicero (106–43 f.Kr.), ansedd som den främste romerske vältalaren.
- Cato Censor*: Marcus Porcius Cato d.ä. (234–149 f.Kr.) företrädde de gamla romerska sedvänjorna och föraktade det grekiska inflytandet.
- Ennius*: (239–169 f.Kr.), kallad »den romerska litteraturens fader«.
- Lika [batare]*: 'lika mycket'.
- obilligt*: 'orimligt'.
- oombytliga art*: 'oföränderliga karaktär'.
- rikta*: 'berika'.
- 1:38 *den obundna och bundna stilen*: 'prosa och poesi'.
- bindande*: 'engagerande'.
- utflykt*: 'flykt'.

- daktyler*: Versfötter, bestående av en betonad och två obetonade stavelser.
egentlighet: 'tydlighet'.
 1:39 *enskilda*: 'individuella'.
bildnings-gåva: 'fantasi'.
målar sig: 'karakteriseras'.
Kvick: 'rörlig'.
 1:40 *bevekelser*: 'orsaker'.
drift: 'driftighet'.
beked: 'kraft'.
Jag har gråtit [...]: Referat av JHK:s reaktion inför franska revolutionen i ett brev till Rosenstein 14/8 1789.
tidningen: 'nyheten'.
slughet: 'fattningsgåva'.
 1:41 *[ett nytt] slag*: 'genre', 'diktart'.
uteslutande: 'inskränkt', 'begränsad'.
en av dess mest bekante strider: Striden med författaren Thomas Thorild (1759–1808) och den s.k. »nya sekten« rörde sig främst kring litteraturens väsen, där JHK stod för en måttfull, franskklassicistiskt inspirerad linje och Thorild för otyglad förromantik.
begär: 'längtan'.
rörelse: 'motion'.
en av våre gode Författare: Georg Adlersparre (1760–1835).
 1:42 *allmänna*: 'gemensamma'.
hade det utmärkta: 'utmärktes av'.
rum: 'plats'.
vedermälen: 'tecken'.
Poëte [...] MDCCXCV: »Till skalden, upplysningsmannen, medborgaren, vännen, från sörjande vänner 1795.«
 1:43 *K & k-brevet*.
 Brevet skrevs till Rosenstein 13/3 1788, men var avsett att visas upp för Gustaf III. Sedan 1785 var JHK kunglig handsekreterare, en prestigefylld befattning som gjort honom till adelsmans like. Ämbetsuppgifterna bestod i att versifiera kungens dramatik. Efter att ha skrivit flera operor och ett versdrama i samarbete med kungen ville nu

JHK få andra arbetsuppgifter. Hans strävan var att få ett högre ämbete med mera traditionella sysslor, och istället kunna författa fritt på den rikliga fritid som ämbetsmännen ofta hade. Eftersom K & k-brevet också handlar om utgivningen av JHK:s egna skrifter kan det ses som grunden till det urval han senare gjorde i »Samlade Skrifter«.

solus in carcere secum: 'ensam med sig själv i fängelset'.

et voilà mon cas: 'se där min ställning'.

utsträckning: 'fysisk existens'.

skickeligt: 'lämpligt'.

1:44 *sottis*: 'dumhet'.

L-dt: JHK hade i StP 12/3 gjort ett inlägg till förmån för Carl Gustaf Leopoldt (senare af Leopold), som befann sig i en strid med Gustaf Regnér.

Eburu: 'hur [...] än'.

Biskop Haartman [...] v. Presidenten Ignatius [...] Tengström: Bekanta till JHK från Åbo.

Lidner: Skalden Bengt Lidner (1757–1793) hörde till den s. k. nya sekten, som JHK ogillade.

Comte rendu a moi-même: 'redovisning inför mig själv'.

1:45 *lät*: 'låt'.

supponera: 'antag'.

vaut-rien: 'drönare'.

15 000 d:rs: JHK räknar endast sina pensioner, vilka uppgick till 833 1/3 riksdaler eller 15 000 daler kopparmynt.

en enda Mans liv: D.v.s. Gustaf III:s.

deturnerade: 'undansnillade'.

1:46 *Chimärer*: 'fantasifoster'.

Kollegier: 'ämbetsverk'.

[Rikets] Stat: Ungefär 'lönelista'. *Stat* = Normerande plan eller förteckning över samtliga befattningar och deras löner.

1:47 *Beck-Friis*: Joachim Beck-Friis (1722–1797), känd för despotism.

Jos. Cederhjelm: Politiker (1734–1795).

vad avseende [dessa Herrar] göra: 'vilken vikt [...] fäster'.

Rehn: Konstnären och hovintendenten Jean Erik Rehn (1717–1793).

ratificerad: 'bekräftad'.

Ständerne: Fyrständerisdagen.

HandelsBiblioteket: JHK:s »Nya HandelsBiblioteket« utkom 1784.

Thorild: JHK:s vittre fiende hade bedömt »Nya HandelsBiblioteket« som »en svag, städad och god bok, väl utan genie, utan besynnerlig förtjenst, men värdig att läsas«.

1:48 *mankerat min bût*: 'förfelat mitt mål'.

ridicult: 'löjligt'.

Dalin: Olof (von) Dalin (1708–1763), tidig svensk upplysningsförfattare. Han blev f.ö. kansliråd.

Gyllenborg: Gustaf Fredrik Gyllenborg (1731–1808), greve och diktare. Se vidare kommentarer till 1:93 ff.

vidlöftiga: 'vidlyftiga'. Den vanliga ordformen för västgöten JHK.

opinera: 'uttala sig'.

varit [...] intermittent: 'kommit i perioder'.

1:49 *accéerna*: 'anfallen' (egentligen om feber, här i överförd bemärkelse).

jouerar: Ungefär 'pippar'.

fouteur: ' knullare'.

S-: 'snorr' = 'manslem'.

en liknelse ljuvlig och klar: En allusion på psalm 202 i 1695 års Psalmbok.

komponera: 'sätter samman', 'skriver'.

mekanik: Liknelsen mellan människan och maskinen förekommer ofta hos JHK och har sitt ursprung i den sena upplysningens idéer. Pessimism och ateism var vanliga bland dessa upplysningsmän, vilket märks tydligt i människosynen – det var inte den traditionella människan, Guds skapelse, som man såg, utan en maskin uppbyggd med hjälp av mekanik och utan gudomlig ande.

Herren: Gustaf III.

1:50 *Pope*: Den engelske skalden Alexander Pope (1688–1744).

mal-aïse: 'illamående', 'obehag'.

arbete av lång anda: (gallicism) 'långvarigt arbete'.

ett non plus ultra: 'någonting oöverträffat'.

Corneille: Pierre Corneille (1606–1684), franskklassicistisk dramatiker.

Racine: Jean Racine (1639–1699), franskklassicistisk dramatiker.

- 1:51 *Clewberg*: Abraham Niclas Clewberg, sedermera adlad Edelcrantz (1754–1824), författare, teaterchef och alltsedan ungdomen JHK:s bästa vän.

assigneras: 'anvisas', 'anges'.

authentiqua: 'formellt giltiga'.

annibileras: 'ogiltigförklaras'.

publik syssla: 'ämbete'.

- 1:52 *Nordin*: Den s.k. riksprosten Carl Gustaf Nordin (1749–1812), präst och politiker, sedermera biskop. Vid denna tid JHK:s vän, senare hans ovän.

projecterat: 'föreslagit'.

tranquilliserar: 'lugnar'.

Omnia [...] labore: »Allt vad vi själva valt lyckas väl, det vi ålagts uppnår vi med knapp nöd genom hårt arbete.« Citat ur en latinsk poetik av Marcus Hieronymus Vida (1490–1560).

- 1:53 *Yngve*: JHK:s libretto till »Yngve« är förkommet.

Baldurs Död: Sångspel av dansken Johannes Ewald (1778).

Glücken: Den tyske kompositören Christoph Willibald Gluck (1714–1787), operareformator och mycket uppskattad av JHK. Bestämd form av personnamn är vanlig i äldre svenska. Som synes har JHK haft ett franskt uttal av namnet.

Krausen: Joseph Martin Kraus (1756–1792), tysk kompositör som invandrat till Sverige och kommit under Gustaf III:s beskydd. Han var hovkapellmästare och samarbetade med JHK om operorna »Proserpin« (1781) och »Aeneas i Karthago«. Se kommentarer till II:211.

proponerat: 'föreslagit'.

Erik XII:s död: Denna tragedi blev aldrig skriven.

Helfeldt: En av Gustaf III:s teaterpjäser.

Sjöberg: Nils Lorents Sjöberg (1754–1822), kanslist, författare och ledamot av Svenska Akademien.

Casström: Samuel Niclas Casström (1763–1827) var kanslist och Kellgrenepigon. 1787 vann han Svenska Akademiens stora pris. JHK kände honom från den upplysningsinriktade Franciskanorden i Uppsala.

- 1:54 *Otium divos*: Horatius' Ode II:16: »Otium divos rogat in
 patenti / Prensus Aegaeo, simul atra nubes / Condidit lu-
 nam neque certa fulgent / Sidera nautis.« I Ebbe Lindes
 översättning: »Lugn... en klar, lugn dag... så är seglarns
 längtan, / är hans rop till gud, när den vilda vågen / hårt av
 stormbyn vräks och i svart dunst svinner / måne och stjär-
 nor«.
- Brouillon*: 'utkast'.
Ibd: (lat.) ibidem = 'på samma ställe'.
- 1:55 *L.*: (lat.) liber = 'bok'.
Od.: 'ode'.
El.: 'elegi'.
- 1:56 *Fronddören*: 'den missnöjde oppositionsmannen'.
- 1:57 *artigt*: 'just snyggt'.
- 1:59 *lagliga*: 'normalstora'.
8:tav: 'oktav'. Formatet på böcker räknades i äldre tider ef-
 ter hur många gånger pappersarken veks. »Samlade Skrif-
 ter« har detta format.
- par Dieu*: (fr.) 'vid Gud!'.
in tenui labor: Ur Vergilius' »Georgica«, IV, v. 6–7: »In tenui
 labor; at tenuis non gloria, si quem / numina laeva sinunt
 auditque vocatus Apollo.« G.J. Adlerbeths översättning av
 passagen lyder: »Målet för mödan ej stort, men stor dock
 äran, om Himlen / Ej missgynnar mitt värv och Apollo ej
 vägrar mig bistånd«.
- åtskillighet*: 'omväxling'.
- 1:60 *Olus recoctus*: (lat.) 'uppkokt kål', d.v.s. 'gammal skåpmat'.
Fierenfats Gods: Godsen var många och uppdiktade. De före-
 kom i komedin »Le Glorieux« av N. Destouches, som
 JHK nyligen läst.
- Auktorsdårskapen*: 'författardårskapen'. *Auktor* = 'författare'.
ett visst avlångt ting: JHK syftar på det kvinnliga könsorga-
 net.
- Rochefoucault, Duclos, och la Bruyère*: Franska aforismförfattare.
à bâton rompu: 'hoppande hit och dit'.
- 1:61 *Youngs Första Complaint*: Första sången i den engelske skal-
 den Edward Youngs sentimentala »Night-Thoughts«
 (1742–45), sin tids »generationsroman«.

Poétique en prose: 'poetik på prosa'.

Dictionnaire: 'uppslagsboken'. Här »Svenska Akademiens ordbok«.

- 1:62 *Adlerbeth*: Gudmund Jöran Adlerbeth (1751–1818), författare och ledamot av Svenska Akademien, idag väl mest känd som översättare av latinska klassiker.

R---n: Rosenstein.

omger [...] Kungens person: 'umgås med kungen'.

kvadrupler av: 'fyrfaldiga'.

- 1:69 *En stadig Man*.

Tryckt i »Kongl. Svenska Vitterhets-Akademiens handlingar« III (1780) i en avvikande version. År 1777 deltog JHK i Vitterhetsakademiens tävling i poesi med dikten. Tävlingsämnet detta år var just »En stadig man«. JHK:s bidrag vann dock inte domarnas bifall. De förnekade ingalunda att dikten rent poetiskt hade stora förtjänster, men upprördes över de idéer som framfördes. Baron Christofer Manderström, en av Vitterhetsakademiens domare, ansåg exempelvis att »när auctor äntligen kommit til sjelfva saken, finnes nästan ingen strophe, i hvilken icke förekomma antingen falska tankar eller gudlösa uttryck«. Skaldens syn på stoikern överensstämde alltså knappast med Vitterhetsakademiens. Trots att deltagandet i vittra tävlingar skedde anonymt lockade man (med förstapriset som bete) JHK att träda fram och ändra de mest uppseendeväckande formuleringarna. Det var i den friserade versionen som dikten trycktes i akademiens handlingar. Något pris fick Kellgren dock inte, eftersom man ansåg att han enbart handlat av vinningslystnad. Ett oauktoriserat tryck i »Sanning och nöje« 1780:97–98 beskrev JHK själv som »stympat och förskämt till ord, tankar och Poesi« – bl.a. hade man uteslutit den sista strofen, som då innehöll en kungahyllning. När JHK sedan placerade dikten som den första i »Samlade Skrifter« versvolym var det naturligtvis en åsiktsmässig markering: också i mogen ålder stod han fast vid den radikala upplysningen.

Il est [...] les mers: Citat från Voltaire, »La Henriade«, sång 8:

»Han är som en klippa, vilken, då den trotsar stormarna, bryter vindarnas lopp och stöter vågorna tillbaka.«

vis: 'visa'.

Atomen: 'stoftgrandet'. Här bildligt: 'människan'.

1:70 *till ljus och hjärta*: 'till förstånd och känsla'.

bland sina plågors tal: 'bland sina många plågor'.

Vad Gud [...] sig själv: Versen hörde till det som Vitterhetsakademien ansåg särskilt upprörande.

1:71 *trugar*: 'hotar'.

den dygd, som tillhör tempel: 'den dygd, som passar för gudomlig dyrkan'.

1:72 *Catos styrka*: Den romerske statsmannen Marcus Porcius Cato d.y. (95–46 f.Kr.) begick självmord när han insåg att den romerska republiken var på väg att falla. En död för egen hand ansågs som hedervärd i antikens Rom men fördömdes av den kristna kyrkan.

Avunden.

Tryckt i den vittra orden *Utile Dulcis* »Vitterhets-Nöjen« IV (1781). Dikten torde ha tillkommit i september eller oktober 1780. I vissa enskildheter anknuter den till ett par dikter av Voltaire.

Tartaren: Den djupast belägna delen av antikens underjord.

dag: 'dager'.

andar: »Samlade Skrifter« har tryckfelet *andra*.

1:73 *usla*: 'eländiga', 'olyckliga'.

förfara: 'erfara'.

Stygens: Styx, en av floderna i antikens underjord.

bildning: 'en bild'.

lönska: 'dolska'.

1:74 *Filosofens*: 'den lärdes', 'upplysningsmannens'.

Fredriks arm: Syftar på den upplysningsvänlige kung Fredrik II (den store) av Preussen (1712–1786), Voltaires beskyddare och Gustaf III:s morbror.

Rousseau: Den franske upplysningsförfattaren Jean Jacques Rousseau (1712–1778).

Himlens Drott: 'solen'. *Drott* = 'kung'.

blygd: 'vanära', 'blygsel'.

Serafimers: 'serafers'. Dessa hörde till de högsta änglarna, som vistades i Guds omedelbara närhet.

läna: 'låna'.

offerjärn: 'offerredskap'.

snillets folk: 'de främsta intellektuella'.

vådlig: 'farlig'.

- 1:75 *Themistokles*: En framgångsrik atensk politiker, som omkring år 471 f.Kr. fördrevs från staden.

Sokrates: Atensk filosof som anklagades för att ha förfört ungdomen och år 399 f.Kr. dömdes till döden. Avrättningen skedde med hjälp av en giftdryck.

Aniti: Genitivform av namnet Anytos, en atensk politiker som hörde till de som anklagade Sokrates.

dagens Konung: 'solen'. Dessutom en sinnebild för Gustaf III.

skygd: 'skydd', 'hägn'.

gör tillfyllest: 'gottgör'.

lagrar: Lagern är en symbol för diktaren och diktkonsten, men lagerkransar tilldelades också de nyblivna magistrarna vid promotionen.

Juliani ädla namn: Förtjänsterna hos den romerske kejsaren Julianus (331–363), kallad »avfällingen«, framhölls av Voltaire.

- 1:76 *riktar höstens spår*: 'ger hösten dess rikedom'.

Förtvivlan.

Tryckt i »Samling af Svenska vitterhetsstycken«, I, utg. O.A. Knös (1789). Dikten bygger på en äldre dikt av JHK, men torde ha fått sin slutliga avfattning 1783. Vid Svenska Akademiens offentliga sammankomst 25/1 1789 läste JHK upp dikten. JHK:s originalmanuskript finns på KB. Själv-mordsmotivet är centralt i upplysningstidens litteratur, men har också sin biografiska bakgrund i JHK:s depressioner under 1780-talet.

hamnar: 'skuggbilder', 'vålnader'.

- 1:77 *flor*: 'slöja'.

Parcer: Antikens ödesgudinnor.

dragen: 'förd'.

Du, som tidens omlopp [...] aftonskyn: Solen.

Varelsens: 'tillvarons', 'livets'.

1:78 *dagen av*: 'åsynen av'.

ånga: 'doft'.

Zefirens: 'sefyrens', 'västanvindens'.

1:79 *vi [dröjer du]*: 'varför'.

fängslet: (poetiskt) 'fängelset'.

1:80 *Matta*: 'trötta'.

döva: 'tysta'.

slöt: 'gjorde slut på'.

På Konungens Födelsedag 1780.

Tryckt i StP på Gustaf III:s födelsedag 24/1 1780, men tillkommen redan 1779, tryckt separat detta år och använd som sångtext i *Utile Dulci*. Dikten bygger på den vanliga identifikationen mellan Gustaf III, solen och sol- samt skaldeguden Apollon.

1:81 *bry*: 'besvära'.

min tjusning dig besvär: 'jag besvär dig i min förtjusning'.

rörslös: 'orörlig'.

det Hjältemod, som kuvat tvedräkts makt: Syftar på Gustaf III:s statskupp 1772, som ansågs ha enat Sverige efter frihetstidens splittrande partistyre.

Rättvishet: 'rättvisa'.

Ärehust: 'ärelystnad'.

1:82 *enfald*: 'enkelhet', 'anspråkslöshet'.

Är det den jord [...] färgat: Syftar på frihetstidens politiska avrättningar, men kanske också på de karolinska och frihetstida krigen.

Då tidens sedda dag den högsta klarhet röjer: 'Då man uppnått den högsta klarheten någonsin'.

bergnings rand: 'horisonten'.

Wasar: Gustaf III älskade att understryka sin släktskap med Vasaätten och att se sig (och sin spåde son) som sina namnars Gustaf Vasas och Gustaf II Adolfs arvtagare.

1:83 *undran*: 'beundran'.

På Konungens Födelsedag 1782.

Tryckt i StP på Gustaf III:s födelsedag, 24/1 1782. Dikten

tycks ursprungligen tänkt som sångtext, men det är oklart om den har tonsatts.

Polen: 'polstjärnan'.

1:84 *ärans första söner*: 'adeln', 'adliga militärer'.

Den ädla Filosofens [...] band: Gustaf III hade ett år tidigare utfärdat ett toleransedikt, som gav invandrare religionsfrihet. Liksom kungens övriga tidiga reformer var denna i upplysningens anda och underströk kungens framtoning som en upplyst monark.

Här [...] vann: År 1780 hade ett väpnat neutralitetsfördrag mellan Sverige, Danmark och Ryssland tillkommit på Gustaf III:s initiativ. Den trotsiga havstyrannen var England, som under kriget i Nordamerika kapade skepp under neutral flagg.

fäst ert lopp: 'tagit er boning'.

Göters: 'fornsvenskars'.

1:85 *Vid Lovisa Ulrikas Död*.

Tryckt i StP 31/7 1782 under titeln »Ode vid Hennes Kongl. Maj:ts Enke-Drottningens Död«.

bärnad himmel: Himlen speglar sig i vattnet.

Gudabarnets linda: Syftar på Gustaf III:s och Sofia Magdale-nas väntade barn, arvprinsen Carl Gustaf, som föddes 25/8 och dog i späda ålder.

1:86 *börden*: Lovisa Ulrika var syster till Fredrik II av Preussen.

De vackra konsternas yrken hägnat: 'tagit utövningen av de sköna konsterna under sitt beskydd'. *Hägna* = 'beskydda'.

Dagens Gud: 'solen'. Också en symbol för skaldekunsten.

1:87 *en telning*: Den väntade arvprinsen Carl Gustaf.

skygga: 'skugga', 'ge beskydd'.

Kantat vid Lovisa Ulrikas Begravning.

Tryckt separat under titeln »Ord, Afsungne vid Högst Salig Hennes Kongl. Maj:ts Enke-Drottningens Lovisa Ulricas Begravning, uti Kongl. Riddareholms Kyrkan den 31 Julii 1782«. Musiken skrevs av Francesco Uttini. Diktens budskap om religionens tröst stämde knappast överens med vare sig författarens eller föremålets tro.

KOR: 'kör'.

RECIT: 'recitativ'. Halvt sjunget, halvt talat parti.

döva: 'dova'.

1:88 *dödens Drott*: 'döden'.

stört: 'störta'.

1:90 *ledsnad*: 'tristess'.

sin Stemmas: 'sin ätts'.

Kantat den 1 Januarii 1789.

Tryckt i StP 13/2 1789. Sedan juni 1788 pågick ett krig med Ryssland, där Sverige tycktes dömt att förlora. Senare tiders forskare har sett kriget som ett försök från Gustaf III:s sida att också som krigare visa sig som en värdig efterföljare till de båda tidigare Gustaverna. Med kriget följde också en omfattande hyllningsdiktning till konungen och hans befälhavare, särskilt efter sådana drabbningar, som kunde tydas till segrar. För JHK, som i upplysningens anda drogs till pacifismen, var kriget snarare en kalamitet än en nationell höjdpunkt.

Allfaders: 'Guds'. Benämningen är hämtad ur nordisk mytologi.

sistnämnd i det åttonde / Av Seklets tiotal: JHK menar förstås 1789, fast 80-talet egentligen är seklets nionde decennium.
möjlig varelse: 'möjligt liv'.

Jani vink: 'Janus' uppmaning'. Den romerske guden Janus, som också var årets gud, stod för alltings början.

ljusets Härskare, den höge Resenären: Syftar på solen.

Skyttens landamären: Stjärnbilden Skytten står här inte för faktiska astronomiska och astrologiska förhållanden utan symboliserar krigsguden Mars och den disharmoni som kriget för med sig.

1:91 *iderbädd*: 'ejderdunsbädd'.

vimlande: 'myllrande'.

Nyburna: 'nyfödda'.

vällust: 'sällhet'.

skärven: 'ringa penning'.

Som på min oskuld förtryckaren lagt: 'som förtryckaren lagt på mig, jag oskyldiga'.

1:92 *bildad*: 'skapad'.

Jätten: En symbol för Ryssland.

fjättern: 'bojan'.

hemsk: 'hemsk till mods'.

1:93 *Och för evigt [...] leder dig*: Solen står, här som i mera glorifierande sammanhang, för Gustaf III.

Till Greve Gyllenborg.

Tryckt i *Utile Dulcis »Vitterhets-Nöjen«* IV (1781). Dikten imiterar Horatius' Ode IV:2. Tillsammans med Gustaf Philip Creutz (1731–1785) hörde Gustaf Fredrik Gyllenborg (1731–1808) till en äldre generation av svenska upplysningsdiktare. De var båda grevar och skrev för sitt nöjes skull snarare än för sitt bröd. Sin litterära debut gjorde de redan i tjugooårsåldern i kretsen kring Hedvig Charlotta Nordenflycht och Tankebyggardorden. I JHK:s dikt ikläds Gyllenborg gestalten av både Pindaros och Julius (som Horatius' ode är dedicerat till), Gustaf III ses inte oväntat som Augustus och JHK själv är Horatius.

Hans grav: JHK syftar på den antika myten om Ikaros, som tillsammans med sin far Daidalos flydde från Kreta med hjälp av vingar som fästes med vax. Gossen kom dock för nära solen, varpå vaxet smälte, och han störtade i Egeiska havet.

bråstört: 'tvärbrant', 'häftigt'.

fragg: 'fradga'.

1:94 *Homeri toner*: Syftar på Gyllenborgs »Tåget över Bält«, en hjältedikt som trycktes först 1785 men som JHK kände till redan tidigare.

myrten: Den trogna kärlekens symbol.

Melpomene: Tragedins musa (uttalas trestavigt, på franskt vis). Gyllenborg hade 1774 skrivit tragedin »Birger Jarl och Mechtild«.

Thalie: Komedins musa Thalia. Gyllenborg trädde även i hennes tjänst genom sin 1773 författade komedi »Det nya herrskapet«.

När du Satirens båga spänt [...] känt: Strofen syftar på Gyllenborgs satir »Mina vänner« (1759).

runda: 'rundligt tilltagna'.

Aretin: Den fruktade italienske renässanssatirikern Pietro Aretino (1492–1556), enligt ryktet den ende författare som fått betalt för att inte skriva.

Den stund [...] finns: Stroferna syftar på Gyllenborgs dikt »Människans nöjen och elände« (1762).

1:95 *När du på Sappfos [...] röst*: Gyllenborg skrev ett äreminne över Hedvig Charlotta Nordenflycht, hans gynnare i ungdomen. Hon kallas ofta för en svensk Sapfo. Jfr 1:103 & 1:122.

Timon: Urtypen för misantropen, men även en anspelning på Gyllenborgs »Världsföraktaren« (1762).

Thais: Ett vanligt namn på grekiska hetärer, d.v.s. kvinnor som till skillnad från antikens ärbara hustrur umgicks fritt med män, såväl intellektuellt som köttsligt.

gyllne ålder: Syftar på den cykliska antika tidsuppfattningen, där världen passerar sämre tider på väg mot guldåldern. Så kallas också kejsar Augustus' tid.

kväda: 'besjunga'.

1:96 *Apollos yrken*: 'konsterna'.

Hippokrener: Hippokrene var en källa på berget Helikon, ur vilken muserna drack.

Till Greve Oxenstierna över Poemet Dagens Stunder.

Tryckt i »Samling af Svenska vitterhetsstycken«, I, utg. O.A. Knös (1789), uppläst i Svenska Akademien 27/5 1786. Likhetera med »Den nya Skapelsen« har ofta påpekats.

usle: 'fattige'.

Mödans trötta slav: Fransklassicistisk omskrivning för *arbetaren*.

sin vilas grav: 'sin vilobädd'.

Morgonblickar: Syftar på »Morgonen«, första dikten i Oxenstiernas »Dagens Stunder«.

Middagshöjden: Syftar på dikten »Middagen« i »Dagens Stunder«.

1:97 *Aftonstrålen*: Syftar på dikten »Aftonen« i »Dagens Stunder«.

Polymnias: Polymnia eller Polyhymnia, de högtidliga hymnernas musa.

ro: 'nöjen'.

Pythons: Odjuret Python, som dödades av Apollon.

Thrakens: 'thrakerns'. Thrakerna sågs som barbarer.

1:98 *Däliden*.

Tryckt i StP 16/4 1789 med underrubriken »Ode« och utan noten, som understryker att dikten är en politisk allegori. Under 1789 års riksdag hade adeln (cedern) försvarat riksdagens rättigheter i grundlagen och på så sätt skyddat de tre ofrälse stånden (väpplingen, d.v.s. treklövern) mot den obarmhärtiga solen (Gustaf III), som försökte införa envælde. Kungen konspirerade dock med lantmarskalken Charles Emil Lewenhaupt (nidingen), som på adelns vägnar undertecknade den s.k. Förenings- och säkerhetsakten och därmed högg ned cedern. Liksom i »Kantat den 1 Januarii 1789« används alltså den gustavianska solsymboliken undergrävande. Den sköna men småningom förbrända däliden representerar riksdagen, eller mera allmänt det svenska samhället.

kräftans: Stjärnbilden Kräftan.

1:99 *Orkanen*: Syftar på kungens uppträdande och hot mot adeln under riksdagen.

1:100 *Till Bacchus och Kärleken*.

Tryckt i »Samlaren« 12/8 1777 under titeln »Ode Til Bacchus och Kärleken« men utan »Apostille«. Detta tillägg har JHK hämtat ur sin operalibretto »Adonis och Proserpina«, som skrevs ungefär samtidigt (sommaren 1777).

ömbet: 'kärlek'.

Promethé: Prometheus, som stal elden från gudarna och skänkte den till människorna.

Eglé: Herdinnenamn.

Trabitque [...] formam: Citat i äldre upplagors lydelse ur den anonyma, till stor del obscena, samlingen »Priapeia«, sång XXXVI, v. 3: »Den späde Bacchus har en jungfrus gestalt«.

1:101 *kvick*: 'livlig'.

din moder: Venus.

vinrev: 'vinranka'.

egit: 'eget'.

ömnig: 'ymnig'.

blygsam dag: 'svagt dagsljus'.

balp: 'hjälp'.

1:102 *tillstånd*: 'tillåt'.

Spånmö: 'norna', 'ödesgudinna'.

ledna: 'lidna'.

Narratur [...] *virtus*: Horatius' Ode II: 1, v. 21: »Den gamle Catos dygd man säger / Hämtat ej sällan av vin sin värma.« (G.J. Adlerbeth).

1:103 *Homerus*! [...] *somna*: Kellgren syftar på Horatius' ord i »Ars poetica« (v. 359): »Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus« = 'Jag harmas varje gång den gode Homeros slumrar till.'

läsas: Ordvits. Ordet betydde ju både 'läsa' och 'läsa'. Enligt traditionen ska Alexander den store alltid ha fört med sig Homeros' skrifter, inlåsta i ett dyrbart skrin.

rara: 'sällsynta'.

Anakreon: Grekisk poet (c:a 580–495 f.Kr.), känd för sin kärleks- och dryckesdiktning. På Kellgrens tid var han mest berömd genom en antologi av imiterande anakreontiska sånger. Jfr »Mina Löjen«.

Sappho: Grekisk diktarinna (c:a 630–557 f.Kr.). Jfr »Mina Löjen«.

Pindars: Genitivform av namnet Pindaros (c:a 518 – c:a 442 f.Kr.), grekisk körlyriker, på JHK:s tid känd för sin »pin-dariska yra«.

Horats: Horatius.

Tivoli: I det romerska Tibur (Tivoli) trodde man under 1700-talet att Horatius hade sitt sommarställe. Det tycks dock ha legat i Sabinerbergen, öster om Tivoli.

Falernska bölja: 'falernervin'.

Philippi son: Alexander den store.

Och du, o Salomo!: Kung Salomo ansågs ha skrivit Ordspråksboken, Predikaren och Höga Visan i Gamla Testamentet.

Sublimi feriam sidera vertice: Slutversen i Horatius' Ode I: 1. I Ebbe Lindes översättning: »ja, då törnar jag visst hjässan mot stjärnorna...«.

1:104 *Behagens*: 'gratiernas', 'gracernas', 'chariternas'. Behagens guddinnor framställs i bildkonsten ofta som tre nakna sköna kvinnor.

Fröjas: Venus.

Pierisk: Pierien var ett landskap i det grekiska Makedonien, nära Olympos. Där hade Orfeus sitt hem och muserna sin mest älskade vistelseort.

föreställa: 'symbolisera', 'påvisa'.

Pindens Solon: Horatius.

Lethes: Lethe, glömskans flod i den antika underjorden.

Kokytens: Kokytos, en av floderna i den antika underjorden.

Er vän: 'som er vän'.

Apostille: 'efterskrift'.

Astrild: Amor.

Siccis [...] proposuit: Horatius' Ode I:18, v. 3: 'Ty dem torrom är torrt levnadens lopp' (Ebbe Linde). JHK tolkar Horatius' vers i strofens slutrader.

1:105 *förgiftigt*: 'giftigt'.

Epikurismen. Visa.

Tryckt f.f.g. i »Samlade Skrifter«. JHK:s handskrift med rubriken »Anakreontiskt Ode« finns på KB. Möjligen skriven redan 1774 eller 1777.

bäder: 'hånar'.

[gör dig] rätt: 'rättvisa'.

Themir: Herdinnenamn.

1:106 *fanatismen*: Här 'religionen'.

öken: 'ödemark'.

Vår-visa.

Tryckt i StP 21/6 1779 i en något längre version med noter. Tonsättningen är troligen JHK:s egen.

Bore: Personifikation av vintern.

1:107 *Dafne*: Herdinnenamn.

menlös: 'oskuldssfull'.

silvret: Fransklassicistisk omskrivning för *vattnet*.

1:108 *Saknaden.*

Tryckt i »Skalde-Stycken satte i Musik« II (1794) tillsammans med musik av Åhlström. Dikten är eventuellt identisk med »Lyckans boning« i K & k-brevet 1788 och i sådana fall tillkommen på 1780-talet. Likheterna med »Den nya Skapelsen« talar för att de hör till samma period.

Zulimas: Zulima, herdinnenamn.

utom: 'utan'.

1:109 *På Musiken av Haydns Roxelane.*

Tryckt utan rubrik i »Musikaliskt Tidsfördrif För År 1791« II, omnämnd i K & k-brevet 1788. »La Roxelane« är titeln på Haydns symfoni nr 63, där temat från en fransk sång med samma namn varieras i allegrettosatsen. Ett parti av denna sats trycktes i Sverige 1786 av O. Åhlström i »Favorit-Piecer utur Hr Haydns Sinfonier Lämpade till Claver«. I första trycket av JHK:s dikt är den dock försedd med annan musik, troligen skriven av Åhlström.

Vid [en flickas famn]: 'i'.

Tröst för din odödlighet: 'tröst för att du inte är odödlig'.

fruktlöst namn: 'fåfång ära'.

Cytherée: Venus.

myrt: 'myrten'.

1:110 *Tartarens öcken*: 'den ödliga underjorden'.1:113 *Mina Löjen.*

Dikten finns i flera versioner, där de viktigaste är den från 1779 och den i »Samlade Skrifter« (återgiven här). Redan i juni 1778 tycks den första versionen ha varit känd i avskrifter, och 10/7 s.å. lät JHK trycka ett urval av stroferna i Göteborgstidningen *Hwad Nytt? Hwad Nytt?* I Vasa-skolan i Gävle förvaras en egenhändig handskrift som JHK också försett med skämtsamma noter. Manuskriptet har förmodligen tillhört familjen Meijerfeldt, där JHK var informator. Manuskriptet utgör den mest fullständiga av de äldre versionerna och är förlaga till en av de båda varianterna av »Mina Löjen« i SS.

Dikten var i sin tidigaste avfattning mycket radikal och gjor-

de succé i stora kretsar. Dess drastiska formuleringar smärtade dock de drabbade – särskilt illa åtgången blev ju Bellman, vars diktning JHK ännu visste föga om. JHK:s angrepp var väl också ett försök att misstänkliggöra Bellman och därmed underlätta sin egen karriär som hovpoet. »Mina Löjen« blev orsaken till en lång fiendskap mellan de båda poeterna, som varade tills deras vänner omsider lyckades försona dem vid en gemensam måltid. Bellman ska då ha improviserat en hyllning till JHK, och denne lovade sedan att skriva företalet till »Fredmans Epistlar«. JHK hade vid det laget helt reviderat sin syn på skaldekollegan.

Le rire [...] régime: »Skrattet är bra för min hälsa och att göra narr av dumbommar ingår i mitt sätt att leva«. I båda versionerna ett felaktigt citat från Dorats dikt »A mes ennemies car tout le monde en a«: »D'ailleurs le persifflage est bon à ma santé / Et me moquer des sots entre dans mon régime« = 'För övrigt är satiren bra för min hälsa, och att göra narr av dumbommar ingår i mitt sätt att leva.'

I solens länta färgor: 'i färger, lånade av solen'.

Oskära: 'besudla', 'vanhelga'.

Fakirs: 'religiös fanatikern'. Betoning på första stavelsen.

öm: 'kärleksfull'.

mjältsjuk: 'djupt svärmodig'.

apar: 'efterapar'.

1:114 *Glicere*: Herdinnenamn.

delar: 'ger', 'sprider'.

Roslin: Den svenske porträttmålaren Alexander Roslin (1718–1793).

L'Archeveque: Den franske skulptören Pierre-Hubert L'Archevêque (1721–1778), som under åren 1753–1776 verkade i Sverige. Han var bl. a. Sergels lärare.

rön: 'försök'.

Bubo: 'ugglan'.

1:115 *delar mina ärestoder*: 'gör mig äran stridig'.

1:116 *Spektakler*: 'skådespel'.

Gillstugor: 'gäldstugor'. Där hamnade sådana som inte kunde betala sina skulder.

Dess Visas antal steg till sju: De båda ytterligheterna är filosoferna Demokritos och Herakleitos, vilka inte brukar räknas till Greklands sju vise. Uppgifterna om vilka dessa var växlar dock.

- 1:117 *fältets prydda ban:* 'det blomstrande fältet'. I JHK:s handskrift står dock *fältets prydda barn*, d.v.s. 'blommorna'.

runda tal: 'alltför stora antal'.

- 1:118 *yrslan:* 'hänförelsen'.

Sireners sång: Enligt den antika myten lockade sirenerna sjöfarare i kvav med sin sköna sång.

dunsta muscus: 'lukta mysk'.

larv: 'mask'.

skyddnings-blick: 'beskyddande blick'.

Midas: Mytisk kung, som fick gåvan att allt han rörde vid blev till guld. I en sångartävling mellan Apollon och Pan gav han priset till den senare, med påföljd att han fick bära åsneöron.

argt: 'ont'.

- 1:119 *Levi barn:* Syftar på prästerna.

fävisk: 'fävitsk', 'oförståndig'.

Ijusens barn: JHK har hämtat uttrycket ur Nya Testamentet.

denna snöda världs förakt: 'förakt för denna snöda värld'.

skära: 'rena'.

lättnö: 'godtrogenhet'.

- 1:120 *Ålderdomen:* 'antiken'.

litanie: 'litanian', 'klagovisa'.

Poetastrers: 'dåliga poeters'.

kön: 'släkte'.

Skryt icke [...] rad: Den svenske Homeros var Erik Brander-Skjöldebrand, vars pekoralistiska epos »Gustaviade. Hjälte-dikt i tolv sånger« JHK angripit redan i »Tal om Satiren« 1776.

överväger: 'övergår'.

- 1:121 *Sapfos sånger [...] Den Svenska:* Författarinnan Hedvig Charlotta Nordenflycht (1718–1763). Genom att JHK nämner att den antika Sapfo störtade sig från den leukadiska klippan anspelar han på ryktet att Nordenflycht försökte dränka sig av olycklig kärlek.

Aeschyls: Den grekiske dramatikern Aiskylos (525–456 f.Kr.).
själtåg: 'själatåg'. *Ligga i själtåg* = 'ligga för döden'.

Träskets Dramaturger: Carl Stenborgs trupp, som under 1780-talets första år under vintern uppträdde på Eriksbergsteatern, som låg vid det s.k. Träsket.

Dunciad: Pope skrev bl.a. satiren »The Dunciad«, som delvis är förebilden för den litterära satiren i »Mina Löjen«.

Scriblerer: 'dåliga författare'.

Priapi hov: Den grekiske guden Priapos stod för den lös-släppta sexualiteten.

Krysipper: Den stoiske filosofen Krysippos (280–205 f.Kr.) är känd som en mindre god stilist, men skrev faktiskt inte poesi.

Aganipper: Syftar på Aganippe, musernas källa på Helikon.
dubbelt öl: Ungefär 'starköl'.

Spinnbus: Korrektionsanstalter för prostituerade.

ligga under kur: 'undergår behandling [för syfilis]'.

Platskans Jungfrubur: Helena Fahlberg, som kallade sig Lovisa von Plat(en), var en av samtidens mest kända bordell-mammor och drev bl.a. rörelse vid Adolf Fredriks kyrka. Hon förekom i Bellmans diktning om Bacchi Orden redan i början av 1770-talet.

1:122 *sköna dårars släkte*: Syftar på kvinnorna.

täcka: 'behagliga', 'vackra'. JHK använder ofta ordet ironiskt.

läckert: 'utsökt'. JHK använder ofta ordet ironiskt.

Boileau: Denne påstås i sin barndom ha blivit biten av en kal-kon på ett olämpligt ställe, vilket hindrade honom från in-timare umgänge med kvinnokönet. Upplysningsförfatta-ren Helvetius skildrar händelsen i sin »De l'Esprit«, dis-cours III.

parurens högmål: Ung: 'Viktiga rättegångar om hårprydnader (och andra skönhetsdetaljer)'.

brånad: 'sexuell upphetsning'.

joller: 'pladder'.

1:123 *den Helikonska vägen*: På berget Helikon vistades muserna.

Hospitalet: 'sinnessjukhuset'.

Siffrans barn: Syftar på affärsmännen.

Krösers: Syftar på den lydiske kungen Krösus (500-talet f.Kr.),

som genom sin fixering vid gods och guld blivit sinne-
bilden för den rike.

Polens platta bygd: Omskrivning för *Sverige*. Beteckningen
'platt' kan också syfta på den låga andliga nivån i Sverige.

1:124 *Jordens Skapelse*.

Tryckt i StP 15/5 1790 och uppläst i Svenska Akademien
24/1 s.å. Dikten skrevs redan 1780 och JHK sände den
i oktober s.å. till Vitterhetsakademiens pristävling under
titeln »Fabeln om Förståndet och Lyckan«. JHK hade
dock ingen framgång i tävlingen. Eventuellt har dikten se-
nare arbetats om.

åldrar: 'tider'.

enfaldeligen: 'i all enkelhet'.

Jofur: 'Jupiter'.

irring: 'felsteg'.

medan: 'eftersom'.

skapatur: 'skapad varelse'.

känns: 'skiljer sig'.

1:125 *förbuden*: 'förbjuden'. Den vanliga formen hos JHK.

skickat: 'inrättat'.

1:126 *Areopagen*: Domstolen för brottmål i antikens Aten.

Minerva: Vishetens, det ordnade krigets och kvinnoslöjder-
nas gudinna. JHK använder, helt tidstypiskt, de latinska gu-
danamnen.

Venus: Kärleksgudinnan.

söng: 'sjöng'. Den vanliga formen hos JHK.

En Episk Inpromptu: 'ett improviserat epos', 'ett improviserat
längre skaldestycke'.

basta!: (ital.) 'det räcker'.

Momus: Den personifierade klandersjukan.

1:127 *förvida*: 'för vitt'.

Zeus: Den grekiska överguden, oftast = Jupiter.

bäst du är karl: 'som du är karl till'.

1:128 *förtycka*: 'misstycka', 'klandra'.

1:129 *bennes drömmars ras som vishets namn begärde*: 'hennes dröm-
mars vilda framfart, som gjorde anspråk på att kallas vis-
het'.

Danvik: Stockholms sinnessjukhus blir här en symbol för jorden.

1:130 *Man äger ej snille för det man är galen.*

Tryckt i StP 4/10–11/10 1787. Dikten torde ha tillkommit under juli-september s.å., men själva idén hade JHK sedan flera år tillbaka förvarat i sin »lilla grå bok«. Liksom många av JHK:s dikter är »Man äger ej snille« en prisskrift – men till skillnad från dessa en fiktiv sådan, ingiven till det lika fiktiva Sällskapet Pro Sensu Communi, d.v.s. Sällskapet för det sunda förnuftet. Anmärkningarna ska tyckas ha annan författare än dikten, men JHK har skrivit också dem. Samtiden förmodade att Pro Sensu Communi var en verklig sammanslutning, men i själva verket var JHK och Nils von Rosenstein de enda medlemmarna. Genom sällskapet drev JHK i StP en kampanj mot tidens dårskap, mot såväl andligt som vittert svärmeri. Jfr även »Kungörelse om Sällskapet Pro sensu Communi«, 1:342–350. Sällskapetets verksamhet torde vara JHK:s största insats i den svenska upplysningskampen. Det var knappast någon okontroversiell kamp han förde. Inför publiceringen av »Man äger ej snille« skrev JHK 26/9 1787 till Rosenstein: »Det är väl att Kungen är prevenerad [underrättad på förhand]. Jag kommer att reta många mäktiga fiender, men jag vågar mig upprepa vad Boileau sagt vid ett lika tillfälle: 'Eh bien! je serais honnête-homme, & je ne les craindrai point — [Nå väl! Jag skall vara gentleman, och jag fruktar dem ingalunda].«

mörkna vissa stunder: 'ha sina mörka stunder'.

[på gränsen] av: 'till'.

Snille's himlalån: Den gudagivna inspirationen.

Visst slumrar [...] citerar: JHK anspelar på Horatius' »Ars poetica«, v. 359, se anm. till 1:103 ovan.

Edens skald: John Milton (1608–1674), författaren till »Paradise Lost« (1667), ett verk som JHK skattade högt.

allena: 'enbart' (syftar på *Skaldens lott*).

blott en frukt i Vitterbetens rike: 'ett resultat endast för författare'.

fänans: 'fänadens'.

Du som äpplets [...] fåle: Verserna syftar på den engelske vetenskapsmannen Isaac Newton (1642–1727), som när han fick ett äpple i huvudet ska ha upptäckt tyngdlagen. Newton har skrivit kommentarer till Uppenbarelseboken, »Observations on the Prophecies of Daniel and the Apocalypse of St. John« (1733). Som tänkare hölls Newton annars högt av upplysningsmännen.

1:131 *Bedlam*: Sinnessjukhus i London.

musblack: Grå hästfärg med svart rand (ål) utmed ryggen. I Karl XII:s Bibel lyder Upp. 6:7–8: »Och thå thet [lammet] upbröt thet fierde insiglet, hörde jag thes fierde diursens röst säga: Kom, och se. Och jag såg, och si, en black häst, och then som på honom satt, hans namn war döden: och helwete fölgde honom efter: och them wart magt gifwen öfwer fierde parten på jordene, at döda med swärd, och med hunger, och med döden, af the wildiur på jordene äro.«

Och du, som människan [...] vi andra: Syftar på den franske filosofen René Descartes (1596–1650), vars tankar var en av grunderna till upplysningsfilosofin.

Mesmer: Upphovsmannen till teorin om den animala magnetismen, Franz A. Mesmer (1734–1815).

Andefeber: 'vidskeplig yrsel'.

Swedenborg: Emanuel Swedenborg (1688–1772), naturvetenskapsman och religiös tänkare.

I narrar [...] Harmonister: För de olika »narrarna«, se JHK:s egna anmärkningar, 1:133 ff.

Vettenskaperna: JHK binder samman 'vetenskap' med 'vett' och stavar det därför ofta så här. Jfr *vettgirighet* 1:28.

Rosencreutzare: Mystiskt, hemligt sällskap med rötter i 1600-talet.

vurma: 'ha griller', 'ha tokiga idéer'.

raseri: 'vanvett'.

1:132 *villan upprätt bär [...] den arm*: 'vantron höjer sin arm'.

Manhem: Sverige. Enligt 1600-talets rudbeckianska göticism var detta urhemmet för göterna, som spred sin kultur över hela Europa.

villors: 'förvillelsers'.

Bälten: 'Östersjön'.

med lika blygd: 'med samma blygsel'.

- 1:133 *Snillet*: Ordet innebär hos JHK ofta 'den gudomligt ingivne skalden'.

Sisyfiska stenen: I den antika underjorden straffades kung Sisufos genom att tvingas vältra en sten uppför ett berg, varifrån den rullade tillbaka och ständigt fick rullas upp på nytt.

ffädrar: 'drivfjädrar'.

ögonskenligen: 'uppenbarligen'.

- 1:134 *elak*: 'dålig'.

vegetabile: 'växtämne'.

Camus: Den franske läkaren Antoine Le Camus (1722–1772), som skrivit ett verk om kroppens inverkan på själen. *ganska*: 'mycket'.

Clemens VII: Felskrivet för påven Clemens VI (1342–1352), vilken Le Camus nämner i sin bok.

La sensibilité [...] genie: 'Känsligheten utgör hela vårt snille'. Okänt citat.

föra en regime: 'hålla diet'.

Dumsot: 'dumsjuka'. Ordbildningen är JHK:s egen.

sticka: 'operera'.

- 1:135 *konfusion*: 'sinnesförvirring'.

obstruktion: 'förstopning'.

Pedantskan Dacier: Anne Lefèvre, g. Dacier (1654–1720), gjorde en trogen översättning av »Iliaden« (1699) och »Odysséen« (1708) och kritiserade hårt Houdar la Mottes mera tidsenliga översättning av den förra. *Pedant* kallades ofta en insnöat lärd person. Femininformen var mera sällsynt.

Indignor [...] Homerus: 'Jag harmas varje gång den gode Homeros slumrar till.' Citat ur Horatius' »Ars poetica«, v. 359. Se komm. till 1:103 ovan.

- 1:136 *Flegethons*: Eldfloden Flegethon flöt kring den antika underjorden.

leka Carroussel: Karuseller var en sorts sagoinspirerade rid-darspel, som uppskattades av Gustaf III och hans hov.

emedlertid: 'under tiden'.

petrificerande: 'förstenande'.

Poeter av nya Sekten: JHK syftar på de förromantiska poeter-
na av Thorilds skola.

bildning: 'inbillning', 'fantasi'.

mörka: 'oklara'.

amphibologier: 'oklarheter' (av lat. *amphibolus* = 'tvetydig', 'oviss').

1:137 *encyclopédie*: 'encyklopediska'.

och så påfinnas Virvlarne: Enligt Descartes uppfattning hade
universum uppstått genom virvelrörelser i materien.

Attraktions-läran: 'gravitationsläran'.

Fluktions-kalkylen: 'differential- och integralkalkylen'.

blygd: 'skam'.

1:138 *tre andra*: Upp. 6:2-6.

Locke: Pro Sensu Communis högtidsdag firades på den
engelske naturforskaren John Lockes födelsedag, 29/8,
och han ansågs som »den förnuftigaste man, som jorden
burit«. Se »Kungörelse om Sällskapet *Pro Sensu Commu-*
ni«, 1:342 ff.

simpel: 'enkel'.

Roman: 'uppdiktad historia'.

Somnambul: 'hypnotiserad människa', 'sömngångare'.

Puisegur: A.M.J. Chastenet, markis de Puységur (1751-
1815), fransk general, författare, magnetisör.

1:139 *amalgamerad*: 'sammansmält'.

Imedlertid: 'dock', 'icke desto mindre'.

korpuskler: 'små partiklar'.

ursinnig: 'vansinnig'.

moment lucide (lucidum intervallum): 'ljus ögonblick'.

en anonym författare: JHK själv. Se 1:162!

1:140 *yrslan*: 'yran'.

vädret: 'vinden'. JHK anspelar här på Joh. 3:8: »Vädret blåser
hwart thet wil, och tu hörer thes röst: och tu wetst icke,
hwadan thet kommer, eller hwart thet far.«

stark: 'högstämd'.

Quand [...] rime: 'När man förlorat förnuftet, varför roa sig
med rimmet?' Citat ur den franske författaren Alexis Pi-
rons (1689-1773) parodiska drama »Philomèle« (1723).

Titelpersonen, som blivit vansinnig och sjungit en rimlös aria, svarar så på sin syster Prognés tillrättavisning.

Dalkarlarne: Skaldestycke av prästen Gustaf Engzell (1757–1797), som hörde till Thorilds efterföljare.

Prins: 'furste'.

1:141 *h.e.*: (lat. 'hoc est') 'd.v.s.'.

slutkonst: 'slutledningskonst'.

principer: 'förutsättningar'.

raisonnera: 'tala förnuft'.

1:142 *att det eviga vitas fyrkant [...]*: Detta torde vara JHK:s egen parodi på swedenborgarnas uttryckssätt.

p.: (lat. 'pagina') 'sida'.

ibid.: (lat. 'ibidem') 'på samma ställe'.

1:143 *förmåga*: 'sexuell förmåga'.

violera: 'våldta'.

Avhandlingen om nya Jerusalem [...]: Boken fanns verkligen och trycktes i Stockholm 1787.

anse: 'betrakta'.

Konsistoriell Censur: 'censur av kyrkliga myndigheter'.

1:144 *Sectairen*: 'sektaristen'.

1:145 *Lullius*: Den katalanske filosofen och mystikern Ramón Lull (villket i latinsk form eg. blir Lullus) (1235–1315).

Paracelsus: Den tysk-schweiziske läkaren och filosofen (1493–1541), av stor betydelse för sentida mystiker.

Böhm: JHK menar trol. den tyske mystikern Jacob Böhme (1575–1624).

Fludd: Robert Fludd (1574–1637), engelsk läkare, mystiker och rosencreutzare.

föremål: 'syftemål'.

Lapis philosophicus: 'de vises sten'.

Lapis infernalis: 'helvetessten', ett frätande medel.

gangrenen: 'kallbranden'.

Tomer: 'volymer'.

Oneiromantien: 'drömtydningen'.

1:146 *Numrornes dygd*: 'talens magiska innebörd'.

malis: 'försmädlighet'.

Falsiteter: 'osanningar'.

couleur de bouteille: 'buteljgrön'.

Kompakta: 'hårt hoppressade'. Uppenbarligen är syftningen sexuell.

starka fantasier: 'sexuella fantasier'.

Horn: Den bedragne äkte mannens attribut.

1:147 *bolare*: 'person som har samlag'.

apparanser: 'sken'.

Somnum teneatis Amici!: 'Håll er för sömn, vänner!' JHK alluderar på Horatius' ord i »Ars poetica«, v. 5: »Risum teneatis, Amici?» (Håll er för skratt, vänner).

1:148 *intrinseca*: 'inneboende'.

formera: 'bilda'.

koaffyr à la mode: 'modefrisyr'.

1:149 *equilibre*: 'jämvikt'.

conducteurer: 'ledare'.

Louis: Franskt myntslag.

Amateurer: 'älskare (av konst och vetenskap)'.

traitementen: 'behandlingen'.

1:150 *Drömvilla*: 'illusion'.

Chevalier: 'riddare'.

Fysikus: 'läkare'.

draga parti: 'dra fördel'.

förvillad synpunkt: 'ofokuserad blick'.

1:151 *vita pukvret*: Antingen det gamla läkemedlet grekiskt vitt (Album Græcum) eller vita plåstret (Unguentum album).

Båda var universalläkemedel.

mobile: 'rörliga', 'lätta att påverka'.

1:152 *les Badauts de Paris*: De parisare som går sysslolösa och gapar inför allt nytt.

Medikus: 'läkare'.

Tenia [...] articulis: (lat.) 'binnikemask'. Den långa beskrivningen är så gott som ordagrant hämtad från Linnés avhandling om *Tenia*.

Rabarbern: En medicinskt verksam variant importerades i torkat skick och användes bl.a. mot magbesvär. Våra dagars rabarber var ännu inte kända i Europa.

villddjur: 'villddjur'.

cremor tartari: (lat.) 'renad vinsten'.

aberration: 'avvikelse'.

- rening*: 'menstruation'.
gå till stols: 'gå på toaletten'.
Item: 'likaledes'.
- 1:153 *Spavatten*: Mineralvatten från baden i Spa, Tyskland.
immobil: 'orörlig', 'svårpåverkad'.
skamlig: 'skamsen'.
Interlokutörerne: 'de som samtalar'.
- 1:154 *Spektatörerne*: 'åskådarna'.
förgiven: 'förgiftad'.
köttens: 'köttets'. Arkaiserande, biblisk form.
- 1:155 *likare*: 'bättre'.
gäckas: 'retas'.
m. H.: 'Min Herre'.
- 1:156 *blir [...] habituell*: 'blir en vanesak'.
Lavater: J. K. Lavater (1741–1801), schweizisk fysionomist.
Pernetti: J. A. Pernety (1716–1801), fransk fysionomist, alkemist m. m.
lineamenternes: 'anletsdragens'.
- 1:157 *Pour juger [...] vetu*: 'För att döma om mannen måste man se honom alldeles naken' resp. 'För att döma om mannen måste man se honom påklädd'.
folio: Stort och anspråksfullt bokformat.
människans kännedom: 'kunskapen om en människa'.
angelns: 'vinkelns'.
pumps: 'tjockt sulläder'.
omvändelse: När skinnet i skorna blivit nött vände man det ofta.
nationella dräktens: Gustaf III:s s. k. »svenska dräkt«, vilken var tänkt att motverka moderaseriet.
- 1:158 *nativitet*: 'horoskop'.
en stor Svensk Botanikus: Möjligen Linné.
sammanlikningspunkt: 'jämförelsepunkt'.
- 1:159 *Sifflet*: (fr.) 'visselpipa'.
narrgräl: 'dåraktiga småttigheter'.
muntrar: 'uppmuntrar'.
evärdeligt Tempel: D. v. s. Svenska Akademien.
- 1:160 *Raisonneuren*: 'den som talar förnuft'.
samme Författares: JHK:s.

1:161 *krets*: 'gräns'.

din andedräkt förkortas: 'din andning bli snabbare'.

Veritati Gloria: (lat.) 'Ära vare sanningen'.

Nytt Försök till orimmad Vers.

Tryckt i StP 20/10 1783. Dikten var ursprungligen ett inlägg i striden med Thorild, men vänder sig (som noten säger) även mot andra anhängare av »nya sekten«.

lilla vinkelns åbo: 'vråns bonde'. Uttrycket är en skruvad metafor för 'spindel'.

utmärkt: 'särskilt utpekad'. Diktens inledning och vissa uttryck parodierar Thorilds ibland svulstiga uttryckssätt, bl.a. de första raderna i dennes »Försök til Orimad Vers«: »Om starka Själens klarhet/ och Gudars lugn du söker«.

visserligen: 'förvisso'.

1:162 *Shakespeare [...] Ossians*: Dessa författare prisades i Thorilds »Passionerna«.

Göthens: Goethes.

luftsyrisk: 'eterisk'.

Ikars ättlägg: 'Ikaros' ättling'. JHK anspelar på myten om Ikaros, som på sin bevingade flykt från Kreta kom för nära solen och störtade.

muddret: 'dyn'.

1:163 *våmben*: 'magen'.

ankar: Rymdmått = 15 kannor = 39 $\frac{1}{4}$ l. 1 kanna = 2,617 l.

åmar: Rymdmått = 60 kannor = 4 ankar = 157 l.

Tyska språnget: JHK syftar på den tyska förromantiken.

knäböjd: 'knäböjande'.

handklapp: 'handklappningar'.

skall och återskall: 'ljud och genljud'.

1:164 *Sirii demantsklot*: 'stjärnan Sirius' diamantklot'.

vänder loppet bakfram: 'gör en helomvändning'.

Fåglarnes Vitterhets-Akademi. Fabel.

Tryckt i StP 2/1 1783, under titeln »Foglarnes Vitterhets Academi. Fabel, om någon ting är Fabel«. Dikten riktade sig mot Lovisa Ulrikas vitterhetsakademi, som JHK redan 1780 kommit i delo med. I ursprungsversionen utspelar sig

fabeln i Indien, och efter det avslutande citatet följer, inom parentes: »Men undantagom Sverige bara«.

1:165 [*det måste*] *sig bete*: 'gå till'.

besynnerliga: 'märkliga'.

1:166 *Corps*: 'kår', 'sammanslutning'.

Steglissan: 'steglitsan'.

Visir: Hög ämbetsman i muslimska länder.

Machiavel: Den italienske politikern och författaren Niccolò Machiavelli (1469–1527) och hans bok »Il principe« (»Fursten«, 1532) var inte väl sedda av upplysningsmännen.

Politikus: 'statsman'. Ordet har hos JHK en biklang av slughet och falskhet.

väld: 'partiskhet'.

1:167 *Exempli gratia*: (lat.) 'till exempel'.

sätta sig klistir: 'ge sig lavemang'.

Alis ord uti Zemir: Marmontels »Zemire och Azor« som varierar temat »Skönheten och odjuret«. I juli 1778 hade stycket i översättning av Anna Maria Malmstedt (sedermera Lenngren) premiär på Drottningholmsteatern och gavs i Stockholm samma höst. Den komiske tjänaren Ali var mycket populär.

1:168 *Emot Ettbundrade Riksdaler [...]*

Tryckt f.f.g. i »Samlade Skrifter«. Dikten syftar på kommissionssekreteraren och teaterförfattaren Vilhelm von Rosenheim och har troligen tillkommit 1790.

stadd: 'anställd'.

Nu åter Bavii Recett [...]

Tryckt i StP 30/5 1792.

Bavii: Den romerske författaren Bavius (död c:a 35 f.Kr.) är känd för sin dåliga poesi och sina angrepp på Vergilius och Horatius.

Recett: Behållningen från teaterföreställning, som ograverad tillfaller författaren, en skådespelare el. dyl.

Bind icke [...] **skriver**: JHK travestierar 5 Mos. 25:4: »Tu skalt icke binda munnen til på oxanom som tröskar.«

Byxorne. Saga.

Tryckt i StP 5/7 1791 och omnämnd som färdig i K & k-brevet 13/3 1788. Orsaken till att dikten inte publicerades tidigare är oklar, men kanske var 1789, när endast adeln satte sig emot Förenings- och Säkerhetsakten, ett för JHK olämpligt år att satirisera aristokratin. Anmärkningarna tycks tillfogade för att mildra satiren. Den förebild som nämns i dikten har inte påträffats. Att döma av anmärkningarna (1:175) existerar den kanske inte ens.

Andryg: 'övermåttan bördssolt'.

gjorde något kval / Åt: 'beredde någon plåga för'.

1:169 *slutits ut*: 'uteslutits'.

lupit om: 'förbigått'.

1:170 *min Patron*: (skämtsamt) 'min Herre'.

Hundsvotterande: 'kränkande behandling'.

Kärngar: 'kärringar'.

rang med: 'samma rang som'.

handen taga / Av: 'ta i hand'.

Conjunctim: (lat.) 'gemensamt'.

1:171 *splitters*: 'helt'.

sluppna: 'lossnade'.

mönstret, närmast blix-och-dunder: Vål 'otydligt mönster'.

Tälj: 'räkna'.

låga Ullets Son: JHK parodierar den höga stilens omskrivningar.

extraktion: 'härkomst'.

1:172 *Sig distinguerat*: 'utmärkt sig'.

Schabrack: 'schabrak', ett slags ceremoniellt hästtäck. Rimmar här på *pack*.

Stubb: 'underkjol'.

plåtar: 'mynt i plåt'. 1 plåt = 2 daler silvermynt.

I avsikt på: 'med tanke på'.

1:173 *avl*: 'avlidna'.

brav: 'bra'.

skattdragares: 'skattebetalares'.

göra [...] figur: 'göra intryck', 'spela en viktig roll'.

stolar utan karmar och ryggstöd: Taburetter.

1:174 *lia*: 'lie'.

narrationen: 'sättet att berätta'.

La Fontaine: Jean de La Fontaine (1621–1695), fransk sago- och fabeldiktare.

- 1:175 *Struensees*: Johann Friedrich Struensee (1737–1772), dansk läkare och statsman, hade från 1770 stort inflytande över den mentalt svaga kung Kristian VII och avskaffade i september 1770 censuren.

skämd: 'fördärvad'.

- 1:176 *livligt*: 'levande'.

eburu mycket det [bedrar]: 'hur mycket det än'.

Marmontel: Den franske upplysningsförfattaren Jean François Marmontel (1723–1799).

rörelser: 'rytm'.

Pjäs: 'litterärt stycke'.

- 1:177 *Den Hög- och Vålborna Kajan*.

Tryckt i en tidig version i »Hwad Nytt? Hwad Nytt?« 14/8 1778, under titeln »Den Högborna Kajan. Fabel. Översättning«. Den följdes då av denna »Sedolära«:

I, som i lyckans rymd så högt ha'n flutet upp,
 Blott av den ringa vikt, som Edra väsend äga,
 Förnäma uslas lätta trupp!
 Vars vett och dygd så litet väga,
 Vad vill man om Ert dumma högmod säga?
 Naturen, som Er fött av oförmögenhet,
 Och såg Er brist ej annars stå att rätta,
 (Hon är en ömsint moder, som man vet)
 Bad Lyckan ville Er så högt i luften sätta,
 Att ingen skulle se sin ofullkomlighet,
 Då han ej såg den storleks verklighet,
 Som hon åt sina barn här nedre täckts beskära;
 Hon även säkert därpå let [= litade],
 Att sällan bleve en så glömsk av medfödd ära,
 Att hit, så lågt, sin höghet bära,
 Och därigenom lära
 Vår styrka och sin skröplighet.

Omtryckt i StP 15/11 1779, i en version som liknar den i »Samlade Skrifter«. I sitt eget exemplar av StP har JHK gjort rättelser, som inte förts in i »Samlade Skrifter«.

snällt: 'snabbt'.

odalkräk: 'allmogedjur'. Troligen JHK:s ordbildning.

1:178 *Till en förnäm Herre.*

Tryckt i StP 13/11 1782 under titeln »Til en viss Förnäm Herre«.

Se an [...] för: 'betrakta [...] som'.

Björnars: 'kreditörers'.

Ljusets Fiender. Saga.

Tryckt i StP 21/12 1792. Dikten är en imitation av den anonyma tyska satiren »Die Feinde der Aufklärung« (1790). Samtiden tolkade gärna diktens gestalter som nidporträtt av samtida personligheter, vilket inte nödvändigtvis var JHK:s avsikt. Främst är dikten ett inlägg i tryckfrihetsdebatten. I juli 1792 hade G.A. Reuterholm genomfört en tämligen frisinnad tryckfrihetsförordning, som dock inskränktes 21/12 s.å. – d.v.s. samma dag som »Ljusets Fiender« publicerades. Om detta verkligen var ett sammanträffande är fortfarande oklart.

En faveur [...] Raison: 'För dårskapens skull, förlåt förnuftet!'

Mottot är en travesti på Suzannes avslutande kuplett i Beaumarchais' »Le Mariage de Figaro«: »En faveur du badinage / Faites grâce à la raison.«

Febus: Dels den grekiska sol- och skaldeguden Foibos Apollon, dels en retorisk term för svulstig stilistisk utformning.
roligt: 'lugnt'.

Lucidor: Namnet kommer av lat. *lux*, ljus. I den tyska förebilden heter mannen *Lichtfreund*.

1:179 *Himlaljusets President: Solen.*

Himlens Vice-President: Månen. Med dessa båda benämningar leker JHK med den höga stilen.

icke se: Ej kursiverat i »Samlade Skrifter«, här korrigerat efter StP.

Mörksens: 'mörkrets'. Arkaiserande, biblisk stil.

- 1:181 *Man med Schene Rariteten*: Urtypen för charlatanen.
Syrtut: En sorts rock.
- 1:182 *flat*: 'förvånad'.
Publikum: 'allmänheten'.
Monopolium: 'monopol'.
- 1:183 *Regale*: 'kungligt privilegium'.
drogue: 'smörja'.
Underslev: 'bedrägeri'.
- 1:184 *Ell'n är lös på Söder*: Syftar på Franska revolutionen.
Lucifers: 'ljusbärens'. Men också ett av djävulens namn.
- 1:185 *Letargi*: 'sömnssjuka', 'slöhet'.
Stranguri: 'hämmad urinavgång'.
Sprutor [...] brand: 1792 hade man haft flera offentliga föreläsningar av nya metoder att släcka eldsvådor.
Excipe: (lat.) 'med undantag av'.
- 1:186 *drar*: 'bygger upp'.

Borac.

Tryckt i StP 16/2 1785 under titeln »Saga«. Dikten har sitt ursprung i striden om Gustaf von Paykulls pjäs »Ordensvurmen«, där den satiriserade orden har Bileams talande åsna (4 Mos. 22:22 ff.) som skyddspatron. JHK och Paykull var vänner och ordensbröder.

Bel-Esprit: 'spirituell person'.

Alkoran: 'Koranen'.

Muselmanska: 'muslimska'.

Pegasus: En bevingad häst i den antika mytologin, som brukar symbolisera diktkonsten.

- 1:187 *Konsten att göra lycka. Huru man må Ungt Folk enfalleligen föreålla*.

Tryckt i StP 10/8 1780 under titeln »Något at läsa för ungt folk. Imiteradt från Tyskan«. Förebilden tycks vara C.F. Gellerts »Der sterbende Vater«. I JHK:s exemplar av StP på KB finns några smärre ändringar.

enfalleligen föreålla: 'ge enkla råd'.

Belsebub: De onda andarnas furste i Bibeln, t.ex. Matt. 12:24.

- 1:188 *Ederdun*: 'ejderdun'.

återvänder: 'upphör'.

en Spån: 'ett spån', 'ett dumhuvud'.

Uppfostrings-Sällskapet: Ett sällskap vars syfte var att stimulera utgivningen av bättre läroböcker.

Tör: »Samlade Skrifter« har tryckfelet *Förr*, här korrigerat efter StP.

Damon: Herdenamn.

1:189 *De Två Miraklerne*.

Tryckt i StP 5/1 1793. Dikten bör dock ha skrivits i samband med »Borac«, 1785. Se f.ö. komm. till 1:186 ovan.

Testamentsens: 'Testamentets'. Arkaiserande, biblisk form.

1:190 *Dumboms Leverne. Författat av Charadell*.

Tryckt i StP 1/11 1791.

Dumboms: Ordet *dumbom* är JHK:s skapelse. Det är bildat efter mönster av svenska borgerliga efternamn, kanske särskilt med tanke på poeten Pehr Enbom, som JHK såg som en dålig författare.

Charadell: Namnet kan möjligen vara ett skämt med regeringsrådet Zibet, som tyckte att StP borde trycka charader. Sådana var mycket populära vid den här tiden och förekommer ju också i dikten.

visligt: 'vist'.

1:191 *par-Bricoll*: Par Bricole, munter orden, grundad av bl.a C.M. Bellman. JHK var också medlem, men föga aktiv.

1:192 *tårar pressa*: 'falla tårar'.

1:193 *Fysikus*: 'naturvetare'.

Esse och non Esse: 'att vara och inte vara'. JHK tänker på meningslösa filosofiska debatter. Möjligen kan uttrycket också syfta på Thorilds avhandling.

1:194 *Residens*: 'hemvist'.

glosera: 'kommentera', 'kritisera'.

Spektaklernes Patron: 'teaterföreställningarnas beskyddare'.

Aktion: 'agerandet'.

Kritiker: 'kritik'.

1:195 *Joujou de Normandie*: 'jojo'. En populär lek i JHK:s vänskapskrets.

inventerat: 'uppfunnet'.

O vandringsman!: Den s.k. viatorformeln, där den som passerar graven uppmanas stanna och begrunda människans öde. Formeln är vanlig i litteraturen alltsedan antikens gravepigram.

γῶθι σεαυτον: (gr.) *gnóthi seavtón*: 'känn dig själv'. Inskriften på Apollontemplet i Delfi.

Gott Rykte! stanna här [...]

Tryckt i StP 25/1 1793.

Bår: 'likbädd'.

dumb: 'stum'.

1:196 *Svaghets-Synden*.

Tryckt i StP 4/12 1793.

Nyårsbrev Av Stockholms-Posten till Svenska Allmänbeten
1781.

Tryckt i StP 2/1 1781 utan titel. Utlovad i StP 23/12 1780.

Näcken far i den förtreten: 'katten så förargligt'. *Näcken* är en eufemism för 'fan'.

Klienter: 'skyddslingar'.

1:197 *vårdad*: 'brytt sig om (att)'.

1:198 *karpusade*: 'som har karpus'. Karpus är en mössa med nedvikbara skydd bl. a. för näsan.

Acciser: 'skatter'.

Licenter: 'tullavgifter'.

beslå: 'beslagta'.

kontraband: 'förbjudna varor', 'smuggelgods'.

possar: 'påsar'.

1:199 *uns*: 2 lod. 1 lod = 13,3 g.

dem som strids-kokarden bära: Soldaterna.

kvarter: Motsvarar $\frac{1}{8}$ kanna, d. v. s. 0,327 l.

fjärndelslod: $\frac{1}{4}$ av ett lod.

dem, som folket sagor lära: Prästerna.

kvintin: $\frac{1}{4}$ lod.

skrupel: $\frac{1}{3}$ drakma. 1 skrupel = 1,24 gram. Här naturligtvis också en ordlek.

skeppundtal: 20 lispund. 1 lispund = 8,5 kg.

gran: ¹/₂₀ skrupel.

drakma: ¹/₈ uns medicinalvikt 1 drakma = 3,7 g.

Kritici: 'kritiker'.

en viss Akademi: Vitterhetsakademien, som JHK var i delo med.

- 1:200 *Mamsell Pauli och Collin*: Två affärer för »nipper« och »fruntimmergrannlåt« i det gustavianska Stockholm.

Nyårsbrev Av Stockholms-Posten till Svenska Allmänheten 1782.

Tryckt i StP 2/1 1782 i en något längre version med titeln »Til alla i gemen samt hvar och en i synnerhet«.

- 1:201 *vilken fanden*: Eufemism för 'vem fan'.

gross: eg. '144 stycken'. Här 'mängd'.

lupo [an]: 'löpte'.

- 1:202 *står [...] igen*: 'återstår'.

Attrapper: 'askar' (särskilt för gåvor).

- 1:203 *Mätress*: 'älskarinna'.

- 1:204 *Paddan*.

Tryckt i StP 16/6 1779 under titeln »Fabel«. Dikten återgår på en fabel av La Fontaine och inleds med ett antikt ordspråk, som JHK hämtat från Horatius Ep. 1:17, v. 36: »Non cuivis homini contingit adire Corinthum«: 'Det är inte alla förunt att lyckligen nå Korint.'

Corinthus: 'Korint'.

binna: 'nä'.

Gör [...] nog: 'är [...] tillräckligt'.

Hör upp att fläta in [...]

Tryckt i StP 4/5 1790. Adressaten torde vara Pehr Enbom. *karrborr*: 'kardborre'.

- 1:207 *Våra Villor*.

Tryckt i något avvikande version i den vittra orden Utile Dulcis »Vitterhets-Nöjen« (1781). »Våra Villor« deltog utan framgång i Vitterhetsakademiens pristävling 1780.

I och med denna dikt anslöt sig JHK till de radikala materialisterna, upplysningens vänsterfalang.

Filosofer: Här i betydelsen 'lärde'.

lyrisk skådeplats: 'operascen'.

Hesperisk: 'sydländsk'.

för allt: 'istället för alltsammans'.

1:208 *Snille's son*: Den humanistiske forskaren.

Ett löv: Syftar på lagerkransen.

1:209 *rökverk*: 'offereld', 'rökelse'.

för [skuggan]: 'istället för'.

till offer bär: 'offrar'.

idrott: Här 'handlingar'.

1:210 *Indianern*: 'indianen'.

1:211 *Samtal med Förnuftet*.

Tryckt i StP 8/3 1780 under titeln »Samtal«. På KB förvaras JHK:s exemplar av StP med egenhändiga rättelser. Den ursprungliga versionen är en inre diskussion mellan två sidor hos en människa, den i »Samlade Skrifter« däremot mellan ett personifierat Förnuft och människan Arist (vars namn måhända kommer av gr. *aristos* = den bäste).

1:212 *Som av min svett [...] föder*: 'som när det får möjligheten lever av min möda'.

Zulma: Herdinnenamn.

trumpna: 'misslynta'.

1:213 *Den nya Skapelsen eller Inbildningens Värld*.

Tryckt i StP 7/1 1790. En kortare version, trol. tonsatt av JHK själv, är tryckt i »Musikaliskt Tidsfördrif För År 1790«. Melodin är i Glucks eller Kraus' anda, men tämligen amatörmässig. Dikten har antagligen skrivits under sommaren 1789, när JHK vistades hos sin bror Jonas i Skatelöv i Småland.

Tolkningarna är många av denna JHK:s mest kända dikt. Särskilt har intresset koncentrerats kring vem Hilma är. Tre huvudkandidater har framförts: Grosshandlarfrun Hedda Falk, den unga Fredrica Bagge och aktrisen Fredrique Löf. För den första kandidaten talar att JHK redan 1787 skrev

fragmentet »Sigvarth och Hilma«, och att fru Falk sedan 1786 tycks ha stått JHK nära. Under sommaren 1789 korresponderade han också med henne. Till mamsell Bagge skrev JHK »Till Fredrica«. Hennes främsta merit torde vara hennes ungdom och oskuld, något som man gärna har förknippat med Hilma. Fredrique Löf, som ägde föga av dessa förtjänster, blev JHK:s älskarinna först 1790 och torde därför tidsmässigt kunna uteslutas. Namnet *Hilma* (en femininform av det nordiska *Hilmer* = 'hjälmbärare') skiljer sig från de herdinnenamn som JHK tidigare använt om sina älskarinnor och har väl ljudmässigt störst likhet med *Hedda*.

urbild: Ordet går tillbaka på nyplatonska tankar, där varje företeelse på jorden förmodas vara en blek avbild av sin himmelska idé.

Himlaburen: 'född av/i himlen'.

1:214 *Visbeten*: 'Förnuftet'.

omsmög: 'smög omkring'.

förstånd: 'förståelse'.

1:215 *väl*: 'lycka'.

din lånta teckning kännes: 'bilden som är lånad från dig känns igen'.

dagens: 'solens'.

vimlar: 'irrar'.

1:216 *i vad skepnad fattas*: 'hur Skaparen ska uppfattas'.

Att öm [...] mild: Syftar på Skaparen.

Din tanka: 'tanken på dig'.

cittran: Ett stränginstrument som liknar en luta.

bortvek i det fjät du gick: 'vek av i ditt spår'.

1:217 *Gratiernes Döpelse*.

Tryckt i Utile Dulcis »Vitterhets-Nöjen« IV (1781). Dikten har förmodligen skrivits på våren 1780 och riktas till JHK:s dåvarande matmor Lovisa Meijerfeldt och hennes väninnor, systrarna Augusta och Ulla von Fersen (gifta Löwenhielm och von Höpken). De tre gratierna utmärkte sig för behag och skönhet.

de Kastalska Flickors tropp: De nio muserna.

Camillas skald: Creutz, som skrev epylliet »Atis och Camilla«.

1:218 *sjunga*: 'besjunga'.

plå: 'plägar', 'brukar'.

1:219 *min Mors*: Astrilds mor var Venus.

Gustafs och Sofias: Gustaf III:s och hans drottning, Sofia Magdalenas.

Täckbets-Nymfren: 'gratierna'.

Bagrar: Haqvin Bager hette JHK:s favoritter bland peko-
ralisterna.

Diskursen: 'diskussionen'.

Envoyé: 'diplomatiskt sändebud'. Här skämtsamt använt.

1:220 *uppsats*: 'förteckning'.

Till Fredrica.

Tryckt f. f. g. i »Samlade Skrifter«. En handskrift av denna dikt samt »Till Christina« finns i en minnesbok med påskriften »Wänskaps-Minne«, som tillhört Fredrica Eleonora Bagges äldre syster Christina Ulrica, g. Nibelius. Familjen bodde granne med JHK från 1789 och umgicks mycket med honom. Den äldre systemen make, J. E. Nibelius (adlad Palmsvärd), var vän till JHK. Enligt vissa forskare är Fredrica Bagge (1771–1848) densamma som Hilma. Diktens ton, som visserligen är innerlig men snarare flirtig än bekännande, kan dock tala emot detta.

Friggas: Liksom *Hilma* är namnet inspirerat av den nordiska mytologin, där Frigg (ofta sammanblandad med Freja) var kärleksgudinnan.

1:221 *till varelse*: 'till liv'.

på samvete: 'ärligt'.

1:222 *Anser*: 'ser [...] på'.

en pilt: Amor.

1:223 *din saknad*: 'saknaden av dig'.

Till Christina.

Tryckt f. f. g. i »Samlade Skrifter«. En handskrift av dikten och »Till Fredrica« finns i en minnesbok med påskriften »Wänskaps-Minne«, som tillhört adressaten, Christina Ulrica Bagge (1767–1827). För JHK:s förbindelse med familjen, se ovan, komm. till »Till Fredrica«.

dalens djup: Det har påpekats att detta kan syfta på JHK:s bostad på V. Trädgårdsg. 7 vid Brunkebergsåsens fot.

Timon: Namnet är hämtat från den atenske misantropen Timon och användes under 1700-talet ofta i betydelsen 'världsföraktare'.

1:224 *trotsar*: 'utmanar'.

försvunnen: 'försvann'.

tvungen: 'framtingad'.

sig i mitt lov besjunga: 'hylla sig själv genom att besjunga mig'.

1:225 *en otäljd sten*: 'en sten som inte formats till gravvård'.

lög: 'ljög'.

flarnets: 'barkstyckets'.

1:226 *vallmo*: 'sömnmedel'. Vallmon ger opium, vilket användes medicinskt, bl.a. mot sömnproblem. Här används ordet symboliskt.

balsam: Här: 'lindring'.

Horeb: Berget Sinai. JHK åsyftar 2 Mos 33:6–18, när Gud vid Horebs berg förnyar förbundet med Israels folk.

1:227 *Var [fordom]*: 'där'.

Lyckans hunger: 'sökandet efter framgång'.

Druiden: eg. 'keltiske prästen'.

omkrets: 'ring'.

otillärda: 'improviserade'.

Främling nalkas!: Utropstecknet saknas i »Samlade Skrifter« men har här lagts till i enlighet med JHK:s egenhändiga handskrift.

1:228 *Seklers minne*: 'minnet av mig under många århundraden'.

Till Rosalie.

Tryckt i StP 2/1 1789. Dikten finns i två handskrifter: en i UUB från 1782, vilken bär titeln »Pris-Skrift. Till Aspasie«, och en i Svenska Akademiens ägo, med titeln »Pris-skrift til Rosalie«. I båda versionerna finns ytterligare en strof efter v. 36 (»frukten av din svaghet njuter«): »Tro ej ett brott mot Hymens [bröllopgudens] lag / Så gruvligt deras själ förskräcker: / Nej det som deras fasa väcker / Vår kärlek är och ditt behag.«

Tu seras [...] sujet: 'Du ska vara priset och ämnet för mina sånger'. Citatet är ej identifierat.

1:229 *Mot dina vackra villor svär*: 'kritiserar dina förvillelser'.

1:231 *Varning till Zemir*:

Tryckt i en avsevärt annorlunda version, kallad »Varning till Cloë«, i StP 21/12 1778. I JHK:s eget exemplar av StP finns ändringar som ger en »mellanform« mellan de båda versionerna.

Zemir: Namnet kommer från Marmontels »Zemire och Azor«, som spelades i Stockholm hösten 1778. Diktens ursprungliga adressat tycks, trots att hon då kallades Cloë, ha varit Marie Louise Baptiste, som spelade Zemires roll.

tror [...] kränka: 'tror dig [...] kunna bryta'.

vingad fot [...] lia: Tiden har här drag både av liemannen och av den antike guden Hermes (Merkurius), som ledsagade själarna till dödsriket.

albastervita: 'alabastervita'.

1:232 *egid*: 'sköld', eg. vishetsgudinnan Athenas (Minervas) attribut, ett slags bröstpansar eller sköld med medusahuvudet.

glas: 'spegel'.

delning: 'fördelning'.

Till en Flicka, Som vid en Promenad förlorade sitt Skärp, m.m.

Tryckt i StP 16/9 1780 med titeln »Till ett Fruntimmer som härom dagen, vid en promenad, förlorade sitt skärp, med mera«. Dikten riktade sig till den nittonåriga skådespelerskan Elisabeth Olin och utspelar sig också i en slags teatervärld.

Aspasie: Namnet är hämtat från operan »Alceste«, som JHK vid den här tiden översatte till svenska, och bärs där av titelpersonens dotter.

1:233 *mål*: 'tvistefråga'.

1:234 *Toilett*: 'påklädning', 'skönhetsvård'. Uttalades tvåstavigt.

Guda-tropp: 'gudaskara'.

dem [...] betinga: 'förmå dem'.

sina anslag fylla opp: 'utföra sina illvilliga planer'.

char: 'vagn'.

1:235 *Cossaks krig*: 'kosackkrig'.

1:236 *annars*: 'på annat sätt'.

Pafos Lagar: 'kärlekens lagar'. Kärlekgudinnan Venus hade under antiken ett tempel vid sin födelseplats i Pafos på Cypern.
livsstraff: 'dödsstraff'.

en av dessa små: Allusion på Matt. 18:6: »Men hwilken som förargar en af thessa små, som tro på mig, honom wore bättre, at en qwarnsten wore bunden wid hans hals, och han sänktes ned i hafsens diup.«

Våren.

Tryckt i »Samlaren« 21/6 1777. Versionen i »Samlade Skrifter« uppvisar ett stort antal skillnader. Bland annat finns här några omskrivningar: *fjäderklädda skara* (v. 34) och *kölar* (v. 72) som saknas i »Samlaren«. Dikten är delvis en imitation av Horatius' Ode I:4.

dagens stolta Gud: Solen.

Vertumnus: En antik gud, som symboliserade årets kretslopp.

Lappens fjäll och Zemblas strand: Nordligt belägna trakter.

Eols: Aiolos', vindarnas gud.

Aurora: Morgonrodnadens gudinna.

1:237 *på din blygsel vinner*: 'övervinner din blyghet'.

Vars fågning när hans moder ser: 'när hans moder ser dess fågning'.

Dryaden: 'trädnymfen'.

Faunen: En liderlig, lurvig skogsvarelse med bockfötter.

frälsta: 'räddade [från sitt istäcke]'.

Prokne: En grekisk kungadotter gift med kung Tereus. Maken våldtog hennes syster Philomela och skar av Philomelas tunga för att hindra henne att avslöja dådet. Hon lyckades dock ändå avslöja för sin syster vad som hänt, och Prokne hämnades genom att ge maken deras son till middag. Sedan förvandlades Philomela till en näktergal och Prokne till en svala. Se Ovidius' »Metamorfoser« VI, v. 412–674.

den fjäderklädda skara: Franskclassicistisk omskrivning för *fåglarna*.

Turtur: 'turturduvan'.

kromatiskt brutna lopp: Avbrutna löpningar som går genom den kromatiska skalan och saknar bestämda tonhöjder.

Thetis rike: Havet. Thetis var en havsnyf.

Tritoners: Dessa havsgudomligheter var till hälften människor, till hälften fiskar.

Amathontens Gud: Kärleksgudinnan. Venus hade ett tempel i Amathus på Cypern.

driller: 'drillar'.

1:238 *Bellona*: Krigsgudinnan.

Varvid Naturen bandt ditt väl: 'som ditt väl, enligt naturens lag, är beroende av'.

drag: 'fiskedrag'.

Täckbeters: 'gratiers'.

Nymfers: Naturgudinnors. Här kanske 'musernas'.

förtjusning: 'vällust'.

Vulkanus: Vulkanernas och smedernas gud, halt och ful, men gift med den sköna Venus, som dock bedrog honom.

1:239 *Cyklopers*: Vulkanus' barn och tjänare.

Olympens skratt: Syftar på gudarnas samfälliga skratt när Vulkanus i ett nät hade fångat sin trolösa hustru Venus tätt omslingrad med krigsguden Mars. Se »Odysséen«, sång 8 samt Ovidius' »Metamorfoser« IV, v. 169–189.

lam: 'halt'.

slarvor: 'trasor'.

Lycis: Herdinnenamn.

1:240 *Den 1 Januarii 1780*.

Tryckt i StP 3/1 1780 utan titel, omtryckt i »Samling av svenska vitterhets-stycken« I (1789). JHK:s egna exemplar av de båda trycken finns på KB resp. GUB, båda med smärre ändringar. I StP inledde dikten den första årgången under JHK:s redaktion.

1:241 *hoppets bud för Prinsens fötter går*: 'hoppet går före fursten', d.v.s. 'fursten väcker förhoppningar'.

behovets barn: 'de fattiga'.

1:242 *Vid Konungens Återkomst från Spa 1780*.

Tryckt i StP 18/11 1780 med titeln »Vid Hans Majestäts, Konungens lyckeliga återkomst till Hufvudstaden«.

bortgång: Här 'bortovaro'.

- 1:243 *Till en förnäm Herre, Som skrivit ett Teaterstycke.*
Tryckt f.f.g. i »Samlade Skrifter«. Dikten, som finns i ett flertal avskrifter – däribland tre på KB och en på UUB, riktades till Gustaf III:s gunstling Gustaf Mauritz Armfelt (1757–1814). Denne hade nämligen (i samarbete med dramatikern Hallman) skrivit pjäsen »Tillfälle gör tjuven«, som uppfördes på Ulriksdal 8 och 12 april 1783. Dikten bör ha skrivits i samband med detta. JHK och Armfelt var bekanta från ungdomsåren i Åbo.
Efter-Pjäsen: »Tillfälle gör tjuven« uppfördes som »efter-pjäsa« till Gustaf III:s »Helmfeldt«.
- 1:244 *väld:* En avskrift har 'väld'.
[*Nog trodde*]***: Avskrifterna har »Bilmark«, professor i historia och moralfilosofi i Åbo, under vars presidium JHK disputerat för kandidat- och magistergraden.
Ofrälst: 'ofrälse', 'icke adlig'.
- 1:245 *de vittras gille:* Svenska Språkets Förbättringssällskap, som Gustaf III 1781–1782 bildat vid sitt hov och som uppförde kungens dramatik.
mistning utav börd: 'såvida man inte är av låg börd'.
transport: 'överföring'.
Den gyllne nyckelns börd: D.v.s. befattningen som kammarherre.
- 1:246 *Kokarden:* Symbol för militärer.
nedrig: 'låg'. »Samlade Skrifter« har feltrycket *aldrig*, samtliga andra textvarianter har *nedrig*.
jag försvarar: 'jag svarar för att'.
Sinclair: Karl Gideon Sinclairs reglemente för infanteriet (1781).
Grevar alla tre: Grevarna Creutz, Gyllenborg och Oxenstierna.
den första Ädling: Gustaf III.
- 1:248 *Fronderiet. Till L.*
Tryckt i StP 20/7 1784 med titeln »Till Herr Lagmannen och Historiografen vid Kongl. Maj:ts Orden, Johan Simmingsköld«. Simmingsköld hade med hjälp av diktning och smicker fått tillträde till landets högsta kretsar. Kort

tid efter diktens publicering tvingade hans ekonomiska bedrägerier honom i landsflykt. Senare tycks JHK velat rikta diktens udd mot Thorild och hans krets. Att den i »Samlade Skrifter« är dedicerad »Till L.« kan möjligen ses som kritik av Leopolds politiska balansgång under 1790-talet.
fjoller: 'fjant'.

1:249 *Bannebrev till min Vän C.*

Tryckt f.f.g. i »Samlade Skrifter«. Flera oliklydande avskrifter finns. Dikten skrevs ursprungligen till JHK:s bästa vän Abraham Niclas Clewbergs 24-årsdag 29/7 1778. I avskrifterna talas om »tjugofyra vårar«, medan det i »Samlade Skrifter« står »tjugonie somrar«. Den slutliga avfattningen är alltså från 1783 – Clewberg hade då ännu inte bättrat sig i frågan.

rå: 'förmå'.

1:250 *sutit*: 'suttit'. Rimmar på *njutit*.

Förtjusad: 'tjusad'.

1:251 *beskruda*: 'kläda'.

de nie Systrars: 'musernas'.

1:252 *besluta*: 'innesluta'.

1:253 *Vid en Väns Bortresa.*

Tryckt i StP 23/6 1780. Dikten skrevs när Clewberg sommaren 1780 återvände till Åbo för att tillträda bibliotekarietjänsten vid universitetet. Den sentimentala synen på vänskapen är typisk för tiden.

1:254 *agade*: 'tuktade'.

Atis: Herdenamnet är hämtat från Creutz' »Atis och Camilla«.

1:255 *Vid första Besöket i Herr Sergels Ateljé.*

Tryckt i StP 27/5 1780 under titeln »Efter första besöket i Hr Professor Sergels arbetsrum«. I KB finns JHK:s exemplar av StP med egenhändiga, rätt omfattande ändringar. Det gäller särskilt strofen om Venus och Mars som i StP lyder: »Se *Mars*! – – vad vrede, sorg och harm / sig röja i hans blick! – – Jag bävar för hans möte. / Se *Venus*, som

med sårad barm / Har svimmat i hans sköte! / Än, Gudens
 bistra anletsdrag / Till flykten mig förskräcka; / Än full av
 bränd skyndar jag, / Att Fröjas döende behag / Med mina
 kyssar räcka.« Efter att ha gjort ett par ändringar har JHK
 strukit hela strofen och skrivit om den längst ned på sidan.
 Den versionen motsvarar »Samlade Skrifter».

Psyché: Sergels skulpturgrupp Amor och Psyke. Den vackra
 prinsessan Psyke hade en kärlekshistoria med Amor, men
 mötte honom endast nattetid. Trots att han förbjöd henne
 att se honom kunde hon i längden inte motstå frestelsen,
 utan tände en natt en fackla. Han vaknade, hon kastades i
 elände och dog omsider, men Amor såg till att hon upp-
 väcktes och blev hans maka.

rön: 'prov', 'exempel'.

Krigets Gud [...] sköte: Sergels skulptur av Mars och den såra-
 de Venus.

den Kung: Sergels byst av Gustaf III i bröstharnesk från
 1779.

1:256 *Fidias*: Stor grekisk skulptör under antiken.

Det berättas hos CICERO: Berättelsen finns i Ciceros »Tus-
 culanæ disputationes» I.15.34 och utgör ett exempel på
 ärelystnaden som drivkraft.

förvara: 'bevara'.

*Brev till W*** Som begärt av Författaren en Lovsång över Ni-
 cander.*

Tryckt f. f. g. i »Samlade Skrifter«. På KB förvaras en hand-
 skrift av JHK från december 1781, vilken har ett annat
 slut. Versbrevet är skrivet till författaren Johan Wellander
 (1735–1783), sedan 1776 rådmän och preses vid Stock-
 holms stads kämnärsrätt, stadens lägsta domstol. Sedan
 ungdomen var han verksam som tillfällespoet, och det var
 han som skrev libretton till den första svenska operan,
 »Thetis och Pelée«. Han och JHK kände möjligen varandra
 redan under JHK:s åbotid, och när JHK 1778 åtalades i
 ett tryckfrihetsmål (där C. P. Lenngren kom att ta på sig
 åtalet) kom de i närmare kontakt. Målet kom upp i Stock-
 holms kämnärsrätt 1780 med Wellander som domare, och

han nöjde sig med att utmäta ett mildt bötesstraff. Efter hans död höll JHK ett åminnelsetal över honom i *Utile Dulci* (se 1:313–342).

Wellander försökte få de svenska författarna att hylla den nyligen avlidne poeten och tullkontrollören i Västervik, Anders Nicander (1707–1781), med ett lokväde. Nicander hörde hemma i ett äldre litterärt klimat och skrev ännu på slutet av 1770-talet latinska anagram och kronodistika. När han försökte sig på svensk vers utgick han i sin hexameter från antika versprinciper. JHK var, naturligt nog, inte så ivrig att hylla honom, och som en följd av hans svar fullbordade aldrig Wellander sin hyllningsvolym.

felar: 'saknar'.

Karsten-Näktergalen: Operasångaren C. C. Karsten, som sjöng Pelées roll i »Thetis och Pelée«. Med sin röst bevekta Pelée de församlade gudarna.

Schulzen-Uven: En herr Schulz spelade furie i »Thetis och Pelée«.

1:257 *räckt*: 'nått'.

1:258 *Grift-Poeter*: Yrkesförfattare inom begravningsgenren.

1:259 *Riks-Poeten*: Nicander.

smaken händer föller: 'den goda smaken låter förvånat händerna falla'.

Ovidii: Publius Ovidius Naso (43 f.Kr. – 17 e.Kr.), romersk skald, var bl.a. författare till de lättsinniga »Amores« och »Ars Amandi« samt till förvandlingsberättelserna i »Metamorfoser«.

Julias älskling: Ovidius. Enligt en otillförlitlig tradition blev den antike skalden förvisad från Rom till Svarta havskusten efter en kärlekshistoria med kejsar Augustus' dotter Julia.

Skyten: Invånare i Ovidius' förvisningsort, Skytien.

Sångarn uti Västervik: Nicander.

1:260 *Anagram*: Genom att sätta bokstäverna i exempelvis ett namn i annan ordning fick man fram ett annat ord.

Dagligt Allebanda: Stockholms andra dagstidning, med betydligt mera ålderdomlig profil än StP.

Kronodistiskt raseri: Syftar på Nicanders kronodistika, där de

romerska sifferbeteckningarna gömdes inne i meningar för att markera ett årtal.

M, D, C, L, X, V, I: De romerska siffror som ingick i kronodistika.

*Återsvar till W****

Tryckt f. f. g. i »Samlade Skrifter«. Wellander svarade med ett versbrev på JHK:s dikt »Brev till W***« och påpekade att dennes kärlek till kvinnorna inte tycktes motsvaras av hans känsla för övriga medmänniskor. Han erinrade även om att JHK själv skrivit gravdikter, och dessutom över lättfotade aktriser. JHK svarade då med denna dikt.

Preses i en Kämnärsrätt: Wellanders befattning som domare i en underdomstol.

Themis: Rättvisans gudinna.

1:261 *trumpna*: 'barska', 'vresiga'.

grälar: 'grälmakare'.

syndsens: 'syndens'. Ålderdomlig, biblisk stil.

Hymenée.

Tryckt f. f. g. i »Samlade Skrifter«. Dikten är tillkommen i april 1777, då JHK:s syster Eva Maria gifte sig med kyrkoherden Jonas Kjellander. I en avskriftsbok i UUB föreligger en handskriven version som uppvisar vissa avvikelser från den i »Samlade Skrifter«.

Hymenée: 'bröllopskväde'. *Hymen* = Den antika bröllopguden.

Rafael: Ärkeängel.

Kerubim: Höga änglaväsen, som står nära Gud.

ordabrák: 'krystade uttryck'.

1:262 *kort om gott*: 'kort och gott'.

förfarna: 'erfarna', 'insiktsfulla'.

samma känslors åtrå: 'längtan efter samma känslor'.

överse varandras svaga: 'ha överseende med varandras fel'.

skäggrätt: Syftar på 1 Kor. 11:3–15, där det slås fast att mannen är kvinnans överhuvud.

1:263 *Vid Leijonbielms Död.*

Tryckt i StP 7/4 1780 med titeln »Öfver en förtjent och älskad Medborgares död«. I KB förvaras JHK:s exemplar

av StP, där han infört vissa smärre ändringar. JHK inledde 2/5 s.å. minnesfesten över Leijonhielm i det vittra Utile Dulci. Carl Fredric Leijonhielm (1735–1780) var överstelöjtnant vid änkedrottningens regemente och dessutom uppvaktande kavaljer hos hertig Fredrik Adolf, där ett viktigt men förmodligen betungande uppdrag var att hålla reda på hertigens ekonomi. Han dog av en förkylning efter att ha bevistat en frimurarkonsert.

stäm: 'stäm upp'.

glansen av sitt blod: Syftar på adelskapets glans.

yrsla: 'svärmeri', 'stollighet'.

1:264 *nedrige*: 'tarvliga människor'.

Vid Mamsell Dubois Död.

Tryckt i StP 11/5 1779. Den ursprungliga versionen skiljer sig främst genom att den andra noten där är mera frispråkig än i »Samlade Skrifter«. Ninon Dubois le Clerc (c:a 1750–4/5 1779), balettdansös och kanske kurtisan, dog troligen i tuberkulos. A.M. Lenngren har i sin dikt »Skuggorna« antytt att JHK hade ett förhållande med henne. I varje fall är dikten ett exempel på JHK:s moraluppfattning vid denna tid.

Erato: Kärleksdiktningsens musa.

Dygd: Ordet betydde på den här tiden snarast 'inneboende förtjänst', men hade börjat få klang av dagens betydelse 'sexuell återhållsamhet'.

1:265 *Vestaler*: Prästinnor hos den romerska gudinnan Vesta, den husliga häreldens gudinna, vilka under trettio års tjänstgöring (inledd vid 7 års ålder) skulle avhålla sig från sexuell aktivitet.

Furier: 'hämndegudinnor'.

svaga fat: Jfr *svaga käril* = 'bräckliga kvinnor'.

helgelse: 'helgd'.

Lucretia: Eftersom hon inte kunde uthärda vanäran begick denna romerska matrona självmord sedan hon blivit våldtagen av Tarquinius Superbus. Först hade hon dock sett till att hennes far och make skulle hämnas.

Fryne: 'lätsinnig kvinna'. Eg. namnet på en grekisk kurtisan.

torftige: 'fattiga'.

St. Evremond: Den franske författaren Charles de Marguetel de Saint-Évremonds (1613–1703) kommentar om den kända franska kurtisanen Ninon L'Enclos (1615–1705) anför också hos Voltaire.

L'Indulgente [...] Caton: »Den överseende och visa naturen har format Ninons själ av Epikuros' vällust och Catos dygd.«

1:266 *Under ett Fruntimmers Porträtt.*

Tryckt i StP 22/12 1792 under titeln »Till den Enda«. Kanske har titeln bytts ut av diskretionsskäl. Möjligheten finns dock att dikten inte är personlig, utan skriven till vännen H. C. Schmiterlöws fästmö Mathilda Palbitzky. Den lär nämligen ha tillkommit under ett besök hos vännen.

Simmenas Förening.

Tryckt i »Samlaren« 15/3 1778, skriven senast i januari samma år. Dikten är inte medtagen i »Samlade Skrifter«. Här följs versionen i »Samlaren«. SS har en något avvikande version.

Dikten utgjorde JHK:s egentliga litterära genombrott i huvudstaden. Formmässigt har den en klassisk retorisk struktur, och innehållsmässigt förenar den ett erotiskt innehåll med empirisk upplysningsfilosofi. På så sätt möts här flera av huvuddragen i JHK:s författarskap. I dikten möter vi en ung man, som liksom JHK just lämnat universitetet.

vederspelet: 'motsatsen'.

1:267 *Fakultet*: Ämnesgrupp vid universitetet.

När på mig själv [...] begär: Här avses givetvis den andliga ställsättningen för att motstå sexuella impulser.

ro: 'njutning', 'nöje'.

1:268 *de täcka kinder*: Här skiljer sig »Samlarens« lydelse från varianten i SS. Utg. av SS har följt ett separattryckt dikthäfte från 1778 och återgivit passagen som *des täcka kinder*. »Samlarens« *de* är emellertid rytmiskt och stilistiskt mer tillfredsställande.

förär: 'förrar'.

1:269 *När mina tårar [...] ömma tårar*: Hela partiet – 32 verser –

om känslan är skrivet i en mening, vilket bidrar till det snabba tempot.

1:273 *Horatii I. Ode, I. Boken. Till Maecenas.*

Tryckt i StP 28/6 1790 under titeln »Översättning av Horatii I:sta Ode i I:sta Boken, uppläst i Svenska akademien d. 11 December 1789 av Kongl. Secreteraren Kellgren«. Troligen en bearbetning av en översättning gjord redan 1777.

Maecenas: Odet är Horatius' dedikation till Maecenas och avser de första tre böckerna av Oden. Adressaten var Augustus' förtrogne och Horatius' välgörare, den förste »mecenaten«.

Maecenas atavis &c: Mottot är inledningsorden till Horatius-dikten.

tända hjulets: De romerska kapplöpningsvagnarnas hjul blev brännheta av farten.

Quiriter: 'romares'.

Libske: 'libyska'. Från Libyen fick den stora staden Rom sina sädesleveranser.

Cyprisk plank: 'båt, byggd av ek från Cypern'.

Det Afrikanska havets: Medelhavets.

snäva: 'snålt tilltagna'.

1:274 *Massiske pokalen*: Pokal med gott vin från berget Massicus.

härnad: 'strid'.

klarinettens: Instrumentet klarinett var tämligen nytt på JHK:s tid, och även om skalden var musikaliskt intresserad tycks det troligare att han avser en 'liten trumpet'.

skränet: 'det skarpa ljudet'.

lösa drivan: 'den lösa snön i snödrivan'.

1:275 *Euterpe*: En av de nio muserna, som stod för den lyriska diktningen och flöjtmusiken.

Min hjässa [...] stjärnor: Jfr »Till Bacchus och kärleken«, 1:103.

Horatii II. Ode, I. Boken.

Tryckt i StP 2/3 1791 under titeln »Översättning ur Horatius, II Od. I Bok: Uppläst i Svenska Akademien, d. 24

Januari 1790«. Detta är enda gången JHK gjort en metrisk trogen översättning av Horatius. Tolkningen som är på s.k. oäkta sapfisk strof har troligen utförts under slutet av 1787 eller början av 1788.

Fader: Jupiter.

Pyrrhas: Berättelsen om Deukalion och Pyrrha är en grekisk syndaflodsmyt.

missbörd: 'missfoster'.

bemskefulla: 'hemska'.

Proteus: En havsgud, kunnig i spådom och förvandling, som vallade Poseidons sähjorlar.

Tyrrhenska stranden: Tyrrhenska havet, d.v.s. den del av Medelhavet som ligger vid Italiens västkust.

1:276 *väst*: 'vässat', 'slipat'.

Persers bane: Ungefär 'de romerska fiendernas död'.

fädrens laster: Under Augustus' tid älskade man att betona hur förvekligad samtiden var jämförd med de gamla romerska hjältarnas epok.

Gud med alabasterskuldran: Apollon.

Erycina: Venus. I Eryx på Sicilien fanns ett berömt Venustempel.

Stamfar: Mars, far till Roms grundare Romulus.

Maurens: 'nordafrikanens'.

Merkur: Gudarnas budbärare, Merkurius. Här tar Augustus hans gestalt.

Caesars hämnare: Genom sitt krig mot Caesarmördarna hämnades Augustus Julius Caesar.

Quirinska Folket: Romarna.

Meders: Syftar liksom *Perser* på Roms fiender.

1:277 *Horatii III. Ode, I. Boken.*

Tryckt i StP 3/7 1792 under titeln »Horatii 3:dje Ode, I:sta Boken«. Översättningen torde ha tillkommit 1780. Den är nästan dubbelt så lång som originalet, vilket är betecknande för JHK:s översättningspraxis, som knappast innebar något slaviskt efterföljande av förebilden.

Cyperns gudamakt: Venus, född i Pafos på Cypern.

Ledas Tvillingsöner, / *Himlabloss*: Kastor och Pollux, som ock-

så var två stjärnor, vilka tillsammans utgjorde stjärnbilden Gemini (Tvillingarna).

Ionien: Horatius' vän Vergilius skulle fara österut till Aten, JHK:s vän Clewberg till Åbo.

trefald koppar: Passagen visar på romarnas misstro mot sjöfart. *Aquilonerne*: 'nordanvändren'.

Afrikus: 'sydvästvinden'.

Hyaderne: Sjustjärnorna, en stjärnbild som bådade regn och oväder.

1:278 *Adriens vida vâlde*: Adriatiska havet.

Eurus: 'sydöstvinden' el. 'östanvinden'.

Allvise: Jupiter.

Snilletts låga: Prometheus stal egentligen elden från gudarna.

Hos JHK har den, till skillnad från hos Horatius, blivit till symbol även för det andliga ljuset.

ej släpad: 'inte utsliten'.

1:279 *Acheron*: En av floderna i den antika underjorden, vilken inte kunde hindra Herkules att besöka Hades.

Horatii V. Ode, I. Boken.

Tryckt i »Samlaren« 30/11 1777, senare även i StP 16/6 1780. JHK:s exemplar av StP med egenhändiga ändringar förvaras i KB.

1:280 *halvdag*: 'halvdager'.

Hans ljusa hår [...] däribland: JHK har ändrat Horatius' lydelse. Romarna var ju kortklippta efter gosseåren, och i originalet är det Pyrrha själv som binder samman sitt hår. Gustavianerna, däremot, bar ofta håret långt.

Neptuns: Neptunus var havets gud.

1:281 *Horatii XXIII. Ode, I. Boken.*

Tryckt i StP 17/5 1781. På KB förvaras JHK:s exemplar av StP med egenhändiga ändringar, som delvis motsvarar versionen i »Samlade Skrifter«. Särskilt har partiet om vilddjuren arbetats om. Den lyder i StP: »Icke är jag lik en Tiger/Eller Lejonet, som rår/Över öknarne kring Niger/Men hör upp vid sjutton år / Att din skönhets mognad dölja [...].« Detta har sedan ändrats flera gånger, varpå

alltsammans strukits ut och JHK skrivit i marginalen: »Se Mscrp«. Detta manuskript är förkommet. Versionen i StP finns publicerad i SS. I »Samlade Skrifter« är titeln felaktigt angiven som *XXIV. Ode*.

Vittnar den: 'vittnar den om'.

1:282 *Horatii XXVI. Ode, I. Boken.*

Tryckt i »Åbo Tidningar« 15/1 1774 med titeln »Horat. Carm. Lib. I. Ode XXVI«, omtryckt bl.a. i StP 8/6 1780. JHK:s exemplar av StP med egenhändiga ändringar förvaras på KB. I »Samlade Skrifter« är titeln felaktigt angiven som *XXVII. Ode*.

Visbets Döttrar: Muserna.

Damon: Herdenamnet syftar på Clewberg.

Lesbos-Sångarns: Alkaios'. Tidig grekisk diktare.

Förtjusad av en helig yra: 'hänryckt av en helig yra'.

1:283 *Horatii VIII. Ode, II. Boken.*

Tryckt i »Samlaren« 30/11 1777, omtryckt bl.a. StP 10/6 1780. JHK:s exemplar av StP med egenhändiga ändringar förvaras på KB.

Cypris: Venus'.

Floras: Den romerska blomstergudinnans.

1:284 *växling*: 'ombytlighet'.

gossen: Amor.

klen: 'späd'.

Horatii X. Ode, II. Boken.

Tryckt i Utile Dulcis »Vitterhets-Nöjen« IV (1781). Översättningen är troligen utförd under tiden augusti – oktober 1779. Samma år deltog JHK i Vitterhetsakademiens pristävling med denna översättning och belönades med silvermedaljen. Dikten illustrerar den gyllene medelvägens filosofi, vilken både JHK och Horatius omfattade.

1:285 *dagens lagerkrönta Gud*: Apollon.

1:286 *Horatii I. Ode, IV. Boken.*

Tryckt i Utile Dulcis »Vitterhets-Nöjen« IV (1781).

- Cynaras*: Cynara, Horatius' ungdomskärlek, som dog ung.
 1:287 *den blinda Gud*: Amor.
pipans: 'herdeflöjtens'.
sammanljud: 'harmoniska samklang'.
[Två] resor: 'gångar'.
para: 'förena'.
Saliskt vis: Salierna var romerska prästkollegier, som på sin gemensamma högtidsdag bl. a. framförde vapendanser.
- 1:288 *Horatii III. Ode, IV. Boken*.
 Tryckt i »Åbo Tidningar« 16/9 1774, omtryckt bl. a. i StP 24/8 1780. JHK:s exemplar av StP med egenhändiga ändringar förvaras på KB.
Isthmens stränder: Isthmos, det korintiska näset.
Capitolium: En av Roms sju kullar.
Tiburs: Den stad som numera heter Tivoli.
okvald: 'obesvärad'.
Eolsk sång: 'eolisk sång'. Horatius var stolt över att till latinet ha överfört de eoliska versmått, d. v. s. de som användes av tidiga grekiska lyriker som Archilochos, Alkaios och Sapfo.
- 1:289 *Horatii V. Ode, IV. Boken. Till Augustus*.
 Tryckt i StP 4/1 1780 med titeln »Till Augustus, I anseende till Hans långa bortovaro från Rom, översätn. av Horatii Ode. Bok. IV. Ode V«. JHK:s exemplar av StP med egenhändiga ändringar förvaras på KB. Översättningen inlämnades till Vitterhetsakademiens pristävling 1779, men utan att vinna någon belöning. I den gustavianska tidens hyllningsdiktning brukade Gustaf III ofta identifieras med Augustus.
Hesperiens: 'västerlandets'.
Fädrens helga Råd: Den romerska senaten.
- 1:290 *Ceres*: Växtlighetens gudinna i den antika mytologin.
Parther [...] Hispaner: Alla de uppräknade folkslagen var barbarer som bodde i det romerska rikets utkanter.
Åt unga rankan maka giver: Ungefär 'sköter vinodlingen'.
- 1:291 *Kastor*: En av de två dioskurerna. Till skillnad från tvilling-

brodern Pollux var dock Kastor dödlig, men genom broderns tillskyndan lever de varannan dag i Olympen och varannan i underjorden. Jfr *Ledas tvillingsöner*, 1:277.
Herkuls: 'Herkules', antik hjälte och halvgud.

Början av Horatii Brev till Pisonerne.

Tryckt i StP 19/11 1788 med titeln »Skaldekonsten. Imitation av Horatii Ars Poëtica. Insänt till Sällskapet pro Sensu Communi«. För den antikt och franskklassicistiskt inspirerade JHK var Horatius' poetik en gammal bekantskap. För Pro Sensu Communi var ett citat ur poetiken rättesnöre, jfr 1:345 samt komm. I enlighet med JHK:s översättningsestetik har den romerska miljön i »Ars poetica« här flyttats till det samtida Sverige.

Pisonerne: Bröderna Piso, som Horatius tillägnade sin poetik.
förebringar: 'framvisar'.

1:292 *fraggande*: 'fradgande'.

1:293 *förgången*: 'som gått i kvav'.

Må ske: 'måhända'.

enabanda: 'av samma slag'.

1:294 *ledamot*: 'lem'.

1:295 *näsan krökt till §*: JHK slutar dikten med ett vänskapligt porträtt av Sergel, vars anletsdrag inte uppfyllde klassicismens skönhetskrav.

Propertii VI. Elegi, 1. Boken. Till Tullus.

Tryckt i StP 13/2 1781 med titeln »Propertii 6 Elegie, I Boken. Fri översättning. Till Tullus«. Noten är där mera utförlig, men den poetiska karakteristiken av Propertius har tillkommit först i »Samlade Skrifter«. Epigrammet är en översättning från humanistpoeten Guido Posthumus (1479–1521). Enligt Gustaf Regnér, en av utgivarna av »Samlade Skrifter«, ska JHK ha översatt det endast några dagar före sin död. Av vissa forskare har Posthumus' dikt betraktats som ett självporträtt av JHK. Anmärkningsvärt är att JHK har översatt dikten i originalets versmått. Propertius' dikt, däremot, är anpassad till den gustavianska smaken, både i den alexandrinska versen och i utformningen.

JHK har gjort både uteslutningar och tillägg och dessutom omdisponerat dikten väsentligt.

TULLUS: En vän till Propertius.

1:296 *Cynthia*: Propertius' älskade, som fått sitt namn från månggudinnan.

frejd: 'rykte'.

förordnat: 'inrättat'.

1:297 *Paktol*: Floden Paktolos, som var bekant för sin guldsand.

Latien: 'Latium'. Trakten kring Rom.

Propertii VII. Elegi, I. Boken. Till Ponticus.

Tryckt i StP 21/2 1781 med titeln »Propertii VII Elegie, I Boken. Översättning. Till Ponticus«. Till skillnad från i Propertius I:6 följer JHK här originalet tämligen väl, även om han i vanlig ordning ändrat versmåttet. Propertius' slutrader lämnar han översatta. I StP fanns också en not om Propertius' liv.

Ponticus: Antik epiker, samtida med Propertius.

Thebens fall och tvenne bröders strid: Syftar på två olika strider i Thebesagan. Oidipus' söner Eteokles och Polyneikes kom i strid med varandra, och den senare blev fördriven från staden. Han återvände senare med sex andra kämpar, det s.k. »de sju tåg mot Thebe«. De båda bröderna dödade varandra. Tio år senare kom ett nytt anfall mot Thebe, det s.k. »epigonernas tåg«. Efter striden drog Thebeborna bort från sin stad, men återvände med tiden. Om brödrastriden hade Ponticus skrivit ett epos, som inte är bevarat.

[*min äras*] *ban*: »Samlade Skrifter« har tryckfelet *barn*, här korrigerat efter StP.

1:298 *Propertii XV. Elegi, II. Boken. Till Cynthia.*

Tryckt i »Svenska Parnassen«, februari 1784. Översättningen är mycket fri och åtskilligt längre än originalet. JHK:s parafras blev vid ett par tillfällen i april 1784 utsatt för anonym kritik i »Dagligt Allehanda« – hans tolkning påstods »väcka mätthet och eckel« och vara olämplig för det uppväxande släktet. Thorild angrep sedan översättningen i juli s.å., bl.a. genom att beskriva den som »en liten

kallt spelande rhapsodie, full af fel och osvenska«. En så massiv kritik var ovan för JHK, som alltid skördat lovord för sin diktning. Efter sin död vann han dock beröm från romantikerna som Propertiusolkare.

I anslutning till dikten i »Samlade Skrifter« återges det latinska originalet:

O me felicem! nox o mihi candida! et o tu
 Lectule, deliciis facte beate meis!
 Quam multa apposita narramus verba lucerna,
 Quantaque, sublato lumine, rixa fuit!
 Nam modo nudatis mecum est luctata papillis,
 Interdum tunica duxit operta moram.
 Illa meos somno lassos patefecit ocellos
 Ore suo, et dixit: Siccine lente jaces?
 Quam vario amplexu mutamus brachia, quantum
 Oscula sunt labris nostra morata tuis!
 Non juvat in cæco Venerem corrumpere motu;
 Si nescis, oculi sunt in amore duces.
 Ipse Paris nuda fertur periisse Lacæna,
 Dum Menelæo surget e thalamo:
 Nudus et Endymion Phoebi cepisse sororem
 Dicitur, et nudæ concubuisse Deæ.
 Quod si pertendens animo vestita cubaris,
 Scissa veste meas experiere manus:
 Quin etiam, si me ulterius provexerit ira,
 Ostendes matri brachia læsa tuæ.
 Necdum inclinatæ prohibent te ludere mammæ:
 Viderit hæc, si quam jam peperisse pudet.
 Dum nos fata sinunt, oculos satiemus amore:
 Nox tibi longa venit, nec reditura dies.
 Atque utinam hærentes sic nos vincire catena
 Velles, ut nunquam solveret ulla dies.
 Exemplo junctæ tibi sint in amore columbæ,
 Masculus et tutum fœmina conjugium.
 Errat, qui finem vesani quærit amoris:
 Verus amor nullum novit habere modum.
 Terra prius falso partes deludet arantes,

Et citius nigros sol agitabit equos,
 Fluminaque ad caput incipient revocare liquores,
 Aridus et sicco gurgite piscis erit,
 Quam possim nostros alio transferre calores.
 Hujus ero vivus, mortuus hujus ero.
 Quod mihi si secum tales concedere noctes
 Illa velit, vitæ longus et annus erit.
 Si dabit hæc multas, fiam immortalis in illis:
 Nocte una quivis vel Deus esse potest.
 Qualem si cuncti vellent decurrere vitam,
 Et pressi multo membra jacere mero,
 Non ferrum crudele esset, neque bellica navis,
 Nec nostra Actiacum verteret ossa mare;
 Nec toties propriis circum oppugnata triumphis
 Lassa foret crines solvere Roma suos.
 Hæc certe merito poterunt laudare minores;
 Læserunt nullos pocula nostra Deos.
 Tu modo, dum licet, hunc fructum ne desere vitæ;
 Omnia si dederis, oscula pauca dabis.
 Ac veluti folia arentes liquere corollas,
 Quæ passim calathis strata natare vides:
 Sic nobis, qui nunc magnum speramus amantes,
 Forsitan includet crastina fata dies.

ditt minne: 'minnet av dig'.

1:299 *dårat hopp*: 'bedragen förhoppning'.

blindad: 'förblindad'.

Helena: Genom att följa med Paris till Troja och överge sin make Menelaos blev den sköna Helena orsak till trojanska kriget.

Diana: När den kyska jaktgudinnan Diana (den grekiska Artemis) badade naken i en källa blev hon sedd av jägaren Aktaion. Som straff förvandlade hon honom till en hjort och lät honom dödas av hans egna hundar.

1:300 *Cytherens*: 'kärlekens'.

1:301 *gubben där*: Syftar på tiden.

1:302 *genombårar*: 'genomborrar'. Formen var vanlig på 1700-talet och rimmar här på »sårar«.

fjär och när: 'fjärran och nära'.

1:303 *en [...] seger på*: 'en seger över'.

1:304 *rankans bindlar*: 'vinrankor'.

bane-rop: 'dödsskrik'. Här symboliskt använt.

Då skulle fältet [...] själv begära: Passagen målar upp den klassiska romerska bilden av en guldålder, utan vapenbruk och erövringståg, utan handel och sjöfart. Ovanlig är däremot dess betoning av kärlek och dryckenskap.

Nigern: 'den svarte'.

fall: 'strid'.

Actianska havets: Utanför Actium i västra Grekland besegrade Octavianus (senare Augustus) år 31 f.Kr. Antonius' och Kleopatras flotta.

1:305 *vuxna floden*: D.v.s. floden som stigit av höstregnen.

längs åt tiden: 'i framtiden'.

1:306 225 *i Svenskan*: I både »Svenska Parnassen« och »Samlade Skrifter« står 125, ett uppenbart tryckfel som rättats här och i SS.

litteral: 'ordagrann'.

lovgivet: 'tillåtet'.

ekvivalenta: 'likvärdiga'.

homogena: 'av samma slag'.

transitioner: 'övergångar'.

1:307 *giva [...] förtroende av*: 'anförtro'.

1:311 *Vid Friherrinnan A. S. Flemings Grav*.

Tryckt separat i Åbo 1776 under titeln »Vid högvälborna fru friherrinnan Anna Sophia Flemings, född Rehbin-der, Jordfästning, den 17 Octob. 1776« och utan författarnamn. Ett exemplar av försttrycket finns i UUB. Omtryckt i »Samlaren« 21/6 1777 med titeln »Tankar, vid Fru Friherrinans Anna Sophia Flemings, född Rehbin-der, Jordfästning, den 17 Oct. 1776«, samt i »Hwad Nytt? Hwad Nytt?« 10/10 1777. Dessa tre versioner skiljer sig föga från varandra. JHK har dock omarbetat talet för »Samlade Skrifter«. Den hyllade var JHK:s matmor under åren 1774-1776, när han var informator i familjen Fleming på Villnäs och Lemsjöholm utanför Åbo. Att ställa upp med

tal eller dikter vid familjens högtidsdagar var ofta en del av den litterärt begåvade informatorns tjänstgöring. JHK använde senare detta tal som en del i sin vittra meritering.

The world's [...] Song: Citat ur Popes »Imitations of Horace«, Satire II:2, v. 102.

likvalven: 'gravvalven'.

1:312 *Jämnhet*: 'sinneslugn'.

[de fattiga bon] fött: 'givit deras mat'. JHK syftar på välgörenhet.

ffäs: 'flärd'.

[förtjänar] varelsen: 'att få finnas'.

1:313 *Åminnelsetal över Rådmannen i Stockholm Herr Johan Wellander, hållit i Sällskapet Utile Dulci*.

Tryckt separat med titeln »Åminnelsetal över Rådmannen i Stockholm Herr Johan Wellander, hållit I Sällskapet Utile Dulci, Och Tryckt genom Dess föranstaltande« (1785). Inför publiceringen i »Samlade Skrifter« har JHK endast gjort ett fåtal ändringar. Talet är JHK:s mest omfattande prosaverk och av stort intresse både som idédokument och retoriskt konststycke. Trots Wellanders tämligen blygsamma ställning är det hållet i hög stil med många filosofiska reflexioner över ämnen med anknytning till Wellanders liv. Genremässigt är det närmast ett äreminne. Talet uppskattades av samtiden, och Leopold såg i det en förening av undervisande retoriska moment och inspirerad poetisk framställning.

detta Tempel: Den vittra orden Utile Dulci, där talet hölls.

Allt närmar sig [...] förlust: JHK målar här upp bilden av livskedjan, där allt i världen, från mask till Gud, hänger samman och är beroende av varandra. Bilden var vanlig på 1700-talet, men JHK:s kedja skiljer sig från den vanliga användningen genom att begränsas till människan.

1:314 *enskilt lidna*: 'personliga'.

blödig: '(överdrivet) känslösam'.

lastvärda: 'klandervärda'.

hemdygd och sällskapsdygd: 'förtjänster inom hem- och sällskapsliv'.

- infödd*: 'medfödd', 'inneboende'.
[dem han] förbundit: 'hållit av', 'fäst sig vid'.
- 1:315 *M.B.*: 'Mine Bröder'.
utan flärd: 'utan omskrivningar', 'rakt på sak'.
- 1:316 *hugsualelse*: 'tröst'.
min mistning: 'den förlust jag gjort'.
Läroverk: 'skolor'.
ovälduge: 'opartiska'.
- 1:317 *enfaldighet*: 'godtrogenhet'.
till befarandes: 'att befara'.
delar: 'fördelar'.
veklighet: 'svaghet'.
- 1:318 *ränningen*: 'varpen'.
hälften av dess första ålder: 'den tidiga barndomen'. JHK åsyftar den gamla indelningen av livet i olika åldrar. Här rör det sig troligen om de första fem åren. JHK började ju själv med latinstudierna som femåring.
Akademien: 'universitetet'.
- 1:319 *hugkomst*: 'hågkomst'.
lycka: 'yttre framgång'.
grannlaga: 'samvetsgrant'.
dagtal: 'datum'.
slutar sig: 'slutar'.
otidighet: 'ohövlighet'.
Skolans folk: 'universitetsfolk'.
skickligheten: 'dugligheten'.
dana: 'fostra'.
- 1:320 *karaktärer*: 'människotyper'.
olik: 'annorlunda'.
organ: 'röst', 'röstklang', 'röststyrka'.
fast [senare]: 'om än'.
- 1:321 *[Stadens] Rätter*: 'domstolar'.
titlade: 'betitlade'.
Sambälle: 'sällskap'.
föremål: 'ändamål'.
- 1:322 *en god Domare [...] lag*: JHK syftar på en sentens ur Olaus Petris »Domarregler«, som fanns med i lagboken: »En god och beskedelig Domare, är bättre än god lag«.

- våld*: möjligen = 'våld'.
- 1:323 *oskickelige*: 'bortkomne'.
- Aktor*: 'allmän åklagare'.
- målets rubricerande*: Hänförandet av målet till ett visst lagrum eller en viss kategori av förbrytelser.
- över billighet och höva*: 'över rimlighet och måtta'.
- 1:324 *rummets*: 'platsens'. Här 'domstolens'.
- tarvligt*: 'enkelt'.
- 1:325 *bunnit*: 'nått fram till'.
- yra*: 'däraktiga framfart', 'tygellöshet'.
- ilska*: 'lömskhet'.
- 1:326 *nödig*: 'behövlig'.
- pluralitet*: 'röstövertikt'.
- titlar*: 'anspråk'.
- bördig*: 'produktiv'.
- Catullus*: Gaius Valerius Catullus, romersk skald (c:a 87 – c:a 54 f.Kr.).
- St. Aulaire*: Fr. J. Saint Aulaire (1643–1742), fransk salongs-poet, som bl.a. skrev en dikt benämnd »Les cinq sens«.
- Tilas*: Samuel Oluf Tilas (1744–1772), svensk rokokopoet.
- 1:327 *ordning*: 'klarhet'.
- granskning*: 'kritiska blick'.
- förförelse*: 'lockelse'.
- kabaler*: 'intriger'.
- 1:328 *bedrövtligt*: 'sorgligt'.
- Pylades*: Vänskapen mellan Pylades och Agamemnonns son Orestes skildrades i litteraturen ofta som urtypen för den manliga, inte sällan sentimentala vänskapen. Wellanders elegi över Wertmüllers död börjar också: »Min Pylades är död! Orestes bär sin smärta / I detta klämda bröst, i detta öma hierta: / Ach! Pylades – – min Vän! min Vän! Du andre Jag«.
- Elegien över Wertmüllers död*: Johan Fredrik Wertmüller (1743–1770), provisor på apoteket Lejonet och bror till hovmålaren Adolf Ulrik Wertmüller, hyllades i *Utile Dulci* vid sammankomsten 12/2 1770. Wellanders dikt finns tryckt i »Vitterhetsnöjen« II (1770).
- 1:329 *Högstsalig Konungens död*: Wellander skrev dels en dikt över

Adolf Fredriks död i februari 1771, dels texten till den sorgemusik som framfördes vid hans begravning i juli s. å.

LOVISAS SON: Gustaf III. JHK förbinder här kungen med hans vittert intresserade mor istället för med fadern.

lovade sig: 'lovades'.

yrken: 'verksamhet'.

det Fjärde av hennes lyckliga Tidevarv: De tre tidigare perioderna när vitterheten var särskilt gynnad inträffade i Aten under Perikles, i Rom under Augustus och i Frankrike under Ludvig XIV.

1:330 *snarast*: 'först och främst'.

Vackra Konster: 'sköna konst'.

de Lyriske: Operorna.

Svenska Sånggudinnorne [...] återfått: Under Gustaf III:s tidiga regering användes Bollhuset (nuvarande Finska Kyrkan) som operascen. Där hade den franska teatertruppen huserat innan kungen avskedade den. År 1781 intogs åter ett franskt teatersällskap, lett av Monvel, och 1782 invigdes operahuset vid nuvarande Gustaf Adolfs torg (på samma plats som det nuvarande).

Fontenelle: Den franske författaren och vältalaren Bernard Le Boivier de Fontenelle (1657–1757), som bl. a. skrev operan »Thétis et Pélée« (1689), vilken utgjorde underlaget för den svenska »Thetis och Pelée«.

representationer: 'föreställningar'. Stycket gavs faktiskt hela 37 gånger under åren 1773–1777.

Lyriska Dramen: En *dram* var ett sentimentalt skådespel med sorgligt innehåll men lyckligt slut, ofta placerat i borgerlig miljö. Här är dock betydelsen närmare den moderna: 'drama', 'teaterstycke'.

1:331 *tillopp*: 'tillströmning [av publik]'.

Quinault: Philippe Quinault (1635–1688), fransk dramatiker och librettist.

Metastasio: Pietro Antonio Domenico Bonaventura Metastasio (1698–1782), italiensk författare och librettist.

Petrarcers: JHK åsyftar den italienske humanisten och dikteren Francesco Petrarca (1304–1374).

- Auktorerne till Tito och Armide*: Metastasio och Quinault.
- 1:332 *konstigare*: 'mera konstfull'.
reciten: 'berättelsen'.
avmätta: 'regelbundna'.
noterade: 'med noter angivna'.
Melopé: 'tonstycke med svävande melodi'.
accent: Här 'språkmelodi'.
- 1:333 *fabeln*: 'berättelsens grunddrag'.
- 1:334 *papper*: 'tidningar'.
affekter: 'känslor'.
finnas: Här 'är'.
- 1:335 *förborga*: 'gömma'.
dess värdiga Dotter: Latinet.
- 1:336 *Götiskan*: 'det gamla germanska språket'. Beteckningen går tillbaka på Olof Rudbecks teorier om att Sverige var alltings ursprung. Ordet *gotisk* användes därmed om de flesta forngermanska, fornsvenska och gotiska företeelser.
friden: 'freden'.
slöjder: 'manufakturer', 'industrier', 'hantverk'.
som Vetenskaperne dem riktat: 'som vetenskaperna berikat dem'.
böjelser: 'grammatiska böjningsformer'.
- 1:337 *en av hennes vackraste passiva organer*: Violinen.
snillerik: 'talangfull'.
villat sig: 'misstagit sig'.
tecknens kännedom: Kunskapen om notskrift och andra tekniska förhållanden vid komposition.
- 1:338 *exekution*: 'framförande'.
[en medelmåttig] läsning: 'beläsenhet'.
konstord: 'fackuttryck'.
odlingssätt: Ungefär 'genrer'.
- 1:339 *Odisten*: 'odeförfattaren'.
känna: 'skilja'.
- 1:340 *[deras företräde] för [varannan]*: 'framför'.
lindrig: 'mild'.
förehyste: 'visade vägen för'.
Piccini [...] *Corelli*: Under slutet av 1770-talet uppstod i Paris en strid mellan Piccinis och Glucks anhängare. Haydn

hörde till samma skola som Gluck, medan Arcangelo Corelli (1653–1713) var en italiensk violinist, som Wellander uttryckt sin beundran för i ett tal i *Utile Dulci*.

ledning: 'modulationer'.

- 1:341 *Den visa fördelning av Ert Samhälle*: Uppdelningen av *Utile Dulci* i en vitter och en musikalisk areopag, d.v.s. i två olika avdelningar inom orden.

Den dygdiga person: Sara Margareta Wennberg (1754–1831) var gift med Wellander sedan 1777.

Och Dig!: Wellanders svärfar, Erik Samuel Wennberg (1720–1801), musikintresserad ämbetsman och medlem i *Utile Dulci*.

En lika skicklig Artist: Kopparstickaren J.F. Martin (1755–1816) hade gjort en gravyr föreställande Wellander, som infogades i förstattrycket av åminnelsetalet.

- 1:342 *eftersyn*: 'förebild'.

Kungörelse Om Sällskapet Pro Sensu Communi.

Tryckt i StP 2–3/1 1787 och införd i »Samlade Skrifter« med bara smärre avvikelser i stavningen. I »Samlade Skrifter« var kungörelsen dessutom försedd med följande not av utgivarna Regnér och Lengblom:

»Detta skämtsamma företagande hade allvarsamma föremål. Tiden visste det, och vad nytta Sällskapet *Pro S. C.* gjort det Allmänna. En utförlig berättelse därom hör ej hit. Den bör utgöra ett viktigt och interessant Kapitel så väl i den Allmänna som Litterära [lärdoms-] Historien av vår tid. – För övrigt troddes nog allmänt, att Sällskapet bestod av ett stort antal Ledamöter – som i själva verket icke stego till mer än 2.«

Sällskapets två ledamöter var JHK och Nils von Rosenstein, som på detta sätt ville komma åt tidens svärmare inom alla områden: religiösa, medicinska, politiska och vittra. Impulsen till grundandet kom förmodligen när Carl Fredrik Nordenskiöld instiftade det s.k. Exegetiska och Filantropiska Sällskapet på kronprinsens födelsedag 1/11 1786. Genom sin förbindelse med både swedenborgianism och

magnetism blev sällskapet snabbt populärt. Pro Sensu Communis tesar gav upphov till en strid som varade under större delen av år 1787 och som ökades av dikten »Man äger ej Snille«. Se 1:130–161 samt kommentarer. I JHK:s kamp för upplysningen utgjorde Sällskapet Pro Sensu Communi en höjdpunkt.

1:343 *ursinnighet och fallandesot*: 'vansinne och epilepsi'.

1:344 *enär*: 'när helst'.

Katolskt: 'allmänt'.

Regements-författning: 'statsförfattning'.

Man äger ej snille för det man är galen: Se 1:130–161, samt kommentarer ovan.

Le Père Malebranche: Den franske författaren Nicolas de Malebranche (1615–1715), som tillhörde oratoriernas orden, där inga löften avgavs. Boken »De la Recherche de la Vérité« utkom 1674–1675 och behandlade sinnesförnimmelserna på ett kritiskt sätt, som föregrep senare uppfattningar.

1:345 *Accessit*: 'andrapriset'.

Symbolum: 'motto', 'trosbekännelse'.

Scribendi [...] fons: 'Vetandet är ursprung och källa till att skriva rätt'. Citatet är från Horatius' »Ars poetica«, v. 309.

Orden: JHK var själv mycket engagerad i olika ordnar, särskilt i Utile Dulci och i Franciskanorden, vilken liksom Pro Sensu Communi ägnades upplysningen. I och med att han blev ledamot av Svenska Akademien tycks JHK ha minskat sina ordensengagemang, men han fortsatte att verka inom Franciskanorden.

Disputations-Akter: Dessa formaliserade akademiska diskussioner ägnades, då som nu, oftast en avhandling, men på JHK:s tid var avhandlingarna i många fall avfattade i form av ett antal tesar eller påståenden, vars riktighet man sedan kunde diskutera.

Officianter: 'funktionärer'.

1:346 *Respondens*: (disputationsterm) 'den som ska svara'.

Opponens: (disputationsterm) 'den som opponerar'.

concedo: 'jag medger'.

Preses: (disputationsterm) 'ledaren för disputationen'.

Ventilation: (disputationsterm) 'diskussion'.

Illuminat: 'svärmare', 'mystiker'. Möjligen kan JHK också åsyfta den tyska Illuminaterorden, som kämpade för upplysning men var maskerad som frimurarloge.

1:347 *Korollarium*: 'omedelbar följsats'.

Medelålderns: 'medeltidens'.

vida vägnar: 'på långt när'.

svarar ej till: 'håller sig inte till'.

1:348 *Tälje*: Södertälje.

passera: 'går utöver'.

1:349 *mystären*: 'hemligheten'.

pretext: 'förevändning'.

Et fuit [...] Causa: Citatet är hämtat ur Horatius' Satir 1:3, v. 107 f.: »nam fuit ante Helenam cunnus tæterrima belli / causa«. Passagen är känslig och svårtolkad. Den bokstavliga översättningen lyder: »ty fittan har före Helena varit orsak till de mest förfärliga krig«. Det kan dock röra sig om en metonymi, och då bör passagen översättas: »ty horan har« o.s.v. Den sköna Helena var orsak till trojanska kriget.

Europa: 'Europa'.

direktioner: 'riktningar'.

individer: 'individer'.

Pope: Citatet är från Popes »Essay on Criticism«, v. 215 f.: »A little learning is a dang'rous thing; / Drink deep, or taste not the Pierian spring«.

1:350 *Ordens-Vurm*: 'ordensfantast'. I StP stod »OrdensBror«, men tydligen väckte detta anstöt, eftersom det kunde ses som ett angrepp mot hertig Carl (senare Karl XIII). Ordvalet diskuterade JHK 8/2 i StP i artikeln »Utdrag av ett Tal, hållit i Sällskapet pro Sensu communi, d. 30 sistl. Jan«. »Ordensvurmen« hette också en pjäs av Gustaf von Paykull, se komm. till 1:186 och 1:189 ovan.

Filosofen på Landsvägen; eller *Fria Tankar i Litteratur, Filosofi och Moral*, sedan d. 11 Julii 1792, under en Resa åt Södra Sverige.

Tryckt i StP 18/9, 21/9, 17/10 1792. Den 11/7 1792 of-

fentliggjordes Reuterholms tryckfrihetsförordning, vilken innebar en mildring av de tidigare restriktiva lagarna. »Filosofen på landsvägen« med sin politiska frispråkighet hade alltså inte kunnat tryckas dessförinnan. Aforismerna torde ha tillkommit under en lång följd av år – JHK har ju själv i K & k-brevet vittnat om att han alltid bar med sig en liten anteckningsbok, där han kastade ned sina idéer i aforismform. Under sommaren gjorde han en resa till Småland, som fått ge viss lokalfärg åt samlingen. En del aforismer kan också ha tillkommit under tidigare resor, bl.a. 1789. Sannolikt har de sedan redigerats samman kort tid före tryckningen. Den 13/9 var JHK åter i Stockholm och bevistade en sammankomst i Svenska Akademien.

1:351 *jag föraktar ett argt och plumpt ovett*: En pik mot Thorilds sätt att debattera.

Saadi: Den persiska skalden Sa'di, verksam under 1200-talet och omnämnd hos Voltaire.

apperçuer: 'varseblivningar'.

objekter: 'föremål'.

1:352 *ärnade*: 'ämnade'.

Te-Konselj: 'tebjudning'.

Divan: Turkisk konselj. Ordet användes också om ett orientalistiskt inrett rum och om en slags soffa som fanns där och gick utmed alla fyra väggarna. JHK ägde själv en sådan.

National-Assemblée: Franska nationalförsamlingen.

A l'ordre: 'till ordningen'.

Kallundborgs krönika: Den danske författaren Jens Baggesens »Kallundborgs Krönika; eller Censurens upphov«, recenserades av JHK i StP 24/9 1792, en knapp vecka efter att första delen av »Filosofen på landsvägen« publicerats.

egentlig: 'karakteristisk'.

Mahogene-Bord: 'mahognybord'.

Couren: 'uppvaktningen vid hovet'.

Börs-Assembléen: Borgerskapets fest på Börshuset, ofta återkommande och öppen för alla.

Hållstugor: Skjutsstationernas värmestugor.

1:353 *graviteten*: 'tyngden'.

Epikteter: Epiktetos (c:a 50 – c:a 130), stoisk filosof.

Stallstat: Den del av hovets förvaltning som rörde hästhållningen och därmed förknippade ämbeten.

En god Åker: JHK:s siffror betecknar hur mycket utsädet förmeras i den uppväxande säden.

1:354 *bävdad*: 'skött'.

segrar på: 'besegrar'.

en dylik raisonneur: 'en som resonerar så'.

1:355 *Dårhuset i V*–: Enligt SS:s kommentarer Växjö, men kanske troligare Vadstena.

Askan av 7–: Jönköping, som brann 1785. JHK kommenterar staden i ett brev till vännen Rudbeck 18–19 september 1789.

förening och säkerhet: Syftar på Förenings- och Säkerhetsakten, som Gustaf III genomdrev 1789.

1:356 *Andra Dagsresan*: Tvärt emot vad man kan förmoda följer »filosofens« andra dagsresa efter den fjärde.

Cagliostro: Giuseppe Balsamo, mera känd som Alessandro Cagliostro (1743–1795), frimurare, bedragare och alkemist. Han utvisades 1786 från Frankrike efter den s.k. halsbandsaffären, som komprometterade Marie Antoinette.

Entusiast: 'svärmare'.

1:357 *Dis-moi [...] tu es*: 'Säg mig vem du umgås med, och jag ska säga dig vem du är'.

krävstinne: 'uppblåste'.

1:358 *Utsökning*: Att med tvång ta tillbaka det någon är skyldig.

Kautionist: 'borgensman'.

stegel: Påle med hjul, där man anbringade en avrättad, androm till varnagel.

1:359 *bildar sig*: 'föreställer sig'.

skatta: 'värdera'.

1:361 *Strödde Reflexioner, i Litteratur, Filosofi och Moral, tjänande till svit av Filosofen på Landsvägen*.

De första åtta av dessa aforismer trycktes i StP 16/2 1793 under samma rubrik som »Filosofen på Landsvägen«, med beteckningen »Fortsättning« samt med en annan not:

»Författaren täckes ursäkta den frihet man tagit sig, att utelämna Rubriken för varje Tanka. Förmämsta orsaken därtill är behovet att spara rummet. Det torde ock ske flere Läsare ett nöje, då det lämnas dem frihet att själve gissa förhållandet mellan Auktors reflexioner och de ämnen, som kunna träffas på Landsvägen till Ystad. Sådant äger samma förtjänst, som att lösa Charader. (*Redaktörernes Not*)«. JHK tycks under slutet av 1792 gärna ha skämtat med charader (se »Filosofen på landsvägen«, 1:356 och »Dumboms leverne«, 1:194 f.), så kanske var noten hans egen. En fortsättning utlovades, men kom aldrig. De övriga aforismerna trycktes f.f.g. i »Samlade Skrifter«.

svit: 'fortsättning'.

Titus och Antoninus: Titus (9–79), romersk kejsare, visade sig till allas förvåning vid trontillträdet vara en mild och dygderik härskare. Antoninus Pius (86–161), romersk kejsare, var likaledes mild och tillika fredsälskande.

apologi: 'ursäkt'.

penetrerat sig med: 'fördjupat sig i'.

1:362 *Regeringen*: 'de makthavande'.

Referent: Föredragande i domstol.

Esprit de Corps: 'kåranda'.

ivra mot: 'fördöma'.

1:363 *dupe*: 'lätthurad', 'bedragen'.

1:365 *Catoners*: Cato d.ä. och Cato d.y. Se 1:37 och 1:72 samt komm.

Bruters: Lucius Junius Brutus, en av den romerska republikens grundare, och hans ättling Marcus Junius Brutus, som i republikanskt nit deltog i mordet på Julius Caesar år 44 f.Kr.

instiktat: 'instiftat'.

1:366 *retligaste [...] fiber*: Av fr. *avoir la fibre sensible* = 'vara mycket känslig'.

stickna: 'bli arg'.

1:367 *podagrisk*: 'med gikt i foten'.

entrechats: Luftsprång där dansaren upprepade gånger slår samman fötterna.

Marcadet: Den franske dansören J.R. Marcadet, som under

åren 1778–1792 var balettmästare och premiärdansör vid Kungl. operan.

Hazarden: 'slumpen'.

Delicatesse: 'förfining'.

1:368 *debauche*: 'utsvävning'.

Konst: 'konstskicklighet'.

rart: 'sällsynt'.

ger man allt med sig: 'delar man med sig av allt'.

calembour: 'ordlek'.

Interstrepit Anser Olores: Vergilius' Eklog IX, v. 36: »videor [...] inter strepere anser olores« = 'jag tycker mig kackla som gåsen bland svanor'. Anser (vars namn alltså betyder 'gås') var en romersk poet, verksam omkring 40 f. Kr. Möjligen syftar Vergilius' ord på honom.

1:369 *gravitationen*: 'dragningen'.

1:370 *brottfall*: 'konvulsioner', 'epilepsi'.

Tacitus: Publius Cornelius Tacitus (c:a 55–120), romersk författare, vars stil är så ytterligt koncentrerad, att den ibland kan vara svår genomtränglig.

axiom: 'självklar sats'.

1:371 *oanständigt*: 'opassande'.

sedigt: 'överensstämmande med goda seder'.

professorisk: 'lörd'.

1:372 *Gat-nymf*: 'prostituerad'.

parti: 'ställningstagande'.

1:373 *med ridiculen*: 'genom att göra [...] löjliga'.

orakler: 'gudomliga spådomar'.

1:374 *varelsen*: 'tillvaron', 'livet'.

1:375 *Patriotisk Blick åt Litteraturen*.

Tryckt i StP 3/10 1794 med titeln »Patriotisk blick på Litteraturen«. Essän kan ha skrivits åtskilligt tidigare.

Examen Theologicum: Den teologiska grundexamen, som alla studerande vid universiteten fick genomgå för att kunna bli filosofie magistrar.

Geometer: 'lantmätare'.

Logikan: 'logiken'.

käringkrok: 'krokben'.

oumgängelig: 'oundgänglig'.

1:376 *specifika*: Plural av *specifikum* = 'läkemedel mot särskild sjukdom'.

1:377 *Farmakopé*: 'läkemedelshandbok'.

doses: 'doser'.

skämmer: 'förstör'.

Emeticum: 'kräkmedel'.

Soporificum: 'sömnmedel'.

införskrivning: 'import'.

vissa: 'säkra'.

Epopéer: 'epos', 'hjältedikter'.

Kursens: 'penningkursens'.

Agios: 'kursskillnadens'.

1:378 *Tal om Satirens Vederstygglighet, Hållit i ett Vitterhets-Sällskap för flere år tillbaka*.

Tryckt i StP 17/2 och 21/2 1795. »Tal om Satiren« finns i tre olika versioner. Den tidigaste och längsta är ett tal, som JHK höll i sällskapet Aurora i Åbo år 1776 och som hade titeln »Tal om Satirens skadeliga verckan på alment och enskildt bästa«. De många latinska citaten är reminiscenser av Åbomiljön, men den låtsat lärda inställningen hos talaren visar också på det ironiska stilgreppet. Uppenbarligen har talet cirkulerat i handskrift även utanför Åbo, ty Leopold vittnar om att han 1779 läste det i Uppsala. I den tidiga versionen finns talet endast bevarat i en tämligen dålig avskrift.

JHK satte stort värde på talet. Han nämnde det flera gånger i brev och ansträngde sig för att få tillbaka det från Auroaras arkiv (egna kopior var han inte alltid så noga med). Talet kom sedan att spela en roll i JHK:s sista litterära strid. I januari 1795 granskade nämligen Leopold en samling dikter av skalden Pehr Enbom. Denne svarade – inte med ett angrepp på Leopold, utan på JHK som var svårt sjuk. Naturligt nog var JHK inte upplagd för att ge sig in i polemik, men han lät trycka en redigerad version av »Tal om Satiren« i StP. Tydligen fick han nu upp ögonen för sitt gamla tal och gjorde en mera ingående bear-

betning för »Samlade Skrifter«. Den sista versionen är betydligt kortare än de förra. JHK har skurit ned på religionskritiken, men också aktualiserat föråldrade anspelningar.

vederstygglighet: 'vanskaplighet', 'ryslighet'.

Monstrum [...] ademptum: »Ett förfärligt monster, vanskapligt och väldigt, som borttager ljuset«. Citat är hämtat ur Vergilius, Aeneiden III, v. 658, och avser cyklopen Polyfemos.

obuden: 'oombedd'.

en vitter Man: Daniel Tilas. JHK häcklar hans tal över Gustaf Bonde i Vetenskapsakademien 1766.

In magnis tentasse sat est: »Det är tillräckligt att ha försökt«.

Gustafs båda sångare: Pekoralisterna Olof Celsius och Erik Brander-Skjöldebrand.

Non ego [...] Achille: »Jag överträffar inte Agamemnon, och inte Achilles«. Citat från Ovidius, »Amores« II:8, v. 13.

1:379 *Thomas*: Den franske äreminnesförfattaren Antoine-Léonard Thomas (1732–1785). JHK översatte under Åbotiden hans »L'éloge de Marc-Aurèle« (1775).

Ingman: Carl Johan Ingman (senare Manderfeldt) (1747–1813), svensk vältalare. Möjligen är sammanställningen av honom och Thomas ironiskt menad.

Måga: 'må'.

Argheten: 'ondskan'.

den gamle Draken: Djävulen. Jfr Upp. 13.

skonsmål: 'förskoning'.

Paskillanten: 'författaren av smädeskrifter'.

galnas: 'uppför sig tokigt'.

1:380 *misskänna*: 'missuppfatta'.

Satyrici: 'satiriker'.

Lucilius [...] Voltaire: JHK:s anförande av ironiska exempel på personlig satir är delvis inspirerat av Boileaus »Discours sur la satire«.

den elake Pope: Det åsyftade försvaret finns i ett brev, som Pope skrev till vännen dr Arbuthnot 1734 i avsikt att det skulle publiceras.

1:382 *Hvad hafver [...] hafver?*: 1 Kor. 4:7.

Brunkman: Carl Brunkman (1734–1781), känd pekoralist.

Hoffbro: Lorenz Petter Hoffbro (1710–1759), spelkortsfabrikör.

Pradon: Nicolas Pradon (1632–1698), en av Racines medtävlare, som knappast nådde upp till dennes höjder.

Barlaeus [...] Spanheim: Sextonhundratalsförfattaren Caspar von Bärle lär ha dränkt sig i en brunn när en annan poet, Spanheim, fått bättre betalt för sin panegyrik över prinsens av Oranien död än han själv.

Illi [...] pectus: Citatet är hämtat från Horatius' Ode I:3, v. 9 f.: »Tre lager koppar och ek kring bröst« (Ebbe Linde).

bitterhet: 'skärpa'.

Tro ej [...] ruinæ: Översättning ur Pope's »Epistle to Dr Arbuthnot«. Slutverserna är från Horatius' Ode III:3, v. 7 f.: »Om världen fölle splittrad samman,/ drabbades han av dess spillror orädd« (Ebbe Linde).

flatheten: 'häpnaden'. Men också en ordvits på »dårens platta ansikte«.

läga: 'dåliga'.

1:383 *Ipecacuanha*: 'kräkrot'.

Achmet den förste: Turkisk sultan 1603–1617 och en mindre blodig regent än sin far. Själva anekdoten är inspirerad av en episod i Montesquieus »Lettres Persanes«.

Ottomaniska Porten: Den turkiska regeringen.

påla några Bachar: 'spetsa några paschor på påle'.

Snöpingar: 'eunucker'.

en Arabisk Hjältedikt: I 1776 års version av »Tal om Satiren« är dikten skriven av en »Konsul från Alger«. Det är alltså återigen den forne svenske konsuln där, Brander-Skjöldebrand, och hans »Gustaviade« som JHK driver med.

1:384 *Mahomet*: Muhammed.

provsten: 'probersten'. Används för att pröva guldhalt.

1:385 *sluta*: 'sluta sig till'.

Carsus och Moderus: En svensk folkbok som gick ut i många upplagor.

Habor och Signild: Ett sorgespel av Brander-Skjöldebrand, 1767.

Batteux: Den franske smakdomaren Charles Batteux (1715–

1780), vars »Cours de belles lettres« var mycket läst av både JHK och hans samtid.

Baumgarten: Alexander Gottlieb Baumgarten (1714–1762), tysk filosofiprofessor som författade flera latinska verk om poesi.

Läsare [...] ironi: Noten är uppenbarligen JHK:s egen, eftersom den finns i både StP och »Samlade Skrifter«. Den är givetvis en brasklapp inför ett eventuellt åtal, men den fäster också läsarens uppmärksamhet på det hädiska yttandet.

1:386 *igenvända*: 'sluta'.

Mazarin: Den franske kardinalen och statsmannen Jules Mazarin (1602–1661).

Quillet: Den franske latinpoeten Claude Quillet (1602–1661).

Erasmus: Erasmus Roterodamus (1466–1536), känd humanist, författare och lärdd.

Palaviciner: Satirikern Ferrante Pallavicino blev 1644 halsuggen som en följd av att han smädat påven.

Boccaliner: Satirikern Trajanus Boccalini överfölls i Venedig och misshandlades till döds med sandsäckar.

Rabener: Den tyske satirikern G. W. Rabener (1717–1771).

stilette: 'dolk'. Kanske även en allusion på (lat.) *stylus* = 'skrivsticka', 'griffel'.

Simmingars: Simmingsköld. För denne, se kommentarer till 1:248 ovan.

klövspår: 'fotspår'. Ordbildningen understryker Simmingskölds föregivna fåaktighet.

en av Edre Medbröder: Dikten är av JHK själv, men följer i vissa partier Popes »Epilogue to the Satires«.

en Etiop så vit som dagen måla: Uttrycket går tillbaka på ett antikt ordspråk, som bl. a. finns omnämnt i Erasmus Roterodamus' »Dårskapens lov«.

vinglös märr: Till skillnad från på den goda litteraturens bevingade Pegasus.

åteln: Det döda djur, som används som lockbete vid jakt.

1:387 *Kor*: 'skara'.

Om Förställning och dess Släkt.

Tryckt i StP 1/11 1794.

varsandras: 'varandras'.

1:389 *machiner*: Här 'ränker'.

Qui dit fin, dit fripon: 'den som talar slugt, talar som en skälm'.

Finhet: Ordet har här en bibetydelse av 'list'.

Om Regeringskonstens Behov av Filosofernes Skrifter.

Tryckt som första delen av företalet i JHK:s »Nya Handelsbibliotheket« (1784) i en något annorlunda version. Skriften var en del i JHK:s meritering för en ämbetsmannabefattning. År 1785 utnämndes han till Kunglig handsekreterare, men med enbart vittra arbetsuppgifter. Se f. ö. K & k-brevet, 1:43–63 samt kommentarer. Här, liksom annars hos JHK, betyder *filosof* närmast 'upplysningsman'.

1:390 *Hushållning*: 'ekonomi'.

1:391 *uppdraga*: 'ge i uppdrag åt'.

ordabråk: 'verbala hårklyverier'.

betraktande Vetenskaper: 'teoretiska vetenskapsgrenar'.

numrornes: 'talens'.

1:392 *Skolans*: 'lärdomsvärldens'.

med behjärtenhet: 'frimodigt'.

Konsternes: 'näringsarnas'.

en stor Fransk Filosof och Skald: Okänd.

Melon och Dutôt [...] Child och Nickolls: J.F. Melon utgav »*Essai politique sur le commerce*« (1734), Dutôt skrev »*Réflexions politiques sur les finances et le commerce*« (1738), Josiah Child skrev bl.a. »*A New Discourse on Trade*« (1693) och Nickolls (pseudonym för Plumard de Dangeul) var författare till »*Remarques sur les avantages et les désavantages de la France et de la Grande-Bretagne, par rapport au commerce*« (1754).

1:393 *Om Språkförädling*.

Denna essä är en sammansmältning av huvudpartierna i två av JHK:s svarstal i Svenska Akademien, till Carl Gustaf Nordin 13/5 1786 och till Johan Murberg 13/5 1787, tryckta i »Inträdes-Tal, Hållne uti Svenska Akademien

Den XIII. Maji MDCCLXXXVI. av Överste Kammar Junkaren [...] Friherre Gustaf Mauritz Armfelt, och Lektoren vid Härnösands Gymnasium samt Probsten och Kyrkoherden Mag. Carl Gustaf Nordin« (1786) samt »Inträdes-Tal Hällne uti Svenska Akademien den XIII Maji MDCCLXXXVII, av Lektoren och Rektoren vid Stockholms StorSkola, Mag. Johan Murberg [...] samt Copisten vid Utrikes Expeditionen i Konungens Kansli Nils Lorents Sjöberg« (1787). Gränsen mellan JHK:s båda tal går i essän efter ordet »Språk« i tredje stycket på 1:394.

Nordins tal innehöll märkliga språkvetenskapliga spekulationer, som JHK inte berörde i sitt svar. Murberg behandlade svenska språkets utveckling och särprägel. En av Svenska Akademiens uppgifter är, som bekant, att stadga det svenska språket. JHK tar här avstånd från förromaniska svärmerier och betonar vikten av att ge språket en odlad form. Hans utredning av skaldens och den lärdes betydelse för språkets utveckling är inspirerad av Murbergs tal.

spillrade: 'sönderhuggna'.

Palladio: Andrea Palladio (1518–1580), italiensk renässansarkitekt.

1:394 *Rafael*: Den italienske renässanskonstnären Raffaello Santi (1483–1520).

oböfsat: 'icke stadgat'. Ordet står som en motsats till *renat*.

det vackra: 'den skönlitterära författaren'.

det forskande: 'den humanistiska forskaren'.

1:395 *nummer*: 'rytm', 'meter'.

metafysiska: Ungefär 'inre', 'verkliga'.

i avsikt att begagna det av deras fördelar: D.v.s. i avsikt att låta sitt eget språk få del av de klassiska språkens fördelar.

1:396 *Om Andelige Poemer, och huru de böra dömas*.

Essän är sammansatt av två partier ur en recension av Israel Ståhlbergs prosadikt »Christi lidande i Gethsemane« (1790), vilken trycktes i StP 27/3 1790.

Trones: 'trons'. Formen var vanlig i religiös litteratur, men är aningen ironisk hos JHK.

Longinus: Under detta namn gick författaren till den antika skriften »Om det sublima«, vilken var mycket populär under 1700-talet. Den okände författaren kallas numera Pseudo-Longinus.

Quintilianus: Den romerske retorikern Marcus Fabius Quintilianus (c:a 35 – c:a 95 e.Kr.) vars »Institutio oratoria« var mycket inflytelserik.

Klopstocks Messias: Den tyske poeten Friedrich Gottlieb Klopstock (1724–1803) förnyade genom sitt epos »Messias« den s.k. sublima litteraturen. Verket var mycket populärt bland förromantikerna, men även JHK uppskattade det och nämner det ofta.

- 1:397 *Logika och Retorika*: 'lärobok i logik resp. retorik'. Plennings och Vossius' läroböcker var de vanliga i skolan, och den senares behändiga lilla skrift hade JHK även använt i universitetsstudierna.

påkallar: 'åkallar', 'anropar'.

Rousseaus Héloïse: J.J. Rousseaus känslosamma och passionerade kärleksroman »Julie ou La nouvelle Héloïse« (1761).

solecism: 'språkliga fel'.

St. Preux's och Julies: De båda älskande i Rousseaus roman.

Purpurmatken: 'purpurnäcken'.

- 1:398 *Om vårt fordna Predikosätt*.

Essän utgör huvuddelen av JHK:s svarstal till biskop Johan Wingårds inträdestal i Svenska Akademien, 27/5 1786. Tryckt i »Inträdes-Tal, hållne uti Svenska Akademien den XXVII Maj MDCCLCCCVI av Biskopen och Pro-Kanslern vid Lunds Akademi dokt. Olof Celsius, och Biskopen i Götheborg Dokt. Johan Wingård« (1786).

föreställas: 'framställas'.

vet att ställa sig på sitt rum: 'kan anpassa sig till situationen'.

- 1:399 *Orientaliska stil*: 'överlastade bibliska stil'.

Lagen: Syftar på den gammaltestamentliga lagen.

den vackra världens: 'societetens'.

- 1:400 *Om Skillnaden emellan den Politiska och Religions-Moralen*.

Tryckt i StP 23/4 1793 som första partiet i recensionen av

Anders Nordell, »Försök till en Moralisk eller Sedolärande, och Politisk eller Borgerlig Katekes« (1792). På KB förvaras JHK:s exemplar av StP med rättelser i blyerts. Frågan om en borgerlig katekes berör JHK i ett brev till Nils von Rosenstein 7/8 1789.

1:401 *flor*: 'blomstring'.

1:402 *jordiska [sinnen]*: 'jordbundna', 'materialistiska'.

1:403 *Om Aktionen i den egentligen så kallade Dramen.*

Essän är ett parti ur JHK:s recension av Komiska teaterns uppsättning av P.J.B.C. Desforges' »Tom Jones i London«, tryckt i StP 25/10 1791. Här tar JHK parti för den ofta sentimentala dramen, vilken genom sin tragiska handling i borgerlig miljö och sitt lyckliga slut bröt mot franskklassicismens genrehierarki. För *dram*, se komm. till

1:330.

egentligen: 'med rätta'.

skick: 'personlighet', 'sätt att vara'.

1:404 *länas*: 'efterhärmas'.

uppbrukat: 'odlat', 'kultiverat'.

föreställningens: 'framställningens'.

försvar: 'beskydd'.

1:405 *Om Skadan av en uteslutande Smak.*

Essän utgör huvudpartiet i JHK:s svarstal till Olof Celsius, hållet i Svenska Akademien 27/5 1786. Tryckt i »Inträdes-Tal, hållne uti Svenska Akademien den XXVII Maj MDCCCLCCVI av Biskopen och Pro-Kansleren vid Lunds Akademi dokt. Olof Celsius, och Biskopen i Göteborg Dokt. Johan Wingård« (1786). JHK pläderar här för snillets frihet, men inte för total litterär anarki. Natur och konst är avhängiga varandra, men den traditionella genreindelningen är fortfarande tillämplig. Författaren har enligt JHK »samma rätt i sin stil, som sitt ansikte, att med egna drag skilja sig från andra, *fast ej från det mänskliga*« [kurs. här].

uteslutande: 'allenarådande'.

Retorikor och Poetikor: 'instruktionsböcker i retorik och poe-

si'. JHK vänder sig här mot det slaviska efterföljandet av sådana verk.

1:406 *Om Allmänhetens Domsrätt i Vittra Mål.*

Essän utgör huvuddelen av JHK:s svarstal till Nils Lorents Sjöberg i Svenska Akademien 13/5 1787. Tryckt i »Inträdes-Tal Hållne uti Svenska Akademien den XIII Maji MDCCLXXXVII, av Lektoren och Rektoren vid Stockholms StorSkola, Mag. Johan Murberg [...] samt Copisten vid Utrikes Expeditionen i Konungens Kansli Nils Lorents Sjöberg« (1787). Trots sin politiska radikalism var JHK knappast demokrat i modern mening, och särskilt inte i litterära sammanhang.

öförstått beröm: Beröm som inte grundas på förståelse av det som beröms.

1:407 *Luftspringaren*: 'luftakrobaten', 'lindansaren'.

Djuret från Afrika: JHK syftar på ett lejon, som fanns på Djurgården och som väckte stor förundran hos allmänheten. *nationliga dräkt*: 'nationaldräkt'.

de Gamle: 'de antika [författarna]'.

Latiens: Den del av Italien där Rom är beläget.

Spernere vulgus: (lat.) 'förakta hopen'.

Att högakts av Varius [...] Augustus: En anspelning på Horatius' Satir I:10, v. 81 f. »Nej, men Plotius, Varius, Fuscus, vännen Vergilius / du Maecenas, Octavius, Valgius – ni, om ni alla / har min dikt till behag« (Ebbe Linde). L. Varius Rufus var liksom Vergilius poet, och Plotius Tucce tillhörde kretsen kring Maecenas.

in medio [...] juvat: Citat från Horatius' Satir I:4, v. 74–77.

»Övernog finner du annars av dem som på torget, i baden / läser sitt verk för envar – skönt ekar en stämma i stenrum. / Högfärd finner jag det« (Ebbe Linde).

1:408 *Om Orsaken till den ringa Avsättning, som Böcker äga i vårt Land.*

Essän ingick ursprungligen i JHK:s recension av Jonas Hallenbergs »Svea Rikes Historia under K. Gustaf Adolfs den Stores Regering«, StP 28/5, 29/5, 4/6 1790. I StP har

detta parti närmast karaktär av ledare. Som synes tycks JHK här mera positivt inställd till allmänheten än i den föregående essän.

Etat: Yrke med inkomster.

1:409 *mekanisk oro*: 'oro i den fysiska konstitutionen', 'inneboende rastlöshet'.

bestående: 'bestående'.

svärjande: 'motstridig'.

lokalens: 'platsens'.

1:411 *Företalet till Fredmans Epistlar*:

Tryckt i C.M. Bellman, »Fredmans Epistlar« (1790). Omtryckt i »Samlade Skrifter« tillsammans med en not av utgivarna: »Tillagt av Utgivarna med så mycket mera skäl, som utom likformigheten med allt det övriga, det tillika i begynnelsen innehåller just de Reglor, Författaren själv följt vid Samlingen.« I noten karakteriseras också de övriga tilläggen som »Fragment«.

JHK hade ju angripit Bellman i »Mina Löjen« (se 1:121), men de båda poeterna försonades senare. JHK hade då övergivit sin ungdoms förakt för Bellman. Med sitt företal lade han grunden för en Bellmanssyn som fortfarande är aktuell. Både detta och de tidigare utgivarnas argument är skäl nog att låta företalet stå kvar även i denna samling.

försorg: 'omsorg'.

vansklige: 'lätt förgängliga'.

1:412 *avundsamme gömmor*: 'välbevakade samlingar'.

1:413 *larv*: 'mask'.

upphöjning i Sambället: 'sambällsställning'.

1:414 *likaste*: 'mest lika'.

betydande: 'uttrycksfull'.

Register till förklaringarna

Registret upptar endast flera gånger återkommande ord och mytologiska företeelser. Dock förtecknas inte herde- och herdinnenamn. Registret täcker inte heller olika typer av sammansättningar och idiomatiska uttryck. I första hand bör därför kommentarerna till de enskilda texterna anlitas.

Registrets hänvisningar sker till de löpande ordförklaringarna. Ibland har ett ord flera betydelser och har därför förklarats på flera ställen. Orden har i registret i allmänhet återgivits i sin grundform.

Acheron 1:279	Billig 1:33	Drift 1:40
Aganippe 1:121	Blinda 1:299	Drott 1:74
Akademi 1:318	Blygd 1:74, 1:137	Dryad 1:237
Aktion 1:194	Blödig 1:314	Dygd 1:264
Allfader 1:90	Bore 1:106	Dåra 1:299
Allmän 1:42	Brav 1:173	Döva 1:80, 1:87
Anse 1:143	Bry 1:81	Efterdöme 1:25
Apollon 1:80	Brånad 1:122	Eftersyn 1:342
Arg 1:118	Bråstört 1:93	Egenteligen 1:403
Astrild 1:104	Bår 1:195	Egentlig 1:352
Atom 1:69	Bälten 1:132	Egit 1:101
Auktor 1:60	Böd 1:32	Ehuru 1:44
Aurora 1:236	Carroussel 1:136	Elak 1:134
Av 1:130, 11:78	Ceres 1:290	Ellofte 11:68
Bedrövlig 1:328, 11:15	Chimär 1:46	Emedlertid 1:136
Begär 1:41	Corps 1:166	Enahanda 1:293
Behagen 1:104	Cyklop 1:239	Enfald 1:82
Bellona 1:238	Cypris 1:283	Enfaldighet 1:317
Besynnerlig 1:165	Cytherée 1:109	Enskild 1:39
Beträda 11:38	Dela 1:114, 1:317	Entusiast 1:356
Bilda 1:92	Dess 1:25	Enär 1:344
Bildning 1:73, 1:136	Diana 1:300	Eol 1:236
	Draga 1:77	Erycina 1:276
	Dram 1:330	Euterpe 1:275

Exekution 1:338	Förstånd 1:214	Ilion 11:218
Fast 1:320	Försvar 1:404	Ilska 1:325
Faun 1:237	Förtjusa 1:250	Imedlertid 1:139
Febus 1:178	Förtjusning 1:25, 1:238	Inbildning 1:32
Filosof 1:27	Förvara 1:256, 11:20	Individu 1:349
Flat 1:182	Förvänd 1:37	Infödd 1:314
Flegethon 1:136	Ganska 1:134	Instikta 1:365
Flor 1:77, 1:401	Genie 11:14	Irring 1:124
Flora 1:283	Gillstuga 1:116	Ivra 1:362
Formera 1:148	Glas 1:232	Janus 1:90
Framte 1:28	Glav 11:19	Jofur 1:124
Frid 1:336	Gruvlig 11:22	Joller 1:122
Frigga 1:220	Gräl 1:29	Juno 11:215
Fronddör 1:56	Göt 1:84	Jämna 11:162
Frälsa 1:237	Götiska 1:336	Jämn 1:30
Fröja 1:104	Hamn 1:76	Kabal 1:327
Furie 1:265	Hasta 11:43	Kastor 1:291
Fysikus 1:150, 1:193	Hazard 1:367	Kerubim 1:261
Fåvisk 1:119	Helena 1:300	Kokard 1:246
Fänan 1:130	Helikon 1:123	Kokyten 1:104
För 1:29, 1:209, 1:340	Herkul 1:291	Kollegium 1:46
Förbida 11:111	Hinna 1:204, 1:325	Konst 1:368, 1:392
Förborga 1:335	Hippokrene 1:96	Konstig 1:332
Förbuden 1:125	Hjärtelag 11:93	Kor 1:87, 1:387
Föreläsa 1:340, 11:83	Hugkomst 1:319	Kreatur 1:124
Föremål 1:145, 1:321	Hugsvalelse 1:316	Krets 1:161
Föreställa 1:104, 1:398	Hurtig 11:129	Kritiker 1:194
Föresyn 11:51	Hushållning 1:390	Kränka 1:231
Förfara 1:73, 1:262	Hymen 1:261	Krösus 1:123
Förgäten 11:166	Häda 1:105	Kur 1:121
Förlossa 11:41	Hägna 1:86	Kvick 1:39, 1:101
Förordna 1:296	Härnad 1:274	Kvickhet 1:27
	Hövitsman 11:23	Kväda 1:95
	Ibid. 1:142	Känna 1:339
	Ikaros 1:92	Kön 1:120
		Lager 1:75
		Larv 1:118

Leda 1:277	Nedrig 1:246	På 1:30, 1:303
Ledsnad 1:90	Neptun 1:280	Påkalla 1:397
Letargi 1:185	Nereid 11:221	Quatuor 11:30
Lethe 1:104	Nymf 1:238	Raisonna 1:141
Lia 1:174	Nödig 1:326,	Rara 1:103
Lika 1:37	11:34	Raseri 1:131
Livas 1:29	Obillig 1:37	Recitativ 1:87
Livlig 1:176	Obstruktion 1:135	Representationer
Lod 1:199	Olik 1:320	1:330
Logika 1:397	Omgänge 1:29	Retorika 1:397
Lycka 1:319	Ordabråk 1:261,	Riddersman 11:38
Låg 1:382	1:391	Ridicule 1:48
Läcker 1:122	P. 1:142	Rikta 1:37
Läna 1:74, 1:404	Pafos 1:236	Ro 1:97, 1:267
Läsa 1:103	Pallas 11:51	Roman 1:138
Lät 1:45	Para 1:287	Rum 1:42, 1:324
Lättro 1:119	Parcer 1:77	Rund 1:94
Manhem 1:132	Parti 11:64	Räcka 1:257
Marsk 11:75	Pegasus 1:186	Rätthet 1:37
Matt 1:80	Pieren 1:104	Rön 1:114,
M. B. 1:315	Pjäs 1:176	1:255
Med 11:107	Plä 1:218	Rörelse 1:41,
Medikus 1:152	Poetaster 1:120	1:176
Medlertid 11:40	Poetika 1:405	Samhälle 1:321
Melpomene 1:94	Polen 1:83	Sammanljud
Menlös 1:107	Politikus 1:166	1:287
Merkur 1:276	Polymnia 1:97	Sectair 1:144
M. H. 1:155	Priapos 1:121	Serafimer 1:74
Midas 1:118	Princip 1:141	Sextuor 11:151
Minerva 1:126	Prins 1:140	Simpel 1:138
Mjältsjuk 1:113	Prokne 1:237	Sin 11:66
Mobil 1:151	Prométhé 1:100	Siren 1:118
Momus 1:126	Proteus 1:275	Sisyfos 1:133
Muntra 1:159	Psyché 1:255	Sjunga 1:218
Myrten 1:94	Publikum 1:182	Skamlig 1:153
Mål 1:233	Pylades 1:328	Skatta 1:359
Mätress 1:203	Pyrrha 1:275	Skickelig 1:43
Mörk 1:136	Python 1:97	Skicklighet 1:319

Skugga 11:14	Traitement 1:149	Visir 1:166
Skygd 1:75	Transition 1:306	Viss 1:377
Skygga 1:87	Transport 1:245	Visserligen 1:161
Skyldig 11:11	Triton 1:237	Vulkanus 1:238
Skyldskap 11:11	Trofé 11:51	Vurma 1:131
Skämd 1:175	Tropp 11:22	Vådlig 1:74
Skärv 1:91	Trotsa 1:224	Vårda 1:197, 11:55
Slag 1:41	Trumpen 1:212, 1:261	Väder 1:140
Slarva 1:239	Tyda 11:85	Vägra 11:77
Slutkonst 1:141	Täck 1:122	Väl 1:215
Slöjd 1:336	Täckheter 1:238	Väld 1:166
Slöt 1:80	Undran 1:83	Välde 11:62
Snille 1:133	Upptäcka 1:34	Vällust 1:91
Snillerik 1:337	Ursinnig 1:139	Växling 1:284
Somnambul 1:138	Usel 1:73, 1:96	Yr 11:184
Spektakel 1:116	Uteslutande 1:41	Yra 1:325
Stark 1:140	Utmärkt 1:161, 11:11	Yrke 1:329
Stat 1:46	Vallmo 1:226	Yrsla 1:118, 1:140, 1:263
Stegel 1:358	Vansklig 1:411	Zefir 1:78
Stygen 1:73	Vapendragare 11:13	Zeus 1:127
Ständer 1:47	Varelse 1:77	Ålder 1:124
Sutit 1:250	Varsandras 1:387	Ålderdomen 1:120
Sårande 1:26	Veklighet 1:317	Återvända 1:188
Söng 1:126	Venus 1:126	Ägna 11:127
Tadel 1:29	Vertumnus 1:236	Älskare 11:77
Tappa 11:118	Vestal 1:265	Älskarinna 11:168
Tartaren 1:110	Vettenskap 1:131	Ändteligen 1:29
Teater 11:15	Vi 1:79	Ärna 1:352
Thalie 1:94	Vid 1:109	Öken 1:106
Themis 1:260	Vidlöftig 1:48	Öm 1:113
Thetis 1:237	Villa (v) 1:337, 11:167	Ömhet 1:100
Tidning 1:40	Villa (s) 1:132	Ömnig 1:101
Tillstädja 1:102	Villdjur 1:152	Ömsom 11:155
Titlad 1:321	Vimla 1:91	Önskelig 1:31
Titlar 1:326		Överbliva 1:33
Toilett 1:234		Övrig 11:74
Tome 1:145		
Torftig 1:265		